

तमसा मा - योतिर्गमय

SANTINIKETAN
VISWA BHARATI
LIBRARY

26

१९१९

14747

प्ररोपकाराय सताम् विभूतयः

श्रीमद्देवेन्द्रसूरिविरचितम्

चैत्यवंदनादि भाष्यत्रयम्

स्वधर्मां भाइओ ब्हेनोने भणवा निमित्ते
छुपावी प्रसिद्ध कर्त्ता.

श्री जैन श्रेयस्कर मंडल तरफथी
वेणीचंद सुरचंद शाह.—म्हेसाणा.

आवृत्ति बीजी. कीं. ०-६-० प्रत १०००.

अमदावाद-श्री 'सत्यविजय' प्रिन्टिंग प्रेसमां
शा. सांकलचंद हरीलाले छाप्पुं.
पांचकुवा-नवादरवाजा.

संवत् १९६९. वीर संवत् २४३९. सने १९१३.

वांचो.

पुस्तकने जेम तेम ज्यां त्यां रखडतुं मूकवुं नहि.

अशुद्ध हाथे पुस्तकने अडकवुं नहि, तेमज

उघाडे मुखे पुस्तक वांचवुं नहि.

सर्वेऽपि सन्तु सुखिनः,

सर्वे सन्तु निरामयाः;

सर्वे भद्राणि पश्यन्तु,

मा कश्चित्पापमाचरेत्. १

भावार्थः—सर्व कोइ प्राणी सुखी थाओ, सर्व जीवो निरोगी थाओ, सर्व प्राणीओ कल्याण पावो, कोइ पण जीव पापनुं आचरण न करे ?

धर्मविन्दु.

प्रस्तावना.

ए तो सर्व कोइने सुविदितज छे के जेम जेम जमानो बड़ला-
तो जाय छे तेम तेम भाषानो फेरफार काळ क्रमे थतो जाय छे,
तेटला माटे चालु जमानानी भाषामां लखायेला ग्रंथो जनसमूहने
विशेष उपयोगी थाय एटला माटे पूर्वाचार्य कृत ग्रंथो चालु ज-
मानानी कसायली कलमथी लखायेला भाषांतरो साथे अथवा
नवीन शैलीथी विद्वान् मुनि महाराज तथा श्रावक वर्यना लखे-
ला ग्रन्थोने छपावी विना मूल्ये के अल्प मूल्ये आपवाना हेतुथी
अमारो प्रयास आज केटलांक वर्ष थयां चालु छे. ज्ञान दान ए
मोक्ष प्राप्तिनो सरळ मार्ग छे तेटला माटे सर्व कोइने ओछा ख-
र्चथी वधारे लाभ आवा पुस्तको द्वारा मळे ए सबड प्रथम साच-
बवानो अमारो खास उद्देश छे.

व्यावहारिक के धार्मिक कोइ पण जातनी क्रिया तेनो सं-
पूर्ण हेतु स्वरूप, विधि, फळ वगैरे समज्या विना करवामां आ-
तो तेथी जोइए तेटलो लाभ प्राप्त थतो नथी, तथा धर्मपामवार
पुष्टालंबनरूप देवगुरुनी भक्ति अने तपश्चर्या छे. तेथी तेनुं द-
बावतनुं हेतु साथेनुं ज्ञान बाळजीवोने सहेलाइथी मळे तेटल
माटे अमोए अमारी ग्रंथमाळाना २३ मा मणकातरिके श्री चैत्य-
बंदनादि भाष्यत्रय अर्थ साथे प्रसिद्ध करेल छे.

आ ग्रंथना प्रणेता आश्री थोडुंक वर्णन अत्र आपनुं प्रासं-
गिक छे. श्री तपगच्छरूपी गंगा प्रवाहने हिमालय तुल्य श्रीमद्
जगच्चंद्र सूरि के जेमने आयंबिल तपना प्रभावथी चित्तोदन

राणाए वश-थइ ' तपा ' एवं विरुद आप्युं (जेथी तपगच्छ-
 नाम पड्युं) अने ते राणानी सभामां दिगंबराराचार्यो साथे वाद
 करतां हिरा पेठे जे अभेद्य रहाथी जेमने 'हिरला जगच्छंद्र सूरि'
 एवं पण विरुद राणाश्रीए आप्युं हतुं. तेमना शिष्य श्रीमद् देवेंद्र
 सूरिए त्रय भाष्यात्मक आ ग्रंथ रचेलो छे. उक्त महात्माए आ
 सिवाय १ वृंदारुवृत्ति २ सारवृत्ति दशा ३ कर्मग्रंथ दीपास्त-
 मोपहा ४ सिद्धपंचाशिका, ५ श्राद्धदिनकृत्यसूत्रवृत्ति ६ धर्म-
 रत्नवृत्ति ७ नविन कर्म ग्रंथ पांच वृत्ति सहित, ८ सिद्ध दंडिका-
 स्तव ९ सुदर्शन चरित्र १० सिरिउसहवद्धमाण प्रमुख स्तवनो
 वगरे ग्रंथो बनाथी महदुपकार कर्यो छे. तेमने ' विद्यानंद ' अने
 'धर्मकिर्त्ति' उपाध्याय नामना बे शिष्यो हता. धर्मकिर्त्तिने पाछळ-
 थी सूरिपद मळ्युं त्यारे तेमनुं ' श्लोषसूरि ' एवं नाम पड्युं.
 तेओ देवेंद्रसूरिनी पाटे आव्या. तेमणे पण शत्रुंजयादि तीर्थना
 कल्पो, चोविशजिननी स्तुति नंदिस्तुति वगरे संस्कृत ग्रंथो तथा
 केटलाएक प्राकृत प्रकरणो अवचूरि साथेना बनावेला छे.

आ ग्रंथमां चैत्यवंदन, गुरुवंदन अने पञ्चखवाण एम त्रण
 भाष्य अनुक्रमे मूळ अर्थ अने विवेचन साथे आपवामां आवेल
 छे. ' चैत्यवंदन भाष्य ' मां चैत्यवंदन करती वखत ध्यान राखवा-
 योग्य बाबतोनुं २४ द्वार वडे वर्णन करेल छे, ते आ प्रमाणे—१
 दश त्रिक, २ पांच अभिगम, ३ कइ दीशाए रही चैत्यवंदन कर-
 ४ त्रण प्रकारना अवग्रह; ५ त्रण प्रकारनी वंदना, ६ प्रणि-

आवर्ता सूत्रोना अक्षरो, ९ पदो अने १० संपदा (विसामा)
 नी संख्या—मान, ११ पांच दंडक, १२ देववंदनना बार अधि-
 कार, १३ चार वंदन करवा योग्य, १४ स्मरण करवा योग्य
 केटला? १५ चार प्रकारे जिन, १६ चार थोयना हेतु, १७ आठ
 निमित्त, १८ बार हेतु, १९ काउस्सगना १६ आगार, २०
 काउस्सगना १९ दोष, २१ काउस्सगनुं प्रमाण, २२ स्तोत्र-
 स्तवन केवां प्रकारनां थवां जोइए, २३ सात वखत चैत्यवंदन
 अने २४ त्याग करवा योग्य दश आशातना. ए प्रकारना वर्ण-
 नथी प्रथम भाष्य पूर्ण थाय छे. त्यार पछी ' गुरुवंदनभाष्य'
 शरु थाय छे. तेमां त्रण प्रकारनुं वंदन, तेमां थोभवंदन पैकी
 वखत पंचांग प्रणाम शा हेतुए करवो, द्वादशावर्त्तवंदन केवी रीते
 थाय, केवा प्रकारनुं वंदन करवुं ? पांच प्रकारना वंदन
 कोने, कोणे, शामाटे, केटलीवार करवा ? वंदनना बावीस द्वार
 जेवां के—वांदणाना पांच नाम, पांच उदाहरण, पांच अवंदनीय,
 पांच वंदनीय, चार अदाता, चार वंदनना दाता, पांच स्थानके
 वंदननो निषेध, चार स्थानके वंदननी आज्ञा, आठ कारणे वां-
 दणा देवा, पचीस आवश्यक, मुहपत्तिनी २५ पडिलेहणा, शरी-
 रनी २५ पडिलेहणा, वत्रीश दोष रहित वंदन करवुं, वांदणा-
 थो निपजता छ गुण, गुरु स्थापनानुं वर्णन, बे अवग्रह, वंदन
 सूत्रना २२६ अक्षर, २५ गुरु अक्षर, पद ५८, छ गुरु वचन,
 वर्जवा योग्य आशातना तेत्रीश, बे प्रकारनो संक्षिप्त प्रतिक्रमण
 विधि, एम बावीस द्वारनुं स्वरूप अनुक्रमे वर्णवीने गुरुवंदन

भाष्य 'सम्पूर्ण थायं छे, त्यार बाद ' पञ्चख्वाण भाष्य ' शरु थाय छे. जैमां दश प्रकारनां पच्चख्वाण, पच्चख्वाणना चार विधि, आहारना प्रकार, बावीश आगार, दश विगइ, त्रीश निवि-यातां, बे प्रकारना भांगा, छ प्रकारनी शुद्धि, अने पच्चख्वाणनुं फळ, ए द्वारो अनुक्रमे वर्णवेला छे.

त्यार बाद अभ्यासीओने शाब्द बोध साथे अर्थ शीखवा सुगम पडे माटे भाष्य पछी उपदेश रत्नकोष अने रत्नाकर पञ्चविंशतिका अर्थ साथे दाखल करेल छे. नीतिमय व्यवहार चलाववानुं इच्छता दरेक मध्यस्थ जनोने उपदेश रत्नकोषना दरेक हितवचन हृदयमां धारण करी तेने आचारमां लाववा जरूर छे.

ए रीते एकंदर अत्यंत उपयोगी आ विधि प्रतिपादक ग्रन्थ दरेक जिनआज्ञा रुचि भाइ ब्हेनोने खास भणवा योग्य छे, तेम छतां प्रमादवशात् अगर मति मंदताथी अभ्यास न करी शके तेवोओए पण खास करीने बे चार वखत पण आ ग्रन्थनुं वांचन मनन करवानी आवश्यकता छे.

आ विषयने उपयोगी श्रीमान् हरिभद्र सुरिकृत पूजा पंचाशक, चैत्यवंदन पंचाशक अने दीक्षा पंचाशकना मुनिश्री 'कर्पूरविजयजी महाराजना लखेला' भाषांतरो अमारा तरफथी प्रगट थयेला भाष्यत्रयम्ना गुजराती पुस्तकमां आपेलां छे, ते, तथा ' जैनहितबोध'मां विविध विषय संग्रहना हेडींग नीचे दशत्रिक, पांच अभिगम, ३३ आशातना, देव गुरुना अवग्रहनी मर्यादा, अष्ट प्रकारी पूजाना पवित्र हेतु बगेरे बाबतनो घणो

स्फूट सरळ उल्लेख उक्त मुनिश्रीए करेलो छे ते खास मनन करवा 'योग्य होवाथी तेने संपूर्ण वांचवा माटे खास भळामण करवामां. आवे छे.

आ ग्रन्थनी पहेली आवृत्तिनी १२५० नकल 'श्रीमन्महोपाध्याय श्रीयशोविजयजी जैन संस्कृत पाठशाळा मेसाणा ' तरफथी छपाइ हती पण ते बधी बुको थइ रहेवाथी आ बीजी आवृत्ति अमोए छपाबी छे.

श्रीमहेवेन्द्रसूरि कृत भाष्य उपर ' श्री ज्ञानविमळसूरि-ए बनावेला 'टवा' अने 'सोमसुंदर सुरिकृत अवचूरिनी' जुनी प्रतौना आधारे आ आवृत्तिमां मूळ तेमज बाळावबोधमां केट-ळोक सुधारो कर्यो छे जेथी प्रथम आवृत्ति करतां आ आवृत्ति सर्व कोइने विशेष आवकार दायक थइ पडशे.

आ ग्रन्थ छपाववामां श्री कच्छ-नळीआ निवासी शेठ शारजी लुंभाना धणीयाणी बाइ दीकाबाइ तरफथी रु. ५०) तथा श्री लोदरा निवासी शेठ जेचंद खीमचंद तरफथी रु. ५०) मळी रु. १००) नी अमोने मदद मळी छे जेथी मुनिमहाराजा-ओने आ ग्रन्थ भेट दाखल आपी शकाशे.

छेवटे द्रव्य सहाय आपनारा सद् गृहस्थोनो अंतःकरण-थी आभार मानी, ग्रन्थ छपाववामां मातिमंदताथी, के द्राष्टि दोष-थी जे भूलो रही होय तेने माटे त्रिविध मिच्छाभि दुक्कंड आ-पी, विद्वानोने सुधारीने वांचवानी वीनंति करी विरमीए छी-ए. इतिशम्.

ली० प्रसिद्ध कर्त्ता.

विषयानुक्रम.

अंक.	विषय.	पृष्ठ.
१	चैत्यवंदन भाष्य.	१
२	गुरुवंदन भाष्य.	११३
३	पञ्चखाण भाष्य.	२०२
४	उपदेश रत्नकोश.	३२०
५	रत्नाकर पञ्चविंशतिका.	३३५

श्रीदेवेंद्रसूरिविरचितं चैत्रवंदनादिज्ञाप्यत्रयम्

बालावबोधसहितं प्रारभ्यते.

तत्र प्रथमं

श्रीचैत्यवंदनज्ञाप्यं प्रारंभोऽयं

ग्रन्थकर्ता मंगलाचरण माटे गाथा कहे ठे.

वंदित्तु वंदणिज्जे, सवे चिइवंदणाइ-सु-
वियारं ॥ बहु-वित्ति-ज्ञास-चुएणी-सुयाणुसारे-
ण-बुहामि ॥ १ ॥

बालावबोध कर्तानुं मंगलाचरण कहे ठे.

प्रणम्य प्रणतानंद-करकं विघ्नवारकं ॥

श्रीमद्भिजयदेवाहं, लसद्धावण्यधारकम् ॥ १ ॥

२ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

मेरुधीरं स्फुरद्दीरं, गज्जीरं नीरधीशवत् ॥ ज्ञाप्य-
त्रयार्थ-बोधाय, बालबोधो विधीयते ॥ २ ॥

भक्तजनोने आनंदना करनार अने विघ्नने दूर करनार अने
देदीप्यमान लावण्यने धारणकरनार पूज्य विजयदेव नामना मारा
गुरुने अने मेरुपर्वत जेवा धैर्यवाळा, महासागरनी पेटे गंभीर
अने देदीप्यमान एवा वीरभगवानने नमस्कार करीने त्रण भा-
ष्यना अर्थनो बोध थवा माटे बालावबोध करवामां आवे छे. २

अर्थ—(वंदणिल्ले के०) वंदनीयान् एटले
वांदवा योग्य एवा जे (सवे के०) सर्वे श्रीतीर्थ-
करदेव अथवा श्री अरिहंतादिक (सवे के०)
सर्वे पांचे परमेष्ठी तेमने (वंदित्तु के०) वंदित्वा
एटले वांदीने (चिश्चंदणाइ के०) चैत्यवंदना-
दिक एटले चैत्यवंदन तथा आदिशब्दथी गुरु-
वंदन अने पञ्चस्काण पण लेवां; ते रूप (सु-
वियारं के०) सुविचारं एटले रूढा विचारप्रत्ये
(बहु के०) घणा एवा जे (वित्ति के०) वृत्ति,
(ज्ञास के) ज्ञाप्य अने (चुष्णी के०) चूर्णि
तथा निर्युक्ति प्रमुख ग्रंथो तद्रूप (सुयाणुसारेण

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ३

के०) श्रुतने अनुसारे (बुढामि के०) कहीश. परंतु महारी मतिकढपनाये नहीं कहीश. एटले धर्मरुचि जीवोने पंचांगी सम्मत चैत्यवंदनादिकनो विधि कहीश. कारण के समक्चिनुं वीज तो शुद्ध देव, शुद्ध गुरु अने शुद्ध धर्मनुं स्वरूप जाणवुं, अने सदहवुं ते ठे. माटे प्रथम अडार दोष रहित, निष्कलंक एवा जे श्रीअरिहंत ते शुद्ध देव ठे. तेना स्थापनादिक चारे निक्षेपा वांदवा योग्य ठे, तो इहां चैत्यशब्दे श्रीअरिहंत तथा श्रीअरिहंतनी प्रतिमा जाणवी. तेनी जे वंदना करवी, ते विधि सहित करवी; ते विधि कहीश ॥ इति ॥ १ ॥

हवे ते चैत्यवंदननो विधि मूल तो चोवीश द्वारे सचवाय ठे, ते चोवीशना वली उत्तर जेद १०७४ थाय ठे. माटे चोवीश द्वारनां नाम, प्रत्येक द्वारना उत्तर जेदनी संख्या सहित चार गाथाये करी कहे ठे.

४ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

गंगह तिहा ज वंदणया ॥ पणिवाय-नमुकारा,
वष्ठा सोल-सय-सीयाला ॥ २ ॥ इगसीइ
सयं तु पया, सगनजइ संपयानं पणदंमा
॥ बार अहिगार चउवं,-दणिऊ सरणिऊ चउ-
ह जिणा ॥ ३ ॥ चउरो थुइ निमित्तठ, बारह
हेऊ अ सोल आगारा ॥ गुणवीस दोस उस्स-
गमाण थुत्तं च सगवेला ॥ ४ ॥ दसआसा
यणचानं, सवे चिइवंदणाइ ठाणाइं ॥ चउ-
वीस उवारेहिं, उसहस्सा हुंति चउसयरा ॥५॥
इति दारगाहा ॥

अर्थ-प्रथम देव वांदतां नैवेधिकी आदि
(दहतिग के०) दश त्रिक साचववा जोइये,
तेनुं छार कहीश, बीजुं (अहिगमपणगं के०)
अज्जिगमपंचक एटले पांच अज्जिगमनुं छार
कहीश, त्रीजुं देव वंदन करतां स्त्रीने कयी दि
शाये अने पुरुषने कयी दिशाये उजा रहेवुं
जोइये, ते (उदिसि के०) छिदिशि एटले बे
दिशाउनुं छार कहीश, चोथुं जघन्य, मध्यम

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ५

अने उत्कृष्ट एवा (तिउग्गह के०) त्रणु प्रकार
ना अंशग्रहनुं द्वार कहीश, पांचमुं (तिहा उ
वंदण्या के०) त्रिधा तु वंदनया एटले त्रण प्रकारे
वली चैत्यवंदना करवी. तेनुं द्वार कहीश, ठहुं
पंचांग एटले पांच अंगे (पणिवाय के०) प्रणि-
पात करवो, तेनुं द्वार कहीश, सातमुं (नमु-
कारा के०) नमस्कार करवानुं द्वार कहीश,
आठमुं देववंदनना अधिकारे जे नवकार प्रमुख
नव सूत्रो आवे ठे, तेना (वष्ठा के०) वर्ण एटले
अक्षर ते (सोलसयसीयाला के०) सोलसो ने
सुफतालीश थाय, तेने गणी देखामवानुं द्वार
कहीश ॥ २ ॥

नवमुं देववंदनना अधिकारे नवकार प्रमुख
नव सूत्रोनां (इगसीइसयं के०) एकसोने ए
व्यासी (तु के०) वली (पया के०) पदा थाय
ठे ते देखामवानुं द्वार कहीश, दशमुं एज नव सू-
त्रोनां (सगनउइ के०) सप्तनवति एटले सत्ताणुं
(संपयाउ के०) संपदाउ थाय ठे, ते देखामवानुं

६ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

छार कहीश, अगीयारमुं नमुबुणादिक (पणदंमा के०) पाँच दंरकनुं छार कहीश, बारमुं चैत्यवंदनने त्रिषे पांच दंरकमां (बार अहिगार के०) बार अधिकार आवे ठे, तेनुं छार कहीश, तेरमुं (चउ वंदणिज्जा के०) चार वांदवा योग्य तेनुं छार कहीश, चौदमुं उपद्रव टालवा निमित्ते एक (सरणिज्जा के०) स्मरण करवा योग्य जे सम्यगदृष्टि देवो तेमनुं छार कहीश, पन्नरमुं नाम स्थापनादिक (चउह जिणा के०) चार प्रकारना जिननुं छार कहीश ॥ ३ ॥

सोलमुं (चउरो शुइ के०) चार स्तुति कहेवानुं छार कहीश, सत्तरमुं देव वांदवामां पापकृपणादिक (निमित्तठ के०) निमित्त आठ ठे, तेनुं छार कहीश, अठारमुं फल साधवा निमित्ते (बारहेऊ के०) बार हेतुनुं छार कहीश, (अ के०) वली उगणीशमुं अपवादे काउस्सग्गना (सोलआगारा के०) सोल आगारनुं छार कहीश, वीशमुं काउस्सग्गमां (गुणवीसदोस के०)

देवधंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. 9

उगणीश दोष उपजे तेनुं द्वार कहीश, एकवीसमुं
(उरुसग्गमाण के०) काउस्सग्गना प्रमाणेनुं द्वार
कहीश, बावीशमुं श्रीधीतरागनुं (थुत्तं के०)
स्तवन केवा प्रकारे करवुं? तेनुं द्वार कहीश, त्रे-
वीशमुं (अ के०) वली दिन प्रत्ये चैत्यवंदन
(सगवेला के०) सात वेला करवुं, तेनुं द्वार
कहीश ॥ ४ ॥

चोवीसमुं देववंदन करतां देरासरमां तांबूल
प्रमुख (दसआसायणचारु के०) दश आशात-
नानो त्याग करवो, तेनुं द्वार कहीश, एम (सवे
के०) सर्वे (चिइवंदणाइ ठाणाइ के०) चैत्यवंद-
ननां स्थानक ते (चउवीसडुवारेहिं के०) चो
वीश द्वारे करीने (डुसहस्सा के०) बे हजारनी
ऊपर (चउसयरा के०) चुम्मोतेर (हुंति के०)
थाय ॥ ५ ॥ (दारगाहा के०) ए द्वारनी गाथाउ
चार जाणवी ॥

चोवीश द्वारनां उत्तरजेदसहित यंत्रनी स्थापना,
अंक.मूलद्वारनां नाम.उत्तरजेदनीसंख्या. सरवालो

८	देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.	
१	नैषेधिकादिक दशत्रिकनुं द्वार.	३०
२	पांच अग्निगम साचववानुं द्वार.	३५
३	देववांदतां स्त्री पुरुषने उज्जा रहे- वानी बे दिशाउनुं द्वार.	२ ३७
४	जघन्य, मध्यमादि त्रण अवग्र- हनुं द्वार.	३ ४०
५	त्रण प्रकारे वंदना करवी तेनुं द्वार.	३ ४३
६	प्रणिपात पंचांगे करवानुं द्वार.	१ ४४
७	नमस्कार करवानुं द्वार.	१ ४५
८	नवकार प्रमुख नवसूत्रोनां व- र्णोनुं द्वार.	१६४७ १६९२
९	नवकार प्रमुख नव सूत्रोनां पदसंख्यानुं द्वार.	१८१ १८७३
१०	नवकार प्रमुख नवसूत्रोनी संप- दानुं द्वार.	९७ १९७०
११	नमुबुणादि पांच दंमकनुं द्वार.	५ १९७५
१२	देव वांदवाना वार अधिकारनुं द्वार.	१२ १९८७

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ९

१३ चार वंदनीयनुं द्वार.	४	१९९१
१४ स्मरण करवा योग्यनुं द्वार.	१	१९९२
१५ नामादि चार प्रकारे जिननुं द्वार.	४	१९९६
१६ चार शुद्ध कहेवानुं द्वार.	४	२०००
१७ देव वांदवानां आठ निमित्तनुं द्वार.	८	२००८
१८ देव वांदवाना वार हेतुनुं द्वार.	१२	२०२०
१९ काउस्सग्गना सोल आगारनुं द्वार.	१६	२०३६
२० काउस्सग्गना उंगणीश दोषनुं द्वार.	१९	२०५५
२१ काउस्सग्गना प्रमाणनुं द्वार.	१	२०५६
२२ स्तवन केम करवुं? तेनुं द्वार.	१	२०५७
२३ सात वार चैत्यवंदन करवानुं द्वार.	७	२०६४
२४ दश आशातना त्यागवानुं द्वार.	१०	२०७४

हवे ए चोवीशे द्वारना उत्तर जेदनुं स्वरूप
अनुक्रमे देखावतो थकां प्रथम दश त्रिकोनुं
द्वार कहंतो उतो वे गाथाये करी दश त्रिकोना
नाम कहे ठे.

तिन्नि निसीही तिन्नि उ, पयाहिणा तिन्नि

१० देववंदन भाष्य अर्थसहित.

चेत्र य पणांमा ॥ तिविहा पूया य तहा, अव-
ढ-तियं-जावणं चेव ॥ ६ ॥ तिदिसि-निरस्क-
ण-विरई, पयञ्चमि-पमज्जाणं च तिसकुत्तो ॥ व-
न्नाइ- तियं मुहा, -तियं च तिविहं च पणि-
हाणं ॥ ७ ॥

अर्थ-प्रथम देरासरे जातां (तिननिनिसी-
ही के०) त्रणवार नैषेधिकी कहंवी, बीजी देरा-
सरे (तिननि उ के०) त्रण वली (पयाहिणा
के०) प्रदक्षिणा देवी, त्रीजी (तिननि के०)
त्रण वार (चेवय के०) ए निर्धार वाचक श-
ब्द ठे (पणांमा के०) प्रणाम करीयं, चोथी
(तिविहा के०) त्रण प्रकारनी अंगपूजादिक
पूया के०) पूजा करवी, पांचमी (य के०)
वली (तहा के०) तथा प्रचुनी पिंरुस्थावस्था-
दिक [अवढतियजावणं के०] अवस्थात्रयनुं
जाववुं (चेव के०) निश्चे जाणवुं. ॥

ठठी चार दिशिमांथी मात्र जगवान् जे
दिशिये बेठेला होय, तेज एक दिशिनी सामुं

देवबंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ११

जोबुं, अने शेष (तिदिसिनिरस्कणविरई के०)
त्रण दिशिनी सन्मुख जोवानुं विरमण करवुं,
सातमी (पयचूमिपमज्जाणं के०) पग मूकवानी
चूमिनुं प्रमार्ज्जन ते (च के०) वली (तिखुत्तो
के०) त्रण वार करवुं, आठमी (वच्चाईतियं
के०) वर्णादिकना आलंबन त्रण कदेशे (च
के०) वळी नवमी (मुदतियं के०) त्रण मुद्रा
कदेशे, दशमी (तिविहं के०) त्रण प्रकारें
(च के०) वळी (पणिहाणं के०) प्रणिधान
कदेशे. जे त्रण बोलनो समुदाय तेने त्रिक क-
हीये, ए दश त्रिकनां नाम कह्यां ॥ ७ ॥

हवे प्रथम निसीहि त्रण कये कये स्थानके
करवी ? ते कहे ठे.

घर-जिणहर-जिणपूया-वावारच्चायत्तुनि-
सीहि-तिगं ॥ अग्गहारे मज्जे, तइया त्रिइ-वं-
दणा-समए ॥ ८ ॥

अर्थ-जे सावद्य व्यापारनो मन, वचन
अने कायाये करी निषेध करवो, तेने निसीहि

१२ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

कहीये, ते एक पोताना (घर के०) घरनां बीजी
(जिणहर के०) जिनघर ते देरासरनां, त्रीजी
(जिणपूत्र्या के०) श्री जिनेश्वरनी पूजानां, जे
(वावार के०) व्यापार एटले ए त्रणना जे
व्यापार तेने (चायउ के०) त्यागवाथकी नि-
सीहितिंगं के०) नैषेधिकीत्रिकथाय ! तेमां प्र-
थम निसीहि ते पोताना घर, हाट, परिवारा-
दिक संबंधी जे सावद्य व्यापार ते सर्व निव-
र्त्ताववा माटे श्री जिनभंदिरने (अग्रद्वारे के०)
अग्रद्वारे कहे. एटले देरासरनां मूल वारणे
दरवाजामां पेसतांज कहे, पण इहां श्रीजिनघरने
पुंजवा समारवा संबंधि तथा पूजा संबंधि सर्व
व्यापार आदरे. तथा बीजी निसीहि ते जिनघर
संबंधी व्यापारथी निवर्त्तवा रूप देरासरनी
(मज्जे के०) मध्य गज्जारामां पेसतां कहे,
तिहां देरासरपदया आखक्यानी चिंतानो तथा
देरासरमां पुंजवादिकनो त्याग करीने उव्य
पूजादिकनो प्रारंज करे; एम सर्व प्रकारनी पूजा

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १३:

विधिसहित साचवी रह्या पठी (तश्या. के०)
त्रीर्जा निसीहि जे जिनपूजा संबंधि व्यापारना
त्याग रूप ठे, ते (विश्वंदणासमए के०)
चैत्यवंदन करवाना अवसरे कहे, इहां उव्यपूजा
व्यापार सर्व निवर्तावीने केवळ ज्ञापपूजारूप
चैत्यवंदन स्तवनादिकनो एकाग्र चित्ते करी पाठ
करे, ए रीते त्रण निसीहि साचवे.

अथवा मन, वचन अने कायाये करी घर
संबंधी व्यापार निषेधवारूप त्रण निसीहि देरास-
रना अग्रद्वारमां कहेवी, अने तेज प्रमाणे मना-
दिक त्रणे योगे देरासर संबंधी व्यापार त्यागवा
आश्रयी त्रण निसीहि गज्जारामां कहेवी; तथा
वली चैत्यवंदनादि कहेवाने अवसरे पण मन,
वचन, कायाये करी जिनपूजा व्यापार त्यागरूप
त्रण निसीहि कहेवी. ए रीते दरेक वखते मन,
वचन अने कायाया योगे करी त्रण त्रण निसीहि
कहेवी. अथवा दरेक वखते एकज निसीहि क-
हेवी. परंतु घर संबंधी, देरा संबंधी अने जिन

१४ देववन्दन भाष्य अर्थसहित.

पूजा संबंधी व्यापार निषेध करीये ठीये, एम सम-
जीने देरासरमां पेसतांज त्रणे निसीहि. कही
देवी नहीं, ए तात्पर्य ठे. पौषधमां दर्शन करवा
जतां देहेरासरमां प्रवेश करतां अने चैत्यवन्दन
अवसरे एम बे निसीहि कहेवी, केमके ड्रव्य
पूजा करवानी नथी. ए प्रथम निसीहि त्रिक
कथुं. ॥ ७ ॥

हवे बीजुं प्रदक्षिणात्रिकनुं नाम प्रथम
सामान्ये ठठी गाथामां कहेवुं ठे, तेनो प्रगट
अर्थ ठे, माटे जूडुं वखाण्युं नथी. तथापि चै-
त्यना दक्षिण जागथी त्रण प्रदक्षिणा देवी, एटले
संसारना जवन्नमण टालवारूप जावनाये श्री
प्रतिमाजी महाराजनी जमणी वाजुथी अनुक्रमे
ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनी आराधनारूप त्रण
फेरा फरवा, ए बीजुं प्रदक्षिणात्रिक जाणवु.

हवे त्रीजुं प्रणामत्रिक कहे ठे.

अंजलि बधो अघो, - एण अ पंचंगल

देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहित. १५

तिपणामा ॥ सवह वा तिवारं, सिराईं-नमणें
पणाम-तियं ॥ ए ॥

अर्थ—श्रीजिन प्रतिमा देखी वे हाथ जो-
नी ललाटे लगाकी प्रणाम करीये ते प्रथम (अं-
जलिवद्धो के०) अंजलिवंध प्रणाम कह्नीये,
तथा कटिदेशथी उपरबुं अर्धुं शरीर तेने लगारेक
नमाकी प्रणाम करीये, अथवा ऊर्ध्वादि स्थानके
रह्यां थकां कांश्क शिर नमाकीये, तथा शिर-
करादिके करी जूमिका पादादिकनुं फरसबुं ते
बीजो (अद्धोणु के०) अर्द्धावनत प्रणाम
कह्नीये, तथा (अ के०) वली वे जानु, वे कर
अने पांचमुं उत्तमांग ते मस्तक, ए पांच अंग
नमाकी खमासमण आपीये, ते त्रीजुं (पंचगुं
के०) पंचांग प्रणाम जाणवो. ए (तिपणामा
के०) त्रण प्रणाम जाणवा.

(वा के०) अथवा (सवह के) सर्वत्र
प्रणाम करवांसमये (तिवारं के०) त्रण वार
(सिराइनमणें के०) मस्तकादिक नमानवे करी

१६ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

एटले शिर, कर अंजली प्रमुखे करी जे त्रण
वार नमन आवर्त्त करवुं ते (पणामतियंके०)
प्रणामत्रिक जाणवुं. ए त्रीजुं प्रणामत्रिक कह्युं.

हवे चोशुं पूजात्रिक कहे छे.

अंगगजावजेया, पुष्पाहार-थुइहिं पूय-
तिगं ॥ पंचोवयारा अठो-वयार सवोवयारा
वा ॥ १० ॥

अर्थ-(अंगग के०) अंगने अग्र एटले
पहेली अंगपूजा अने बीजी आगल ढोवारूप
अग्रपूजा तथा त्रीजी चैत्यवंदनरूप(जाव के०)
जावपूजा ए त्रण (जेया के०] जेदथकी
अनुक्रमे (पुष्पाहारथुइहिं के०) पुष्पाहारस्तु-
तिजिः एटले पहेली पुष्प केसरादिक अने बीजी
आहार फलादि ढोकवे तथा त्रीजी स्तुति करवे
करीने (पूयतिगं के०) पूजा त्रिक थाय ठे.

तेमां प्रथम अंगपूजा ते श्रीवीतरागनी
पूजा अक्सरे मनःशुद्धि, वचनशुद्धि, कायशुद्धि,
बस्त्रशुद्धि, नीतिनुं धन, पूजाना उपकरणनी

शुद्धि अने नूमिशुद्धि, ए सात वानां शुद्ध करीं धवलं निर्मल सुपोत धोतीयां पुरुष पहेरे, अने जेनो आठपमो मुखकोश थाय, एहवुं एक-साक्षी उत्तरासंग धारण करे, एवी रीते पुरुषे पूजा अवसरे वे वस्त्र राखवां, अने स्त्रीने तो विशेष वस्त्रादिकनी शोभा जोश्ये, तथापि हमणा संप्रदाये त्रण वस्त्र पहेरी पूजा करे, ए रीते वस्त्र पहेरी आशातना टाळतो थको प्रथम मोरपींठीए करी श्रीजिनविंवने पुंजे, पुंजवाथी मांकी न्हवण, अंगलूहणां धरतो, विलेपन, नूषण, अंगरचना करतो, पुष्प चमावतो, जिनहस्तमां नालिकेरादिक स्थापतो, धूपाक्षेप, सुगंधवासक्षेपणादिक करतो पूजा करे; ए सर्व अंगपूजा जाणवी.

बीजी अग्रपूजा; तेमां धूप, दीप, नैवद्यादि शब्दे आहार ढोकन, पुष्प प्रकर—गंधिम, वेढिम, पूरिम, संघातिमादि जेद, जल—क्षवणोत्तारण, आरती, मंगलदीपक, अष्टमंगलात्तरण ए सर्व बीजी अग्रपूजा जाणवी.

त्रीजी ज्ञावपूजामध्ये-गीत, गान, नाटक, ठत्र, चामर, विंजवादि तथा देवद्रव्य वंधारवा प्रमुख सर्व ज्ञावपूजा जाणवी. ए पूजात्रिक कहुं. अथवा करवा, कराववा अने अनुमोदवारूप ए पण त्रिविध पूजा जाणवी.

अथवा एक विघ्नोपशामिनी, बीजी अभ्युदय साधिनी, त्रीजी निवृत्तिदायिनी, ए पूजात्रिक जाणवुं. यदुक्तं ॥ विघ्नोवसामिगेगा, अप्पुदयसाहणि ज्ञवे वीया ॥ निव्वुश्करणी तश्या, फलयाउ जहन्न नामेहिं ॥१॥ इत्यावश्यकनिर्युक्तिवचनात् ॥

(वा के०) अथवा (पंचोवयारा के०) पंचोपचारा पूजा ते १ गंध, २ माल्य, ३ अधिवास, ४ धूप, ५ दीप. अथवा १ कुसुम, २ अद्गत, ३ गंध, ४ धूप, ५ दीप ए पांच प्रकारे पण प्रथम अंगपूजा जाणवी.

बीजी (अष्टोवयार के०) अष्टोपचार एटले १ कुसुम २ स्कय ३ गंध ४ पईव, ५ धूव ६ नै-

देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहितः १९

ब्रेजः ७ जल ८ फलोहिं पुणो ॥ अठविह. क्रम्म-
महणी, अठुवयारा हवइ पूया ॥ १ ॥ इति आ-
वश्यकनिर्युक्तिवचनं, ए आठ प्रकारे पूजा जाणवी.

त्रीजी (सर्वोपचार के०) सर्वोपचारा
एटले सर्वोपचारपणे पूजा ते प्रणाममात्रादिक
सर्व लोकोपचार विनय ते सर्व पूजा जाणवी.
अथवा जेटली वस्तु मळे तेणे करीने पूजा करवी,
ते सर्वोपचार पूजा जाणवी. तिहां १ न्हवण, २
विलेपन, ३ देवडुष्यवस्त्र, तथा चहुयुगल, ४ वास
पूजा, ५ फूलपगर, ६ फूलमाल, ७ छूटां फूल, ८
चूर्ण-घनसारादि, तथा आंगी रचनादि, ९ ध्वजा-
रोपण, १० आन्नरण, ११ फूलघर, १२ फूलनो
मेघ, १३ अष्टमंगल रचना, १४ धूप दीप आरती
मंगल दीपादिक नैवेद्यं ढोकन, १५ गीतगान, १६
नटक, १७ वाजित्र. ए सत्तर प्रकारे पूजा, तथा
वली २१ प्रकारे पूजा, तेनां नाम कहे ठे. १ स्नात्र,
२ विलेपन, ३ जूषण, ४ फल, ५ वास, ६ धूप,
७ दीप, ८ फूल, ९ तंडुल, १० पत्र, ११ पूगी,

२० देवदंन ज्ञाप्य अर्थसहित.

१२ नैत्रेय, १३ जल, १४ वस्त्र, १५ उत्र, १६ चा-
मर, १७ वाजिंत्र, १८ गीत, १९ नृत्य, २० स्तुति, २१
देवद्रव्यकोशवृद्धि, एवं एकवीश ज्ञेद, तथा एकशो
आठ प्रकारादि ए सर्व बहुविध पूजा जाणवी. ए
रीते पंचोपचार, अष्टोपचार अने सर्वोपचार मली
त्रणज्ञेदे पूजा जाणवी. ए चोथुं पूजात्रिक कथ्युं । १०।
हवे पांचमुं अवस्थात्रिक कहे ठे:

ज्ञाविज्ञ अव्यवृत्तियं, पिंरुठ पयठ रूव-
रहियत्तं ॥ ठनमठ केवलित्तं, सिधत्तं चव
तसठो ॥ ११ ॥

अर्थ—हे ज्ञव्यजीव ! तुं (ज्ञाविद्य के०)
ज्ञाव्य. श्रीज्ञगवंतनी (अव्यवृत्तियं के०) त्रण
अवस्था प्रत्ये, एटले त्रण अवस्थानी ज्ञावना ज्ञा-
विये, ते कहे ठे. प्रथम (पिंरुठ के०) पिंरुस्था-
वस्था ज्ञावीये, बीजी (पयठ के०) पदस्थ अव-
स्था ज्ञावीये, त्रीजी (रूवरहियत्तं के०) रूपर-
हितत्वं एटले रूपरहित एवी रूपातीत अवस्था
ज्ञावीये; तिहां जे पिंरुस्थावस्था ते (त्रण

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. २१

के०) उद्गस्थावस्थाये ज्ञाविये, तीर्थंकर-पदना
पिंरुं जे शरीर तीर्थंकरनामकर्मयोग्य ठे, ते
पिंरुस्थावस्था ठे अने पदस्थावस्था ते (केवलित्तं
के०) केवलज्ञान अवस्थाये ज्ञावीये एटले केवल-
ज्ञान पाम्या पठी प्रचु पदस्थ थया ते, पदस्थ
अवस्था तथा रूपातीतावस्था ते (सिद्धत्वं के०)
सिद्धत्वं एटले सिद्धपणानी अवस्थाये ज्ञाववी,
कारण के सिद्धपणुं जे ठे, ते रूपथकी अतीत ठे,
माटे सिद्धरूपपणुं ज्ञावतां रूपातीत अवस्था
कहीये. ए (चेव के०) निश्चे (तस्सठो के०) ते
पिंरुस्थादिक त्रण अवस्थानो अर्थ जाणवो ॥११॥

॥ हवे ए त्रणे अवस्था क्यां क्यां ज्ञाववी?

तेनां ठाम कहे ठे.

एहवणच्चगेहिं उजम,—उवढ पम्हिर-
गेहिं केवलियं ॥ पलियंकुस्सग्गेहि य, जिणस्स
ज्ञाविज्जा सिद्धत्तं ॥ १२ ॥

अर्थ—(एहवणच्चगेहिं के०) सपनाच्चकैः एट-
ले न्हवण, पखाल, अर्चादि पूजाना अवसरे, पूजा

३३ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

करनारा पूजक पुरुषोये (जिणस्स के०) श्रीजिने-
श्वरनी (ठजमत्तवत्त के०) ठद्मस्थावस्थाने ज्ञाववी,
ते ठद्मस्थावस्थाना त्रण ज्ञेद ठे, एक जन्मावस्था,
बीजी राज्यावस्था अने त्रीजी श्रमणावस्था. तेमा
प्रभुने न्हवण अर्चादिक प्रक्षालन करतां जन्मा-
वस्था ज्ञाववी, अने मेरुपर्वतनी उपर जे जन्म
महोत्सव ज्ञाववो ते पण जन्मावस्थाज जाणवी.

तथा मालाधारादि, पुष्प, केशर, चंदन
अने अलंकारादि चढावतां राज्यावस्था ज्ञाववी,
वळी जगवंतना शिरकेश, श्मश्रु कूर्च रहित
एवा मस्तकमुखादिक देखीने श्रमणावस्थानी
ज्ञावना भाववी. ए प्रथम ठद्मस्थावस्था त्रण
ज्ञेदे विवरीने कही.

तथा किंकली (अशोकवृद्ध), कुसुमवृष्टि
अने दीव्यध्वनि प्रमुख (पम्हिहारगेहिं के०^१)
आठ महाप्रातिहार्ये करीने युक्त जगवानने
देखीने बीजी पदस्थावस्था एटले (केवलियं के०)
केवलीपणानी अवस्था ज्ञावीये.

देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहित. ११

तथा (पलियंक के०) पर्यंकासने करी सहित एटले पल्लोठी वाळीने बेठा एवा (उस्सग्गेहि के०) काउस्सग्गीयाने आकारे बिंब देखवे करीने (य के०) वली (जिणस्स के०) जिननी (सिद्धत्तं के०) सिद्धत्त्व एटले सिद्धपणानी अवस्था अर्थात् रूपातीतपणानी अवस्था (ज्ञाविज्जा के०) ज्ञाववी. केम के ? केटलाएक तीर्थकरो पर्यंकासने काउस्सग्ग मुद्राये मुक्ति गया ठे, माटे ज्योतिरूप अवगाहना ज्ञाववी. आ गाथामां ज्ञाविज्जा ए क्रियापद सर्वत्र संगत करवुं. ए पांचमं अवस्थात्रिक कवुं ॥ १२ ॥

हवे ठहुं त्रण दिशी जोवाथी निवर्त्तवानुं
त्रिक कहे ठे.

उम्हाहो तिस्त्रिणां, तिदिसाण निरक्कणं
चइज्जाहवा ॥ पन्निम दाहिण वामण, जिणमुह-
नत्थ-दिठि-जुठं ॥ १३ ॥

अर्थ-श्रीजिनप्रतिमा जुहारतां प्रभु उपर
एकांत ध्यान राखवा निमित्ते एक (उम्हा के०)

३४ देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहित.

ऊर्ध्वदिशि, बीजी (अहो के०) अधोदिशि अने
त्रीजी (तिरिआणं के) तीर्थी दिशि ते आरुं अ
वहुं, ए (तिरिसाण के०) त्रणदिशिनुं (निर-
स्काणं के०) जोवुं (चइज्ज के०) ठारुं एटखे
वर्जन करवुं. (अहवा के०) अथवा (पश्चिम
के०) पाठवी पूठनी दिशिये (दाहिण के०) ज-
मणी दिशिये तथा (वामण के०) मावी दिशिये
एटखे जे दिशारे श्रीजगवंतनी प्रतिमा होय, ते
दिशि टाळीने शेष पूठनी बाजु तथा जमणी
बाजु अने मावी बाजु, ए त्रण दिशाये जोवानुं
वर्जन करवुं, मात्र (जिणमुह के०) श्री जिने-
श्वरना मुखने विषे पोतानी (दिठि के०) दृष्टिने
(नह के०) न्यस्त एटले स्थापी राखेली होय
तेणे करी (जुळ के०) युक्त एटखे सहित एवो
थको वंदन करे. एटखे जिनप्रतिमा उपर पोता-
नां लोचन थापी एकाग्र मन करे, परंतु आरुं
अवहुं अरहुं परहुं जूवे नहीं. ए ठहुं त्रण दिशि
निरीक्षण वर्जवानुं त्रिक कहुं ॥ १३ ॥

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १५

हवे सातमुं पदचूमिप्रमार्जनत्रिक कहे ठे, ते आंवी रीते के—श्रीजिनवंदनाये इरियावहि पडिक्रमतां तथा चैत्यवंदन करतां जीवयत्नाने अर्थे रूमे प्रकारे दृष्टिवमे जोइने पद स्थापवानी चूमि ऋण वार पुंजवी. तिहां गृहस्थ होय तो वस्त्रांचले करी पुंजे, अने साधु होय तो रजोहरणे करी पुंजे. ए सातमुं त्रिक अयुं.

हवे आठमुं आलंबनत्रिक अने नवमुं मुद्रात्रिकनुं स्वरूप कहे ठे.

वन्नतियं वन्नज्ञा,—लंबणमालंबणं तु प-
निर्माई ॥ जोग जिण मुत्तसुत्ती, मुद्दाजेण
मुद्दतियं ॥ १४ ॥

अर्थ—(वन्नतियं के०) वर्णत्रिक कयुं ते कहे ठे. (वन्नज्ञालंबणं के०) वर्णार्थालंबनं एटले एक वर्णालंबन, बीजुं अर्थालंबन, तिहां नमुहुणादिक सूत्र जणतां तेमां आवेला जे हलवा जारे अक्षर ते न्यूनाधिकरहितपणे यथास्थित बोलवा, तथा संपदा प्रमुखनुं बराबर चिंतन राखवुं, ते प्रथम

३६ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

वर्णाक्षंबन जाणवुं, अने जे नमुबुणं प्रमुख सू-
त्रो ज्ञातां तेना अर्थ हृदयमां जाववा, तं बीजुं
अर्थाक्षंबन जाणवुं, तथा (आलंबणं तु के०)
आलंबन ते वली (पद्मिमाई के०) प्रति-
मादि एटले जिनप्रतिमा तथा आदि शब्द
थकी जाव अरिहंतादिकनुं तथा स्थापनादिकनुं
पण ग्रहण करवुं, तेनुं जे स्वरूप-आलंबन धारवुं,
ते त्रीजुं प्रतिमालंबन जाणवुं. ए आठमुं आलं-
बनत्रिक कह्युं.

हवे नवमुं मुद्रात्रिक कहे ठे. एक (जोग
के०] योगमुद्रा, बीजी (जिण के०) जिनमुद्रा
अने त्रीजी (मुत्तसुत्ती के०) मुक्ताशुक्ति मुद्रा,
ए (मुद्धान्नेएण के०) योग मुद्रादिकना जेदे करी
ने (मुद्दतियं के०) मुद्रात्रिक जाणवुं ॥ १४ ॥

हवे प्रथम योगमुद्रानुं स्वरूप कहे ठे: ।

अनुसुतंस्त्रियंगुलि, कोसागारेहिं दोहिं
हत्थेहिं ॥ पिटोवरि कुप्परि सं, -ठिएहिं तह
जोगमुद्दत्ति ॥ १५ ॥

देववंदन. ज्ञाप्य अर्थसहित. १७

अर्थ--(अन्नसंतृप्तं रिश्रंगुलि के०) अन्योन्यांतरितांगुलि एटले बं हाथनी दशे अंगुलिने अन्योन्य ते मां होमाहे अंतरित करी ठे जिहां एवी अने (कोसागारोहिं के०) कमलना मोक्षाने आकारे जोनीने कीधा एवा (दोहिं हबोहिं के०) बे हाथे करीने, ते बेहु हाथ केहवा ? तो के (पिट्टोवरि के०) पेट उपर (कुप्परि के०) कोणी ते (संट्टिएहिं के०) संस्थित एटले रही ठे जेनी एवा प्रकारे रहेवे करी (जोगमुद्वत्ति के०) योगमुद्रा इति एटले योग मुद्रा एम होय. ए पहेली योगमुद्रानुं स्वरूप कह्युं ॥ १५ ॥

हवे बीजी जिनमुद्रानुं लक्षण कहे ठे.

चत्वारि अंगुलांश्च, पुरतं ऊणांश्च जह्व
पश्चिमत् ॥ पायाणं उस्सग्गो, एसा पुण
होइ जिणमुद्दा ॥ १६ ॥

अर्थ--(जह्व के०) यत्र एटले जिहां (पाया-
णके०) पगनाजे (पुरतं के०) आगु लनाश्रं-

३७ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

खिनी बाजु तरफना पहुँचाने मांहोमाहे (चत्तारि अंगुलाइं के०) चार आंगुलनो आंतरो राख्यो होय, अने पगना (पञ्चिमउ के०) पाठखनी पानीनी बाजुना ज्ञागमां मांहोमांहे चार आंगुलथी कांडक (ऊणाइं के०) ऊणो आंतरो राख्यो होय ए रीते पग राखीने (उस्सगो के०) काउस्सग करीये (एसा के०) ए प्रकारे (पुण के०) वखी (जिणमुद्दा के०) जिनमुद्दा (होइ के०) होय ॥

हवे त्रीजो मुक्ताशुक्तिमुद्दा कहे ठे.

मुत्तासुत्तीमुद्दा, जह समा दोवि गप्पिया हवा ॥ ते पुण निखामदेसे, लग्गा अन्ने अलग्ग ति ॥ १७ ॥

अर्थः—(जह के०) जिहां (दोवि के०) बेहु पण (हवा के०) हाथ ते (समा के०) सरखा बरावर (गप्पिया के०) गर्जितपणे राखी (ते के०) ते बे हस्त (पुण के०) वखी (निखामदेसे के०) ललाटना देश एटले ललाटनां मध्य ज्ञागने विषे (लग्गा के०) लग्गाम्पा

द्ववदन ज्ञाप्य अथसाहत. २९

होय, वली (अक्षे के०) अन्य एटले ब्रीजा
केटलांएक आचार्यो कहे ठे के (अलग्गति
के०) अलगाड्या होय एटले ललाटदेशथी
दूर राख्या होय. इति एटले ए प्रकारे (मु-
त्तासुत्तीमुद्दा के०) मुक्ताशुक्तिनामे मुद्रा क
हीये. एमां अंगुलिना छिद्र विना जेममोतीना
ढीपनो जोमो मळेलो होय, तेवा आकारे हाथ
राखवा, ए मुद्रानुं ए लक्षण ठे ॥ १७ ॥

हवे ए त्रण मुद्रा मांहेली कइ मुद्राये कइ
क्रिया करवी ते कहे ठे.

पंचंगो पणिवारुं, थयपाढो होइ जोग-
मुद्दाए ॥ वंदण जिणमुद्दाए पणिहाणं मु-
त्तसुत्तीए ॥ १८ ॥

अर्थ—एक इहामि खमासमणनो पाठ तेने
(पंचंगो पणिवारुं के०) पंचांग प्रणिपात कही
ये. बीजो (थयपाढो के०) स्तवपाठ ते श्रीजिने-
श्वरना गुणनी स्तुति ते स्तवनादिनो पाठ करवो
ते (जोगमुद्दाए के०) योगमुद्राये करीने (होइ

३० देववंदन ज्ञाप्य अर्थसंहित.

के० २ होय, तथा (वंदण के०) वांदणा देवां अने काउस्सग्ग जे अरिहंतचेइयाणं इत्यादि सर्व (जिणमुद्दाए के०) जिनमुद्दाये करीने श्याय, तथा जावंति चेइआइं, जावंत केविसाहू अने जयवीयराय ए त्रणे(पणिहाणं के०)प्रणिधानसंज्ञामां आवे पण इहां तो संप्रदायगत एकज जयवीयरायने कह्ये बीये, ते(मुत्तसुत्तीए के०)मुक्ताशुक्ति मुद्दाए कह्ये ॥१७॥ इहां श्रीसंघाचार ज्ञाप्यमध्ये मुक्ताशुक्ति मुद्दाये स्त्रीने स्तनादिक अवयवो प्रगट देखाय तेम न थवुं जोश्ये, एवा हेतु माटे स्त्रीने उंचा ललाटदेशे हाथ लगाववा कह्या नथी. ए नवमुं मुद्दात्रिक कहुं ॥

हवे दशमा प्रणिधानत्रिकनुं स्वरूप कहे ठे.

पणिहाणतिगं चेश्य,—मुणिवंदण पढणासरूवं वा ॥ मणवय-काएगत्तं, सेस-तियठो उ पयकृत्ति ॥ १ए ॥ दारं ॥ १ ॥

अर्थ—(पणिहाणतिगं के०) प्रणिधानत्रिक, ते कयुं? ते कहे ठे. तिहां जावंति चेइआइं ए

देववंदनं ज्ञाप्य अर्थसहित. ३१

गाथा (चेष्ट्य के०) चैत्यवांदवा रूप ते प्रथम प्रणिधान जाणवुं. तथा जावंत केवि साहू ए गाथा (मुणिवंदण के०) मुनि वांदवा रूप, ते बीजुं प्रणिधान जाणवुं. तथा जयवीयराय आन्नवमखंदा पर्यंत ए गाथा (पढणासरूवं के०) प्रार्थनास्वरूप ते त्रीजुं प्रणिधान जाणवुं. (वा के०) अथवा एक (मण के०) मननुं बीजुं (वय के०) वचननुं अने त्रीजुं (काय के०) कायानुं (एगतं के०) एकत्व एटले एकाग्रपणुं ते पण प्रणिधानत्रिक कहीये. इहां शिष्य पूठे ठे के चैत्यवंदनाये प्रणिधान आवे ठे, अने बीजी शेष वंदना तो प्रणिधान विनाज आय ठे, तिहां ए बोल सचवाता नथी ते केम ? तेने गुरु कहे ठे के, तिहां मन, वचन अने कायानी एकाग्रता ठे ए मुख्य प्रणिधान ठे, ए दशमुं प्रणिधानत्रिक कह्युं. हवे (सेस के०) शेष रह्या जे (तिय के०) त्रिक एटले अहीं गाथाये करी जेनुं स्वरूप नही ब्रखाण्युं एवुं बीजुं अने सातमुं त्रिक, तेनो (अ-

३३ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

ओ के०) अर्थ ते (उ के०) वली (पयकुत्ति के०)
प्रकट ठे. माटे तेनुं स्वरूप मूल गाथामां लख्युं
नथी, एम जाणवुं. तथापि बालावबोधकर्त्ताए ते
त्रिकोना अनुक्रमे संक्षेप अर्थ ते ते स्थानके ल-
ख्या ठे, एटले दशत्रिकनुं ए मूलद्वार. प्रथम थयुं
अने उत्तर बोल त्रीश थया ॥ १९ ॥

हवे बीजुं पांच प्रकारना अजिगमनुं द्वार कहे ठे.

सचित्तदवमुज्जाण, - मचित्त - मणुज्जाणं मणे-
गतं ॥ इगसाम्निउत्तरासं, - ग अंजलि सिरसि
जिण दिट्ठे ॥ २० ॥

अर्थ-चैत्यादिकने विषे प्रवेश करवानो वि-
धि तेने अजिगम कहीये. ते पांच प्रकारे ठे. ति
हां देहरे जातां (सचित्तदवं के०) सचित्तद्रव्य
जे पोताना अंगआश्रित कुसुमादिक, फलादिक
होय, तेनुं (उज्जाणं के०) ठाम्बुं, ते प्रथम अ-
जिगम, तथा (अचित्तं के०) अचित्त पदार्थ जे
द्रव्यनाणादिक तथा आत्तरणादिक, वस्त्रादिक व-
स्तु तेनुं (अणुज्जाणं के०) अणुठाम्बुं एटले पो-

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ३३

तानी पासै राखवानी अनुज्ञा ते बीजो अग्नि-
गम. तथा (मणोगत्तं के०) मननुं एकाग्रपणुं
करवुं, ते त्रीजो अग्निगम. तथा (इगसारु
के०) एकपसुं वस्त्र ए बहु ठेमाये सहित होय
तेनो (उत्तरासंग के०) उत्तरासंग करवो. ते
चोथो अग्निगम. तथा (जिणदिष्ठे के०) श्री
जिनेश्वरने दूर थकी नजरे दीठे थके (अंजलि
के०) बे हाथ जोमीने (सिरति के०) मस्त-
कने विषे लगारुवा एटले अंजलिबद्ध प्रणाम
करवो, ते पांचमो अग्निगम जाणवो ॥ २० ॥

इय पंचविहाग्निगमो, अहवा मुचंति राय-
चिण्हाइं ॥ खग्गं उत्तोवाणह, मज्जमं चमरे अ
पंचमए ॥ २१ ॥ दारं ॥ २ ॥

अर्थ—(इय के०) पूर्वही गाथामां कह्या
जे (पंचविहाग्निगमो के०) पांच प्रकारे अ-
ग्निगम ते देव तथा गुरु पासै आवतां साचववा
(अहवा के०) अथवा वंदना करनार श्रावक
जो पोते राजादिक होय तो ते ए पांच अग्नि-

३४ देववंदन भाष्य अर्थसहित.

गम 'साचवे, अने वली बीजां (रायचिण्हाइं
के०) राजानां पांच चिह्न ठे ते प्रत्ये (मुञ्चंति
के०) मूके एटले ठांके तेनां नाम कहे ठे, एक
(खगं के०) खड्ग, बीजुं (ठत्त के०) ठत्र
त्रीजुं (उवाणह के०) उपानह एटले पगनी
मोजनी, चोथो माथानो (मउरुं के०) मुकुट
अने (पंचमए के०) पांचमुं (चमरे अ के०)
चामर, ए पण पांच अग्निगम जाणवा ॥२१॥
एटले पांच अग्निगमनुं बीजुं द्वार पूर्ण थयुं,
उत्तर बोल पांत्रीश थया.

हवे बे दिशिनुं त्रीजुं द्वार, तथा त्रण अवग्र-
हनुं चोथुं द्वार कहे ठे ॥

वंदंति जिणे दाहिण, -दिसिष्ठिया पूरिस
वामदिसि नारी ॥ दारं ॥ ३ ॥ नवकर जहनु
सट्टि, -कर जिठ मजुगहो सेसो ॥२२॥ दारं ॥४॥

अर्थ-(जिणे के०) श्रीजिनने (दाहिण-
दिसिष्ठिया के०) दक्षिणदिशिस्थिता एटले
मूख नायकनी जमणी दिशाये रह्या थका (पु-

देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहित. ३५

रिस के०) पुरुषो (वंदन्ति के०) वांदे एटले
चैत्यवन्दना करे, अने मूल नायकने (वामदिसि
के०) मांवे पासे रही थकी (नारी के०) स्त्री
वांदे एटले चैत्यवन्दना करे. इहां चैत्यवन्दना
पूजाना अधिकार माटे प्रसंगथी जमणी बाजु
दीपक थापवो, अने डाबी बाजु धूपादिक, नाणुं,
फलादिक, जिन आगले तथा हस्ते थापीये. ए
बे दिशिनुं त्रीजुं द्वार थयुं अने उत्तर बोल
साम्प्रीश थया.

हवे त्रण अवग्रहनुं चोथुं द्वार कहे बे.
तिहां जगवंतथकी (नवकर के०) नव हाथ
वेगला रहींने चैत्यवन्दना करवी, ते प्रथम
(जहन्नु के०) जघन्य अवग्रह जाणवो, तथा
जगवंतथकी (सष्ठिकर के०) षष्ठिकर एटले
सांठ हाथ वेगला रहींने चैत्यवन्दना करवी,
ते बीजो (जिष्ठ के०) ज्येष्ठ एटले उत्कृष्ट अ-
वग्रह जाणवो, अने (सेसो के०) शेष जे
नव हाथथी उपर अने साठ हाथनी अंदर

३६ देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहित.

एटली वेगलाईये रही चैत्यवन्दना करवी, ते सर्व त्रीजुं (मद्युग्गहो के०) मध्यम अवग्रह जाणवां. तथा केटलाएक आचार्य वार प्रका- रना अवग्रह कहे ठे के ॥ उक्कोस सठि पन्ना, चत्ता तीसा दसठ पणदसगं ॥ दस नव ति डु एगळं, जिणुग्गहं बारस वि ज्ञेयं ॥१॥ एटले ६०, ५०, ४०, ३०, १८, १५, १०, ९, ३, २, १, ० ॥ ए वार अवग्रह थया एटले अर्द्धा हाथथी मांकीने साठ हाथपर्यंत श्रीजिनगृहे तथा गृहचैत्यादिके श्वासोद्ध्वासादि आशातना वर्जवा निमित्ते ए अवग्रह जाणवां ॥ ११ ॥ ए चोथुं त्रण अव- ग्रहनुं द्वार कहुं, शहा सुधी सर्व मली उत्तर बौल ४० थया ॥ ११ ॥

हवे त्रण प्रकारे चैत्यवन्दना करवी, तेनुं
पांचमुं द्वार कहे ठे,

नमुकारेण जहन्ना, चिइवंदण मद्य दंम-
थुइजुअला ॥ पण दंम थुइ-चउकग, थय-
पणिहाणेहिं उक्कोसा ॥ १३ ॥

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ३७

अर्थ—(नमुक्कारेण के०) एक नमस्कार श्लोकादिक रूप तथा नमो अरिहंताणं कहीने अथवा हाथ जोमी मस्तक नमामवे करी अथवा नमो जिनाय कही नमवे करी अथवा एक श्लोकादि कहेवे करी अथवा हमणां देहरे चैत्यवंदन कहिये ठैये, इत्यादि रूपे सर्व प्रथम(जहन्ना के०) जघन्य (चिश्वंदण के०) चैत्यवंदन जाणवुं, तथा (दंमथुश्जुअला के०) दंमकयुगल ते अरिहंत चेश्याणंनुं युगल तथा स्तुतियुगल ते चार थुइ एटले एक नमस्कार श्लोकादिरूप कही, शक्रस्तव कही, उजा थइ, अरिहंत चेश्याणं कही काउस्सग्ग करी, थुइ कहेवी, ते बीजी (मच्च के०) मध्यम चैत्यवंदना जाणवी. तथा (पणदंम के०) पांच नमुहुणं रूप पांच दंमके करी अने (थुश्चउक्कग के०) स्तुति चतुष्क एटले आठ थुश्ये करीने, (थय के०) स्तवने करीने तथा जावंति चेश्याइं, जावंत केवि साहू अने जयवीयराय, ए त्रण (पणिहा-

णेहिं के०) प्रणिधाने करीने त्रीजी (उक्कोसा के०)
उत्कृष्टी चैत्यवन्दना जाणवी. ॥ २३ ॥

अन्ने विंति गेणं, सक्रवणं जहन्न वंदण-
या ॥ तद्गुग तिगेण मग्ना, उक्कोसा चउहिं
पंचहिं वा ॥ २४ ॥ दारं ॥ ५ ॥

अर्थ—(अन्ने के०) अन्य एटले बीजा
वली केटलाएक आचार्य एम (विंति के०)
ब्रुवन्ति एटले कहे ठे के (इगेणं के०) एकेन
एटले एक (सक्रवणं के०) शक्रस्तवे करीने
देव वांदीये ते (जहन्न के०) जघन्य (वंदणया
के०) चैत्यवन्दना जाणवी. अने (तद्गुगतिगेण
के०) तद्धिकत्रिकेणं एटले तेहीज वे तथा त्रण
शक्रस्तवे करी (मग्ना के०) मध्यम चैत्यवन्दना
जाणवी. तथा (चउहिं के०) चार शक्रस्तवे
करी (वा के०) अथवा (पंचहिं के०) पांच
शक्रस्तवे करीने प्रणिधान युक्त करीये ते
(उक्कोसा के०) उत्कृष्ट चैत्यवन्दना जाणवी, अने
ज्ञाप्यादिकने विषे ने स्तुतियुगल कहां ठे, ते

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ३९

त्रण थुइ स्तुतिरूप एक गणीये ठैये अने त्रोथी
थुइ शिक्षारूप समकितदृष्टिनी सहायरूप जूदी
गणी ते माटे स्तुति युगल कहे ठे, तेनो विचार
आवश्यकवृत्तिथकी जाणवो ॥ १४ ॥ एटले त्रण
नेदे चैत्यवंदनानुं पांचमुं द्वार कह्युं, सर्व मली
उत्तर बोल त्रैतालीश थया. ॥

हवे ठहुं प्रणिपातद्वार तथा सातमुं नम-
स्कार द्वार कहे ठे.

पणिवाउं पंचंगो, दो जाणू करडुगुत्तमंगं
च ॥ दारं ॥ ६ ॥ सुमहठ-नमुकारा, इग
डुग तिग जाव अठसयं ॥ १५ ॥ दारं ॥ ७ ॥

अर्थः—जिहां प्रकर्षे करी जक्ति बहुमान-
पूर्वक नमवुं तेने [पणिवाउं के०) प्रणिपात
कहीये. ते (पंचंगो के०) पांच अंग जूमिये
क्षगाम्बररूप जाणवो, तेनां नाम कहे ठे-
(दोजाणू के०) बे जानुं, एटले बे ढींचण, अने
(करडुग के०) बे हाथ, (च के०) वली पांचमुं
(उत्तमंगं के०) उत्तमंग ते मस्तक, ए पांच

४० देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

अंग जिहां खमासमण आपतां जूमिये लागे, ते पंचांग प्रणिपात कहीये. एणे करी “इहामि खमासमणो वंदितुं जावणिच्चाए निसीहियाए मन्त्रएण वंदामि” ए पाठ कहे. ए ठुं प्रणिपात द्वार कह्युं. उत्तर बोल चुम्मालीश थया. ॥

हवे सातमुं नमस्कार द्वार कहे ठे. (सु के०) जला एवा (महठ के०) अत्यंत महोटा गहन अर्थ ठे जेहना एटले जक्ति, ज्ञान, वैराग्य द-शाना दीपक एवा (नमुक्कारा के०) नमस्कार एटले प्रभुना गुणोत्कीर्त्तनरूप श्लोकादि कहेवा ते (इग के०) एक तथा (दुग के०) बे, तथा (तिगके०) त्रणथी मांडोने (जाव अठसयं के०) यावत् एकशो ने आठ पर्यंत कहे, ए सातमुं नमस्कार द्वार कह्युं. उत्तर बोल पी-स्तालीश थया. ॥

• हवे देववंदनना अधिकारे जे नवकार प्र-मुख नव सूत्रो आवे ठे, तेमने एक वारनां उच्चर्यां हळवां तथा ज्ञारे मलीने सर्व गणीये

तेवारे १६४७ अक्षर थाय अने १७१ पद आय
 तथा ए७ संपदा थाय, ए अक्षर, पद तथा
 संपदा मली त्रणे द्वार एकठां कहे ठे. तेनी साथे
 संपदानां नाम तथा अर्थ पण कहेशे. यद्यपि
 इहामि खमासमणो तथा जेअ अईयासिद्धा ए
 गाथा तथा तस्स उत्तरी, अन्नन्न, इत्यादि अपर
 ग्रंथांतरे तो ए सूत्रमां संकलित नथी, तथापि
 ज्ञाप्यमांहेला देववंदनाधिकार बोल्या ठे, अ-
 न्यथा जे पूर्वे उत्तरद्वार कहां, ते पूर्ण न थाय,
 तेमाटे ते सर्व द्वार एकठां कहे ठे.

अमसठि अठवीसा, नवनलयसयं च दुसय-
 सगनलया ॥ दागुणतीस दुसठा, दुसोल अम-
 नलयसय दुवन्नसयं ॥ २६ ॥

अर्थ-१ प्रथम “ पंचमंगलमहासुयस्कं-
 धं ” एहवुं नाम नवकारनुं ठे, तेनां अक्षर
 (अमसठि के०) अमसठ ते हवइ मंगलं एवो
 पाठ जणतां थाय, केम के श्रीमहानिशीथ सू-
 त्रमध्ये प्रकटाक्षरे हवइ मंगलं एहवो पाठ ठे ॥

४२ देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहित.

यदुक्तं ॥ पंचपयाणं पणतिस, वसूचूलां वसू
तितीसं ॥ एवं समे समप्पइ, फुरु-मस्कर-
मठसठीए ॥ इति ॥ १ ॥ ते माटे जो नम-
स्कारनो एक अक्षर उठो करे, तो चोशठ
विधाने नमस्कार साधवो ते न्यून थाय, तेथी
ज्ञाननी आशातनानो अतिचार लागे, एवुं श्री
जद्रवाहुस्वामीये नमस्कारकल्पे प्रकाश्युं ठे,
माटे 'हवइ मंगलं' एवो पाठ कहेवो.

२ बीजुं " प्रणिपात " एवुं नाम श्वाभि-
खमासमणनुं ठे, ते थोजसूत्रमां गुरुवंदनाधि-
कारे वांदणामां आवशे, पण इहां चैत्यवंदन
माटे जेळुं कळुं ठे. तेना अक्षर (अठवीसा
के०) अठावीश ठे.

३ त्रीजुं " पम्किमणा सुयस्कंध " एवुं नाम
इरियावहियानुं ठे, ते सूत्रना श्वाभि पम्कि-
मिठं इहांथी मांमीने यावत् ठामि काजस्सगं
लगे अक्षर (सयं च के०) एकशोने वळी उपरे
(नवनज्य के०) नवाणुं ठे.

४ चौथुं “ शक्रस्तव ” एवं नाम नमुस्थु-
ण्णुं ठे. तेना अक्षर (दुसयसगनउया के०)
बशें ने सत्ताणुं जाणवा.

५ पांचमुं “ चैत्यस्तव ” एवं नाम अरि-
हंत चेश्याण्णुं ठे. तेना अक्षर (दोगुणतीस
के०) बशें ने उगणत्रीश ठे.

६ ठठुं “ नामस्तव ” एवं नाम लोगस्सनुं
ठे, वर्त्तमान जिन चोवीशीना नामनुं गुणोत्की
र्त्तनरूप तेना अक्षर (दुसठा के०) बशें ने
साठ ठे.

७ सातमुं “ श्रुतस्तव ” एवं नाम पुस्करव-
रदीनुं ठे तेना अक्षर (दुसोल के०) बशेंने सोल ठे.

८ आठमुं “ सिद्धस्तव ” एवं नाम सि-
क्षाणं बुद्धाण्णुं ठे तेना अक्षर (अरुनउयसय
के०) एकशो ने अठाणुं ठे.

९ नवमुं “ प्रणिधानत्रिक ” एवं नाम
जावंति चेश्याइं, जावंत केवि साहू अने सेवणा
आन्नकमखंमा पर्यंत जयवीयराय ए त्रणेमुं ठे.

४४ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

तेना अक्षर (ड्रुवन्नसयं के०) एकसो ने
बावन ठे. ॥ १६ ॥

इत्थ नवकारखमासण, - इत्थिसकथ्यत्थाइ-
दंमेसु ॥ पणिहाणेषु अ अडुरु, - तवन्न सोलसय-
सीयाला ॥ १७ ॥

अर्थ- (इत्थ के०) ए पूर्वे कह्या जे अ-
क्षर ते अनुक्रमे अरुसठ अक्षर (नवकार के०)
नवकारने विषे जाणवा, अठावीश अक्षर
(खमासण के०) खमासमणने विषे जाणवा,
तथा एकसोनवाणुं अक्षर (इरिय के०) इरिया-
वहिदाना ठामि काउस्सग्गं लगे जाणवा.
(१२००) अक्षर (सक्कन्नआइदंमेसु के०)
शक्रस्तवादिक पांच दंरुकने विषे अनुक्रमे जाण-
वा. तेमां नमुत्थुणंणा सवे तिविहेण वंदामि लगे
१७७, तथा अरिहंतचेइयाणंणा अप्पाणं वो-
स्सिरामि लगे ११७, तथा लोगस्सना सबल्लोए
लगे १६०, तथा पुक्करवरदीना सुअस्सज्जगवउ
लगे ११६, तथा सिद्धाणं बुद्धाणंणा वेत्थावच्च-

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ४५

गराणं, संतिगराणं, सम्मद्दिष्ठिसमाहिगराणं
लगे १९७, ए सर्व मली पांच दंमकना
१२०० अक्षर थया. तथा १५२ अक्षर जा-
वंति चेइआइं, जावंत केवि साहू अने जयवीय-
राय सेवणा आज्ञवमखंमा लगे ए त्रण (पणि-
हाणेषु के०) प्रणिधानने विषे जाणवा. ए रीते
ए नव सूत्रोना अक्षरो एकठा करिये त्यारे
(अष्टुरुक्त के०) अष्टिरुक्त एटले बीजीवार
अणउच्चरथा एवा (वन्ना के०) वर्ण एटले
अक्षर ते सर्व मली (सोलसयसीयाला के०)
सोलशें ने सुकतालीश थाय ॥ २७ ॥

हवे पदसंख्या कहे ठे.

नव बत्तीस तित्तीसा, तिचत्त अम्वीस सो-
ल वीस पया ॥ मंगल-श्रिया-सक, -ब्याइसु
इंगसीइसयं ॥ २८ ॥

अर्थ-नवकारनां (नव के०) नव पद ठे,
श्रियावहिनां (बत्तीस के०) बत्तीश पद, न-
मुत्थुणंनां (तित्तीसा के०) तेत्तीश पद, अरिहंत-

४६ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

चेष्ट्याणां (तिचत्त के०) त्रैतालीश पद, लो-
गस्सनां (अम्बीस के०) अष्टावीशं पद,
पुस्करवरदीनां (सोल के०) सोल पद, सिद्धाणं
बुद्धाणं (वीस पया के०) वीश पद, एम(मंगल
के०) नवकार, (इरिया के०) इरियावहि अने
(सक्कथयाइसु के०) शक्रस्तवादिक पांच दंमक
ए सात सूत्रोने विषे सर्व मली (इगसीइसयं
के०) एकसो ने एक्याशी पदनी संख्या जाणवी.
अने प्रणिपातनां पद तो वांदणां जेलां गुरु
वंदनमां कहेशे, तथा प्रणिधानत्रिकनी पद संप-
दा अनुक्रमे ठे, ते माटे न कह्युं “वारिज्जइ ”
इत्यादि गाथा ज्जिक्किनी योजना ठे, ते इहां
गणी नहीं ॥ १७ ॥

हवे संपदानी संख्या कहे ठे.

अठठ नवठय अठ वी,—स सोलसय वीस
वीसामा ॥ कमसो मंगल—इरिया,—सक्कथयाइसु
सगनउई ॥ १८ ॥

अर्थ—प्रथम नवकारनी (अठ के०) आठ

देवदंन ज्ञाप्य अर्थसहित. ४७

संपदा, तथा इरियावहिनी (अठ के०) आठ
संपदा, तथा नमुश्रुण्णी (नव के०) नव संपदा,
तथा अरिहंत चेइयाण्णी (अठ के०) आठ
संपदा, (य के०) वली लोगस्सनी (अठवीस
के०) अठावीश संपदा, तथा पुस्करवरदीनी
(सोलस के०) सोल संपदा, (य के०) वली
सिद्धाणंबुद्धाण्णी (वीस के०) वीश संपदा जा-
णवी. लगारेक रहेवानुं स्थान तथा अर्थनो
(वीसामा के०) वीसामो लेवानुं स्थान तेने
संपदा कहिये. ते (कमसो के०) अनुक्रमे
(मंगल के०) नवकारने विषे, (इरिया के०)
इरियावहिनेविषे अने (सकथयाईसु के०)
शक्रस्तवादिक पांच दंरुकने विषे ए सर्व मली
सात सूत्रोने विषे सर्व संपदा (सगनउई के०)
संसनवती एटले सत्ताणुं थाय ॥ १९ ॥

हवे नवकारना अक्षर तथा पद अने सं-
पदा विवरी देखाके ठे.

वसुठसंठि नव पय, नवकारे अठ संपया

४७ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

तद्ध ॥ सग संपय पयतुद्धा, सतरकर अछमी
डुपया ॥ ३० ॥ “ नवकर अछमी डुपयं ठठी”
इत्यन्ये

अर्थ—(नवकारे के०) नवकारने विषे
(वषष्ठसठि के०) अरुशठ वर्ण होय, तथा
नमोअरिहंताणं आदिक (पय के०) पद ते
(नव के०) नव होय, अने (संपया के०)
संपदा तो (अछ के०) आठ होय, (तद्ध के०)
तिहां ते आठ संपदामांहे प्रथमनी “सवपाव-
प्पणासणो ” सुधीनी जे (सगसंपय के०) सात
संपदा ठे, ते तो (पयतुद्धा के०) पदने तुल्य
जाणवी एटले जेटला पद तेटली संपदा पण
जाणवी. तथा (अछमी के०) आठमी संपदा
तो “ मंगलाणं च सवोसिं पढमं हवइ मंगलं ”
ए बे पदने एकठा कहीये माटे ए (डुपया
के०.) बे पदनी जाणवी, तथा अन्य केटलाएक
आचार्य एम कहे ठे, के “पढमं हवइ मंगलं”
ए (नवकरअछमी के०) नव अक्षरनी आठमी

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ४९

संपदा तथा “एसो पंच नमुक्कारो, सवपावप्पणा-
सणो ” ए (डुपय के०) वे पदनी अने सोल
अक्षरनी (ठ्ठी के०) ठ्ठी संपदा जाणवी॥३०॥

हवे प्रणिपात खमासमणना अक्षर तथा
पद अने संपदा विवरी देखामे ठे.

पणिवाय अकराई अठावीसं तथा य
इरियाए ॥ नवनउअमस्करसयं, डुतीस पय
संपया अठ ॥ ३१ ॥

अर्थ—(पणिवाय के०) प्रणिपात दंडकने
विषे (अठावीसं के०) अठावीश (अकराई
के०) अक्षर ठे, (तथा य के०) तथा च एटले
तेमज वली (इरियाए के०) इरियावहिने विषे
(नवनउअमस्करसयं के०) नवनवति अक्षरशतं
एटले नवाणुये अधिक एकशो अक्षर जागवा
अर्थात् एकशोने नवाणु अक्षर जाणवा, तथा
(डुतीस के०) बत्रीश (पय के०) पद जाणवां
अने (संपया के०) संपदा (अठ के०) आठ
जाणवी ॥ ३१ ॥

५३ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

कारणरूप इरियावहियाए, विराहणाए, ए बे पदनी बीजी (निमित्तं के०) निमित्त संपदा जाणवी.

३ सामान्य प्रकारे प्रायश्चित उपजाववारूप गमणागमणे ए एक पदनी त्रीजी (उह के०) उंघ उटले सामान्य हेतु संपदा जाणवी. ए जीव हिंसा उपजाववानो सामान्य हेतु गमना-गमन ठे.

४ जीवहिंसाना विशेष हेतुरूप एटले विशेषपणे प्राण बीजादिक आक्रमणरूप ते पाण-क्रमणे, वीयक्रमणे, हरियक्रमणे, उंसाउत्तिंग-पणगदगमट्टीमकमासंताणासंकमणे, ए चार पदनी चोथी (इअरहेउ के०) इतरहेतु एटले विशेष हेतु संपदा जाणवी. जे सामान्यथी इतर ते विशेष होय; माटे विशेष हेतु एवुं नाम जाणवुं.

५ समस्त जीवना परितापरूप जीवविरा-धना संग्रहरूप ते 'जे मे जीवा विराहिया' ए एकपदनी (पंच के०) पांचमी [संगहे के०] संग्रह संपदा जाणवी.

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ५३

६ एकेंद्रियादिक पांच प्रकारना जीवने देखामंवारूप, जीवज्जेद ५६३ प्रमुख कथनरूप एगिंदिया, बेइंदिया, तेइंदिया, चउरिंदिया, पंचिंदिया, ए पांच पदनी ठठी (जीव के०) जीव संपदा जाणवी.

७ ते जीवादिक जेदने परितापना-विराधनारूप ते अजिहयार्थी मांमीने तस्स मिष्ठामि दुक्कमं पर्यंत अगीयार पदनी सातमी (विराहण के०) विराधना संपदा जाणवी.

८ प्रायश्चितविशोधनकरणरूप ते तस्स उत्तरीकरणेण्थी मांमीने ठामि काउस्सग्गं लग्गे ठ पदनी आठमी (पक्कमण के०) प्रतिक्रमण संपदा जाणवी.

(ज्ञेयउ के०) ए जेदथकी. ए मांहे प्रथमंती पांच संपदा ते इरियावहिनी मूल संपदा जाणवी, अने पाठलनी (तिन्नि के०) त्रण संपदा ते इरियावहिनी (चूलाए के०) चूलिकारूप जाणवी ॥३३॥

५४ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

हवे नमुहुणंणी प्रत्येक संपदाना पदनी संख्या
तथा आदिपद कहे ठे.

हु-ति-चउ-पण-पण-पण-हु-च,—उ-तिपय
सकथय—संपयाइपया ॥ नमु आइग पुरिसो
लो,—ग अजय धम्मऽप जिए सव्वं ॥ ३४ ॥

अर्थ—पहेली (हु के०) वे पदनी, बीजी
(ति के०) त्रण पदनी, त्रीजी (चउ के०) चार
पदनी, चौथी (पण के०) पांच पदनी, पांचमी
(पण के०) पांच पदनी, ठठी (पण के०) पांच
पदनी, सातमी (हु के०) वे पदनी, आठमी
(चउ के०) चार पदनी अने नवमी (तिपय
के०) त्रण पदनी, ए (सकथय के०) नमुहुणंणे विषे
संपदानां पद कहां, ते सर्व मली तेत्रीश जाणवां.

हवे नमुथ्युणंणी (संपया के०) संपदाना
(आइपया के०) आदिना एटले पहेला (धु-
रियां) पद कहे ठे. (नमु के०) नमुथ्युणं ए
पहेली संपदानुं प्रथम पद जाणवुं, (आइग के०)
आइगराणं ए बीजी संपदानुं प्रथम पद, (पुरिसो

के०) पुरिसुत्तमाणं ए त्रीजी संपदानुं प्रथम पद, (लोग के०) लोगुत्तमाणं ए चोथी संपदानुं प्रथम पद (अन्नय के०) अन्नयदयाणं ए पांचमी संपदानुं प्रथम पद, (धम्म के०) धम्मदयाणं ए ठठी संपदानुं प्रथम पद, (अप्प के०) अप्पमिहयवराणदंसणधराणं ए सातमी संपदानुं प्रथम पद (जिण के०) जिणाणं जावयाणं ए आठमी संपदानुं प्रथम पद, (सवं के०) सबन्नूणं सबदरिसिणं ए नवमी संपदानुं प्रथम पद.

हवे ए शक्रस्तवनी नव संपदानुं नाम कहे थे-
थोअव संपया उह, ईयरहेऊ-वत्तंग त-
हेऊ ॥ सविसेसुवत्तंग सरूव,--हेउ नियस-
मफलय मुखे ॥ ३५ ॥

अर्थ-श्रीअरिहंत जगवंत ते विवेकी जनोए
स्तववायोग्य छे एटला माटे नमुश्रुणं अरिहं-
ताणं, जगवंताणं ए बे पदनी पहेली (थोअव
संपया के०) स्तोतव्य संपदा जाणवी. पछी ते
स्तववायोग्यनो सामान्य हेतु कहेवा माटे

आङ्गराण्थी मांकीने सयंसंबुद्धाणं लगे त्रण
 पदनी बीजी (उह के०) उघ एटले सामान्य-
 हेतु संपदा जाणवी, पठी ए बीजी संपदाना अ-
 र्थने विशेषे दीपावे तेमाटे सामान्यहेतुथी (इ-
 यरहेऊ के०) इतरहेतु ते विशेष हेतुरूप त्रीजी
 संपदा जाणवी, पठी आद्य संपदाना अर्थने
 विशेषे दीपावे एटले सामान्य स्तवनानो उप-
 योग तेनुं कहेवुं ते चौथी (उवउंग के०) उ-
 पयोग संपदा जाणवी. पठी ए उपयोग संपदा-
 नाज अर्थने हेतु सझावे करी दीपावे ते पां-
 चमी (तडेऊ के०) तत् हेतु संपदा जाणवी,
 अथवा उपयोग हेतु संपदा जाणवी, पठी एज
 उपयोग हेतु संपदाना अर्थ गुण दीपाववा नि-
 मित्ते अर्थ विशेषे जाणावे एटले कारण सहित
 स्तववा योग्यनुं स्वरूप कहेवुं ते ठठी (सविं-
 सेसुवउंग के०) सविशेष उपयोग हेतु संपदा
 जाणवी, पठी यथार्थ पोताना स्वरूपनुं हेतु
 प्रकटार्थ देखाववा रूप सातमी (सरूवहेउ

देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहित. ५७

के०) स्वरूप हेतु संपदा जाणवी, तथा पोताने समानं फलदायक प्रकटार्थ रूप एटले स्तवना करनारने आपतुल्य करे एवा परम फलदायक एटले पोतानी समान परने फलनुं करण एटला माटे आठमी (नियसमफलय के०) निज समफलदनामे संपदा जाणवी, तथा मोक्ष स्वरूप प्रकटार्थ रूप मोक्षपदनुं स्वरूप प्रगट ठे एटला माटे नवमी (मुखे के०) मोक्ष संपदा जाणवी. जे माटे कहुं ठे के “ सबन्नूआइं पढमो, बीजं सिवमयलमाइ आलावो ॥ तइउं नमो जिणाणं, जियजयाणं तन्निदिठो ॥ १ ॥ इत्यावश्यके ॥ ३५ ॥

हवे नमुश्चुणंना अक्षरादिकनी एकंदर सरवाले संख्या कहे ठे.

दोसगनऊआ वणा, नवसंपय पयतितीस सकथए ॥ चेइयथयठ संपय, तिचत्त पय वण डुसयगुणतीसा ॥ ३६ ॥

अर्थ—(सकथए के०) शक्रस्तव जे नमुश्चुणं

५७ देववन्दन भाष्य अर्थसहित.

तेने विषे सर्व मलीने (दोसगनऊत्र्या के०)
बशेने सत्ताणुं (वष्ठा के०) वर्ण जाणवां अने
(नवसंपय के०) नव संपदा जाणवी, तथा
(पयतित्तीस के०) पद तेत्रीश जाणवां.

हवे (चेष्ट्यथय के०) चैत्यस्तव एटले
अरिहंतचेष्ट्याणने विषे सर्व मली (अष्ठसंपय
के०) आठ संपदा जाणवी अने (तिचत्तपय
के०) तेंतालीश पद जाणवां, तथा (वष्ठा के०)
वर्ण एटले अक्षर ते (दुसयगुणतीसा के०)
बशे ने उगणत्रीश जाणवां. ॥ ३६ ॥

हवे चैत्यस्तव जे अरिहंतचेष्ट्याणं तेनी प्रत्येक
संपदाना पदनुं मान तथा प्रत्येक संपदाना

आदिपद कहे ठे.

डु ठ सग नव तिय ठ चउ, ठप्पय चिश्
संपया पया पढमा ॥ अरिहं वंदण सद्धा, अन्न
सुहुम एव जा ताव ॥ ३७ ॥

अर्थ—पहेली (डु के०) वे पदनी बीजी
(ठ के०) ठ पदनी, त्रीजी (सग के०) सात.

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ५९

पदनी, चोथी (नव के०) नव पदनी, पांचमी (तिय के०) त्रण पदनी, ठठी [ठ के०) ठ पदनी, सातमी (चउ के०) चार पदनी, आठमी (ठप्पय के०) ठ पदनी जाणवी.

हवे ए (चिड के०) चैत्यस्तवनी प्रत्येक (संपया के०) संपदानां (पढमा के०) प्रथमना एटले आदिनां (पया के०) पद कहे ठे. तिहां (अरिहं के०) अरिहंतचेश्याणं ए पहेली संपदानुं प्रथम पद (वंदण के०) वंदणवत्तियाए ए बीजी संपदानुं प्रथम पद (सद्धाए के०) सद्धाए ए त्रीजी संपदानुं प्रथम पद, (अन्न के०) अन्नत्थ ऊससिएणं ए चोथी संपदानुं प्रथम पद, (सुहुम के०) सुहुमेहिं अंगसंचालेहिं ए पांचमी संपदानुं प्रथम पद, (एव के०) एवमाशएहिं आगारेहि ए छठी संपदानुं प्रथम पद, (जा के०) जाव अरिहंताणं ए सातमी संपदानुं प्रथम पद, (ताव के०) तावकायं ए आठमी संपदानुं प्रथम पद ॥ ३७ ॥

६० देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

हवे ए चैत्यस्तवनी संपदाउना नाम कहे ठे.

अप्सुवगमो निमित्तं, हेउ इग-बहुं-वयंत
आगारा ॥ आगंतुग आगारा, उस्सग्गावहि
सरूवठ ॥ ३७ ॥

अर्थ—जे अंगीकार करवुं तेने अभ्युपगम
कहीये माटे इहां अरिहंत वांदवाना अंगीकार
रूप प्रथम (अप्सुवगमो के०) अभ्युपगम संपदा
जाणवी, तथा काउस्सग्ग कया निमित्ते करी
करीये ? ते बीजी (निमित्तं के०) निमित्त संपदा
जाणवी, तथा श्रद्धादिक हेतु वधते वधते करी
करिये, केमके श्रद्धादिक कारण विना निष्फल
थाय माटे त्रीजी (हेउ के०) हेतु संपदा जाण
वी, तथा आगार राख्या विना निरतिचारपणे
काउस्सग्ग न थाय, एटला माटे आगार राख-
वानी अन्नश्च उस्सिएणं इत्यादि उच्छ्वासादिकने
करवे करी चौथी (इगवयंत के०) एकवचनांत
आगार संपदा जाणवी. तथा “ सुहुमेहिं अंग-
संचालेहिं ” एटले सूक्ष्म नेत्रादिक फरकवादि

मात्र आदिके करी पांचमी (बहुवयंत आगारा के०) बहुवचनांत आगार संपदा जाणवी. इहां आगारा पद बेहुने जोरुं, तथा एक सहज बीजो अल्पबाहुल्य एटले एवमाइएहिं एणे करी अग्निस्पर्श, पंचेंद्रिय ठेदन, चौरादिजय, सर्पादि कदाचित् आवा मले तो इत्यादि आगार कद्यां, माटे बहु हेतु आगंतुक ज्ञावरूप अथवा अग्न्यादिक उपघातरूप ठठी (आगंतुग आगारा के०) आगंतुगागार संपदा जाणवी. तथा जाव अरिहंताणं इत्यादिक काउस्सग्नो अवधि मर्यादारूप जे संपदा, ते सातमी (उस्सगावहि के०) कायोत्सर्गावधि संपदा जाणवी, तथा कायोत्सर्गनुं यथावस्थारूप स्वरूप ते आठमी (सरूव के०) स्वरूप संपदा जाणवी. एं (अठ के०) आठ संपदानां नाम कद्यां ॥ हवे नामस्तव एटले लोगस्सादिकने विषे पद आदिकनी संख्यादिक कहे ठे.

नामथयाइसु संपय, पयसम अरुधीस सोल

६३ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसंहित.

वीस कमा ॥ अद्भुत वस दोसठ, दुसय-
सोल-ठनउअसयं ॥ ३ए ॥

अर्थ—(नामथयाइसु के०) नामस्तवादिक-
ने विषे एटले नामस्तव ते लोगस्स तथा आ-
दिशब्दथकी पुस्करवरदी ते श्रुतस्तव जाणवुं
अने सिद्धस्तव ते सिद्धाणं बुद्धाणं जाणवुं. ए
त्रण सूत्रने विषे (पयसम के०) पद समान
(संपय के०) संपदा जाणवी. एटले जेटलां ए
सूत्रोनां पद ठे, तेटलां विसामानां स्थानक
जाणवां. तिहां लोगस्सनां पद (अरुवीस के०)
अठावीश अने संपदा पण अठावीश जाणवी.
अने पुस्करवरदीनां पद (सोल के०) सोल
अने संपदा पण सोल जाणवी. तथा सिद्धाणं
बुद्धाणंना पद (वीस के०) वीश अने संपदा
पण वीश जाणवी. ए (कमा के०) अनुक्रमे
संपदा तथा पद कहेवां, तथा लोगस्सने विषे
(अद्भुत के०) बीजी वार अणउच्चरथा एवा,
(दोसठ के०) वशें ने साठ (वस के०) वर्ण

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ६३

एटले अक्षर जाणवा. तथा पुस्करवरदीना
'सुअस्स जगवउ' पर्यंत (डुसयसोल के०) बरें
ने सोल अक्षर जाणवा, अने सिद्धाणं बुद्धाणंना
करेमि काउस्सग्गं पर्यंत (अछनउअसयं के०)
एकशो ने अछाणुं अक्षर जाणवा ॥ ३ए ॥

पणिहाण डुवन्नसयं, कमेण सग ति चउ-
वीस तिचीसा ॥ गुणतीस अछवीसा, चउतीसिग-
तीस बार गुरु वस्सा ॥४०॥ दारं ॥ ७ ॥ ॥ए ॥ १० ॥

अर्थ-हवे जावतिचेइयाइं तथा जावंत
केवि साहु अने सेवणा आन्नवमखंमा लगे जय-
वीयराय ए त्रण (पणिहाण के०) प्रणिधान
सूत्र ठे, तेने विषे (डुवन्नसयं के०) एकशो ने
बावन अक्षर जाणवा.

हवे (कमेण के०) अनुक्रमे संयोगीया
गुरु एटले जारे अक्षर सर्व सूत्रोनां कहे ठे.
तिहां प्रथम नवकारने विषे ङा, प्रा, व, क्का,
व, प्प, वे (सग के०) सात अक्षर गुरु एटले
जारे जाणवा.

तथा खमासमणने विषे ङा, जा, ङ, ए
(ति के०) त्रण अक्षर गुरु जाणवा. तथा इरि-
यावहिने विषे ङा, क, क, क, क, तिं, टि, क,
त्ति, टि, इ, स्स, ङा, क, स्स, त, ङि, त, छी,
म्मा, ग्घा, ङा, स्स, गं, ए (चउदीस के०)
चोवीश अक्षर गुरु जाणवा.

तथा नमुत्थुणंने विषे थ्यु, ङ, ङा, त, थ्यी,
त्त, जा, र्कु, ग्ग, स्म, स्म, स्म, स्म, क,
ट्टी, प्प, ट्ट, न्ना, ङ्गा, ता, व, न्नु, व, र्क, वा,
त्ति, छि, ता, छा, स्सं, ट्ट, वे, ए (तित्तीसा के०)
तेत्रीश अक्षर गुरु जाणवा. केटलाएक षउमाणं
पदना ठकारने गुरु कहेता नथी अने केटला-
एक ट्ट ङ, स्म, ए त्रणने गुरु गणीने तेत्रीश
गुरु अक्षर करे ठे, तिहां चूलिकानी गाथा गुरु
नथी गणता. इत्यादिक बहु मतांतर ठे, पण
इहां तो संप्रदायागत एक टकार जारे
गणीए ठीए.

तथा अरिहंतचेश्याणं रूप चैत्यस्तवने

देववंदन प्राण्य अर्थसहित. ६५

विषे स्त, गं, त्ति, ति, क्का, त्ति, म्मा, त्ति,
त्ति, ग्ग, त्ति, दा, प्पे, द्दु, स्स, ग्गं, न्न, ङ्ग, मु,
ग्मे, त्त, ङ्गा, छि, ग्गो, ज्ज, स्स, ग्गो, क्का,
प्पा; ए (गुणतीस के०) उगणत्रीश अक्षर
गुरु ठे.

तथा लोगस्सरूप नामस्तवने विषे स्स,
ज्जो, म्म, थ्थ, त्त, स्सं, प्प, प्प, प्फ, ज्जां, ज्जां,
म्मं, ल्लिं, व, ठ, ङ्ग, त्थ, त्ति, स्स, त्त, दा, ग्ग,
त्त, म्म, च्चे, द्दा, छिं, व; ए (अठवीसा के०)
अठावीश अक्षर गुरु जाणवा.

तथा पुस्करवरदीरूप श्रुतस्तवने विषे
क्क, द्वे, म्मा, ज्जं, स्स, स्स, स्स, प्फो, स्स, स्स,
द्दा, र्क, स्स, च्चि, स्स, म्म, स्स, प्र, द्वे, न्न,
न्न, स्स, प्रू, च्चि, ङ्ग, छि, क्क, च्चा, म्मो, द्दु, म्मु,
त्त, द्दु, स्स; ए (चउतीस के०) चोत्रीश अक्षर
गुरु जाणवा.

तथा सिद्धाणं बुद्धाणंरूप सिद्धस्तवने
विषे द्दा, द्दा, ग्ग, व, दा, क्को, का, स्स, द्दु,

६६ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

स्स, जिं, स्का, स्स, म्म, क्क, टिं, ठ, ता, ठ,
वी, ठ, ठि, ठा, छा, छिं, च, म्म, द्वि, ठि,
स्स, ग्गं; ए (इगतीस के०) एकत्रीश अक्षर
गुरु ठे.

तथा प्रणिधान त्रिकने विषे हे, वा, ङ, वे,
वे, ग्गा, ट्ट, छि, छ्छ, च्चा ङ, व, ए (बार गुरुवषा
के०) बार गुरुवर्ण एटले जारे अक्षर जाणवा॥

ए प्रमाणे वर्ण संख्या, पद संख्या अने
संपदा मली त्रण छार कह्यां, तेनी साथे पूर्वे
कहेला सात छार मेलवतां मूल दश छार कहे-
वाणां, अने उत्तर जेद १९७० थया. ए सूत्रोना
अर्थ सर्व श्री आवश्यक निर्युक्तिनी वृत्तिथी
जाणजो. इहां घणो ग्रंथ वधे माटे अर्थ ल-
ख्यो नथी ॥ ४० ॥

आठमो, नवमो अने दशमो मली त्रण द्वारना यंत्रनी स्थापना.

सूत्र.	सूत्रोनां नाम.	पदसंख्या.	संपदा	सर्वाक्षर.	गुरुअक्षरसुअ
नवकार.	पंचमंगलसुअ०	ए	७	६८	७ ६१
इष्टामिखमासम०	प्रणिपातबे. प्रसूत्र		०	२७	३ २५
शरियावहि	पम्किमणसूत्र.	३३	८	१एए	२४ १७५
नमृत्थुणं.	शक्रस्तव.	३३	ए	३ए७	३३ ३६४
अरिहंतचेइयाणं.	चैत्यस्तवाध्ययन.	४३	७	३२ए	२ए ३००
लोःगस्स.	नामस्तव.	३७	३७	२६०	३८ ३३३
पुखरवरदीवेहे.	श्रुतस्तव.	१६	१६	३१६	२४ १८३
सिद्धाणंबुद्धाणं.	सिद्धस्तव.	२०	३०	१ए७	३१ १६७
जावंतिचेइयाइं.					
जावंतकेविसाहू.	प्रणिधानत्रिक.	अनुक्रमे.	अनु०	१५२	१३ १४०
जयवीयराय.	....				
सर्वमली सरवाले १७१			ए७	१६४७	२०१ १४४६

वेवदंन प्राण्य अर्थसहित.

श्रियावहिनी संपदा.	पद संख्या. धुरिया पद.
१ अभ्युपगमसंपदा.	२ इष्ठ मि.
२ निमित्तसंपदा.	२ श्रियावहियाए.
३ उघसंपदा.	१ गमणागमणे.
४ इतरहेतुसंपदा.	४ पाणकमणे.
५ संग्रहसंपदा.	१ जे मे जीवा विराहिया.
६ जीवसंपदा.	५ एगिंदिया.
७ विराधनासंपदा.	११ अजिहया.
८ पन्किमणसंपदा.	६ तास उत्तरिकरणे.
चैत्यस्तवनीसंपदा.	पद संख्या. धुरिया पद.
१ अभ्युपगमसंपदा.	२ अरिहंतचेइयाणं.
२ निमित्तसंपदा.	६ वंदणवत्तिआए.
३ हेतुसंपदा.	७ सद्धाए.
४ एकवचनांतसंपदा.	ए अन्नञ्ज ऊससिणं.
५ बहुवचनांतसंपदा.	३ सुहुमेहिं अंगसंचालेहिं
६ आगंतुगागारसंपदा.	६ एवमाइएहिं आगारेहिं
७ कायेत्सर्गावधिसंपदा.	४ जाव अरिहंताणं.
८ स्वरूपसंपदा.	६ तावकायं.

शक्रस्तवनी संपदा.	पद संख्या. धुरिया पद.
१ स्तोतव्य संपदा.	१ नमुश्च्युणं अरिहंताणं
२ उघसंपदा.	३ आशगराणं.
३ इतरहेतुसंपदा.	४ पुरिसुत्तमाणं.
४ उपयोगसंपदा.	५ लोगुत्तमाणं.
५ तद्धेतुसंपदा.	५ अजयदयाणं.
६ सविशेषोपयोगसंपदा.	५ धम्मदेसयाणं.
७ स्वरूपहेतुसंपदा.	१ अप्पहिहयवर०
८ निजसमफलदसंपदा.	४ जिणाणं जावयाणं.
९ गोल्लसंपदा.	३ सबन्नूणं०

हवे अगीथारमुं पांच दंमकनुं छार अने बारमुं
पांच दंमकने विषे देव वांदवाना जे बार
अधिकार ठे, तेनुं छार कहे ठे.

पणदंमा सकळय, चेइय्य नाम सुय्य सिद्ध-
हय्य इठ ॥ दारं ॥ ११ ॥ दो इग दो दो पंच
य, अहिगारा बारस कमेण ॥ ४१ ॥

अर्थ-पणदंम के०) पांच दंमकनां नाम
कहे ठे. तेमां पहेलुं नमुहणंते (सकळय के०)

शक्रस्तव दंरुक कहिये. बीजुं अरिहंत चेइयाणंने (चेइअ के०) चैत्यस्तव दंरुक कहिये. त्रीजुं लोगस्सने (नाम के०) नामस्तव दंरुक कहिये. चौथुं पुस्करवरदीने (सुअ के०) श्रुतस्तव दंरुक कहिये. पांचमुं सिद्धाणंबुद्धाणंने (सिद्धथय के०) सिद्धस्तव दंडक कहिये. ए पांच दंरुकना नामनुं अगीधारमुं द्वार कहुं. सर्व मली उत्तर बोल १९७५ थया ॥ हवे (इह के०) ए पांच दंडकने विषे देव वांदवाना बार अधिकार ठे, तेमनुं बारमुं द्वार कहे ठे.

तिहां प्रथम शक्रस्तव मध्ये (दो के०) बे अधिकार ठे, तथा बीजा अरिहंतचेइयाणंरूप चैत्यस्तवमध्ये (इग के०) एक अधिकार ठे, तथा त्रीजा नामस्तव एटले लोगस्सने विषे (दो के०) बे अधिकार ठे, तथा चौथा श्रुतस्तव मध्ये (दो के०) बे अधिकार ठे, अने पांचमा सिद्धस्तव मध्ये (पंच य के०) पांच अधिकार छे. ए (कमेण के०) अनुक्रमे कहेवा. सर्व मली

देववंदनं ज्ञाप्य अर्थसहित. ७१

चैत्यवंदनने विषे (बारस अहिगारा के०)
बार अधिकारो ठे ॥ ४१ ॥

हवे ए बार अधिकारनां धुरियां पद एटछे
आद्यनां पद कहे छे.

नमु जेइअ अरिहं लो,ग सब पुरक तम
सिद्ध जो देवा ॥ उज्जि चत्ता वेअ्या,—वच्चग
अहिगार पढम पया ॥ ४२ ॥

अर्थ—(नमु के०) नमुबुणं ए पहला
अधिकारनुं प्रथम पद जाणवुं, (जेइअ के०)
जेअ अईअ्या सिद्धा ए बीजा अधिकारनुं प्रथम
पद जाणवुं, तथा (अरिहं के०) अरिहंत चे-
इयाणं ए त्रीजा अधिकारनुं प्रथम पद जाण-
वुं, (लोग के०) लोगस्स उज्जोअगरे ए चोथा
अधिकारनुं प्रथम पद जाणवुं, (सब के०)
सबलोए अरिहंतचेइयाणं ए पांचमा अधिका-
रनुं प्रथम पद जाणवुं, (पुरक के०) पुरकरव-
रदीवडुं ए ठठा अधिकारनुं प्रथम पद जाणवुं,

४२ वेदं उच्यते ज्ञाप्य अर्थसहित.

(तम के०) तमतिमिरपम्लविद्धंसणस्स ए सातमा अधिकारनुं प्रथम पद जाणवुं, (सिद्ध के०) सिद्धाणं बुद्धाणं ए आठमा अधिकारनुं प्रथम पद जाणवुं, (जो देवा के०) जो देवाण वि देवो ए नवमा अधिकारनुं प्रथम पद जाणवुं, (उज्जि के०) उज्जितसेलसिहरे ए दशमा अधिकारनुं प्रथम पद जाणवुं (चत्ता के०) चत्तारि अट्ट दस दो य, ए अगीयारमा अधिकारनुं प्रथम पद जाणवुं, (वेअ्यावच्चग के०) वेअ्यावच्चगराणं ए बारमा अधिकारनुं प्रथम पद जाणवुं, ए बार (अहिगार के०) अधिकारोना (पढमपया के०) पहेलां पद एट्ठे आदिनां पद (धुरियां) जाणवां ॥ ४२ ॥

ए बार अधिकार मांहेलां कया अधिकारे कोने वांदवा ? ते कहे ठे.

पढम-अहिगारे वंदे, भावजिणे बीयए सु
द्वजिणे ॥ इगचेइय-ठवणजिणे, तइय अ-
सुठंमि नामजिणे ॥ ४३ ॥

अर्थ—नमुत्थुणंथी मांन्तीने जियजयाणं प-
र्यंत(पढमअहिगारे के०)पहेला अधिकारने विषे
जे तीर्थंकर थया, केवलज्ञान पाम्या ठे; एवा
(जावजिणे के०) जावजिनने एटले जावतीर्थंकर-
रने(वंदे के०)हुं वांडुं लुं, तथा जे अ अईआ सि-
द्धा ए गाथाये (वीयए उ के०) वीजो अधिकार
ठे, तेने विषे वली जे आगल थाशे एवा (दव
जिणे के०) प्रव्यजिनने हुं वांडुं लुं. ए बे
अधिकार नमुत्थुणंना जाणवा. तथा (तइय के०)
त्रीजा अधिकारे (इगचेइयठवणजिणे के०)
एक चैत्यना स्थापनाजिनने हुं वांडुं लुं, एटले
एक देरासरमांहेली सर्व प्रतिमार्त्तने वंदन करवुं
ए अरिहंत चेइयाणंने पाठे जाणवो. ए सूत्रोमां
एकज अधिकार ठे. तथा लोगस उज्जोअगरे
रूप (चनुअर्थमि के०) चोथा अधिकारने विषे
(नामजिणे के) श्रीरुषजादिक नामजिनने
हुं वांडुं लुं. ॥ ४३ ॥

तिहुअण—ठवणजिणे पुण, पंचमए विह-

७४ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

रमाण-जिण ठठे ॥ सत्तमए सुयनाणं, अठमए
सव्वसिद्ध-थुई ॥ ४४ ॥

अर्थ-(पुण के०) वली सव्वलोए अरि-
हंतचेइयाणंरूप (पंचमए के०) पांचमा अधि-
कारने विषे स्वर्ग, मृत्यु अने पाताल रूप
(तिहुअण के०) त्रण जुवनने विषे जे शाश्वता
अने अशाश्वता एवा (ठवणजिणे के०) स्था-
पना जिन ठे ते प्रत्ये हुं वांडुं. तथा पुस्करवर-
दीवहेनी पहेली गाथा रूप (ठठे के०) ठठा
अधिकारने विषे अहीछीपमध्ये श्रीसीमंधर
स्वाम्यादि (विहरमाणजिण के०) विचरता
जाव जिनप्रत्ये वांडुं लुं. तथा तमतिमिरपफ्ल
इहांथी मांमीने सुअस्स जगवउं पर्यंत (सत्त-
मए के०) सातमा अधिकारने विषे (सुअनाणं
के०) श्रीश्रुतज्ञानप्रत्ये हुं वांडुं. तथा सिद्धाणं
बुद्धाणं ए गाथा रूप (अठमए के०) आठमा
अधिकारने विषे तीर्थ अतीर्थादिक पन्नर जेद-

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ७५

वाळा एवा (सबसिद्ध्युई के०) सर्व सिद्धनी
स्तुतिं जाणवी. ॥ ४४ ॥

तिथ्य. हिववीरथुइ, नवमे दसमे य उज्जयंत-
थुई ॥ अछावयाइ इगदिसि, सुदिछिमु-सम-
रणा चरिमे ॥ ४५ ॥

अर्थ—तथा जो देवाणविदेवो अने इक्कोवि
बमुक्कारो ए बे गाथारूप (नवमे के०) नवमा
अधिकारने विषे आ वर्त्तमान (तिन्नाहिव के०)
तीर्थना अधिपति ठाकुर जे श्री (वीर के०)
वीर जगवान् तेनी (थुइ के०) स्तुति जाणवा.
तथा उज्जितसेलसिहरे ए गाथारूप (दसमं के०)
दशमा अधिकारने विषे (अ के०) वली (उ-
ज्जयंत के०) श्रीरैवतकाचल पर्वतने विषे श्री
नेमिनाथ जगवाननी (थुइ के०) स्तुति जाणवी.
तथा “चत्तारि अछ दस दां य वंदिया” ए गाथा
रूप (इगदिसि के०) अगीयारमा अधिकारने
विषे (अछावयाइ के०) अष्टापदादिकने विषे
श्रीनरतेश्वरे करावेली चोवीश जिन प्रतिमानी

७६ देववन्दन नाम्न्य अर्थसंहित.

स्तुति जाणवी. तथा वेयावच्चगराणं ए गाथारूप
(चरिमे के०) ठेला बारमा अधिकारने विषे
(सुदिठि के०) सम्यगदृष्टि (सुर के०)
देवताने (समरणा के०) स्मरवारूप स्तुति
जाणवी. ॥ ४५ ॥

आ ठेकाणे अगीयारमा अधिकारने विषे
चत्तारि अठ दस इत्यादि गाथामां घणा प्रकारे
देव वांध्या ठे ते मांहेला केटला एक इहां लांबीये
ठीए. संज्ञवादिक चार जिन दक्षिण दिशे, तथा
सुपार्श्वदिक आठ जिन पश्चिमदिशे, तथा ध-
र्मादि दश जिन उत्तरदिशे, तथा श्रीरूपज्ञ अने
अजित ए बे जिन पूर्वदिशे. एवं चौवीशजिनने
अष्टापदे वांध्या ठे, तथा बीजे अर्थे प्रथमना
चारने आठ गुणा करीये तेवारे बत्तीश आठ,
अने वचला दशने बे गुणा करिये, त्वारे वींश
थाय. ए बे आंक मेलवीये तेवारे बावन चैत्य,
नंदीक्षस्त्रीये ठे, लेने वांध्या ठे.

तथा प्रीजे अर्थे (चत्त के०) ठांम्या ठे

(अरि के०) वैरी जेणे एवा अष्टदस एटखे
अठार अने बे पाछला मेलवीये त्तारे वीश तीर्थ-
कर थाय, ते श्रीसमेतशिखरे सिद्ध थया. तेने
वांद्या, अथवा विचरता जिन उत्कृष्टे काले एक
समये जन्मथी वीश होय तेमने वांद्या.

तथा चोथे अर्थे आठने दश अठार थाय
तेनी साथे वीशनो चोथो जाग पांच थाय, ते
मेलवीये, तेवारे त्रेवीश थया. ते एक श्रीनेमी-
श्वर विना त्रेवीश जिन श्रीशत्रुंजये समवसरथा
बे, माटे तेने वांद्या.

पांचमे अर्थे दशने आठ गुणा करीये ते
वारे एंशी थाय, तेने बमणा करतां एकशो ने
साठ थाय, ते उत्कृष्टकाले पांच महाविदेहे
विचरे, तेने वांद्या.

ठठे अर्थे आठ अने दश मली अठार
थाय, तेने चार गुणा करतां बहोंतर थाय. ए
त्रैकालिक त्रण चोवीशी जरतादिक क्षेत्रनी वांदी.
सातमे अर्थे चारने आठ युक्त करीये, ते

७७ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

वारे बार थाय तेने दश गुणा करीये, तेवारे एकशो ने वीश थाय, तेने बमणा करतां बशें ने चाळीश थाय ते ज्ञरतादिक दश क्षेत्रनी दश चोवीशी वांदी.

आठमे अर्थे मूल चार ठे, तथा वली आठ ने आठ गुणा करतां चोशठ थाय, तथा दशने दश गुणा करता एकशो थाय, तेनी साथे पाठ्ठा वे गेलवता १७० जिन थाय. ते उत्कृष्ट कालं विचरता जिनने वांद्या.

नवमे अर्थे अनुत्तर, त्रैवेयक, विमानवासी अने ज्योतिषी ए चार स्थानक लुर्ध्वलोके ठे तिहांनां चैत्य तथा आठ व्यंतरनिकाय, दश ज्ञवनपति, ए अधोलोकनां चैत्य तथा मनुष्य लोकमां तोशाश्वतीअने अशाश्वती प्रतिमा, ए त्रण लोकनां चैत्य वांद्यां. एवी रीते ए गाथा मध्ये सर्व तीर्थवंदना लक्षण अर्थ घणा ठे, ते सर्व वसुदेवहिंम प्रमुख ग्रंथेथी जोड् लेवा. अर्हीयां विस्तार घणो थाय माटे लख्या नथो ॥ ४५ ॥

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ७९

नव अहिगारा इह ललि, -अविठरा-वि-
त्तिआइ अणुसारा ॥ तिस्सि सुयपरंपरया, बीयउ
दसमो इगारसमो ॥ ४६ ॥

अर्थ-(इह के०) ए वार अधिकारमांथो
पहेलो, त्रीजो, चौथो, पांचमो, ठठो, सातमो,
आठमो, नवमो, अने बारमो, ए (नव अहि-
गारा के०) नव अधिकार ते (ललिअविठरा
के०) ललितविस्तरा नामे ज्ञाप्यनी (वि-
त्तिआइ के०) वृत्ति आदिकना (अणुसारा के०)
अनुसारथकी जाणवा. अने (बीयउ के०)
बीजो अधिकार, जे अ अईआ सिद्धा तथा
(दसमो के०) दशमो अधिकार उज्जितसेल
ए गाथोक्त तथा (इगारसमो के०) अगी-
यारमो अधिकार चत्तारि अछ दस ए गाथोक्त
एटले जे अ अईआ, उज्जित अने चत्तारि, ए
(तिस्सि के०) त्रण अधिकार, ते (सुयपरंपरया
के०) श्रुतनी परंपराथी एटले जेम सिद्धांतनुं
व्याख्यान ठे, तेम तथा गीतार्थ संप्रदायथी
जाणवा ॥ ४६ ॥

७७ देवब्रह्म जग्य अर्घसहित.

आवस्सय-चुष्णीए, जं जणियं सेसया ज-
हिन्नाए ॥ तेणं उज्जिताइवि, अहिगारा सुयमया
चेव ॥ ४९ ॥

अर्थ-(जं के०) जेम (आवस्सयचुष्णी-
ए के०) आवश्यक सूत्रनी चूर्षिने विषे तथा
प्रतिक्रमण चूर्षिमध्यं (जणियं के०) कहुं ठे.
जे उज्जितादिक (सेसया के०) शेष अधिकार
ते (जहिन्नाए के०) यथेत्ताये जाणवा. (तेणं
के०) ते कारण माटे ए (उज्जिताइवि के०)
उज्जितसेलसिहरे इत्यादिक गाथाये पण जे
(अहिगारा के०) अधिकारो ते सर्व (सुयम-
या के०) श्रुतमय जाणवा. (चेव के०) च-
कार पादपूर्णार्थे ठे अने एव शब्द निश्चयवा-
चक ठे ॥ ४९ ॥

बीजं सुयत्तयाइ, अत्तं वन्नित्तं तहिं चेव ॥
सकत्तयंते पटित्तं, दव्वरिहवसरि पयम्भो ॥४७॥

अर्थ-अने “जे अर्थाइया सिद्धा जेअज-
विस्संति” इत्यादि गाथाये जे द्रव्यजित्त वं-

देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहित. ७१

दन रूप (बीज के०) बीजो अधिकार ते पण
(सुयत्यगइ के०) श्रुतस्तवादि एटले श्रुतस्त-
वनी आदिमां आवेली पुस्करवरदी नामनी गा-
थाने विषे ठे ते (अञ्जु के०) अर्थयकी तो
(तहिं के०) श्रीआवश्यक चूर्णिने विषे ते श्रु-
तस्तव मांहेज (चेव के०) निश्चे (वन्निउ के०)
वर्णिंतो एटले वर्णव्यो ठे. जेमके 'उक्कोसपएणं
सत्तरिणं जिणयरसयं जहन्नपएणं वीसं तिञ्ज-
यराए, एताय एगकालेणं ज्वंति अईया अ-
णागया अणंता ते तिञ्जयरा नमंसा मिति ॥ ए पाठ
ठे. अहीं कोइ शंका करे, के त्यां जले तेम
जणो, परंतु आंही लखेला पाठे करीने शुं ? तो
त्यां कहे ठे, के (सकञ्जयंते के०) शक्रस्तव-
ना अंतने विषे जे (पढिउ के०) पठितः ए-

? उत्कृष्टपदे एकसोसितेर जिनेश्वर जघन्यपदे वीश तीर्थकर
एटला एक काले (साथे) होय छे. अतित काले अनंता थंया,
अनागत काले अनंता थशे; ते तीर्थकरो (द्रव्यजिनो) ने नमुं
हुं, ए प्रकारे.

७२ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

एते कथ्यो ते अर्थात् पूर्वाचार्योये शक्रस्तवना
अंतमा स्थापन करेद्यो ते, ते (द्वारिह्वंसरि
के०) द्रव्य अरिहंत वांदवाना अवसरे एते
ज्ञाव अरिहंत वंदनानंतर द्रव्य अरिहंत वंद-
नानुं अनुक्रमे प्राप्तपणुं ते, माटे ए आद्य अ-
धिकारमां पण नवमी संपदाने विषे कांश्च ज-
णवाश्रकी तेनुं विस्तारार्थपणुं ते तेम (पयम्हो
के०) प्रगतार्थः एते प्रगतार्थ जाणवो माटे
ए पण श्रुतमय जाणवो. आ प्रकारे निर्युक्ति
अने चूर्णीनां वचन ते प्रमाणज ते, जे माटे
कथ्युं ते ॥ ४७ ॥

असदाश्नणवज्जं, गीश्रु-अवारिश्चिंति
मज्जन्ता ॥ आयरणा विहु आण, -त्ति वयणुं
सु बहु मन्ति ॥ ४८ ॥

अर्थ-जे आचरणा (अणवज्जं के०)
अनवद्य होय एते पापरहित होय, अने वली
ते (गीश्रुअवारिश्चिं के०) गीतार्थे अवा-
रित होय एते बीजा कोइ गीतार्थ पुरुषे तेने

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ७३

वारी नहीं होय (इति के०) एम (मद्यन्ता
के०) मध्यस्थ राग द्वेष रहित (असढाश्न
के०) अशठ पंक्ति, गीतार्थ पुरुषो तेणे जे
आचरी होय, तो तेवा गीतार्थनी करेली जे
(आचरणवि के०) आचरणा ते पण (हु
के०) निश्चैश्रीजगवंतनी (आण के०) आज्ञाज
कहीये (इति वयणु के०) एवं वचन ठे, ते
माटे (सु के०) सुष्टु एटले जला अथवा सु-
विहित अशठ गीतार्थनी करेली आचरणाने
पण (बहुमन्त्रंति के०) बहुमानपूर्वक
माने छे. ॥ ४९ ॥

ए बार अधिकारनुं बारमुं द्वार कहुं, इहां
सुधी उत्तर बोल १९७७ थया ॥

हवे चार वांदवा योग्यनुं तेरमुं आदे देइने

बीजां पण द्वार कहे ठे.

चउ वंदणिजा जिण मुणि, सुय सिद्धा ॥
दारं ॥ १३ ॥ इह सुराइ सरणिजा ॥ दारं

७४ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहितः.

॥ १४ ॥ चउह जिण नाम उवण, दव्व जाव
जिणजेणं ॥ ५० ॥

अर्थ—(चउवंदणिज्जा के०) चार वंदनीय
एटले चार वांदवा योग्य कहा ठे, ते कया कया?
तेनां नाम कहे ठे. एक (जिण के०) जिन
तीर्थंकर अरिहंत, बीजा (मुणि के०) मुनि-
राज साधु, त्रीजो (सुय के०) श्रुत-सिद्धांत-
प्रवचन अने चोथा (सिद्धा के०) सिद्ध ज-
गवान् जे मोक्ष प्राप्त थया ते जाणवा. ए चार
वंदनीकनुं तेरमुं द्वार कहुं, उत्तर बोल १९९१
थया ॥ १३ ॥

हवे एक स्मरवा योग्यनुं चौदमुं द्वार
कहे ठे. (इह के०) ए श्रीजिनशासनमांहे
सम्यग्दृष्टि अधिष्ठायिक (सुराइ के०) देव-
ताप्रमुख (सरणिज्जा के०) स्मरणीय ठे एटले
स्मरवा योग्य जाणवा. ए स्मरवा योग्यनुं चौ-
दमुं द्वार कहुं. उत्तर बोल १९९२ थया ॥१४॥
हवे चार प्रकारना जिननुं पन्नरमुं द्वार कहे ठे.

देववन्दन प्राप्य अर्थसहित. ७५

(चतुर्हजिणा के०) चार प्रकारना जिन
कह्या ठे ते कहे ठे. एक (नाम के०) नामजि-
न, बीजा (ठवण के०) स्थापना जिन, त्रीजा
(दव्व के०) द्रव्यजिन, चोथा (ज्ञाव के०)
ज्ञावजिन ए चार (जिणजेणं के०) जिनना
जेदे करीने चार जिन जाणवा ॥ ५० ॥

हवे ए चार प्रकारना जिननुं स्वरूप चार
निकोपे कहे ठे.

नामजिणा जिणनामा, ठवणजिणा पुण
जिणंदपम्माउ ॥ दव्वजिणा जिणजीवा,
ज्ञावजिणा समवसरण्हा ॥ ५१ ॥ दारं ॥ १५५

अर्थ-प्रथम (जिणनामा के०) श्रीकृषा
ज्ञादिक जिननां जे नाम ठे तेमने ते ते नामै
बोलावीये ठैये तेने (नामजिणा के०) नाम
थकी जिन कहीये, (पुण के०) वली बीजा (जिणंद
पम्माउ के०) श्रीजिनेंद्रनी जे. शा-
श्वती अशाश्वती प्रतिमाउ ठे तथा पगद्धां ठे ते
सर्वने (ठवणजिणा के०) स्थापना जिन क-

७६ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

हीये, त्रीजा जेणे तीर्थंकर नामकर्म बांध्युं ठे
एवा श्रीकृष्ण, श्रेणिकादिक ए सर्व तथा जे तेज
ज्वमां तीर्थंकर पदवी पामशे पण दीक्षा लइने
ज्यां सुधी केवल ज्ञान नथी पाम्या, त्यांसुधी
तेपण (जिणजीवा के०) जिनना जीव कहे-
वाय, तेने (दवजिणा के०) द्रव्यथकी जिन
कहिये. जे तीर्थंकरो सिद्धि पदने वर्या ठे ते
पण द्रव्य अरिहंत कहेवाय. चोथा जे केवल-
ज्ञान पाभीने (समवसरण्ठा के०) श्रीसमवस-
रणने विषे स्थित थया, बेठा थका धर्मोपदेश
आपे तेने (ज्ञावजिणा के०) ज्ञावथकी जिन
जाणवा ॥ ११ ॥ (दारं के०) ए चार प्रकारे
जिनना नामनुं पन्नरमुं द्वार कहुं. उत्तर बोल
१११६ थया ॥

हवे चार थोयांनुं शोलमुं द्वार कहे ठे.

अहिगय-जिण-पढमथुई, बीया सवाण त-
इअ नाणस्स ॥ वेयावच्चगराण उ, उवलंगळं
चउळथुई ॥ १२ ॥ दारं ॥ १६ ॥

देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहित. ७१

अर्थ—जेनी आगल देव बांदीये एवी जे नामे मूलनायकनी प्रतिमा होय एटले प्रस्तुत अंगीकरयो जे चोवीश जिन मांहेलो कोइ श्रीऋषजादिक एक जिन तेने (अहिगयजिण के०) अधिकृत जिन कह्ये तेनी (पढमथुई के०) प्रथम स्तुति ते अमुक जिननीज जाणवी. तथा (बीया के०) बीजी स्तुति तो (सवाण के०) सर्व तीर्थंकरोनी साधारण जक्तिरूप जाणवी. तथा (तइअ के०) त्रीजी स्तुति ते (नाणस्स के०) ज्ञाननी एटले श्रुत सिद्धांत प्रवचननी जाणवी. तथा श्रीजिनशासनना रखवाला (वेयावच्चगराण के०) वैयावृत्त्यना करनार एवा सम्यग्दृष्टि देवताउनी (उ के०) वली (उवउगहं के०) उपयोग मनःस्मरणने अर्थे (चउहथुई के०) चोथी स्तुति जाणवी ॥ ५१ ॥ ए चार थुइनुं सोलमुं छार कहुं ॥ उत्तर बोख १००० थया ॥

हवे आठ निमित्तनुं सत्तरमुं छार कहे ठे.

७८ देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहित.

पाव-खवणढ इरिआई, वंदणवत्तिआइ ठ
निमित्ता ॥ पवयण-सुर-सरणढं, उस्सग्गो इअ
निमित्तछ ॥ १३ ॥ दारं ॥ १७ ॥

अर्थ-गमनागमनथी उपना जे (पा-
व के०) पाप ते (खवणढ के०) खपाववाने अर्थे
(इरिआई के०) इरियावहि प्रथम पडिक्कमवी ते
प्रथम निमित्त जाणवुं. तथा श्रीतीर्थकरने (वं-
दणवत्तिआइ के०) वंदणवत्तियादि (ठ के०)
ठ (निमित्ता के०) निमित्ते काउस्सग्ग करवो,
जेम के प्रथम वंदणवत्तिआए एटले श्रीजि-
नराजने वांदवाथी जे लाज्ज थाय, ते काउस्स-
ग्गमां मुजने लाभ थारुं. बीजो पूअणवत्तिआ-
ए एटले केशर चंदनादिक धूप प्रमुखे परमे-
श्वरने पूजवाथी जे लाज्ज थाय, ते मुजने का-
उस्सग्गमां लाभ थारुं. त्रीजो सक्कारवत्तिआए
एटले सक्कार ते श्रीजिनेश्वरने आअण्णादि
चढाववाथी जे लाज्ज थाय, ते मुजने काउ-
स्सग्गमां लाभ थारुं. चोअो सम्माणवत्तिआए

देवस्य ज्ञाप्य अर्थसहित. ७९

एटले सन्मान ते श्रीजिनना स्तवनगुण कहे-
वाथी जे लाज थाय, ते मुऊने काउस्सग्गमां
लाज थाउं. पांचमो बोहिलाजवत्तिआए एटले
आगले जवे समकितना लाज थाय, ते निमित्ते
काउस्सग्ग करुं. उठुं निरुवसग्ग एटले निरुप-
सर्ग ते जन्म जरा मरणादि उपसर्ग टालवा
निमित्ते काउस्सग्ग करुं. ए उ निमित्त अने
एक प्रथम कह्युं एवं सात थयां. तथा आठमुं
(पवयणसुर के०) प्रवचनना अधिष्ठायक सुर
एटले देवता तेने (सरणहं के०) स्मरवाने
अर्थे (उस्सग्गो के०) एक नवकारनो काउ-
स्सग्ग चैत्यवंदनने विषे करवो (इअ के०) ए
(निमित्तठ के०) निमित्त आठ जाणवां. ते
देववंदनने विषे होय. ए आठ निमित्तनुं स-
त्तरमुं द्वार पूर्ण थयुं. उत्तर बोल २००८ थया.

हवे बार हेतुनुं अठारमुं द्वार कहे ठे.

वउतस्स उत्तरीकरण, -पमुह सद्धाश्चाय
पण हेउ ॥ वेयावन्नगरताइं, तिसि इअ हेउ

ए० देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

बारसगं ॥ ५४ ॥ दारं ॥ १० ॥

अर्थ—तिहां प्रथम देव वांदतां पाप टले
ढे (तस्स के०) ते पाप टालवाना (उत्तरी-
करण के०) उत्तरीकरण (पमुह के०) प्रमुख
(चउ के०) चार हेतु ढे, ते कहे ढे. एक तस्स
उत्तरीकरणेणं एटले पापने आलोववे करीने
अर्थात् पापकर्म शोधी दूर करवे करी, बीजो
पायञ्चित्तकरणेणं एटले अज्जिहया पदथी उपन्युं
जे प्रायश्चित्त ते लेवे करो, त्रीजो विसोहिकर-
णेणं एटले राग द्वेषनुं टालवुं—अतिचार टाल-
वानी विशुद्धि करवे करी, चोथो विसद्धीकर-
णेणं एटले माया मात्सर्यादि वर्जवे करी मन
वचन कायानी निःशल्यत्व, त्रिकाल अतीत
अनागत वर्त्तमानने विषे अरिहंतादिक षट्-
पट् साथे पापकर्म टालवे काउस्सग्गनुं फल
आपे; ए चार उत्तरीकरणादि हेतु कहां.
तथा (सद्धाश्चा के०) श्रद्धादिक (य के०)
वली (पणहेउ के०) पांच हेतु ढे तेना नाम

देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहित. ९१

कहे ठे, सद्वाए, मेहाए, धिईए, धारणाए, अ-
णुप्पेहाए एटले एक श्रद्धा, बीजी मेधा एटले
बुद्धि, त्रीजी धृति एटले चित्तस्वस्थता, चौथी
धारणा ते यथा किंचित् शिक्षा ग्रहणता पांचमी
अनुपेक्षा ते तदेकाग्रता, ए सर्व पांचे वानां
वधते थके पांच हेतु जाणवा तथा (वैयावच्च-
गरताईं के०) वैयावृत्यकरत्वादिक वैयावच्च-
गराणं, संतिगराणं, सम्मद्दिष्ठिसमाहिगराणं ए
(तिष्ठि के०) त्रण हेतुए करे, ते कहे ठे. एक
वैयावच्चकरनारा सम्यग्दृष्टि देव, बीजो संति-
गराणं एटले सम्यग्दृष्टिने रोगादिकनी शांति
करवे करीने, त्रीजो समाहिगराणं एटले स-
म्यक् दृष्टिने समाधि उपजाववे करीने ए त्रण
हेतुये देव संज्ञारवा. एटले चार उत्तरीकरण
तथा पांच श्रद्धादिक अने त्रण वैयावच्चकर
(इन्द्र के०) ए (बारसगं के०) द्वादशकं
एटले बार (हेउ के०) हेतु चैत्यवन्दनने विषे
जाणवा एटले बार हेतुनुं अठारमुं द्वार पूरूं

ए२ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

थयुं अने उत्तर बोध २०२० यथा ॥ ५४ ॥

हवे सोल आगारनुं जंगणीशमुं द्वार कहे ठे.

अन्नठ्याइ बारस, आगारा एवमाइया च-
उरो ॥ अगणि पणिदिठिंदण, बोहीखोजाइ
म्कोय ॥ ५५ ॥ दारं ॥ १९ ॥

अर्थ—(अन्नठ्याइ बारस आगारा के०)
अन्नठादि बार आगार एटले अन्नठजससिए-
णंथी मांमीने सुहुमेहिं दिठिसंचालेहिं पर्यंत
बार आगार जाणवां. तेनां नाम कहे ठे. प-
हेलो जंचो श्वास लेवे, बीजुं नीचो श्वास लेवे,
त्रीजुं खांसी—ऊधस आवे, चोथुं ठीक आवे,
पांचमुं बगासुं आवे, ठठुं जंमकार ते ऊर्ध्वात
आवे, सातमुं अधोवत (वाळूट) आवे, आठमुं
जमरि आवे, नवमुं वमन पित्त मूर्धा आवे, दशमुं
सूक्ष्म अंगस्फुरकणशी, अगीयारमुं सूक्ष्म खेल-
भिंघाण नामक मेल संचारथी, बास्मुं दृष्टि
प्रमुख संचारथी काळस्संग न जांगे.

देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहित. ९३

तथा (एवमाश्या चजरो के०) एवमादिक चार आंगार कहे ठे. एक (अगणि के०) अग्निनो उपद्रव उपने थके तिहांथी पुंजतो अलगो जाय अथवा दीवा प्रमुखनी उजेई थातां तथा अग्निनो स्पर्श थतो होय तेवारे काउस्सग्गमांहे कपमाथी शरीर ढांके, अथवा पुंजतो अलगो जइ रहे, बीजुं (पणिंदिठिंदण के०) पंचेंद्रियछेदन पंचेंद्रियनुं ठेदन थतुं होय अथवा मूषकादिक पंचेंद्रिय जीव, ते स्थापनाचार्य अने पांतानी वचमां जाता होय, तेवारे पुंजतो अलगो जइ रहे, तो काउस्सग्ग जंग न थाय. त्रीजुं (बोहीखोजाइ के०) बोधि-होजादि ते जिहां राजा अथवा चोरादिक मनुष्य तेना पराभवे करी धर्मनी होजणा थाय माटे काउस्सग्गमांहे तिहांथी अलगो जइ रहे तो काउस्सग्ग जंग न थाय, चोथुं (म्कोय के०) म्क ते साप प्रमुखना म्कना जये करी अथवा साप प्रमुख पासे आवतो होय तो

६४ देववन्दनं ज्ञाप्य अर्थसहितः.

तेना जयथी अक्षगुं जवुं पडे, तेथी काजस्सग्ग
जंग न थाय, ए सोल आगारनुं उंगणीशमुं
द्वार थयुं. उत्तर वाल २०३६ थया ॥ ५५ ॥

हवे काजस्सग्गना उंगणीश दोष त्यागवा,
तेना नामनुं वीशमुं द्वार कहे ठे.

घोमग लय खंजाई, माबु-द्धी निच्चल
सबरि खलिण वहु ॥ लंबुत्तर थण संजइ, प्रमु-
हंगुलि वायस कविठे ॥ ५६ ॥

अर्थ-प्रथम घोमानी पेटे एक पग उंचो
राखे, वांको पग राखे, ते (घोमग के०) घो-
टक दोष, बीजो जेम वायरार्थी वेलनी कंफे
तेम शरीरने धूणावे, ते (लय के०) लता
दोष, बीजो थांजा प्रमुखने उठिगे रहे, ते
(खंजाई के०) स्तंजादि दोष, चोथो मेमा
उपरने माले माथुं लगावी रहे ते (माल के०)
माल दोष, पाचमो गामानी उंधनी पेरे अं-
गुठा तथा पानी मेलवी पग राखे ते (उद्धी
के०) उधि दोष, ठठो नेजलगं पग नाख्या-

देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहितः एण्

नी परे पग मोकला राखे, ते (नियल के०)
निगम दोष, सातमो नागी जिह्वमीनी पेरे
गुह्यस्थानके हाथ राखे ते (सबरि के०) श-
वरि दोष, आठमो घोमाना चोकमानी पेरे हाथ
रजोहरणे राखे, ते (खलिण के०) खलिण
दोष, नवमुं नवपरिणीत वहूनी पेरे माथुं नीचुं
राखे ते (वहू के०) वधूदोष, दशमो नाजिनी
उपरे अने ढींचणथी नीचे-जानुं नीचे लाबुं
वस्त्र राखे ते (लंबुत्तर के०) लंबुत्तर दोष, ए
दोष यति आश्रयी जाणवो. केमके कुंटीथी
चार अंगुल नीचे अने ढींचणथी चार अंगुल
उपर यतिने चोखपट पहेरवो कह्यो ठे. अगी-
यारमुं डांस मसाना जये अथवा अज्ञानथी
खजाथी स्त्रीनी पेरे हैयुं ढांकी राखे हृदय आ-
छादे, ते (थण के०) स्तनदोष, बारमो शीता-
दिकने जये साध्वीनी पेरे बेहु खजा ढांकी
राखे एटले समग्र शरीर आढादी राखे ते (सं-
जइ के०) संयतिदोष, तेरमो आलावो गण-

वाने अर्थे संख्या करवाने अंगुली तथा पाप-
 णना चाळा करे, ते (जमुहंगुली के०) जमुहं-
 गुली दोष, चउदमो वायस-कागदानी पेरे आं-
 खना मोला फेरवे, ते (वायस के०) वायस दोष,
 पंदरमो पहेरेलां वस्त्रने यूका तथा प्रस्वेदे करी
 मलिन थवाना जयने लीधे कोठनी पेरे गोपवी
 राखे ते (कविठे के०) कपित्थ दोष ॥ ५६ ॥

सिरकंप मूत्र्य वारुणि, पेहत्ति चशुज्जा दोस
 उस्सग्गे ॥ लंबुत्तर थण संजइ, न दोस समणी-
 ण सवहु सहीणं ॥ ५१ ॥ दारं ॥

अर्थ-सांलमो यद्दावेशितनी परे माथुं
 धूणावे, ते (सिरकंप के०) शिरःकंपदोष, सत्त-
 रमां मुंगानी पेरे हू हू करे, ते (मूत्र्य के०)
 मूकदोष, अढारमो आलावो गणतो थको म-
 दिरानी परे बरुवमाट करे, ते (वारुणि के०)
 मदिरा दोष, उंगणीशमो वानरनी पेरे अरहुं
 परहुं जोवे, उंठपुट चलावे, ते (पेह के०)
 प्रेष्य दोष (इति के०) ए प्रकारे ए उंगणीश

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ६७

दोष ते (उस्सग्गे के०) काउस्सग्गने विषे
जाणवा. तेने (चइज्जा के०) ठामे. ए उगणी-
श दोषमां केटलाएक ज्ञमूह अने अंगुली बे
जूदा दोष गणे ठे, तेवारे वीश थाय, तथा एक
(लंबुत्तर के०) लंबुत्तर, बीजो (थण के०)
स्तन अने त्रीजो (संजइ के०) संयति ए त्रण
(दोस के०) दोष ते (समणीण के०) श्रम-
णी-साध्वीने (न के०) न होय, केमके एनुं वस्त्रा-
वृत शरीर होय, पण एटलुं विशेष जे साध्वी
प्रतिक्रमणादि क्रिया करते मस्तक उघाकुं राखे
एटले सोल दोष साध्वीने लागे, अने ए त्रण
दोषने (बहु के०) वधू दोषे करी (स के०)
सहित करिये तेवारे लंबुत्तरादि चार दोष थाय.
ते (सट्ठीणं के०) श्राविकाने न होय, शेष
पंदर दोष श्राविकाने लागे; ए सर्व दोष टाळी-
ने काउस्सग्ग करवो एटले काउस्सग्गना दो-
षनुं वीशमुं द्वार थुं. उत्तर बोध २०५५
थया ॥ ५७ ॥

ए० देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

हवे काजस्सग्गना प्रमाणनुं एकवीशमुं द्वार
तथा स्तवननुं बावीशमुं द्वार कहे ठे.

इरि-उस्सग्गपमाणं, पणवीसुस्सास अठ
सेसेसु ॥ दारं ॥ २१ ॥ गंजीर-महुर-सदं, महत्थ-
जुत्तं हवइ थुत्तं ॥ ५० ॥ दारं ॥ २२ ॥

अर्थ-(इरिउस्सग्ग के०) इरियावहिना
काजस्सग्गनुं (पमाणं के०) प्रमाण (पणवी-
सुस्सास के०) पच्चीश श्वासोब्वासनुं जाणवुं.
एट्ठे संप्रदाये “ चंदेसु निम्मलयररा ” पर्यंत
यावत् पच्चीश पदनो काजस्सग्ग कराय ठे, अने
(सेसेसु के०) शेष काजस्सग्ग जे देव वांदता
स्तुति काजस्सग्ग ते (अठ के०) आठश्वा-
सोब्वास प्रमाण जाणवो, केमके संप्रदाये एक
नवकारनी संपदा आठ ठे माटे. ए काजस्स-
ग्ग प्रमाणनुं एकवीशमुं द्वार थयुं. उत्तर बोळ
२०५६ थया.

हवे श्रीतीतरागनुं स्तवन केवा प्रकारे कहे
वुं ? तेनुं बावीशमुं द्वार कहे ठे. (गंजीर के०)

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. एए

मेघनी पेरे गंजीर अने (महुरसदं के०) मधुर
शब्दः जे जिहां अने वली (महबजुतं के०)
महा अर्थयुक्त जक्ति, ज्ञान, वैराग्य अने आ-
त्मानंदादिदशायुक्त एवं श्रीवीतरागनुं (शुतं
के०) स्तुतं एटले स्तवन (हवइ के०) होय.
ए स्तवन जणवानुं बावीशमुं छार थयुं. उत्तर
बोल १०५७ थया ॥ ५८ ॥

हवे चैत्यवंदन एक दिवसमां केटलीवार
करवुं ? तेनुं त्रेवीशमुं छार कहे ठे.

पम्किमणे चेइय जिमण, चरिम पम्किमण
सुअण पम्बोहे ॥ त्रिइवंदण इअ जइणो, स-
त्तज वेला अहोरत्ते ॥ ५९ ॥

अर्थ-एक (पडिकमणे के०) प्रजातने
पम्किमणे पञ्चस्काण करतां देव वांदवाने विषे
विशाललोचन रूप चैत्यवंदन करे, बीजुं
(चेइअ के०) चैत्यगृहमां जगवंत आगले
चैत्यवंदन करे, त्रीजुं (जिमण के०) जमती
वखत पञ्चस्काण पारे, तेवारे चैत्यवंदन करे,

१०० देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहित.

चोथुं (चरिम के०) ठेहेतुं जमीने उठ्या
पठी एटले आहार करी रह्या पठी दिवसच-
रिम पन्नस्काण करतां चैत्यवन्दन करे, पांचमुं
(पम्किमण के०) संध्याने पम्किमणे नमोस्तु
वर्द्धमानादि चैत्यवन्दन करे; ठुं (सुअण के०)
सूती वखते संथारा पोरिसी जणावतां
चैत्यवन्दन करे, सातमुं (पम्बोहे के०) पाठ-
ली रात्रे जाग्या पठी कुसुमिण दुसुमिण काउ-
स्सग्ग कम्प्या पठी किरियानी वेलाये चैत्यवन्दन
करे, (इअ के०) ए कह्या जे (सत्तउ वेला
के०) सात वखतना (चिइवंदण के०) चै-
त्यवन्दन करवां, ते (अहोरत्ते के०) एक अ-
होरात्रमध्ये (जइणो के०) यतिने होय, ए जघन्य
थकी सात चैत्यवन्दन जाणवा; अधिक करवामां
दोष नथी 'अठमि चउदसीसुं सव्वाइं चेईअ्याइं
सव्वेवि साहुणो वंदेयव्वा इति वचनात्' ॥५९॥
हवे श्रावकने एक अहोरात्रमां केट्ठां चैत्य-
वन्दन होय ? ते कहे ठे.

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १०१

पम्कमिउ गिहिणोवि हु, सगवेला पंच-
वेल इअरस्स ॥ पूआसु तिसंजासु अ, होइ
ति-वेला जहन्नेणं ॥ ६० ॥

अर्थ-एक प्रजाते अने बीजुं सांजे, ए
वेवार (पम्कमिउ के०) पडिक्कमणुं करता
एवा (गिहिणोवि के०) गृहस्थने पण (हु
के०) निश्चं यतिनी पेरे (सगवेला के०)
सात वार चैत्यवंदन थाय, तथा जे एक वार
पम्कमणुं करता होय एवा गृहस्थने (पंच-
वेल के०) पांच वार चैत्यवंदन थाय, तेमां एक
संधारा पोरिसि सांजलतां, एक प्रतिक्रमणनी
क्रिया करतां अने त्रणवार देव वांदता मली पांच
थाय. अने तेथी (इअरस्स के०) इतर एटले जे
पम्कमणुं नथी करता एवा गृहस्थने तो प्रजात,
सांज अने मध्यान्हे ए (तिसंजासु अ के) त्रण
संध्याये (पूआसु के०) पूजाने विषे (जह-
न्नेणं के०) ए जघन्यथी पण गृहस्थने माटे
(तिवेला के०) त्रणवार चैत्यवंदना (होइ के०)

१०२ देववंदन भाष्य अर्थसहित.

होय. ए सात प्रकारना चैत्यवंदननुं त्रेवीशमुं
द्वार पूर्ण थयुं. उत्तर बोल १०६४ थया ॥६०॥

हवे ए पूर्वोक्त सर्व बोल जो आशातनानो
परिहार करे, तो सफल थाय, माटे चोवीशमुं
दश आशातनानुं द्वार कहे ठे.

तंबोल पाण ज्ञोयण, वाणह मेहुन्न सुथ्रण
निठवणं ॥ मुत्तुच्चारं जूथं, वज्जे जिणनाह-
जगईण ॥ ६१ ॥

अर्थ—प्रथम आशातना शब्दनो अर्थ
करे ठे. जे ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनो थाय
एटले लाज तेनी शातना एटले खंडना करवी,
तेने आशातना कहीये ते जिनघरमां न करवी.
ते आशातना जघन्यथी दश प्रकारे ठे, तेनां
नाम कहे ठे. प्रथम (तंबोल के०) तांबूल ते
सोपारी, नागरवद्धीना पान अने पंचसुगंधादि-
कनुं खावुं, बीजी (पाण के०) पाणी पीवुं,
त्रीजी (ज्ञोयण के०) ज्ञोजन करवुं, चोथी

देवदंन ज्ञाप्य अर्थसहित. १०३

(उवाणह के०) उपानह एटले मोजनी प-
गरखांदिक पहेरवां, पांचमी (मेहुन्न के०)
मैथुन ते कामचेष्टा करवी, ठठी (सुअण के०)
सुवुं ते शयन करवुं, सातमी (निष्ठवणं के०)
थूंकवुं, श्लेष्म नाखवुं आठमी (मुत्त के०) मात्रा
एटले लघुनीति करवी, नवमी (उच्चारं के०)
उच्चार ते वडीनीतिनुं करवुं, दशमी (जूअं
के०) जूवटे रमवुं, ए दश आशातना ते
(जिणनाह के०) जिननाथ एटले जगवा-
नना देरासरनी (जगईए के०) जगतीने विषे
एटले देरासरनी कोटडीमांहे पेसतां ए दश-
वानां (वज्जे के०) वर्जवां; ए जघन्यथी
दश आशातना महोटी ठे, तेनां नाम
कह्यां ॥ ६१ ॥

हवे उत्कृष्टथी चोराशी आशातना त्य-
जवी जोश्ये तेनां नाम इहां प्रसंगे लखीये
ठैये, १ खेल-श्लेष्म, २ यूतादिक्रीमा, ३ कखह,
४ धनुर्वेदादिक कला, ५ कोगला नांखवा, ६

१०४ देवधंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

तांबूल पूगीफल—सोपारी पत्रादि भक्षण, ७ तांबूल
खावाना कूचा, तथा उज्जर नाखवो, ८ गालो
देवी, विरुद्ध बोलबुं, ९ लघुनीति वडीनीति क-
रवी, वातनिर्गमनादि पवित्रीकरणादि, १०
शरीर धोवन, ११ केश समारवा, १२ नख स-
मारवा, १३ रुधिरादि नाखवा १४ शेकेलां धा-
न्य प्रमुख खावां, १५ त्वचा चाठादिक नांखवां
१६ औषधादिके करी पित्त वमन करे १७ व-
मन करे, १८ दंतधावनादि करे, १९ वीसामण
करावे, २० बकरी, गज, अने अश्वदिकनुं
दमन—बंधन करे, २१ दांत, २२ आंख, २३
नख, २४ गंठस्थल, २५ नासिका, २६ कान,
२७ मस्तकादिक, ते सर्वनो मेल ठांमे, २८ सूवे,
२९ मंत्र चूतादि ग्रह तथा राजादि कार्यना
आलोच विचार करे, ३० वृद्ध पुरुषनो समुदाय
तिहां आवी मले, ३१ नामां लेखां करे, ३२
धनना ज्ञाग प्रमुख मांहोमांहे वहेंचे, ३३
पोतानुं डव्य जंकार करी तिहां थापे, ३४ पग

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १०५

उपर पग चमावीने बेसे, ३५ ठाणां थापे, ३६
वस्त्र सुकवे, ३७ दाल ढंढणीयादिक उगवे, ३८
पापड शालेवां करे, ३९ वमीआदि देइ कचर
चीजनी प्रमुख सर्व शाक जाति उगवे, ४०
राजादिकना जयथी देरासर मध्ये नासीने
बुपी रहे, ४१ शांकादिके रुदन आक्रंद करे ४२
स्त्री, जक्त, राज्य, देशादिकनी विकथा करे,
४३ शर-बाण, तथा बीजा पण अधिकरण शस्त्र
घडे, ४४ गाय, बलद प्रमुख थापे, ४५ टाढे
पीरयो अग्नि सेवे, ४५ अन्नादिकनुं रांधुं करे,
४७ नाणादिक पारखे, ४८ अविधिये निसीहि
कह्या विना प्रवेश करे, ४९ छत्र, ५० उपानह,
५१ शस्त्र, ५२ चामर न मूके. एटले ए चार
वानां साथे लइ प्रवेश करे, ५३ मननी एका-
ग्रता न करे, ५४ अभ्यंग एटले शरीरे तैलादिक
चोपके, ५५ सचित पुष्पफलादिक न मूके, ५६
अजीव वस्तु जे हार मुद्रादिक वस्त्रादिक ते
बाहंर मूकी कुशोजावंत थइ देरासरमां प्रवेश

१०६ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

करे, ५७ जगवंत दीठे अंजलि न जोमे, एक शाटक
उत्तरासंग न करे ५९ मुकुट मस्तके धरे ६०
मौली-पाघनी उपर वस्त्र बोकानी घास पंच प्र-
मुख न छोडे, ६१ कुसुमना सेहरा, ठोगां प्रमुख
माथाथी न मूके, ६२ होम पामे, ६३ गेडीदडे
रमत करे, ६४ प्राहुणादिकने जुहार करे, ६५
जांड चेष्टा, गाल, काख, पूंठ बजावे, ६६ रेकार
तुकारादि तिरस्कारनां वचन बोले, ६७ खेवा
देवा आश्रथी धरणुं मांके, ६८ रणसंग्राम करे,
६९ वाल छूटा होय ते समा करे, जुदा करे,
माथुं खणे, ७० पलांठीवाळे पग बांधे, ७१ चांखमीये
चडे, ७२ पग पसारी बेसे. ७३ पुरुपुडी देवरावे,
७४ पगनो मेल जाटके, वस्त्रादिक जाटके, ७५
माकड यूकादिक वीण, तथा तेने त्यांज नांखे,
७६ मैथुनक्रीडा करे, ७७ जमण करे, ७८ व्या-
पार-ऋयविक्रय करे ७९ वैडुं करे, ८० शय्या
समारे ८१ गुह्य लिंगादिक उघाडे तथा समारे,
८२ बाहुयुद्ध करे तथा कुकडादिकना युद्ध करा-

देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १०७

वे, ८४ वर्षाकालादिकने विषे प्रणालीथी पाणी संग्रहे, अंधोल स्नान करे, तथा पाणी पीवाना ज्ञाजन मूके, ए उत्कृष्टथी चोराशी आशातना जिनश्रुवनमां वर्जवी.

हवे मध्यम बहेंतालीश आशातना वर्जवी तेनां नाम कहे ठे. १ मूत्र, २ पुरीष, (विष्टा), ३ पाणी, ४ उपानह, ५ शयन, ६ अशन, ७ स्त्री प्रसंग, ८ तंबोल, ९ शुकुंबुं, १० जूवटुं रमबुं, ११ जूवटादिकनुं जोबुं, १२ पलांठी वालवी, १३ पग पसारवा, १४ परस्पर विवाद, १५ परिहास, १६ मत्सर, १७ सिंहासन परिजोग, १८ केश शरीर विज्रूषा, १९ छत्र, २० खड्ड, २१ मुकुट, २२ चामरनुं राखबुं, २३ धरणुं करबुं, २४ हास्यादि विखास परिहास, २५ विटसाथे प्रसंग करवो, २६ मुखकांश न करवो, २७ मलिन शरीर राखे, २८ मलिन वस्त्र पहरे, २९ अविधिये पूजा करे, ३० मननुं एकाग्रपणुं न करे, ३१ सचित्त द्रव्य बाहिर न मूकी आवे, ३२ उत्तरासंग न

१०८ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

करे, ३३ अंजलि न करे, ३४ अनिष्ट, ३५ हीन, कुसुमादि पूजोपकरण राखे, ३६ अनादर करे, ३७ जिनेश्वरना प्रत्यनिकने वारे नही, ३८ चैत्यद्रव्य खाय, ३९ चैत्यद्रव्यनी उपेक्षा करे, ४० ठती सामर्थ्ये पूजावंदनादिके मंदता करे, ४१ देवद्रव्यादि नृकक साथे व्यापार मित्राश् सगाश् करे, ४२ तेहवा वमेरानी मुख्यता करे, तथा तेनी आज्ञाये प्रवर्त्ते, ए बहेंतालीश मध्यम आशातना वर्जवी. एटले ए चोवीशमुं आशातनानुं द्वार थयुं ॥ उत्तरबोल २०७४ पूर्ण थया ॥

हवे देव वांदवानो विधि कहे ठे.

इरि नमुकार नमुबुण, अरिहंत थुई लोम सव थुइ पुक्क ॥ थुइ सिद्धा वेअ्या थुइ, नमुबु जावंति थय जयवी ॥ ६२ ॥

अर्थ-प्रथम (इरि के०) इरियावहि संपूर्ण पम्किमि पठी चैत्यवंदननो आवेश मांगो (नमुकार के०) नमस्कार कही पठी (नमुबुण के०) नमुबुणं कहे. पठी उन्नो थइ

देववंदम ज्ञाप्य अर्थसहित. १०ए

(अरिहंत के०) अरिहंत चेश्याणं कही काउ-
स्सग्ग करी एक तीर्थकरनी (थुई के०) स्तुति
कहे. पठी (लोग के०) लोगस्स कहीये पठी
(सवथुइ के०) सवल्लोए अरिहंत चेश्याणं कही
काउस्सग्ग करी सर्व तीर्थकरनी बीजी स्तुति
कहिये, पठी (पुस्क के०) पुस्करवरदी कही काउस्स-
ग्ग करी श्री सिद्धांतनी त्रीजी (थुइ के०)
स्तुति कहेवी पठी (सिद्धा के०) सिद्धाणं बु-
द्धाणं (वेअ्या के०) वेयावच्चगराणं इत्यादिक
कही काउस्सग्ग करी अधिष्ठायिक देवोनी
चोथी (थुइ के०) स्तुति कही पछी नीचे वे-
सीने (नमुत्तु के०) नमुत्तुणं संपूर्ण कहीने
(जावंति के०) जावंति चेश्याणं, जावंत केवि
साहू कही नमोऽर्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायसर्व-
साधुभ्यः कही (थय के०) स्तवन कहीने, सं-
पूर्ण (जयवी के०) जयवीयराय कहीये, ए
देव वांदवानो विधि कह्यो ॥ ६२ ॥

हंवे यद्यपि कोइ प्राणी एटला बोस तथा

११० देववन्दन ज्ञाप्य अर्थसहित.

एवो विधि न जाणतो होय तो पण आ कहेला
आठ बोल तेमां होय तेने ज्ञक्तिवंत कहीये.
जे माटे संबोधप्रकरणमध्ये कहुं ठे ॥ ज्ञक्ति-
बहुमाणो वष, संजलण आसायणाइ परिहारो
॥ पम्पणीयसंगवज्जण, सइसामठे तयुज्जणणं
॥ १ ॥ विहिजुंजण-मस्सवण,-मवन्नवायाण
विहिपम्पिसेहो ॥ सद्धाए इय अरुगुण,-जुत्तो
संपुष्-विहिजुत्तो ॥ २ ॥

ए बे गाथानो ज्ञावार्थ कहे ठे. एक ज्ञक्ति
ते अंतरंग राग, बीजुं बहुमान ते बाह्य लोको-
पंचार विनयादि गुण. त्रीजो वर्णवाद यशोवा-
दनुं बोलवुं. चोथो आशातनादिकनो परिहार,
पांचमो तेमना प्रत्यनिकनी साथे संग वर्जावो.
ठट्टो ठती सामर्थ्ये विघ्ननुं टालवुं. सातमो आ-
गलाने विधिमां जोरुवुं, आठमो अवर्णवाद न
सांजलवापूर्वक अविधिनो निषेध करवो अने
विधिनो प्रतिसेवन करवो, एवा आठ गुणे
विशुद्ध ते सर्वोपाधिविशुद्ध संपूर्ण विधि

युक्त कहीये ॥ २ ॥

सबोवाहि-विसुद्धं, एवं जो वंदए सया देवे ॥
देविंदविंद-महियं, परमपयं पावइ लहुसो ॥६३॥

अर्थ-एम (सबोवाहिविसुद्धं के०)
सर्वोपाधि विशुद्ध जेम होय तेम (एवं के०) एम
एटले सर्व श्रीजिनधर्म संबन्धिनी चिंता तेणे
करी निर्दोष प्रकारे शुद्ध श्रद्धाये करी (जो
के०) जे ज्ञव्य प्राणी (देवे के०) श्रीदेवाधि-
देवने (सया के०) सदा सर्वदा (वंदए के०)
वांदे, ते ज्ञव्य प्राणी ज्ञवज्जयरूप पद जिहां
नथी एवो (परमपयं के०) परमपदं एटले
मोक्षरूप पद ते प्रत्ये (लहुसो के०) शीघ्र
उतावलो (पावइ के०) पामे. ते परम पद
कहेवुं? तो के (देविंद के०) देवना इंद्र तेमना जे
(विंद के०) समूह एटले इंद्रोना समूहे जेने
(महियं के०) अर्चितं एटले पूज्युं एवुं.ठे.
एमा ग्रंथकर्ता श्रीदेवेंद्रसूरिये पोतानुं नाम
पण सूचव्युं ठे. ए श्रीचैत्यवन्दनज्ञाप्यनुं वार्त्तिक

११२ देववंदन ज्ञाप्य अर्थसहितः

संदेपथी कक्षुं, अने विस्तारथी तो श्रीआव-
श्यकनिर्युक्ति तथा प्रवचनसारोद्धारनी वृत्त्या-
दिकथी जाणवुं. इति श्रेयः

एवं श्रीजिनवंदन विधि कृतपुण्यादवाप्त जयः ।
भवतु भुवि भविकलोकः स ज्ञानाद्दिमल हृदयोऽयं१
॥ इति श्रीदेववंदनज्ञाप्यं बालावबोधस-
हितं संपूर्णम् ॥ ६३ ॥

हवे ए श्रीदेवाधिदेवने विधिथी वांदवाना
फलना कहेवावाळा ते श्रीगुरु ठे माटे तेमने
पण जक्ति विनये करी विधि पूर्वक वंदना क-
रवा थकी सकल आगमनां रहस्य पामीये. ए
श्रीगुरुने वांदवानां पण घणां फल आगममांहे
कह्यां ठे ॥ यदुक्तं ॥ वंदणएणं जंतं जीवे किं
जणइ, गोयमा! वंदणएणं जीवे नीयागोयं खवेइ,
उच्चागोयं णिबंधइ. सोहृगंचणं अपडिल्लेहियं
आणाफलं निवित्तेइ दाहिणं ज्ञावं च जण-
इत्ति ॥ ते माटे देववंदनानंतर गुरुवंदनाधिकार
हवे कहे ठे.

श्रीगुरुवंदन भाष्य प्रारंभः

गुरुवंदन-मह तिविहं, तं फिट्टा छोज्न बार-
सावत्तं, सिरनमणाइसु पढमं, पुष्प-खमासमण-
। ग बीज्यं ॥ १ ॥

अर्थ-(अहं के०) अथ शब्द ते मंगला-
धिकारे ठे, तथा प्रथम प्रारंजने कारणे अथ
शब्दे करी चैत्यवंदन ज्ञाप्य कह्या, पठी हवे
गुरुवंदन भाष्य कहीये ठैये. (तं के०) ते
(गुरुवंदनं के०) गुरुवंदन (तिविहं के०)
त्रण प्रकारे ठे. तेमां पहेळुं (फिट्टा के०) फेटा
वंदन, बीजुं (छोज्न के०) थोज्नवंदन, त्रीजुं
(बारसावत्तं के०) द्वादशावर्त्त वंदन, तिह्वां
(सिरनमणाइसु के०) मस्तक नमाडवादिकने
विषे, आदि शब्द थकी अंजलिकरण ते हाथ

११४ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

जोरुवादिक जाणवा. ते (पढमं के०) पहेलुं फेटा वंदन जाणवुं. तथा (पूस-खमासमण-डुगि के०) पूर्ण पंचांग वे खमासमण देवे करीने एटले वे हाथ, वे गोठण अने एक मस्तक ए पांच अंग नमाववा रूप ते (बीयं के०) बीजुं थोजनवंदन जाणवुं ॥ १ ॥

इहां शिष्य पूठे ठे के थोजनवंदने तथा द्वादशावर्त्त वंदने प्रथम एक वार वांदीने फरी बीजी वार शे हेतुये वांदीये ठैये ? त्यां आचार्य उत्तर आपे ठे.

जह दूज रायाणं, नमिउं कज्जं निवेश्यं पहा ॥ वीसज्जिउंवि वंदिअ, गह्वर एमेव इत्थ डुगं ॥ २ ॥

अर्थ—(जह दूज के०) जेम दूत पुरुष ठे ते (रायाणं के०) राजाने (नमिउं के०) नमिने (कज्जं निवेश्यं के०) कार्य निवेदन करे वली (पहा के०) पाठो राजाये (वीस-ज्जिउंवि के०) विसर्ज्यो थको पण (वंदिअ

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ११५

के०) वांदिने (गच्छइ के०) जाय (ए मेव के०) एनी पेरे (इत्थ के०) इहां गुरुवंदनने विषे पण वंदननुं (दुगं के०) छिक जाणवुं, अने द्वादशावर्त्त वंदने तो बेहु वांदणे मलीने आवश्यक आवर्त्तादि बोल नीपजे ठे. ते माटे बेहु वांदणानी जोकीये एकज वंदन कहेवाय ठे ॥ २ ॥

हवे वांदणां देवानुं कारण शुं ? ते कहे ठे.

आयारस्सज मूलं, विणजं सो गुणवजं अ पन्निवत्ती ॥ सा य विहि-वंदणजं, विही श्मो वारसावत्ते ॥ ३ ॥

अर्थ-जे माटे श्रीसर्वज्ञप्रणीत जे (आ-यारस्स के०) आचार तेनो (उ के०) वली (मूलं के०) मूल जे ठे, ते (विणजं के०) विनय ठे (सो के०) ते विनय केवी रीते होय ? ते कहे ठे. (गुणवजं के०) गुणवंत गुरुनी (अ के०) वली (पन्निवत्ती के०) प्र-तिपत्ति एटले सेवा करवी, ते जाणवो (सा

११६ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

के०) ते जक्ति (य के०) वली (विहिवंद-
णाजं के०) विधिये करीने वांदवाथकी थाय
ते (विही के०) विधि (इमो के०) आ
आगल (बारसावत्ते के०) द्वादशावर्त्त वंदनने
विषे कहेशे ॥ ३ ॥

हवे ए त्रीजुं द्वादशावर्त्त वंदन केम होय ?
ते कहे ठे.

तश्यं तु वंदण-डुगे, तन्न मिहो आश्रमं
सयलसंधे ॥ बीयं तु दंसणीण य, पयच्छि-
आणं च तश्यं तु ॥ ४ ॥

अर्थ-(तश्यं के०) त्रीजुं द्वादशावर्त्त वं-
दन ते (तु के०) वली (वंदणडुगे के०) बे
वांदणां देवे करीने होय, एटले बे वांदणां देवे
करी थाय, इहां वंदण शब्द वंदनवाचक जा-
णवो. (तन्न के०) ते पूर्वोक्त त्रण वादणांमां
(आश्रमं के०) आदिम एटले पहेलुं फेटावंदन
जे ठे, ते साधु, साध्वी, श्रावक अने श्राविका-
रूप चतुर्विध (सयलसंधे के०) समस्तश्रासंधे

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ११७

मली (मिहो के०) मिथः एटले मांहोमांहे
परस्पर तेवा तेवा अवसरने विषे करवुं होय
त्यारे थाय, अने (बीयं के०) बीजुं जे थोन्न-
वंदन ठे, ते (तु के०) निश्चें वली सुसाधु
एवा (दंसणीण के०) दर्शनीयनेज अर्थे होय,
एटले एक गह्वगत, बीजो अनुयोगी, त्रीजो
अनियतवासी, चोथो गुरुसेवी, पांचमो आयुक्त
जे संयममार्गमां सावधान एवा गुणवंत यतिने
ए वांदणुं देवाय, तथा (य के०) चकारथी,
तथा विधिविशिष्ट कार्यने विषे लिंगमात्रधारी
पण जो सम्यक्त्वदर्शनवंत होय, तो ते पण
थोन्नवंदने वंदनीय होय. तथा (तश्यं के०)
त्रीजुं द्वादशावर्त्तवंदन जे ठे ते (तु के०)
वल्ली आचार्य, उपाध्याय, गुणवंत गीतार्थादिक
एवा (पयच्छिआणं के०) पदप्रतिष्ठित जे
होय तेमने (च के०) निश्चे होय.

हवे ए वांदणांनां पांच नाम ठे, ते कहे ठे.

वंदण-चिइ-किइ-कम्मं, पूआकम्मं चवि-

११७ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

ण्यकम्मं च ॥ कायवं कस्स व के,—ए वावि
काहेव कइ खुत्तो ॥ ९ ॥

अर्थ—एक (वंदण के०) वंदन कर्म ते
अग्निवादन स्तुतिरूप, अर्द्धावनत काय करवी,
ते शरीर मस्तकादिके अवनत तथा कर्मथकी
जलां कर्म बंधाय एटला माटे बीजुं (चिइ
के०) चितिकर्म, त्रीजुं (किइकम्मं के०) कृ-
तिकर्म वांदणुं, (च के०) वली जलां मन, व-
चन अने कायानी चेष्टानुं जे कर्म करवुं, ते माटे
चोथुं (पूआकम्मं के०) पूजाकर्म कहिये,
तथा विनयनुं करवुं ते माटे पांचमुं (विणय-
कम्मं के०) विनयकर्म कहिये, ए पांच प्रकारे
वदन (च के०) वली (कायवं के०) करवुं
एटले पांच प्रकारे वांदणां देवां ते (कस्स के०)
केने अर्थे देवां ? (व के०) वली (केणवावि
के०-) कोणे वांदणां देवां ? अपि शब्द निश्च-
यार्थमां ठे. (काहेव के०) केवारे वांदणां देवां?
(कइखुत्तो के०) केटलीवार वांदणां

आपीये ? ॥ ५ ॥

कञ्जण्यं कञ्जसिरं, कञ्जहि व आवस्सएहिं
परिसुद्धं ॥ कञ्जदोसविप्पमुक्कं, किञ्जकम्मं कीस
किरई वा ॥ ६ ॥

अर्थ-वांदणाने विषे (कञ्जण्यं के०)
केटला अवनत करवा, (कञ्जसिरं के०) केट-
लीवार मस्तक नमारुवुं, (कञ्जहि के०) केटला
(व के०) वली (आवस्सएहिं के०) आवश्य-
के करीने (परिसुद्धं के०) परिशुद्ध थको तथा
(कञ्जदोसविप्पमुक्कं के०) केटला दोषे करी
विप्रमुक्त एटले रहित थके (कीस के०) शा-
माटे (किञ्जकम्मं के०) कृतिकर्म (किरई के०)
करवुं. वांदणां दीजे ? वा शब्द पुनर्वाचक
ठे ॥ ६ ॥ ए पांचमी अने छठी वे गाथा आ-
वश्यक निर्युक्तिमां कही ठे ते इहां कही ॥

हवे त्रण गाथाये करी वंदनानां बावीश

छार कहे छे.

मूलदार गाहा ॥ पणनाम पणाहरणा,

१२० गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

अजुग्गपण जुग्गपण चउअदाया ॥ चउदाय
पणनिसेहा, चउअणिसेह-ठकारणया ॥ १ ॥
आवस्सय-मुहणंतय,-तणुपेह-पणीस दोस ब-
त्तीसा ॥ ४ गुण गुरुठवण डुग्गह, डुठवीसकर
गुरु पणीसा ॥ ७ ॥ पय अम्वन्न ठाणा, ४
गुरुवयणा आसायणत्तीसं ॥ डुविही डुवी-
सदारे,-हिं चउसयाबाणुइ ठाणा ॥ ९ ॥

अर्थ-(मूलदारगाहा के०) मूलद्वारनी
गाथाउं जाणवी. पहेलुं वांदणांनां (पणनाम
के०) पांच नाम कहेशे, बीजुं वांदणांनां (प-
णाहरण के०) पांच आहरण एटले वांदणांनां
पांच उदाहरण दृष्टांत ड्रव्य अने ज्ञावथी क-
हेशे; त्रीजुं वांदणां देवाने (अजुग्गपण के०)
अयोग्य एवा पांच पासञ्जादिक कहेशे, चोथुं
वांदणां देवाने (जुग्गपण के०) योग्य एवा
आचार्यादिक पांच कहेशे, पांचमुं जेनी पासे
वांदणां न देवरावीये एवा (चउअदाया के०)
चार जण वांदणांना अदाता कहेशे, छतुं जेनी

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १२१

पासे वांदणां देवरात्रीये एवा (चतुदाय के०)
चार वांदणांना दातार कहेशे, सातमुं (पण-
निसेहा के०) पांच स्थानके वांदणानो निषेध
करवो एटले वांदणां न देवां ते कहेशे, आठमुं
(चउअणिसेह के) चार स्थानके वांदणानो
अनिषेध करवो एटले चार स्थानके वांदणां
देवां ते कहेशे, नवमुं वांदणां देवानां (अठ-
कारणया के०) आठ कारण कहेशे ॥ ७ ॥

दशमुं वांदणाने विषे (आवस्सय के०)
आवश्यक साचववां, अग्यारमुं (मुहणंतय
के०) मुखनंतक एटले मुहपत्तिनी पफिलेहणा
करवी, बारमुं (तणुपेह के०) शरीरनी पफि-
लेहणा करवी, ए त्रणे वानां (पणीस के०)
पच्चीश पच्चीश करवां ते कहेशे, पणीस शब्द
सर्वने जोरवो. तेरमुं वांदणा देतां (दोसब-
चीसा के०) बत्रीश दोष टालवा ते कहेशे,
चौदमुं वांदणां देतां (ठ गुण के०) ठ गुण
उपजे ते कहेशे, पन्नरः वांदणां देवामा साक्षात्

१२२ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

गुरु न होय तेवारे सज्ञाव अने अस्सज्ञाव रूप
(गुरुठवण के०) गुरुनी स्थापना करवी ते
कहेशे, सोलमुं वांदणां देतां (दुग्गह के०)
बे अवग्रह साचववा, ते कहेशे, सत्तरमुं वांद-
णाना सूत्रने विषे (दुछवीसकर के०) बशें
ने ठवीश अक्षर ठे, तेम (गुरुपणीसा के०)
गुरु अक्षर पचीश ठे ते कहेशे ॥ ७ ॥

अठारमुं वांदणानां सूत्रने विषे (पय-
अरुवन्न के०) पद अठावन ठे ते कहेशे, उं-
गणीशमुं वांदणां देतां शिष्यने प्रश्न पूठवाल-
क्षण वीसामानां (ठठाणा के०) ठ स्थानक
ठे ते कहेशे, वीशमुं वांदणां देतां प्रश्नोत्तररूप
(ठगुरुवयणा के०) ठ गुरुनां वचन ठे, ते क-
हेशे, एकवीशमुं वांदणां देतां गुरुनी (आसा-
यणतित्तीसं के०) तेत्रीश आशातना न करवी
तेनां नाम कहेशे, बावीशमुं वांदणाने विषे
(दुविही के०) बे प्रकारनो विधि कहेशे. एम
वांदणाना (दुवीसदारेहिं के०) बावीशद्वारे

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १२३

करीने सर्व मली (चउसयावाणुइ ठाणा के०)

चारशेने वाणुं स्थानक थाय ॥ ए ॥

अंक. मूलद्वारनां नाम. उत्तर जेद. सरवालो.

१	वदननाम.	५	५
२	दृष्टांत.	५	१०
३	वांदवाने अयोग्य.	५	१५
४	वांदवाने योग्य.	५	२०
५	वांदणांना अदाता.	४	२४
६	वांदणांना दाता.	४	२८
७	निषेधनां स्थानक.	५	३३
८	अनिषेधनां स्थानक.	४	३७
९	वांदणांना कारण.	८	४५
१०	आवश्यक.	२५	७०
११	मुहपत्ति पडिलेहण.	२५	९५
१२	शरीर पडिलेहण.	२५	१२०
१३	वांदणांना दोष.	३२	१५२
१४	वांदणांना गुण.	६	१५८
१५	गुरु स्थापना.	१	१५९

१२४ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

१६	अवग्रह.	२	१६१
१७	अक्षरनी संख्या.	२२६	३७७
१८	पदनी संख्या.	५८	४४५
१९	स्थानक.	६	४५१
२०	वांदणांमां गुरुवचन.	६	४५७
२१	गुरुनी अशातना,	३३	४९०
२२	विधि.	२	४९२

हवे पूर्वोक्त बावीश द्वारमां पहेळुं पाच
नामनुं द्वार कहे ठे.

पनिदार गाहा ॥ वंदणयं चिश्कम्मं,
किश्कम्मं विणयकम्म पुंअकम्मं ॥ गुरुवंदण-
पणनामा, दवे जावे उहोहेण ॥१०॥ दारं ॥ १ ॥

अर्थ—(पनिदारगाहा के०) प्रतिद्वारनी
गाथा कहे ठे. प्रथम (वंदणयं के०) वंदनकर्म
ते अज्जिवादन स्तुति रूप जाणवुं. बीजुं (चि-
श्कम्मं के०) चितिकर्म ते रजोहरणादि उप-
करण विधि सहितपणे कुशलकर्मनुं करवुं, जाण-

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १२५

बुं. त्रीजुं (किष्कम्मं के०) कृतिकर्म ते शरीर
मस्तकादिके अवनमन करवुं. चोथुं (पुथ्यकम्मं
के०) पूजाकर्म ते प्रशस्त मन, वचन अने काय
चेष्टा रूप जाणवुं. पांचमुं (विणयकम्म के०)
विनयकर्म ते पूर्वोक्त चार प्रकारे विशेष उद्यम-
पणुं जाणवुं. ए (गुरुवंदण के०) गुरु वांदणांनां
(पणनामा के०) पांच नाम ते वंदनानां पर्याय
जाणवा. ए (दवे ज्ञावे के०) एक द्रव्यथकी
वांदणां अने बीजां ज्ञावथकी वांदणां एम
(डुह के०) वे प्रकारे (उहेण के०) उधेन
एटले सामान्यप्रकारे जाणवां ॥ १० ॥

हवे पांच दृष्टांतोनुं बीजुं छार कहे ठे.

सीयलय खुद्दए वी, -र कन्ह सेवग-डु पालए
संबे ॥ पन्ने ए दिठंता, किष्कम्मे दव-ज्ञावेहिं
॥ ११ दारं ॥ २ ॥

अर्थ-प्रथम वंदनकर्मउपर द्रव्यवंदन
अने ज्ञाववंदन आश्रयी (सीयलय के०) शी-
रसाचायनो दृष्टांत, बीजा चितिकर्म उपर

१२६ गुरुवंदन भाष्य अर्थसहित.

(खुर्रए के०) कुल्लकाचार्यनो दृष्टांत जाणवो.
त्रीजा कृतिकर्म उपर (वीरकन्ह के०) वीरा
शालवीनो अने कृष्ण महाराजनो दृष्टांत जा-
णवो. चौथा पूजाकर्म उपर (सेवग डु के०)
राजाना बे सेवकोनो दृष्टांत जाणवो. पांचमा
विनयकर्म उपर (पालए संवे के०) श्रीकृष्ण-
महाराजना पुत्र पालक अने साम्बनो दृष्टांत
जाणवो (ए के०) ए (पंचे के०) पांच
(दिष्टता के०) दृष्टांत ते (किष्कम्मे के०)
कृतिकर्म एटले वांदणाने विषे (दवजावेहिं
के०) द्रव्यजावे करीने जाणवा ॥ ११ ॥ हवे
ए पांचे दृष्टांतोनी कथा कहे ठे.

हृत्विणाउर नगरना वज्रसिंह राजानी सौ-
जाग्यमंजरी राणीने शीतलनामा पुत्र हतो,
अने शृंगारमंजरी नामे पुत्री हती. ते कंचनपुर
नगरे विक्रमसेन राजाने परणावी, अनुक्रमे शी-
तल राजा थयो, तेणे धर्मघोषसूरि पासेथी
दीक्षा लीधी, पठी विज्ञातसिद्धांत गीतार्थ थइ,

‘आचार्यपद पाम्या. हवे तेनी जगिनीने चार पुत्र सकलकलामां निपुण थया जाणी, तेमनी माता निरंतर पोताना पुत्र आगल ज्ञाइनी प्रशंसा करे अने कहे के धन्य कृतपुण्य पृथिवी-मांहे एक तमारो मातुल ठे, के जेणे राजजार बांकी दीक्षा लीधी ! एवी प्रशंसा सांजली ते चारे पुत्र संवेगपणुं पाम्या. पढी स्थविरपासे दीक्षा लइ बहुश्रुत थइ गुरुने पूछी पोताना मामा शीतलाचार्यने एक पुरे आव्या सांजली तेने वांदवाने अर्थे गया. तिहां जातां विकाल वेलाये गाम बाहेर एक देवलमां रह्या. मांहे पेततां एक श्रावकने जणाव्युं के अमारा मातुलने कहेजो जे ज्ञाणेज साधु आव्या ठे. हवे ते चारे ज्ञाणेजने राते शुज्जध्यानथी केवलज्ञान उपज्युं. प्रभाते तेमनुं अनागमन जाणी मातुल आव्या, तेहने अनादर करता जाणी कषाय दंरुकमां आवते दंरुक थापी इरियापथिका प्रतिक्रमी ड्रव्यथी वंदन कीधुं; ते वारे ते बोळ्या

१२७ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

अहो द्रव्यवंदने कषाय वंदक वधते वांद्या,
परंतु ज्ञाववंदने कषायोपशांतिये वांदो, ते सां-
जली मामा बोदथा तमे केम जाण्युं ? तेवारे
ज्ञाणेज बौल्या के अमे अप्रतिपाती ज्ञाने करी
जाण्युं, ते सांजली मामा मनमां विचारवा
लाग्या के अहो मे केवलीनी आशातना करी,
एम विचारी कषायस्थानकथी निवर्त्या अने
ते चारे केवलीने वांदवा लाग्या, अनुक्रमे
चोथा केवलीने वांदतां मामाने पण केवलज्ञान
उपन्युं. ए शीतलाचार्यने प्रथम द्रव्यवंदन अने
पढी ज्ञाववंदनकर्म थयुं. ए प्रथम उदाहरण ॥

हवे बीजा चितिकर्म उपर क्षुब्धकनो दृष्टांत
कहे ठे. जेम एक कुल्लक जला लक्षणवालाने,
आचार्ये अंत समये पोताने पदे स्थाप्यो. ते गी-
तार्थ साधु पासे ज्ञणे, ते पण विशेषथी जक्ति
साचवे. एकदा समये मोहनीय कर्मना उदयथी
आचार्य ज्ञम परिणामी थयो; पढी साधु जिक्षाये
गये थके बाहेर जूमिने विषे निकल्यो. पढी

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. ११९

एक वनने विषे एक दिशे जातां थकां, तिलक, अशोक चंपकादि विविधवृक्ष तिहां हतां, तेम छतां एक शमी एटले खीजमीनो वृक्ष तेनुं कोइक पूजन करतां हतो ते देखी पूजक प्रत्ये पूठयुं, के तमे ए कंटकवृक्षने केम पूजो ठो ? तेणे कहुं के अमारा वमिलोये पूर्वे ए वृक्षने पूज्युं ठे माटे अमे पण पूजीये छैये. ते वचन सांभळीने क्षुल्लके विचार्युं जे आ शमी एटले जांखरांना वृक्ष सरिखो हुं बुं; तेने उत्तम वृक्ष समान गुणवंत लोक पूजे ठे. अने महारामा श्रमणपणुं नथी; मात्र रजोहरणादि चितिकर्मगु णे करी मुऊने पूजे ठे, एम विचारी, पाठो आवी, साधुनी पासे आलोयणा लई, उजमाल थयो. एम ते आचार्यने पूर्वे उव्य चितिकर्म हतुं, पठी ज्ञावचिति कर्म उत्पन्न थयुं. ए वीजुं उदाहरण जाणवुं.

हवे त्रीजा कृतिकर्म उपर वीरा शालवी अने श्रीकृष्णनुं उदाहरण कहे ठे. श्रोनेमिनाथ

१३० गुरुवंदनं ज्ञाप्य अर्थसहित.

जगवान् द्वारिकाये समोसह्या तेवारे श्रीकृष्णे
सर्व साधुर्त्तने द्वादशावर्त वांदणे वांध्या, एने
ज्ञावकृतिकर्म कहीये, अने श्रीकृष्णने रूकुं म-
नाववाने अर्थे वीरा शालवीये पण वांध्या एने
द्रव्य कृतिकर्म कहीये. एना संबंधनो विस्तार
आवश्यकवृत्तिथी जाणवो. ए त्रीजुं उदा-
हरण जाणवुं.

हवे चोथा पूजाकर्म उपर वे सेवकनो
दृष्टांत कहे छे. जेम एक राजाना वे सेवक
हता, ते गामनी सीमा निमित्ते विवाद करता
राजपंथे जाता हता, मार्गमां साधु देखीने प्र-
शस्त मन, वचन अने कायाये करी एके कहुं
के “ साधौ दृष्टे ध्रुवा सिद्धिः ” एटले साधु
दिठे छते निश्चये कार्यसिद्धि थाय, एमां सं-
शय नथी, एम कही एकाग्र चित्ते साधुने वांध्या.
अन्ने बीजे सेवके उलटी हांसी रूपे व्यवहार
मात्रे लेने अवनमन कथुं, पठी राजद्वारे गये
थके पहेला सेवकनो जय थयो, अने बीजानो

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १३१

पराजय थयो. एम एकने द्रव्यथी पूजाकर्म
अने बीजाने ज्ञावथी पूजाकर्म थयुं; ए
चोथुं उदाहरण.

हवे पांचमा विनयकर्मने विषे पालक अ-
ज्ञव्य अने सांबनो दृष्टांत कहे ठे. श्रीनेमिनाथ
जगवान् द्वारिका नगरीयं समोसया, तेवारे
श्रीकृष्ण बोढ्या के जे श्रीनेमीश्वर जगवानने
सर्वथी पहेळुं जई वंदन करशे, तेने महारो
पट्ट तुरंगमविशेष आपीश, ते सांजली तुरंग-
मने लोत्ते प्रथम रात्रि छतां पण पालकं आ-
वीने वांध्या, ते द्रव्यथकी वंदन जाणवुं. अने
त्यां सांब कुमारे ज्ञावथकी वांध्या छे, ते ज्ञाव-
वंदन जाणवुं. ए पांचमुं उदाहरण कहुं. ए
पांच दृष्टांतनुं बीजुं द्वार थयुं, उत्तर बोल
दश थया ॥ ११ ॥

हवे पासढादिक पांच अवंदनीयनुं त्रीजुं
द्वार कहे ठे.

पासढो उस्सन्नो, कुसील संसत्तनुं अहा-

हृंदो ॥ डुग-डुग-ति-डुग-गेगविहा, अयंदणिजा
जिणमयंमि ॥ १२ ॥ दारं ॥ ३ ॥

अर्थ—जे ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनी
पासे रहे ते प्रथम (पासडो के०) पासडो
जाणवो तथा जे साधुसामाचारीने विषे प्रमाद
करे ते बीजो (उस्सडो के०) उस्सडो जा-
णवो. तथा जे ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनी
विराधना करे ते त्रीजो (कुसील के०) कुशी-
लीयो जाणवो. तथा जे वैरागी मले तो तेनी
साथे पोते पण वैरागी जेवो वनी बेसे अने जो
अनाचारी मले तो तेनी साथे पोते पण अना-
चारी वनी बेसे, ते चांथो (संसत्तुं के०)
संसक्त जाणवो तथा जे श्रीतीर्थकरनी आज्ञा
विना पोतानी इहाये प्रवर्त्ते, पोतानी इहाये
प्ररूपणा करे, ते पांचमो (अहाडंदो के०)
यथाडंदो जाणवो. ए पोताने छंदे प्रवर्त्ते माटे
एने यथा छंदो कहीये. तिहां एक देशथी बीजो
सर्वथी मली (डुग के०) बे जेद पासडाना,

तथा एक देशथी बीजो सर्वथी मली (दुग के०) वे जेद उस्सन्नाना, तथा ज्ञानकुशील, दर्शनकुशील अने चारित्रकुशील मली (ति के०) त्रण जेद कुशीलीयाना, तथा संक्लिष्ट-चित्त अने असंक्लिष्ट चित्त मली (दुग के०) वे जेद संसक्तना, तथा (अण्णगविहा के०) अनेक प्रकार, अहाठंदाना जाणवा, एटले यथाठंदा अनेक जेदना थाय ठे. ए पासठादिक पांच जे कह्या ते (जिणमयंमि के०) श्रीजिनमतने विषे (अवंदणिज्जा के०) अवंदनीय जाणवा॥२२॥

हवे ए पांचनुं कांश्क विशेष स्वरूप ल-खीये ठैये. तिहां मिथ्यात्वादिक बंध हेतुरूप पाश तेने विषे जे रहे, तेने पासठा कहीये. अथवा ज्ञानादिकने पोतानी पासे करी मि-थ्यात्वादिक पाशमां रहे एटले ज्ञानादिकने पासे राखे पण सेवे नहि अथवा पाशनी पेरे पोतानुं पासुं मलिन राखे ते पासठा कहीये. तेना वे जेद ठे:—एक देश पासठा अने बीजो

१३४ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

सर्वपासन्नो. तेमां जे कारण विना शय्यातर
पिंढ, अभ्याहृत एटले साहामो आप्यो पिंढ,
राज्यपिंढ, नित्यपिंढ अने अग्रपिंडादिक जुंजे.
तथा गाम, देश, कुल श्रावकनी ममता मांके,
जेम के “ आ महारा वासित ज्ञाप्या ठे ” ते
कुलादिकनी निश्चाये विचरे, तथा गुर्वादिकने जे
विशेष ज्ञक्तियोग्य रहस्यचूत आपना कुरु ठे,
ते कुलमांहे निष्कारणे प्रवेश करे, तथा “ नि-
त्यप्रत्ये तमने एटलुं देशुं तमे नित्य आवजो ”
एवी रीतनी जे निमंत्रणा करे तेनी पासे ते
पिंढ लीये तेने नित्य पिंढ कहिये. तथा ज्ञा-
जनमांहेथो वापर्या विना उंदन ज्ञक्तादिकनी
शिखा उपरितन ज्ञाग लक्षण लीये, तेने अ-
ग्रपिंढ कहिये. केटलाएक एम कहे ठे के का-
रण विना प्रधान सरस आहार लीये तेने अ-
ग्रपिंढ कहिये. तथा वहेतालीश दोष आहारना
न राखे, वारंवार आहार लीये तथा जमणवार,
विवाह अने प्राहुणामां संखनि जोतो फरे,

आहारनी लालचे मुखे कहे. तिहां निमित्त दोष न होय, सूजतो होय ते माटे. तथा सूर्य आश्रयता उगताथी मांमी जमे, मांमलीये आहार न करे, सत्रिधि राखे, पोतानी निश्राये औषधादिक अलगु गृहस्थने घरे मूकावे, द्रव्यादिक सहित विचरे, तथा ज्ञान द्रव्यादिक मिषे करी स्वनिश्राये ज्ञानादि जंमारनां नाम लेई पुस्तकादि संग्रहे, द्रव्यादि सहित विचरे, मुखे कहे अमे निर्ग्रथ ठैये, पूर्व साधु समान गर्व राखे. इत्यादिक अनेक प्रकारे साधु लक्षणथी विपरीत होय ते देश पासठो जाणवो.

तथा जे सर्वथा ज्ञान, दर्शन अने चारित्र्यथी अलगो रहे, केवल लिंगधारी, वेषविंध्यक, गृहस्थाचारधारी होय, ते सर्वथी पासठो जाणवो.

बीजो जे क्रियामार्गने विषे शिथिलता करे, अथवा खेद पामे तेने उरसन्नो कहीये; तेना वे जेद ठे. एक देशथी अवसन्नो अने

१३६ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

बीजो सर्वथी अवसन्नो. तिहां जे आवश्यक, प्रतिक्रमण, देववंदनादि, सज्जाय ते पठन पाठनादि, पफिलेहण, मुखवस्त्रिका, वस्त्रपात्रादि, जिज्ञा ते गोचरी कालादि, ध्यान ते धर्मध्यानादि, अन्नकार्य ते तप नियम अग्निग्रहादि, आगमन ते वाहेरथी उपाश्रयमां प्रवेशलक्षण, निसीहिया ते पग पुंजवादि, निगमन ते प्रयोजन विना उपाश्रयथो वाहेर निकलवा लक्षण, स्थान ते कायोत्सर्गादि, निषीदन ते वेसवुं. तुयष्ठण ते त्वग्वर्तन एटले शयन इत्यादिक, दशविध चक्रवाल साधु समाचारी, तथा उंघ पद विज्ञाग समाचारी प्रमुख विधि संयुक्त न करे, अथवा उंठी अधिकी करे अथवा कषाय दंडक सहित करे, अथवा राजवेठनी पेरे करे, जय मानीने करे, तथा गुर्वादिकना वचन सांझ्खी डुमणां थइने वचन खंरुन करे, आक्रोश करे, इत्यादिक लक्षणे करी दंश अवसन्नो जाणवो.

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १३७

अने सर्वथकी असवन्नो तो चोमासा विना शेषकाळे पाट, बाजोठ, निष्कारण संधारे, सेवे, स्थापनापिंक जमे, संधारो पाथर्यो राखे, प्रभृतिकादि दोषे जमे. इत्यादिक लक्षणें सर्व असवन्नो जाणवो.

त्रीजो जेनुं कुत्सित, निंदनीय मातुं शील एटले आचार हांय, तेने कुशील कहीये. तेना त्रय जेद ठे. ज्ञानकुशील, दर्शनकुशील अने चात्रकुशील, तिहां ज्ञानकुशील ते अकाल, अविनय, अवहुमान, गुरुनिन्हवता, योग उप-धानहीन सूत्र, अर्थ अने तडुजय हीन, इ-त्यादिक आशातना युक्त थको ज्ञान ज्ञणे तथा आजीविकाहेते पठन पाठन संजलाववुं, लखवुं, लखाववुं, जंमार कराववा, नंदी समारवादि स्वार्थना उपदेश देवा, तथा आजीविका हेते धर्मकथा कहे, ज्ञणे, घर धर धर्म संजलाववा जाय, पोताना थवाने हेते स्त्रीबालकादिकने ज्ञणावे, अनेरा ज्ञानना जंमार उलवे, ज्ञानने

१३७ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

उल्लवे, लखवा लखाववां, क्रयविक्रय पुस्तका-
दिकोनो करे, करावे, इत्यादिक लक्षणे ज्ञान-
कुशील जाणवो.

बीजो दर्शनकुशील ते शंका कांक्षा विचि-
कित्सा व्यापन्न, दर्शननिन्हव, अहाठंदा, कुशी
लिया वेषविमंत्रकादिक साथे परिचय करे, ए-
टले तेनी साथे आलाप संलाप पठनादिक करे,
ते दर्शनकुशील जाणवो.

त्रोजो चारित्रकुशील ते ज्योतिष, निमित्त,
अक्षरकर्म, यंत्र, मंत्र, चूत कर्म, बलिपिंरु, उज्जे
णी, दानादि, सौजाग्य दौर्भाग्यकारी, जमी,
मूली, विद्यारोहणादिक, पादलेप, आंख अंज-
न, चूर्ण, स्वप्नविद्या, विपुटीदान प्रमुख, अ-
तीत अनागत वर्तमान निमित्तकथन, पोतानी
जाति कुल विज्ञानादिक स्वार्थकार्ये प्रकाश
करे. भ्रूख, केश, शरीर, शोभा करे, वस्त्र पात्र
दंभादिक बहु मूल्यवाळां सुंदर सुकोमलनी
वांठा करे, शिष्यादिक परिग्रहनी विशेष तो-

व्रता धरे, निष्कारण अपवाद पदसदूषण माग प्रकाशे, तथा सेवे, इत्यादिक लक्षणें चारित्र-कुशील जाणवो.

चौथो संसक्त, ते पासढा अथवा संवि-ज्ञादिक जन जेवानी साथे मळे त्यां तेवो थड प्रवर्त्ते, अथवा मूढोत्तर गुण दोष सर्व एकठा प्रवर्त्तावे, जेम गायनी आगल सुंमलो मूक्यो होय तेमां सरस, नीरस, कपाशिया, खोल, घृत, दुग्धादिक एकठुं मेढ्युं होय तो ते सर्व-ने एकठांज खाई जाय पण तेनुं विवेचन न करे; तेम ए पण गुण अने दोष सर्वने एकठा प्रवर्त्तावी देखामे तेने संसक्तो कहिये. ते एक संक्लिष्टचित संसक्तो अने बीजो असंक्लिष्ट चि-त्तसंसक्तो एवा वे जेदे जाणवो.

तिहां जे प्राणातिपातादिक पांच आश्रवनो सेवनार, रुद्धिगारव, रसगारव अने शातागारव ए त्रण गारवे करी सहित, स्त्रीगृहादिक सेव-नने विषे प्रसक्त, अपध्यानशील, परगुणमत्सरी,

इत्यादि गुणयुक्त ते संक्लिष्ट चित्तसंसक्तो जाणवो. तथा पोताना आत्माने जेवारे जेवारे प्रसंग मले ते वारे तेवो थाय एटले प्रियधर्मी साधु मले ते वारे साधुना आचार पाळे अने अप्रियधर्मी पासणो मले तेवारे तेवो थाय, लिंगूना पाणीनी पेरे तद्रूप थइ जाय; ते असंक्लिष्ट-चित्तसंसक्तो जाणवो. इति. ॥

पाचमो यथाबंदो ते यथा रुचिये प्रवर्ते यथा तथा लवे, उत्सूत्र ज्ञापे, पोताना स्वार्थना उपदेश आपे, स्वमति विकल्पित करे, परजातिने विषे प्रवर्ते, पारकी तांत करे, उपकारी धर्माचार्यादिकनी हेलना करे, आचार्य उपाध्यायना अवर्णवाद बोले, जेनाथो ज्ञानादिक पामे तेवा बहुश्रुतनी निंदा करे, गारव प्रतिबंधि होय, कारणविना विगय खाय, इत्यादक अनेक जेदे यथाबंदो जाणवो. ए पांचे नां विशेष लक्षण श्री प्रवचनसारोद्धारवृत्ति तथा आवश्यकवृत्ति तथा उपदेशमालावृत्ति प्र-

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १४१

मुख ग्रंथोत्थी जाणवा. ए पांचेने अवंदनीय जाणवा. एमने वांदवाची कर्मनिर्झारा न थाय, केवल क्लेश अने कर्मबंध उपजे तथापि ए कहेलां लक्षणवालो जो ज्ञान, दर्शन अने चारित्रना सहाय कारणे सेव्यो होय तो वंदनीय जाणवो, जे माटे श्री आगममांहे कहुं ठे के पासढादिक चारित्रना असंजवी होय पण दर्शनना असंजवी न होय ते कारणे ते सेव्य जाणवो, पण इहां तो चारित्रीयो वंदनीय कह्यो ठे ते अधिकार माटे चारित्रवंत ते वंद्य ठे. अन्यथा जो अचारित्रीयाने वंद्य कहीये तो जेटला तेना प्रमादनां स्थानक ठे ते सर्व अनुमोदनीय थाय तेथी तेने वांदता थको प्रवचन वाधाकारी थाय. ए रीते वांदणां देवाने पास-त्थादिक पांच अयोग्य तेमनुं त्रीजुं द्वार कहुं. उत्तर बोल पन्नर थया ॥ १२ ॥

हवे पांच वांदवाने योग्य तेमनुं चोथुं द्वार कहे ठे.

आयसि उवप्राए, पवत्ति थेरे तहेव रा-

१४२ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

यणिए ॥ किङ्कम्म निज्जरठा, कायव्व-मिमेसि
पंचएहं ॥ १३ ॥ दारं ॥ ४ ॥

अर्थ—पहेला ज्ञानादिक पांच आचारे
करी युक्त ते (आयरिय के०) श्री आचार्य
कहीये, बीजा (उवप्पाए के०) श्री उपाध्याय-
जी, त्रीजा जे तप संयमने विषे प्रवर्त्तावे, गढ-
नी चिंता करे ते (पवत्ति के०) प्रवर्त्तक क-
हीये, चोथा जे चारित्र्यी पम्ता होय तेने प्र-
तिबोध आपीने पाठा ठेकाणे आणे तेने (थेरे
के०) थिविर कहीये (तहेव के०) तथैव ए-
टले तेमज वली पांचमा गढने अर्थे क्षेत्र जोवा
माटे विहार करे, सूत्र अर्थना जाण तेने
(रायणिए के०) रत्नाधिक-गणाधिप कहीये,-
(इमेसि पंचएहं के०) ए कह्या जे आचार्यादि
पांच जण तेने (किङ्कम्म के०) कृतिकर्म
एटले, ब्राह्मणानुं कर्म (कायवं के०) करवुं ए-
टले वांदणां देवां ते केवल (निज्जरठा के०)
कमनिज्जराने अर्थे जाणवुं ॥ १३ ॥ ए आचा-

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १४३

यादिक पांचनुं कांडक विशेष स्वरूप नीचे
लखीये ठेये.

आचार्य ते सूत्र अने अर्थ उन्नयना वेत्ता,
प्रशस्त समस्त लक्षणे लक्षित, प्रतिरूपादि
गुणयुक्त शरीर होय, जाति कुल गांजीर्य धैर्या-
दि अनेक गुणमणियुक्त, आठ प्रकारनी गणि-
संपदाये करी युक्त, पंचाचार पालक, पलाववाने
समर्थ, ठत्रीश ठत्रीशी गुणे करी विराजमान,
आर्य पुरुषे सेववा योग्य, गह्वमुलस्तंज्जन्त
गह्वचिंतारहित अर्थज्ञाषी, एटले जेमां गह्व-
चिंता न उपजे एवा अर्थ ज्ञाषे एवा गुणयुक्त
ते आचार्य जाणवा.

तथा उपाध्याय ते जेनी पासे अगोथार
अंग, वार उपांग, चरणसित्तिरी, करणसित्तिरी
ज्जणीये, आचार्यने युवराज समान, ज्ञान, द-
र्शन अने चारित्ररूप रत्नत्रयी युक्त, सूत्र अ-
र्थना जाण, आचार्यने हितचिंतक, ते उपाध्याय.

तथा प्रवर्त्तक ते यथोचित प्रशस्त योग

जे तपसंयम तेने विषे साधुसमुदायने प्रवर्त्तावे,
गह्वने योगक्षेम करवाने योग्यतानो संज्ञाल
करनार जाणवा.

तथा स्थिविर ते ज्ञानादिकगुणाने विषे सा-
दाता साधुने इहलोक तथा परलोकना अपाय
दृष्टात देखाडी संयममार्गमां स्थिर करे ते स्थ-
विर त्रण प्रकारे ठे. एक साठवर्षना ते वयःस्थ
विर, बीजा वीश वरस दीक्षापर्याय जेने थयो
होय ते पर्यायस्थविर, त्रीजा जे निशीथादिक
हेट्ठग्रंथना रहस्य जाणे, जघन्यथी. समवायां-
गादि श्रुत जाणे, ते श्रुत स्थविर, पण इहां तो
जेने आचार्यादिके स्थविर कीधा होय ते
स्थविर जाणवा.

तथा रत्नाधिक ते गह्वने कार्ये शिष्य उ-
पधि प्रमुख लाभने अर्थे विहारकरणशीलवाळा
सूत्रार्थवेत्ता; एनुं गणावहेदक एवुं पण नाम
कहीये. एवा गुणवंत ते पर्याये ज्येष्ठ अथवा
लघु होय तो पण तेने रत्नाधिक कहीये. एटळे

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १४५

पांच वंदनिकनुं चोथुं द्वार थयुं. उत्तर बोल
वीश थया ॥

हवे चार जण पासे वांदणां न देवराववां तेनुं
पांचमुं द्वार तथा चार जण पासे प्रायः

वांदणां देवराववां तेनुं ठहुं द्वार,

माय पिअ जिठभाया, अउमावि तहेव
सवरायणिए ॥ किइकम्म न कारिजा, चउस-
मणाई कुणंति पुणो ॥ १४ ॥ दारं ॥ ५ ॥ ६ ॥

अर्थ—एक (माय० के) पोतानी माता,
बीजो (पिअ के०) पोतानो पिता, त्रीजो
(जिठभाया के०) पोतानो ज्येष्ठ ज्ञाइ एटले
मोहोटो भाइ, चोथो (अउमावि के०) वया-
दिके लघु होय एटले वय प्रमुखे तो यद्यपि
पोताथो न्हानो होय तो पण (तहेव के०)
तेमज ए त्रणेनी परे ते (सवरायणिए के०)
सर्व रत्नाधिक एटले सघला पर्याये करी ज्येष्ठ
होय ज्ञान, दर्शन अने चारित्रे करी अधिक
होय ए चारनी पासे प्रायः (किइकम्म के०)

१४६ गुरुवंदन भाष्य अर्थसहित.

वांदणां देवराववानुं (न कारिजा के०) न करावे. ए विधि साधुने जाणवो, अने गृहस्थ पासे तो वंदन देवरावे. ए पांचमुं द्वार थयुं. उत्तर बोल चोवीश थया ॥

तथा (चउसमणार्ई के०) चार श्रमणादिक एटले साधु, साध्वी, श्रावक अने श्राविका ए चार जण ते कृतिकर्मने (पुणो के०) वली (कुणंति के०) करे एटले ए चार जन वांदणां आपे. ए ठुं वांदणां देवा योग्य चार जण तेनुं द्वार थयुं. उत्तर बोल अछावीश थया ॥

हवे पांच स्थानके वांदणां न देवां, तेनुं सातमुं द्वार कहे ठे.

वस्वित्त पराहुत्ते, पमत्ते मा कयाश् वंदिजा ॥ आहारं नीहारं, कुणमाणो काउ कामे अ ॥ १५ ॥ द्वारं ॥ ७ ॥

अर्थ—एक (वस्वित्त के०) व्याक्षित्त गुरुथके एटले जेवारे धर्मकथा करवामां व्यग्रचित्त होय, बीजो कार्यादिके करीने (पराहुत्ते

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १४७

के०) पराङ् मुख होय एटले सन्मुख बेठा न होय पण उपरांठा बेठा होय, त्रीजुं (पमत्ते के०) प्रमादी थका होय एटले क्रोधादिके अथवा संशारवादिके प्रमाद सेवता होय, निद्रालु थका होय, चोथुं (आहारं के०) आहार पांचमुं (नीहारं के०) नीहार एटले लघुनीति अथवा वनीनीति प्रत्ये (कुणमाणे के०) करता होय, अथवा (काउ के०) करवानी (कामे के०) कामना एटले वांठना करता होय (अ के०) वली करवा जता होय एटले स्थानके (कयाइ के०) केवारे पण गुरुने (मा वंदिज्जा के०) वांदवा नही. अहीं मा-शब्द निषेधवाचक ठे ॥ १५ ॥ ए सातमुं द्वार थयुं. उत्तर बोल तेत्रीश थया ॥ ३३ ॥

हवे चार स्थानके वांदणां देवां, तेनुं

आठमुं द्वार कहे ठे.

पसंते आसणठे अ, उवसंते उवठिए ॥

१४७ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

अणुन्नवि तु मेहावी, किङ्कम्मं पञ्जई ॥१६॥

॥ दारं ॥ ७ ॥

अर्थ—एक (पसंते के०) प्रशांतचित्त एटले व्याह्वेपरहित गुरु होय, बीजुं (आसण्हे के०) आसनस्थ एटले पोताने आसने बेठा होय, (अ के०) वली त्रीजुं (उवसंते के०) उपशांतचित्त एटले क्रोधादिके रहित होय, चोथुं (उवष्ठिए के) उपस्थित होय एटले ठंदेण इत्यादिक कहेवाने सम्मुख उजमाल्थया होय, एवा गुरु आदिकने वांदणां देवानी (अणुन्नवि के०) अनुज्ञा मागीने (तु के०) वली वांदणां देवाना विधिना जाण एवा (मेहावी के०) मेहावी एटले पंमितजनो ते (किङ्कम्मं के०) कृतिकर्म एटले वांदणां देवा प्रत्ये (पञ्जई के०) प्रयुंजे एटले लुद्यम करे ॥ १६ ॥ ए आठमुं द्वार थयुं, उत्तर बोल सारु त्रीश थया ॥

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १४ए

हवे आठ कारणे वांदणां देवां, तेनुं नवमुं
द्वार कहे ठे.

पडिकमणे सज्जाए, काउस्सग्गा-वराह
पाहुणए ॥ आलोयणसंवरणे, उत्तमठे य
वंदणयं ॥ १७ ॥ दारं ॥ ए ॥

अर्थ-एक (पडिकमणे के०) प्रतिक्रम-
णने विषे सामान्य प्रकारे वांदणां देवाय, बीजा
(सज्जाए के०) स्वाध्याय-वाचनादिलक्षण
तथा सज्जाय पढाववाने विषे विधि वांदणां
देवाय, त्रीजा (काउस्सग्ग के०) पञ्चस्काण
करवाना कायोत्सर्गने विषे एटले आचाम्नादि
योगादि पारणे परिमित विगय विसर्जामणी
विगयपरिज्ञोगनी आज्ञा रूपे वांदणां देवाय,
चोथा (अवरारह के०) अपराध एटले गुरुनो
विनय उलंघना रूप पोतानो अपराध खमावतां
वांदणां देवाय, पांचमा (पाहुणए के०) प्रोहुणो
महोतो यति आवे तेवारे तेमने वांदणां देवाय
एटले महोटाना समागमे वांदणां देवाय.

१५० गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

ठठा गुरुनी पासे (आलोचन के०) आलोचना
लेवाने अर्थे एटले आलोचना विहारादि स-
माचारी पद जिन्न हुंते थके वांदणां देवाय,
सातमा पञ्चस्काण करतां अथवा मासखमणा-
दिक विशेष तपरूप (संवरणे के०) संवरने
विषे वांदणां देवाय, आठमा (उत्तमठे के०)
उत्तमार्थे एटले अंतसमये अनशन करवाने
विषे संक्षेपणाने विषे (य के०) वली वांदणां
देवाय, अथवा वांदवुं थाय. ए आठ कारणे
(वंदणयं के०) वांदणां देवाय, तेनुं नवमुं
द्वार थयुं. उत्तर बांल पिस्तालोश थया ॥१७॥
हवे अवश्य साचववा माटे आवश्यक कहीये,

ते वांदणां देतां पञ्चीश आवश्यक सच-
वाय, तेनुं दशमुं द्वार कहे ठे.

दोवणय-महाजाय, आवत्ता बार चउसिर
तिगुत्तं ॥ दुपवेसिग निस्कमणं, पणवीसावसय
किड्कम्मे ॥ १७ ॥

अर्थ-(दोवणयं के०) वे अवनत वांद-

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १५१

एताने विषे जाणवां एटले वे वार उपरितन शरीर ज्ञाग नमारुवो. तिहां एक तो जेवारे “ इत्थामि खमासमणो वंदितुं जावणिज्जाए निसीहिआए ” एम कहिने नमे तेवारे ठंदेण-नो अणुजाणह एटले आझा मागतो शरीरनो उपरितन ज्ञाग नमारु त्यारे गुरु ठंदेण कहे. ए एक अवनत थयुं, एम बीजी वार वांदणां देतां बीजुं अवनत थाय. ए वे अवनत रूप वे आवश्यक थयां.

तथा (अहाजाय के०) एक यथाजात एटले जे रूपे दीक्षानो जन्म थयां हतो अर्थात् रजोहरण, मुहपत्ति चोलपट्टमात्रपणे श्रमण थयो हतो तेबीज मुद्राए हाथ जोमे अथवा योनिथी बालक निकलते जेम रचितकर-संपुट होय तेम करसंपुट कस्या हाथ जोडेलाने ललाटे लगामे ते यथाजात कहिये, एम् वे अवनत अने त्रीजुं यथाजात मली त्रण आव-श्यक थयां.

१५३ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

हवे शरीरना व्यापार रूप (बार के०) बार (आवत्ता के०) आवर्त्त सूत्रान्निधान गर्जित कायव्यापार विशेष जाणवां. तेमां प्रथम वांदणे ठ आवर्त्त थाय, ते आवी रीते-प्रथम ञ्ण आवर्त्त तो “ अहो ” “ कायं ” “ काय ” “ ऐ वे वे अक्षरे नीपजे एटले पोताना हाथनां तळां वे उंधा गुरु चरणे लगाडे तथा उत्तान हाथे पोतानो ललाटदेश फरसे अने “ अहो २ कायं ३ काय संफासं ” कहेतो मस्तक नमाडे तेवार पढी “ खमणिज्जाथी मांडीने वझ्कंतो ” पर्यंत यावत् कर संपुटे कहीने वळी त्रण आवर्त्त त्रण त्रण अक्षरना करे. तेमां एक अक्षर गुरु चरणे हाथ लगाडतां कहे, बीजां अक्षर उत्तान हाथे वचाले विशामा रूप कहे अने त्रीजां अक्षर ललाटदेशे हाथ लगाडतां कहे, जेम “ जत्ता जे ” “ ज व णि ” “ ज्ञं च जे ” एवा त्रण आवर्त्त त्रण त्रण अक्षरना करतो खामेमि खमासमणो कही बीजो बार मस्तक

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १५३

नमाडे. ए रीते ए प्रथम वांदणे ठ आवर्त्त
थयां तेम वली बीजे वांदणे पण एज रीते ठ
आवर्त्त थाय, वे वार मली बार आवर्त्तरूप बार
आवश्यक थाय. सर्व मली पंदर थयां. अहीं
बैत्र अक्षरना आवर्त्तमां पहेलो अक्षर अनुदात्त
अने बीजो अक्षर उदात्त बोलवानो ठे अने
त्रण अक्षरना आवर्त्तमां पहेलो अक्षर अनुदात्त
बीजो स्वरित अने त्रीजो उदात्त बोलवानो ठे.

तथा (चउसिर के०) चतुःशिरः एटले
चार वार शिर नमाडवुं. तिहां पहेले वांदणे बे-
वार मस्तक नमाडवुं अने बीजे वांदणे पण बे
वार मस्तक नमाडवुं, मली चार वार शिर न-
मन थाय, एवं उगगीश आवश्यक थयां.

तथा (तिगुत्तं के०) त्रण गुप्ति ते मन, व-
चन अने काया ए त्रणने अन्य व्यापारथी गोपवी
राखे, ए त्रणने द्रव्यथी तथा ज्ञावथी अयत्नाये
न प्रवर्त्तावे, एवं बावीश आवश्यक थयां.

तथा (डुपवेस के०) द्विप्रवेश एटले बे वार

१५४ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

आवश्यक वे वार गुरुनी आज्ञा मागी अवग्रह मांहे प्रवेश करवा रूप वे आवश्यक अने (इग निस्कमणं के०) एक वार अवग्रहथी बाहेर निकले एटले पहेले वांदणे आज्ञा मागी निसी-हि कहतो पग पुंजतो थको एकवार अवग्रह मांहे प्रवेश करे अने पठी आवस्सियाए कहतो पाठल पुंजतो एकवार पहेले वांदणे अवग्रहथी बाहेर निकले, अने बीजा वांदणामां प्रवेश करे पण फरी पाठो बाहेर निकले नहि, माटे वे वार पेसवुं अने एकवार निकलवुं मली त्रण आवश्यक थयां. ते पूर्वोक्त बावीश साथे मेलवतां (पणवीसा के०) पच्चीश (आवसय के०) आवश्यक ते (किष्कम्मे के०) कृतिकर्म एटले वांदणांने विषे थाय ॥ १७ ॥

किष्कम्भंपि कुणंतो, न होइ किष्कम्भ-
निज्जराजागी ॥ पणवीसामन्नयरं, साहू छाणं
विराहतो ॥१८॥दारां॥१७॥

अर्थ—हवे ए (पणवीसां के०) पच्चीश

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १५५

आवश्यक जे ठे, तेमां (अन्नयरं के०) अनेरुं
 एक पण (छाणं के०) स्थानक प्रत्ये (विरा-
 हंतो के०) विराधतो एवो जे (साहू के०)
 साधु तेमज साध्वी श्रावक, श्राविका होय, ते
 (किष्कम्मंपि कुणंतो के०) कृतिकर्मने करतो
 षतो पण एटले वांदणां देतो षतो पण (किष्-
 कम्म के०) कृति कर्म थकी जे कर्मपरिशाट-
 नरूप (निज्जारा के०) निज्जारा थाय तेनो
 (ज्ञागी के०) संविज्ञागी (न होइ के०)
 न थाय एटले ते वांदणांनुं जे निज्जारा रूप
 फल, ते न पामे ॥ १९ ॥ ए दशमुं द्वार थयुं
 उत्तर बोल सित्तेर थया ॥

यंत्र स्थापना.

अवनत नमवुं	यथाजात मुद्रा.	आवर्त्त.	शिरो नमन.	गुप्ति.	प्रवेश.	निकलवुं.
२	१	१२	४	३	२	१

हवे मुहपत्तिनी पञ्चीश पम्ब्लेहणेणुं

अगीयारमुं द्वार कहे ठे.

दिठि-पम्ब्लेह एगा, ष उह्वपफोड तिग

१५६ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

तिगंतस्त्रिा ॥ अस्कोम पमज्जाणया नव नव
मुहपत्ति-पणवीसा ॥ १० ॥

अर्थ-प्रथम मुहपत्तिने पहेले पासे सूत्र
अने बीजे पासे अर्थ तेनुं तत्त्व सम्यक् प्रकारे
हृदयने विषे धरुं एम चिंतवीने मुहपत्ति उकेली
तेना बेहु पासां सर्वत्र दृष्टिये करी जोवां ते
(दिष्ठिपमिज्जेह के०) दृष्टि पमिज्जेहणा (एगा के०)
एक जाणवी. तेवार पठी (ठ के०) ठ (उहृप-
प्फोम के०) उंचा पप्फोमा करवा एटले मुहप-
त्तिने फेरवी बे हाथे साहीने एकेका हाथे नचा-
ववा रूप त्रण त्रण उंचा पप्फोमा करवा. तिहां
रावे हाथे करतां सम्यक्त्व मोहनीय, मिश्रमो-
हनीय अने मिथ्यात्वमोहनीय ए त्रण मोह-
नीय परिहरुं एम चिंतवीये. तथा जमणे हाथे
करतां कामराग, स्नेहराग अने दृष्टिराग, ए
त्रण राग परिहरुं. एम चिंतवीये, ए ठ खंखेरवा
रूप ठ पडिलेहणा थइ तेनी साथे प्रथमनी
एक दृष्टि पडिलेहणा मेळवीये तेवारे सात थाय.

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १५७

तेवार पढी (तिग के०) त्रण (अस्कोमा के०) अस्कोमा अने (तिग के०) त्रण (पमज्जा-
णया के०) प्रमार्जना एटले पुंजवुं ते अनुक्रमे
एक बीजा केमे त्रणवार (अंतरिआ के०) एके-
कने अंतरे करवा एटले मुहपत्तिये एक पद्मवा-
ली मुहपत्तिना त्रण वधूटक करी जमणा हा-
थनी अंगुलीना आंतरानी वचमां जरावीने त्रण
अस्कोमा पसली जरीये तेम त्रणवार मुहपत्तिउंची
राखी माबा हाथना तलाने अणलागते खंखेरी
ये पण हाथने तले लगाकीये नहीं; पढी त्रण प्र-
मार्जना पशलीमांहेथी घसी काहाडीये एम ए-
केकने आतरे त्रण वार त्रण त्रण अस्कोमा क-
रवा अने त्रण वार त्रण त्रण प्रमार्जना करवी. एवी
रीते त्रण वार करतां (नव के०) नव अस्कोमा
खंखेरवा रूप थाय. अने (नव के०) नव प-
प्फोमा प्रमार्जना एटले पुंजवा रूप थैस्य, मली
अठार पम्बिहणा थाय, तेनी साथे पूर्वोक्त सात
मेलवीये, तेवारे सर्व मली (मुहपत्ति के०) मु-

१५८ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

हृपत्तिनी पम्लेहणा (पणवीसा के०) पच्चीश
थाय ॥ १० ॥ हवे अढार पम्लेहणा करतां ए-
केका त्रिके शुं शुं मनमां चिंतविये? ते कहे ठे.

पहेला त्रण अस्कोमामां सुदेव, सुगुरु अने
सुधर्म, ए त्रण तत्त्व आदरुं, पठी त्रण प्रमार्ज्ज-
नामां कुदेव, कुगुरु अने कुधर्म, ए त्रण परिहरुं,
बीजा त्रण अस्कोमामां ज्ञान, दर्शन अने चा-
रित्र, ए त्रण आदरुं, पठी त्रण प्रमार्ज्जनामां
ज्ञानविराधना, दर्शनविराधना अने चारित्रवि-
राधना, ए त्रण परिहरुं, बीजा त्रण अस्कोडामां
मनोगुप्ति, वचनगुप्ति अने कायगुप्ति ए त्रण गु-
प्ति आदरुं, पठी त्रण प्रमार्ज्जनामां मनोदंरु, व-
चनदंरु अने कायदंरु ए त्रण दंरु परिहरुं, एवी
रीते मनमां चिंतववुं, ए क्रिया करवानी मुहप-
त्ति एक वेंत ने चार अंगुल आत्म प्रमाणनी
जोइये अने रजोहरण तथा चरवलो बत्रीश
अंगुलनो जोइये. तेमां चोवीश अंगुलनी दांकी
अने आठ अंगुलनी दशी जोइये अथवा न्य-

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १५ए

नाधिक करी होय तोपण सरवाले बत्रीश अंगुल जोडये, ए पच्चीश पन्विलेहणा स्त्री पुरुष बे-हुए करवी. ए अगीयारमुं द्वार थयुं, अने उत्तर बोल पच्चाणुं थया ॥

हवे शरीरनी पच्चीश पन्विलेहणानुं बारमुं द्वार कहे ठे.

पायाहिणेण तिअ तिअ, वामेअर बाहु सीस मुह हियए ॥ अंसुहाहो पिठे, चउ ळप्यय देह-पणवीसा ॥ २१ ॥

अर्थ-(पायाहिणेण के०) प्रदक्षिणाये एटले प्रदक्षिणावर्त्ते करी एक (वामके०) मावे (बाहु के०) बाहुये अने बीजुं (इअर के०) इतर ते जमणे बाहुये तथा त्रीजुं (सीस के०) मस्तके, चोथुं (मुह के०) मुखे अने पांचमुं (हियए के०) हैयाने विषे ए पांच ठामे (तिअ तिअ के०) त्रग त्रण वार पन्विलेहणा करवी एटले मुहपत्तिने वधूटकनी पेरे ग्रहण करीने वामजुजादिक पांच स्थानके फेरववी ते-

१६० गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

वारे पन्नर पङ्क्तिहण थाय, अने (अंसुहाहो के०)
अंसुहुं एटले बे खंजानी उपर अने ते बे खं-
जानी अहो एटले नीचे काखमां (पिठे के०)
पिठ एटले वांसानी बाजुये (चउ के०) चार
पङ्क्तिहण करवी एटले बे खंजा उपर अने बे
काखने विषे. एमज (ठप्पय के०) ठ पङ्क्तिहण
बे पगनी उपर करवी, तेमां त्रण वाम पगे अने
त्रण दक्षिण (जमणा) पगे करतां ठ थाय, एवी
रीते सर्व मली (देह के०) शरीरनी पङ्क्तिहणा
(पणवीसा के०) पच्चीश थाय ॥ २१ ॥

इहां यद्यपि श्रीआवश्यकवृत्ति तथा प्रव-
चनसारोद्धारादिके पङ्क्तिहणानो विशेष विचार
कह्यो नथी, तो पण इहां परंपराथी संप्रदाय स-
माचारीये स्त्रीनुं शरीर वस्त्रे आवृत होय माटे
एने शरीरनी पङ्क्तिहणा पच्चीशमांथी त्रण मस्त-
कनी, त्रश्च हृदयनी अने बे पासाना खंजानी
चार, एवं दश पङ्क्तिहणा न होय शेष पन्नर
होय तथा वली साध्वीने तो उघाडे माथे क्रिया

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १६१

करवानां व्यवहार ठे माटे तेने मस्तकनी त्रण पडिलेहणा होय, शेष सात न होय; बाकी अडार पडिलेहणा होय.

ए पडिलेहणा जे ठे, ते यद्यपि जीवरक्षानी कारणभूत ज्ञव्य जीवने ठे एम तीर्थकरनी आझा ठे, तो पण मनरूप मांकराने नियंत्रवा सारु बोल धारीये. ते यद्यपि आवश्यकवृत्ति तथा प्रवचनसारोद्धारादि ग्रंथे कहुं नथी, तोपण अल्पमतिने मन स्थिर राखवा माटे “ सुत्तञ्च तत्तदिच्छि ” इत्यादि पांच गाथानुं कुलक कहुं ठे, ते इहां वांदणामां अधिकार नथी तोपण ते पांच गाथानो अर्थ लखीये ठैये.

जमणा फेरथी मुहपत्तिने वधूटकनी पेरे ग्रहण करीने पडिलेहण करीये ते कहे ठे. डावा हाथनी जुजाये त्रण वार पुंजिये त्यां हास्य, रति अने अरति, ए त्रण परिहरुं, एम चिंतवीये. जमणा हाथनी भुजाए त्रण वार पुंजिये त्यां जय, शोक अने दुगंढा, ए त्रण परिहरुं,

१६२ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थ सहित.

एम चिंतवीये. मस्तक त्रण वार पुंजीये तेमां
कृष्ण, नील अने कापोत ए त्रण माठी लेश्या
ठांमुं, एम चिंतवीये. मुखनी त्रण पडिलेहण
करीये त्यां रुद्धिगारव, रसगारव अने शाता-
गारव, ए त्रण परिहरुं, एम चिंतवीये. हृदयनी
त्रण पडिलेहणा करीये त्यां मायाशक्य, नि-
याणशक्य अने मिथ्यात्वशक्य ए त्रण शक्य
ठांमुं, एम चिंतवीये. नावा खंजा अने जमणा
खंजानी नीचे उपर बे पासानी पडिलेहणा चार
करीये त्यां क्रोध, मान, माया अने लोभ ए
चार कषायने छांमुं, एम चिंतवीये. नावे जमणे
पगे अनुक्रमे त्रण पडिलेहणा करीये, तिहां
अनुक्रमे पृथ्वीकाय, अपकाय, तेनुकाय, वायु-
काय, वनस्पतिकाय अने त्रसकाय ए छ काय
जीवोनी रक्षा करुं, एम चिंतवीये ॥

तथा वली पडिलेहणनो अधिकार ठे माटे
वस्त्र, पात्र, पाट, बाजोठ, पायावाला पाटला,
पाटली, स्थापनाना डबा, ढांकणां, अने ज्ञाजन

प्रमुखनी पञ्चीश पम्बिलेहण तथा कंदोरा, मांका अने मांकीनी दश पम्बिलेहण तथा थापनानी तेर, पायानी तेर इत्यादिक सर्व परंपरागते जाणवी ॥

आवस्सएसु जह जह, कुणइ पयत्तं अहीण-मइरित्तं ॥ तिविह-करणोवउत्तो, तह तह से निज्जारा होई ॥ ११ ॥

अर्थ-ए (आवस्सएसु के०) आवश्यकने विषे तथा मुहपत्ति अने शरीरनी पडिलेहणाने विषे (जहजह के०) जेम जेम उजमाल वित्त थको (पयत्तं के०) प्रयत्न एटले उद्यमप्रत्ये (अहीण के०) हीन नहि परंतु जेम कह्यो ठे तेमज करे, पण तेथकी उठो करे नही तेमज (अइरित्तं के०) अतिरिक्त ते तेथकी जूदो एटले जेम हीन न करे, तेम अधिक पण न करे एवी रीते जली बुद्धिये सहित थको (तिविहकरण के०) त्रिविध करण ते मन, वचन अने काया, ए त्रण करणे करी (उवउत्तो

१६४ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

के०) उपयुक्त थको एटले शुद्ध उपयोगी थयो
थको एकाग्रचित्त ठतो (कुण्ड के०) करे (त-
हतह के०) तेम तेम (से के०) ते उद्यम
करनार पुरुषने (निज्जारा होई के०) विशेषे
कर्मोनी निज्जारा थाय अने जो अविधिये प्र-
तिलेखनादिक करे तो ते ठ कायनो विराधक
कह्यो ठे. एटले पडिलेहणानुं वारमुं द्वार थयुं.
उत्तर बोल एकसो वीश थया ॥ २२ ॥

हवे चार गाथाये करी बत्रीश दोष त्यागवानुं
तेरमुं द्वार कहे ठे.

दोस अण्णाद्धिय अद्धिय, -पविद्ध परिपे-
न्धियं च ढोलगइं ॥ अंकुस कहुअरिंणिय,
महुवत्तं मणपजुठं ॥ २३ ॥ वेइयबद्ध जयंतं,
अय गाख मित्त कारणा तिन्नं ॥ पणिणीय रुठ
तज्जिय, सद हीलियं विपलियचिययं ॥ २४ ॥
दिठमदिठं सिंगं, कर तम्मोअण अणिअणा-
लियं ॥ ऊणं उत्तर चूलिय, मूअं ढहर चुन्-
लियं च ॥ २५ ॥ बत्तीसदोस-परिसुद्धं, किइ-

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १६५

कम्मं जो पलंजई गुरूणं ॥ सो पावइ निवाणं,
अचिरेण विमाणवासं वा ॥ १६ ॥ दारं ॥ १३ ॥

अर्थ—जे अनादर पणे संभ्रांत थको वांदे, ते पहेलो (अणाहिय के०) अनादत (दोस के०) दोष. तथा जे जात्यादिके करी धीगो थको स्तब्धपणुं राखतो वांदे, अथवा द्रव्य ज्ञावादिक चउजंगीये करी स्तब्ध थको वांदे ते बीजो (थद्धिअ के०) स्तब्ध दोष, तथा जे वांदणां आपतो ज्ञामुतनी पेरे तुरत नासे, अथवा वांदणां देतो अरहो परहो फरे ते त्रीजो (अपविद्ध के०) अपविद्ध दोष. तथा जे घणा साधु प्रत्ये एकज वांदणे वांदे अथवा आवर्त्त, व्यंजन, अने आलाप ए सर्व एकठा करे, ते चोथो (परिपिंडियं के०) परिपिंडित दोष. (च के०) वली जे तीडनी पेरे उठलतो एटले उपमी उपडी विसुंघुल वांदे, ते पांचमो (ढोलगइं के०) ढोलगति दोष. तथा जे अंकुशनी पेरे रजोहरणने बे हाथे ग्रहोने वांदे ते षष्ठो (अंकुस के०) अंकुश दोष. तथा जे

१६६ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

काचबानी पेरे रिंगतो रिंगतो वांदे, ते सातमो (कञ्जरिंगिय के०) कञ्जरिंगित दोष. तथा जे उजो थइ बेसीने जलमांहेला माठलानीपरे एकने वांदीने उतावलो बुपी फरी बीजाने वांदे, अथवा पाठ प्रहन्न करे अथवा रेचकावर्ते अनुलोम प्रतिलोम वांदे, ते आठमो (मञ्जुवृत्तं के०) मत्स्योद्धर्त दोष. तथा कोइ साधु पोताथी एकाद गुणे हीन होय ते दोषने मनमां चिंतवतो ईर्ष्या सहित थको वांदे, ते नवमो (मणपउट्टं के०) मनःप्रदुष्ट दोष जाणवो ॥ २३ ॥

तथा जे बे ढींचणनी उपर तथा हेठे हाथ राखीने अथवा बे हाथ विचाले बे ढींचण राखीने अथवा बे हाथनी वचमां एक ढींचण राखीने अथवा खोले हाथ मूकीने वांदे, ते दशमो (वैश्य-वद्ध के०) वेदिकाबद्ध दोष जाणवो. तथा ए कांडक अग्नें नजशे एटले विद्यामंत्रादिक शीख-वशे शत्यादिक लालचनी बुद्धिये वांदे, अथवा न ही वांदीश तो रीसे करशे एवुं जाणीने वांदे, ते

अगीयारमो (जयंतं के०) भजंत दोष जाणवो. तथा एमने नही वांदीश तो मुजने गह्यादिकथी बाहिर काढी मूकशे, अथवा शापादिक आक्रोश करशे, इत्यादिक जये करी वांदे, ते वारमो (जय के०) जयदोष जाणवो. तथा जो हुं जली रीते वांदीश तो सर्व एम जाणशे जे ए सामाचारीमां कुशल ठे, माह्यो ठे, विधिप्रविण ठे, एवी रीते जाणपणाना गारवे करी वांदे, ते तेरमो (गारव के०) गारव दोष जाणवो. तथा एमनी साथे महारे पूर्वे मित्राइ ठे, एवं जाणी मित्रादिक नी अनुवृत्तिये वांदे, ते चौदमो (मित्त के०) मित्रदोष जाणवो. तथा जे ज्ञानदर्शनादिक कारण विना बीजा अन्य कारण जे वस्त्रादिक पदादिक मुजने देशे, एम उद्देशीने जे वांदे, ते पन्नरमो (कारण के०) कारण दोष जाणवो. तथा जे चोरना पेरे छानो रह्यो थको वांदे एटले पर थी पोताना आत्माने ठानो राखे, रखे कोइ मुजने उलखी लेशे तो माहारी लघुता थशे. एवी

१६७ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

रीते पोताने बुपावतो वांदे, ते सोलमो (तिन्नं के०) स्तैन्यदोष जाणवो. तथा आहारादिकनी वेलाये प्रत्यनिकपणे अनवसरे वांदे, ते सत्तरमो (पन्निणिय के०) प्रत्यनिक दोष जाणवो. तथा क्रोधे धमधम्यो थको वंदना करे, अथवा क्रोधांतप्रत्ये वांदे, ते अठारमो (रुठ के०) कृष्टदोष जाणवो. तथा जे घणीये वार वांद्या, तो पण प्रसन्न थता नथी तेम कोप पण करता नथी काष्ठनी पेरे देखाय ठे, एम तर्जना करतो वांदे, अथवा तर्जनी अंगुलियादिके तर्जना देतो थको वांदे, एटले कहे के एने रूपेथीशुं? अने तुठेथी पण शुं? एम तर्जतो थको वांदे, तं उंगणीशमो (तज्जिय के०) तर्जित दोष जाणवो. तथा जे मायादिक कपटे करी वांदे, अथवा ग्लानादिक व्यपदेश करी सम्यक् प्रकारे न वांदे, ते वीशमो (सठ के०) शठ दोष जाणवो. तथा हे गणि ! हे वाचक ! तमने वांदवाथीशुं फल थाय? एवी रीते जात्यादिकनी हेळना करतो थको

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १६९

वांदे, ते एकवीशमो (हीलित्र्यं के०) हीलितं दोष जाणवो. तथा अर्द्धी वांदणां देहने वचमां वल्लोदेशकथादिक विकथाउं करतो करतो अजिमाने वांदे, ते बावीशमो (विपलियचिअयं के०) विपलितचित्तकं एटले विपलितचित्त दोष जाणवो ॥ २४ ॥

जे मुंगो रही ठानो मानो बेसे, तेने कोइ बीजो जाणी जाय जे आ ठानो बेसी रह्यो ठे, तो वांदे तथा कोइ अपरनुं वचमां अंतर ठते न वांदे, एम दीठुं अणदीठुं करे, एटले कोइये दीठुं, कोइये न दीठुं एम लाजतो थको अंधारामां वांदणां आपे, ते त्रेवीशमो (दिठमदिठं के०) दृष्टादृष्ट दोष जाणवो. तथा जे पोताना मस्तक ने एक देशे करी एटले मस्तकनुं एक पासुं गुरुने पगे लगामे तथा मुद्राहीन पणे धर्मोपकरणादिक विपरीत पणे राखतो ठतो वांदे, ते चोवीशमो (सिंगं के०) शृंग दोष जाणवो. तथा जे राजादिकना कर

१७० गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

वेठनी पेरे जाणीने वांदे, पण कर्म निर्झराने अर्थे वांदे नही, ते पच्चीशमो (कर के०) कर दोष जाणवो. तथा जे गुरुने वांदणां दीधा विना बुटको नथी, केवारे एथी बुटशुं ! एम चिंतवतो वांदे, ते छवीशमो (तम्मोअण के०) तन्मोचन दोष जाणवो. तथा सत्तावीशमा आश्लिष्टानाश्लिष्टदोषनी चउजंगी थाय ते आवी रीते के, हाथे करी रजोहरण अने मस्तक फरसे ए प्रथम ज्ञांगो ते शुद्ध जाणवो, तथा रजोहरणने हाथ लगाडे पण मस्तके हाथ न लगामे, ए बीजो ज्ञांगो, तथा मस्तके हाथ लगामे पण रजोहरणे हाथ न लगामे ते त्रीजो ज्ञांगो, तथा रजोहरण अने मस्तक बेहुने हाथ फरसे नही, एटखे लगामे नहीं, आश्लेषे नहीं, ते चोथो जंग जाणवो. ए चार ज्ञांगामां प्रथम ज्ञांगो शुद्ध ठे अने पाछला त्रण ज्ञांगा अशुद्ध दोषावतार जाणवा. ए त्रण ज्ञांगे करी वंदन करे ते सत्तावीशमो (अषिद्धणाक्षिद्धं

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १७१

के०) आश्लिष्टानाश्लिष्ट दोष जाणवो. तथा जे आवश्यकदिके पाठ आलावा असंपूर्ण कहेतो थको वांदे, ते अष्टावीशमो (ऊणं के०) ऊण दोष जाणवो. तथा जे वांदणे वांदीने पछी महोटे शब्दे करी ' मन्त्रेण वंदामि ' एम कहे, ते उगणत्रीशमो (उत्तरचूलिका के०) उत्तरचूलिका दोष जाणवो. तथा जे आलाप आवर्त्तादिके मूकनी परे अणउच्चरतो वांदे, ते त्रीशमो (मूत्रं के०) मूकदोष जाणवो. तथा जे आलावाने अत्यंत महोटे स्वरे उच्चार करतो वांदे, ते एकत्रीशमो (ढड्ढर के०) ढड्ढर दोष जाणवो. तथा जे अंबुअडानी परे रजोहरण बेहमे ग्रहण करी रजोहरणने नमामतो थको वांदणां आपे, ते (च के०) वली वत्रीशमो (चुमलियं के०) चुमलिक दोष जाणवो. ॥ १५ ॥

ए पूर्वोक्त (वत्तीसदोस के०) वत्रीश दोष तेणे करीने रहित थको (परिसुद्धं के०)

१७२ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

परिशुद्ध निर्दोषपणे (किङ्कमं के०) कृतिकर्म
जे वांदणां तेने (गुरूणं के०) गुरूना चरण प्रत्ये
(जो के०) जे ज्ञव्य प्राणी (पजंजई के०) प्र-
युंजे, एटले आपे ठे (सो के०) ते प्राणी (अ-
चिरेण के०) थोमा कालमां (निव्वाणं के०)
निर्वाण एटले कर्मरूपदावानलनो उपशम जे
मोक्ष ते प्रत्ये (पावइ के०) पामे (वा के०)
अथवा (विमाणवासं के०) वैमानिक देवपणाना
वास प्रत्ये पामे ॥२६॥ एटले ए तेरमुं बत्रीश
दोषनुं द्वार पूरुं थयुं, उत्तर बोळ १५२ थया ॥

हवे वांदणां देतां छ गुण उपजे, तेनुं

चौदमुं द्वार कहे ठे.

इह उच्च गुणा विणउं,—वयार माणाइ जंग
गुरुपूत्र्या ॥ तिठयराण य आणा, सुअधम्मारा-
हणा—किरिया ॥२७॥ दारं ॥२४॥

अर्थ—(इह के०) ए वांदणाने विषे (उच्च
के०) ठ वली (गुणा के०) गुण उपजे ते कहे
ठे. तेमा एक तो (विणउंवयार के०) विनयो-

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १७३

पचार करवो ते गुण उपजे एटले जे विशषे करी सर्वकर्मनो नाश करे तेने विनय कहीये. तेहिज उपचार एटले आराधवानो प्रकार जाणवो. बीजो (माणाइजंग के०) पोताना अजिमानादिकनो जंग थाय एटले पोताना माननुं गालवुं थाय. त्रीजो (गुरुपूआ के०) गुरु जे पूज्यजन तेमनी पूजा-सेवा-जक्तिनुं साचववुं थाय. चोथो समस्त कल्याणनुं मूल रूप एवी. (तिड्यराण य के०) श्रीतीर्थंकर देवनी (आणा के०) आझा तेनुं आराधन थाय एटले आझानुं पालवुं थाय केमके जगवंते विनय मूल धर्म कह्यो ठे, तथा पांचमो (सुयधम्माराहणा के०) श्रुतधर्मनी आराधना थाय, केमके श्रुतज्ञान जे गुरु पासेथी भणवुं ते पण वंदन पूर्वक जणवुं कह्युं ठे. तथा षष्ठो गुण तो परंपराये एथी (अकिरिआ के०) अक्रियारूप फल एटले सिद्धपणुं पामीये ए छ गुण वांदणां देवाथी उपजे, तेनुं चौदमुं द्वार पूर्ण थयुं, उत्तर बोळ १५७ थया.

हवे त्रण गाथाये करी गुरुस्थापनानुं पन्नरमुं
द्वार कहे ठे.

गुरुगुणजुत्तं तु गुरुं, ठाविजा अह्व तन्न
अस्काइं ॥ अहवा नाणाइतिथ्यं, ठविज्ज सकं
गुरुअजावे ॥ १७ ॥ अस्के वराडए वा, कठे
पुठे अ चित्तकम्मे अ ॥ सप्रावमसप्रावं, गुरुठ-
वणा इत्तरावकहा ॥ १८ ॥ गुरुविरहंमी ठवणा,
गुरुवएसोवदंसण्ठं च ॥ जिणविरहंमी जिण-
विं, -बसेवणा-मंतणं सहलं ॥ १९ ॥ दारं ॥ १५ ॥

अर्थ—(गुरु के०) महोटा विशेष प्रतिरू-
पादि छत्रीश (गुणजुत्तं के०) गुणे करी युक्त
एवा (तु के०) निश्चे (गुरुं के०) गुरुने (ठाविजा
के०) स्थापन करीने तेनी आगल प्रतिक्रमणादि
क्रिया करीये (अहवा के०) अथवा (सकं
के०) साक्षात् पूर्वोक्त गुणयुक्त एवा (गुरुअजावे
के०) गुरुनो अजाव ठते (तन्न के०) तत्र
एटले ते गुरुने स्थानके (अस्काइं के०) अक्षा-
दिक स्थापीने तेनी आगल क्रिया करीये ते

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १७५

अक्षादिक स्थापनाचार्य न होय तो (नाणाइ-
तियं के०) ज्ञानादिक त्रण एटले एक ज्ञान,
बीजुं दर्शन, त्रीजुं चारित्र, ए त्रणेना उपकरण
जे पोथी नवकारवाली प्रमुख ठे तेने (ठविज्जा
के०) स्थापीने तेनी आगल क्रिया करीये, प-
रंतु अगुरुने विषे गुरुबुद्धि आणीने तेनी आ-
गल क्रिया करवी नहीं. केमके आगममां अगु-
रुने विषे जे गुरुबुद्धि आणवी तेने अत्यंत आ
करुं लोकोत्तर मिथ्यात्व कह्युं ठे ॥ २७ ॥

हवे अक्षादिक कया ते कहे छे. एक
(अरके के०) अक्ष ते चंदणग (गोळ शंखा-
कृति)नी स्थापना जाणवी, तेना अज्ञावे (वराड-
ए के०) वराटके एटले त्रण लींटीना कोमानी
स्थापना करवी, (वा के०) अथवा (कठे
के०) काष्ठ ते मांमा मांमी प्रमुख चंदनादिकनी
पाटी आदिकनी स्थापना करवी, (पुठे के०)—
पुस्तकनी स्थापना करवी, (अ के०) वली तेना
अज्ञावे (चित्तकम्मे के०) चित्रकर्म ते गुरुनी

मूर्तिनां चित्राम-आलेख, अथवा गुरुनी का-
 ष्टनी प्रतिमा. ए विषे श्रीअनुयोगद्वार सूत्रनो
 पाठ लखीये ठीये, “से किं तं ठवणाणुष्ठा जसुं वा
 अरुके वा वरामए वा कठकम्मे वा पोहकम्मे
 वा लेप्पकम्मे वा चित्तकम्मे वा गंधिकम्मे वा
 वेढिकम्मे वा पूरिकम्मे वा संघातिकम्मे वा
 एगेवा अणेगे वा सप्रावउ वा असप्रावउ वा ठवणा
 ठविज्जात्ति ॥ एवी रीते गुरुनी स्थापना करवी.
 ते बे प्रकारे जाणवी ते कहे ठे. (सप्रावमस-
 प्रावं के०) एक सद्भावस्थापना अने बीजी
 असद्भाव स्थापना, तिहां गुरुनी मूर्ति तथा
 प्रतिमादिकनी आकार सहित जे स्थापना ते
 सद्भाव स्थापना जाणवी, अने आकार विना
 अद्वादिकनी जे स्थापना करवी ते असद्भाव
 स्थापना जाणवी, वलो (गुरुठवणा के०) गुरुनी
 स्थापना ते एक (इत्तर के०) इत्तर अने
 बीजी (यावकहा के०) यावत् कथिका, तेमा
 इत्तर ते थोडा काल लगे स्थापना रहे, जेम

नवकारवाली अने पुस्तकादिकनी जे स्थापना ठे, ते स्थापना क्रिया करवाने वखते थापे छे, माटे ज्यां सुधी ते क्रिया करीये, तिहां सुधी ते स्थापना रहे, जो दृष्टि तिहांनी तिहा राखीये, तो रहे, नहीं तो वली फरी बीजी स्थापना स्थापवी परे, ते इत्वर कालनी स्थापना जाणवी. अने बीजी यावत् कथिक स्थापना ते घणा काल पर्यंत रहे, ते प्रतिमादिक तथा अक्षादिकनी बे प्रकारनी स्थापना करीये ठीये. ए स्थापनानी आशातना पण गुर्वादिकनी पेरे टालवी ॥ २ए ॥

हवे स्थापना शा कारण माटे स्थापवी ? ते कहे ठे. जेवारे साक्षात् गुणवंत (गुरुविरहंमी के०) गुरुनो विरह एटले अज्ञाव होय, तेवारे (गुरुवणसोवदंसणं के०) गुरूपदेशोपदर्शनने अर्थे एटले गुरुनो उपदेश देखाडवाने माटे (ठवणा के०) स्थापना स्थापवी जोइये (च के०) वळी, इहां ज्ञावार्थ ए ठे जे, स्थापनानी आ-

१७८ गुरुवंदन भाष्य अर्थसहित.

गल क्रिया करता ते एवं जाणे जे गुरुज मुजने
आदेश आपे छे, ते महारे इष्ठाकारि कही
प्रमाण करवुं. केमके गुरुना अज्ञावे जे
धर्मानुष्ठान करवुं, ते शून्य ज्ञाव गणाय. हवे
दृष्टांत कहे ठे. जेम (जिणविरहंमी के०) हमणा
श्रीजिनेश्वरनो विरह ठतां (जिणबिंब के०)
श्रीतीर्थकरना बिंब एटले प्रतिमानी (सेवणा
के०) सेवना करीने (आमंतणं के०) आमंत्रण
करवुं. जे हे जगवंत ! तमे मुजने संसार समुद्र
थकी तारो, मोक्ष आपो इत्यादिक जे कहेवुं,
ते (सहलं के०) सफल थाय ठे. ए दृष्टांते
इहा पण श्रीगुरुना विरहे गुरुनी स्थापना पण
सफल होय छे. ए गुरु स्थापनाना एकज
बोखनुं पन्नरमुं द्वार थयुं. उत्तर बोख १५ए
थया ॥ ३० ॥

हवे बे प्रकारना अवग्रहनुं सोलमुं द्वार कहे ठे.

चउदिसि गुरुगहो इह, अछुठ तेरस
करे सपरपके ॥ अणुनायस्स सया, न कप्पए

तद् पविसेजं ॥ ३१ ॥ दारं ॥ १६ ॥

अर्थ—(इह के०) ए श्रीजिनशासनमांहे (गुरुगहो के०) गुरुथकी अवग्रह (चउदिसि के०) चारे दिशाने विषे (सपरपखे के०) स्व अने परपक्ष आश्रयी अनुक्रमे केटलो केटलो होय? ते कहे ठे. तिहां एक (अष्टुछ के०) सामा त्रण अने बीजो (तेरस के०) तेर (करे के०) हाथनो जाणवो. तेमां स्वपक्ष ते पोतामां साधु साधुमां अने बीजा श्रावक जाणवा. तथा परपक्ष ते साधु अने साध्वी तथा श्राविका जाणवी. तेमां साधु साधुने तथा श्रावकने मांहोमांहे सामा त्रण हाथ वेगलो अवग्रह होय अने गुर्वादिकथी साध्वी तथा श्राविकाने तेर हाथ वेगलो अवग्रह होय. तेमज साध्वी तथा श्राविकाने मांहोमांहे सामा त्रण हाथनो अवग्रह होय (तद् के०) तेटला अवग्रहमांहे (अण्णुन्नायस्स के०) गुरुनी अनुज्ञा लीधा विना (सया के०) सदा निरंतर (पविसेजं के०) प्रवेश करवाने

१८० गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थ सहित.

(न कप्पए के०) न कट्ये. ए बे अवग्रहनं
सौख्यमुं द्वार थयुं. उत्तर बोल १६१ थया ॥३१॥

हवे वांदणांना सूत्रना अक्षरनी संख्यानुं
सत्तरमुं द्वार तथा पदनी संख्यानुं
अठारमुं द्वार कहे ठे.

पण तिग बारस डुग तिग, चउरो ठठा-
ण पय इगुणतीसं ॥ गुणतीस सेस आव, -ससयाइं
सवपय अम्वन्ना ॥३२॥ दारं ॥ १७ ॥ १८ ॥

अर्थ—प्रथम वंदनक सूत्रना अक्षर(१२६)
ठे. तेमां लघु अक्षर (२०१) ठे, अने गुरु
अक्षर तो इडामिथी मांमीने वोसिरामि पर्यंत
पच्चीश ठे, ते लखे छे;--डा जा गग जाो प्प कं
त्ता जां क क ती न्न ष्टा क क क व व षो व
म्मा क स्स क प्पा. ए पच्चीश अक्षर गुरु जा-
णवा एटले सत्तरमुं वंदनक सूत्रना अक्षरोनुं
द्वार थयुं. उत्तर बोल (३८७) थया.

हवे अठारमुं वंदनक सूत्रना पदनी सं-
ख्यानुं द्वार, गाथाना अर्थ कहे छे. तिहां 'वि-

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १७१

जक्तयंतं पदं' एटले विजक्ति जेना अंतमां
होय तेने पद कहीये, ते इहां वंदनक सूत्रनां
ठ स्थानक मध्ये सर्व मली अट्टावन पदनी
संख्या ठे, तिहां प्रथम स्थानकमां 'इष्ठाभि,
खमासमणो, वंदिउं, जावणिज्जाए, निसीहि-
याए,' ए (पण के०) पांच पद जाणवां.

तथा बीजा स्थानकमां अणुजाणह 'मे,
मिउगहं,' ए (तिग के०) त्रण पद जाणवां,
तथा त्रीजा स्थानक मध्ये ' निसीहि, अहो,
कायं, कायसंफासं, खमणिज्जा, जे, किलामो,
अप्पकिलंताणं, बहुसुजेण, जे, दिवसो, वइक्कं-
तो' ए (वारस के०) वार पद जाणवां तथा
चोथा स्थानकमां 'जत्ता, जे,' ए (दुग के०)
बे पद जाणवां. तथा पांचमा स्थानकमां ' ज-
वणिज्जां, च, जे,' ए (तिग के०) त्रण पद जा-
णवां, तथा छठा स्थानकमां ' खामेभि, खमा-
समणो, देवसिथं, वइक्कमं,' ए (चउरो के०)
चार पद जाणवां, एम (छठाण के०) ठ

नाष्य अर्थसहित.

(पय इगुणतीसं के०) उगण-

णावा.

ता (सेस के०) शेष रद्यां जे (गुण-
न के०) उगणत्रीश पद ते (आवस्सयाइं
के०) आवसिआएथी मांमीने वोसिरामि प-
र्यंत थाय, तेवारे (सब के०) सर्वे मलीने
(पय के०) पद (अरुवन्ना के०) अठावन्न
थाय छे. हवे ए पाछला उगणत्रीश पद कही
देखामे ठे. 'आवसियाए पडिक्कमामि खमासम-
णाणं देवसियाए आसायणाए तितीसन्नयराए
जं किंचि मिञ्जाए मण्डुक्कमाए वयडुक्कमाए
कायडुक्कमाए कोहाए माणाए मायाए लोभाए
सबकालियाए सबमिञ्जोवयाराए सबधम्माइ-
क्कमणाए आसायणाए जो मे अइयारो कउं
तस्स खमासमणो पडिक्कमामि निंदामि गरिहा-
मि अप्पाणं वोसिरामि.' ए उगणत्रीश पद
थयां. आ ठेकाणे केटलाएक जंकिंचिमिञ्जाए
ए एक पद माने ठे तथा केटलाएक आव-

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १०३

सियाए ए अनिष्ठित पद छे माटे नथी गण-
ता. तेमाटे बहुश्रुत कहे ते प्रमाण जाणवुं. ए
अछावन पदनुं अठारमुं छार थयुं. उत्तर बोल
४४ए थया ॥ ३२ ॥

हवे वांदणांना दायकना स्थानकनुं उंगणीशमुं
छार कहे बे.

इहाय अणुन्नवणा, अवाबाहं च जत्त ज-
वणा य ॥ अवरारह--खामणावि य, वंदणदाय-
स्स ठाणा ॥ ३३ ॥ दारं ॥ १ए ॥

अर्थ—(इहाय के०) इहामि खमासमाणो
वंदिनुं जावणिजाए निसीहिआए लगे पांच
पदनुं प्रथम स्थानक जाणवुं, तथा (अणुन्न-
वणा के०) अणुजाणह मे मिउग्गहं ए त्रण
पदनुं बीजुं स्थानक, तथा (अवाबाहं च के०)
अव्याबाध एटले निराबाधपणुं पूछवा अर्थे
'निसीहिथी मांकीने दिवसो वइकंतो' पर्यंत बार
पदोनुं त्रीजुं स्थानक जाणवुं, तथा (जत्त के०)
'जत्ताजे' ए बे पदोनुं चोथुं स्थानक, तथा (ज-

१०४ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

वणा य के०) जवणिज्जां च जे ए त्रण पदनुं
पांचमुं स्थानक, तथा (अवराहखामणाविय
के०) अपराधनुं खमाववुं एटले खामेमि ख-
मासमणो देवसियं वइकमं ए चार पदोनुं छहुं
स्थानक जाणवुं. अपि च एटले वली ए (वंद-
णदायस्स के०) वांदणानो जे देवावालो तेना
(छठाणा के०) छ स्थानक जाणवां. ॥ ३३ ॥
ए छ स्थानकनुं उंगणीशमुं द्वार थयुं ॥ उत्तर
बोल ४५१ थया.

हवे ए स्थानकमांठ गुरु वचन होय तेनुं वीशमुं
द्वार कहे ठे.

ठंदेणणुजाणामी, तहत्ति तुप्रंपि वट्टए
एवं ॥ अहमवि खामेमि तुमं, वयणाइं वं-
दणरिहस्स ॥ ३४ ॥

अर्थ—जिहां इठामि खमासमणो वंदितुं
जावणिज्जाए निसीहिआए एटलो पाठ शिष्य
कहे, तेवारे गुरु जो वांदणां देवरावे तो (ठंदेण
के०) ठंदेण ए पाठ कहे, अने वांदणां न देवरावे

तो “तिविहेण” एवो पाठ कहे, ए प्रथम गुरु-
वचन जाणवुं, तथा ‘अणुजाणह मे मिउग्गहं’
ए पाठ शिष्य कहे, तेवारे गुरु कहे (अणुजाणा-
मी के०) आज्ञा आपुं बुं. ए बीजुं गुरुवचन जाणवुं,
तथा निसीहि इत्यादिक जेवारे शिष्य कहे, ते
वारे गुरु कहे (तहत्ति के०) तथेति ए त्रीजुं
गुरुवचन जाणवुं, तथा जेवारे जत्ता जे इत्यादि
शिष्य कहे, तेवारे गुरु कहे (तुप्रंपि वट्टए
के०) तमने पण वर्ते ठे ? ए चोथुं गुरुवचन
जाणवुं, तथा जे वारे ‘जवणिज्जां च जे’ शिष्य
कहे तेवारे गुरु कहे (एवं के०) एमज, तुं
पूठे ठे तेमज. ए पांचमुं गुरुवचन जाणवुं. तथा
जेवारे खामेमि खमासमणो शिष्य कहे, ते वारे
गुरु कहे (अहमवि खामेमि तुमं के०) हुं
पण खमावुं बुं तुम प्रत्ये. ए ठहुं गुरुवचन
जाणवुं. ए ठ (वयणाइं के०) वचन ते (वं-
दण के०) वादणां देवा योग्य (अरिहस्स
के०) आचार्यादिकनां जाणवां, एटले वीशमुं

१८६ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

ठ गुरुना प्रतिवचननुं द्वार पूर्ण थयुं. उत्तर बोल
४५७ ॥ ३४ ॥

हवे त्रण गाथाये करी तेत्रीश आशातना-
नुं एकवीशमुं द्वार कहे ठे. तिहां प्रथम आ-
शातना शब्दनो अर्थ करे ठे. जिहां ज्ञान, द-
र्शन अने चारित्र तेनो (आय के०) लाज
थाय ते लाजने (शातना के०) पारुवुं-नाश
करवो तेने आशातना कहिये, ते इहां शिष्या-
दिक जो अविनयथी प्रवर्त्तता होय तो गुरु
आदिकनी आशातना करे, ते तेत्रीश प्रकारे
ठे तेनां नाम गाथाना अर्थथी कहे ठे.

पुरजं पक्कासने, गंता चिठण निसीअ-
णायमणे ॥ आलोयण पम्सुणणे, पुवालवणे
अ आलोए ॥ ३५ ॥ तह उवदंस निमंतण,
खद्दायमणे तहा अपम्सुणणे ॥ खच्छति य
तङ्गए, किं तुम तज्जाय नो सुमणे ॥ ३६ ॥
नो सरसि कहं ठित्ता, परिसं जित्ता अणुठियाइ

कहे ॥ संथार-पायघट्टण, चिहु-च्च-समासणे आ-
वि ॥ ३७ ॥ दारं ॥ २१ ॥

अर्थ-प्रथम गुरुने (पुरठ के०) आगल
चालतां शिष्यने विनयजंगादिक लागे, माटे ए
अकारणे आशातना थाय परंतु जो मार्गा-
दिकनी विषमता होय अथवा गुरुने मार्ग दे-
खारुवा माटे जो गुरुथी आगल चालवुं पडे तो
ते आशातना गणाय नही. बीजी (परक के०)
गुरुने पडखे बेहु पासे गमन करे गुरुनी बरा-
बर चाले तो आशातना थाय, त्रीजी (आस-
न्ने गंता के०) एमज गुरुने आसन्ने एटले अ-
रुकतो गंता एटले चाले, पठवाडे दूकडो चाले
तो श्वास, ठींक, श्लेष्म, उध्रसादि दोष रूप
आशातना थाय, एम ए त्रण आशातना जे-
टले चूमिजागे गुरुनी साथे चालतां थकां
थाय, तेटलेज चूमिजागे गुरुनी पासे (चि-
ठण के०) उजा रहेवाथकी पण पूर्वोक्त त्रण
आशातना थाय, एम त्रण स्थानके गुरुनी

१७७ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

पासे (निसिञ्चणा के०) बेसता थका पण
पूर्वोक्त त्रण आशातना थाय, एवं नव थइ. द-
शमी (आयमणे के०) आचमने एटले गुरुनी साथे
उच्चार जूमिये गयां थकां शिष्य जो आचार्य थकी
पहेला आचमन लीये अथवा गुरुनी पहेला
चलु करे अथवा हाथवाणी लीये तो आशात-
ना थाय. अगीयारमी उच्चारदिक बहिर्दिशी
गुर्वादिक साथे आव्या पठी गमणागमणेथी
जो गुरु थकी प्रथम (आलोचण के०) आलो-
चै, तो आशातना थाय, बारमी गुर्वादिक व-
डेरा तथा रत्नाधिक जे होय ते रात्रिये बो-
लावे जे कोण सूतो ठे ? कोण जागे छे ? एम
वचन सांजलतो जागतो थको पण (अण-
सिमुणणे के०) अण सांजलतानी पेरे पाठो प्रत्यु-
त्तर नहीं आपे तो आशातना थाय, तेरमी गुरु
आदिकने आलापवा-बोलाववा योग्य एवा कोइ
श्रावकादिक आव्या होय अथवा आवेला जे
तेने आवर्जावा माटे गुरु बोलाव्यानी (पुवाल-

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १७९

वणे य के०) पूर्वेज पोते बोलावे तो आशातना
थाय, (अ के०) वली चौदमी अशन पान खा-
दिम स्वादिम ए चारे आहार रूप जे जिज्ञा
आणी होय ते प्रथम कोइ बीजा शिष्यादिक
आगळ आलोईने पठी गुरु आगळ (आलोए
के०) आलोचे तो आशातना थाय ॥ ३५ ॥

पन्नरमी (तह के०) तेमज वली अशना-
दिक चार जे लाव्या होय ते प्रथम बीजा य-
तिने देखामीने पठी गुरुने (उवदंस के०)
देखाडे तो आशातना थाय, सोलमी तेमज
अशनादिक चार लाव्या होय तेनी प्रथम बी-
जा यतिने निमंत्रणा करे के आ ज्ञात पाणी
वेशो ? पठी गुरुने (निमंत्रण के०) निमंत्रणा
करे तो आशातना थाय. सत्तरमी अशनादिक
चार सूरि प्रमुख साथे भिक्षाये आणीने प-
ठी गुर्वादिकने पूछ्या विना जेनी साथे पोता-
नुं मन माने तेने मधुर जाणीने (खट्ट के०)
खवरावे तो आशातना लागे, अठारमी गुर्वा-

१९० गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

दिक तथा रत्नाधिक साथे जमतो थको (आ-
यमणे के०) अशनादिक स्निग्ध-सरस होय
ते पोतेज वावरे, ते आशातना जाणवी. यद्युक्तं
दशाश्रुतस्कंधसूत्रे ॥ सेसेहे असणं वा राइणिहिं-
सएहिं जुंजमाणे तव्व सेहे खद्धं खद्धं मायं डायं
उसढं उसढं मणुसं मणुसं मणामं मणामं नि-
द्धं निद्धं लुस्कं लुस्कं आहारित्ता हवइ आसायणा
सेहस्सत्ति ॥ (तहा के०) तेमज उंगणीशमी
गुरु जे वारे साद करे तेवारे (अपक्सुणणे
के०) अप्रतिश्रवणे एटले अणसांजलतानी पे-
रे गुरुने पाठे जवाब आपे नही, ते आशातना
जाणवी. ए आशातना पूर्वे कही छे, परंतु ते
रात्रिसंबंधी शयन करवा पठीनो जाणवी, अ-
ने आ दिवससंबंधि धिठाइपणे तथा अना-
जोगपणे जाणवा, वीशमी रत्नाधिक तथा
गुर्वादिक जेवारे साद करे, तेवारे तेने (ख-
द्धत्तिअ के०) खरे एटले अत्यंत कर्कश
महोटे स्वरे करी प्रत्युत्तर घणा वाले, कहे के

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १७१

अरे भाइ खाधो रे ज्ञाइ खाधो ! केम केरु मू-
कता नथी. इत्यादिक कठिन वचन बोले, अ-
थवा आक्रोश गाढस्वरादिक गुरुने करावे, ते
आशातना जाणवी, वली एकवीशमी गुर्वादिके
बोलाव्यो थको (तन्नगए के०) त्यांथीज एटले
पोताने ठेकाणे बेठो थकोज उत्तर आपे, प-
रंतु गुरुनी समीपे आवीने जवाब न आपे तो
आशातना थाय. बावीशमी वली गुर्वादिके
बोलाव्यो थको कहे के (किं के०) शुं ठे ते ?
(तुम के०) तमे कहो, कोण कहेवरावे छे,
शुं कहो ठो ? इत्यादिक विनयहीन वचन बो-
ले, ते आशातना जाणवी, तथा त्रेवीशमी वली
गुर्वादिके बोलाव्यो थको कहे के तूंज कां न-
थी करतो ? एवी रीते पोताना पूज्यने एक-
वचनात बोलावे अथवा कहे के तमे कोण थ-
का मुजने प्रेरणा करो छो ? इत्यादिक वचन
कहे, ते आशातना जाणवी. चौवीशमी गुर्वा-
दिक तथा रत्नाधिक शिष्यने कहे के तमे समर्थ

१९९ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

छो, पर्याये लघु ठो, माटे वृद्धनुं तथा ग्लाननुं
वेयावच्च करो, तेवारे ते पाठो जवाव आपे
के जो तमेज लाज्ज जाणो ठो, तो तमेपोते केम
नथी करता ? तथा तमारो बीजो पण शिष्यादि-
कनो बहु परिवार ठे ते शुं लाज्जनो अर्थी नथी ?
तो तेमनी पासे करावो. तेवारे वली गुर्वादिक
तेने कहे के हे शिष्य ! तमे आलसु न थाजं.
ते वारे वली गुरुने कहे के तमे ते शुं अमनेज
दीठा ठे ? एवी रीतनां वचन बोलीने गुरुनी
(तज्जाय के०) तर्जना करे ते आशातना जा-
णवी. पच्चीशमी गुर्वादिक धर्मकथा कहेता हो-
य तेवारे शिष्य डुमणो थाय परंतु (नोसुमणे
के०) सुमनो न थाय, गुर्वादिकना गुणनी प्र-
शंसा करे नहीं अने कहे के तमे गृहस्थने वि-
शेष प्रकारे समजावो ठो, कहो छो, ते रीते
अमने समजावता नथी अथवा गुर्वादिक तथा
रत्नाधिकनो जे रागी होय तेने देखीने डुमणो
थाय ते आशातना जाणवी ॥२६ ॥

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १९३

ठवीशमी जेवारे गुरु कथा करता होय ते वारे कहे के तमने ए अर्थ (नो सरसि के०) नथी सांज्जरतो ? आ अमुकनो अर्थ एम न होय. एवी रीते कहेतां आशातना लागे. सत्ता-वीशमी गुर्वादिक कथा करता होय तेनी वचमां पोतानुं डाहापण जणाववाने अर्थे सभ्य लोकने कहे के ए कथा हुं तमने पठी समजावीश एम कही (कहां छित्ता के०) कथानो छेद करे, ते आशातना जाणवी, अष्टावीशमी गुरु कथा कहेता होय अने तेने सभ्य लोक हर्षवंत हृदयथी सांज्जळतां होय ते सभ्य जनोने देखतां ठतां गुरुने कहे के एवमी शी कथा कहो ठे ? हमणा जिद्दानो अवसर ठे, जोजनवेला पोरिसि वेला ठे, एम कही (परिसं जित्ता के०) पर्षदानो भंग करे तो आशातना थाय, उंगणत्रीशमी गुर्वादिक धर्मकथा कही रह्या पठी पर्षदा (अणुछियाइ के०) अणउठे थके तेज कथाने पोतानुं डाहापण जणाववाने हेतुये जे

१९४ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

गुरुये अर्थ कह्यो होय तेहिज अर्थ वली विशेषथी विस्तारी चर्ची देखाडीने (कहे के०) कहे तो आशातना थाय, त्रीशमी (संथारपायघट्टण के०) गुरुनी शय्या तथा संथाराने पोताना पादादिके करी संघटे, तेने खमावे नही, तो आशातना थाय, इहां शय्या ते, सर्वांग प्रमाण जाणवी, अने संथारो ते अढी हाथ प्रमाण जाणवो, अथवा शय्या ते उनवगेरे वस्त्रमय जाणवी, अने संथारो ते दर्जादिक तृणमय जाणवो. एकत्रीशमी गुरुनी शय्या संथारो तथा बेसणादिकने विषे (चिठ के०) तिष्ठेत् एटले बेसे, अथवा आलोटे, असभ्य शरीरने अवयवे करी फरसे, तो आशातना थाय, बत्रीशमी गुरुथी (उच्च के०) उंचे आसने बेसे, अथवा अधिक बेसणे बेसे तथा गुरुजेवां वस्त्र पहेरे, अगर तेथकी अधिकमूढ्यवास्तां ब्रह्मादिकनो परिज्ञोग करे, तो आशातना थाय, तेत्रीशमी (समासणेआवि के०) गुरुने

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १९५

समान आसने बेसे, अथवा गुरुनां जेवां व-
स्त्रादि होय, तेवांज समान वस्त्रादिकनो परि-
जोग करे तो आशातना थाय ठे. इहां अपि-
शब्द निश्चयवाचक ठे, तथा गुरुने आगल
अने पाठल तथा बे बाजुये बेसवादिकनी
आशातना तो पूर्वे कहेली ठे. ए तेत्रीश आ-
शातना टालतो थको शिष्य विनयी कहेवाय,
ते शिष्य वांदणां देवा देवराववाने योग्य जा-
णवो, ए प्रवचनपात्र थाय ए तेत्रीश आशात-
नानुं एकवीशमुं द्वार संपूर्ण थयुं. सर्व बोल
(४९०) थया ॥ ३७ ॥

हवे बे विधिनुं बावीशमुं द्वार कहे ठे.
गुरु सामग्रीना अज्ञावे तथा प्रतिक्रमण
करणादि पर्याप्तिने अज्ञावे प्रज्ञाते अने संध्याये
वांदणां बे देवां. ते बेहु विधिनो. अनुक्रम
जाणवो, ते कहे ठे.

श्रिया कुसुमिणुस्सगो, चिह्नवंदण पुत्ति
वंदणा-द्वोयं ॥ वंदण खामण वंदण, संवर चउ

१९६ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थ सहित.

छोत्रं तु सज्जानं ॥ ३० ॥

अर्थ-तिहां प्रथम प्रजातनो वंदनक विधि कहे छे. इहां पहेली १ (इरिया के०) इरियापथिकी प्रतिक्रमीने, पछी २ (कुसुमि-णुस्सगो के०) कुसुमिण उसुमिण उड्डावणी निमित्ते चार लोगस्सनो काउस्सगग करे, ते वार पछी ३ आदेश मागीने, (चिइवंदण के०) चैत्यवंदन करे, पछी ४ आदेश मागीने, (पुत्ति के०) मुहपत्ति पम्होहे, पछी (वंदण के०) वांदणां बे आपे, ते वार पछी ६ (आलोयं के०) राइयं आलोए, तेवार पछी ७ (वंदण के०) बे वांदणां आपे. पछी ८ (खामण के०) अप्पुच्छिउमि अप्पिंतर राइयं खामवुं, पछी ९ (वंदण के०) बेवार वांदणां आपे, पछी १० (संवर के०) पञ्चस्काण करे, पछी ११ (चउ-छोत्र के०) चार खमासमण पूर्वक जगवान् आचार्यादिक चारने थोभ वंदन करे, पछी १२ (सज्जाउं के०) सधाय संदिसावुं, सधाय

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १९७

करुं, ए बे आदेश बे खमासमणे मागी सप्राय
करे, ए प्रजात वंदनकविधि जाणवो ॥ ३७ ॥

हवे संध्यावंदनकविधि अथवा लघुप्रतिक्रम
णविधि कहे ठे.

श्रिया चिइवंदण पु, -त्ति वंदणं चरिम वं-
दणालोयं ॥ वंदण खामण चउठो, -ज दिवसु-
स्सग्गो दुसप्राज ॥ ३९ ॥ दारं ॥ २२ ॥

अर्थ-प्रथम १ (श्रिया के०) श्रियावहि
पडिक्कमीने पछी आदेश मागी २ (चिइवंदण
के०) चैत्यवंदन करे, तेवार पठी ३ (पुत्ति
के०) मुहपत्ति पडिलेहे, पछी ४ (वंदणं के०)
बे वांदणां दीये, ते दइने पठी ५ (चरिम के०)
दिवसचरिम पच्चस्काण करे, पछी ६ (वंदण
के०) बे वांदणां दइने ७ (आलोयं के०)
देवसियं आलोए, पठी ८ (वंदण के०) बे
वांदणां दइने, ए (खामण के०) देवसियं
खामवुं करे, पठी १० (चउठोज्ञ के०) चार

१९८ गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

खमासमण दश भगवानादिक चारने वांदी
पठी आदेश मागीने ११ (दिवसुस्सगो के०)
देवसियपायञ्चित्तविसोहणत्थं चार लोगस्सनो
काउस्सगग करी आदेश मागीने १२ (दुस-
प्राउ के०) बे खमासमणे सद्याय करे, एटले
एक खमासमणे सद्याय संदिसावुं, बीजे ख-
मासमणे सद्याय करुं.॥ इति संध्यावंदनकविधिः
समाप्तः ॥ ए बावोशमुं द्वार प्राज्ञातिकवंदन
तथा संध्यावंदन मली बे विधिये करी बे प्रका-
रनुं कहुं, उत्तर जेद ४९२ थया ॥ ३९ ॥

एयं किष्कम्मविहिं, जुंजंता चरण-करण-
माज्जता ॥ साहू खवंति कम्मं, अणेगजवसं-
चियमणंतं ॥ ४० ॥

अर्थ-(एयं के०) ए पूर्वे कही आव्या
जे बोद्ध, तेणे करी (किष्कम्म के०) कृति-
कर्म जे वांदणां, तेनो जे (विहिं के०) विधि
जे व्यवहार ते प्रत्ये (जुंजंता के०) प्रयुंजतां
थकां (चरणकरणं के०) चरणसित्तरी अने

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. १९९

करणसित्तरी तेना गुणे करी (आजता के०)
आयुक्त एटले सहित एवा (साहू के०) जे
साधु निर्ग्रंथ चारित्रीया ते (अण्गजवसंचियं
के०) अनेक जवनां संचित एटले कोटि ज-
न्मनां उपार्जन करेलां अने जेनो (अणंतं
के०) दुरंत विपाक ठे एटले अनंता काल
पर्यंत जोगवाय एवां अठेहपणे रहेनारां जे
कर्म अथवा अनंत कालनां उपार्जन करेलां
एवां जे (कम्मं के०) कर्म ठे ते कर्मों प्रत्ये
तुरत शीघ्रपणे (खवंति के०) क्षेपवी निराक-
रण करे ठे, अर्थात् क्षय पमादे ठे ॥ ४० ॥

अप्पमइ-जवबोहंठं, ज्ञासियं विवरियं च
जमिह मए ॥ तं सोहंतु गीयत्ता, अणजिनि-
वेसी अमहुरिणो ॥ ४१ ॥ इति ॥

अर्थ-आ वांदणांनो विचार ते (अप्प-
मइ के०) अल्प ठे मति जेहनी एवा जे (जव
के०) भव्यप्राणी तेमना (बोहंठं के०) बोध
ज्ञानने अर्थे (ज्ञासियं के०) ज्ञांख्यो परंतु

२०० गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित.

आवश्यक बृहदृत्त्यादिक ग्रंथने विषे एनो अत्यंत विस्तार छे त्यांशी विशेषे जोवुं, इहां संक्षेपशी कह्यो ठे. तेमांहे जे अनाज्ञोगे (विव-
रिञ्चं के०) विपरीतपणे (च के०) वल्ली
(जं के०) जे (इह के०) ए भाष्यमांहे
(मए के०) महाराथी कहेवाणुं होय (तं
के०) तेने वल्ली (अणज्जिनिवेसी के०) अक-
दाग्रही एटले हठवादरहित एवा अने (अ
मञ्जरिणां के०) मत्सरपणाना परिणामे रहित,
गुणना रागी एवा जे (गीयत्या के०) गीतार्थ
एटले गीतना अर्थ तेना जाण अर्थात् सूत्रा-
र्थना जाण तथा निश्चय व्यवहारने विषे कुशल
होय ते (सोदंतु के०) शोधजो, अर्थात् शुद्ध
करजो. ए ४९२ बोले करी श्रीगुरुने वांदणां
देवानां विधि कह्यो ॥

गुरुवंदनभाष्यार्थं, विवृण्वता यन्मयार्जितं सुकृतम्
सज्ज्ञानविमलविजयी, तेनास्तु सदा सुदृग् लोकः
इति श्री गुरुवंदनक ज्ञाप्य अर्थ सहित संपूर्ण ॥४१॥

गुरुवंदन ज्ञाप्य अर्थसहित. २०१

हवे एवा गुणवंत गुरुप्रत्ये वांदणां देइने तेमना मुखथी यथाशक्तिये पञ्चस्काण लेवुं, केमके 'ज्ञानस्य फलं विरतिः' एवुं वचन ठे. वली आगम मध्ये कह्युं छे के, "पञ्चस्काणेणं जंतते जीवे किं जणई ? पञ्चस्काणेण य आसवदाराइ रुंधेइत्ति" एटले 'हे भगवंत ! पञ्चस्काणवडे जीवने शुं प्राप्त थाय ? उत्तर पञ्चस्काणवडे आश्रवना द्वारो रोकाय ए प्रकारे.' तेमाटे पञ्चस्काण करवानो महोटो लाज छे. ते पञ्चस्काण शुं ? अने ते केटला प्रकारनां पञ्चस्काणो छे ? इत्यादिक जाणवा माटे त्रीजुं पञ्चस्काण ज्ञाप्य कहे ठे.

श्रीपञ्चदश णभाष्यप्रारंभः

तिहां प्रथम पञ्चस्काणनां नव द्वार एक
गाथाये करी कहे ठे.

दस पञ्चस्काण चउविहि, आहार डुवी-
सगार अडुरुत्ता ॥ दस विगई तीस विगइ--गय
डुहंगगा ठ सुद्धि फलं ॥ १ ॥

अर्थ—प्रथम (दसपञ्चस्काण के०) प-
ञ्चस्काणना दश भेद छे, तेनुं द्वार कहेशे. बीजुं
पञ्चस्काण करवाने विषे पाठ विशेषरूप (च-
उविहि के०) चार प्रकारनो विधि ठे तेनुं द्वार
कहेशे. त्रीजुं चार प्रकारना (आहार के०)
आहारना स्वरूपनुं द्वार कहेशे, चोथुं पञ्च-
स्काणमां (अडुरुत्ता के०) अद्विरुक्त एटले
बीजी वारनां अण उच्चरयां अर्थात् एकवार

पञ्चस्काणाम् ज्ञाप्य अर्थसहित. १०३

कक्षां तेनां ते फरी जुदां जुदां पञ्चस्काणाम्
आवे, ते न खेवां एवा (दुवीसगार के०)
बावीश आगारनुं द्वार कहेशे, पांचमुं (दस-
विगड् के०) दश विकृति एटले दश विगय-
नी संख्यानुं द्वार कहेशे, ठहुं (तीसविगड्गय
के०) त्रीश विकृतिगत एटले ठ मूल विग-
यना त्रीश निवीयातां थाय तेनी संख्यानुं
द्वार कहेशे, सातमुं एक मूलगुण पञ्चस्काण
तथा बीजुं उत्तरगुण पञ्चस्काण एम (दुह-
जंगा के०) बे प्रकारना भांगा पञ्चस्काणना
थाय, तेनुं द्वार कहेशे. आठमुं पञ्चस्काणनी
(ठ सुद्धि के०) छ शुद्धिनुं स्वरूप निश्चयथी
कहेवुं तेनुं द्वार कहेशे, नवमुं पञ्चस्काण क-
र्याथी इहलोक तथा परलोक मली बे ठेकाणे
(फलं के०) फल थाय तेनुं द्वार कहेशे
॥ १ ॥ ए मूल नवद्वारनां नाम कक्षां. एनां
उत्तरद्वार अहीं विवर्यां नथी, पण ग्रंथांतरे
नेवुं कक्षां छे, अने अहीं पण सरवालो आपतां

३०४ पञ्च काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

नेवुं थाय ठे, ते आगळ विस्तारे कहेशे.

इहां प्रथम पञ्चकाण शब्दनो अर्थ करे ठे. तिहां एक प्रति, बीजुं आ, अने त्रीजुं आख्यान, ए त्रण पद मलीने प्रत्याख्यान शब्द थयो छे, तेमां अविरतिपणानां स्वरूपप्रत्ये प्रति एटले प्रतिकूलपणे करी आ एटले आगार मर्यादाकरणस्वरूपे करी आख्यान एटले कहेवुं कथन करवुं ते ठे जेने विषे, तेने प्रत्याख्यान कहिए.

अथवा प्रति एटले आत्मस्वरूप प्रत्ये आ एटले अग्निव्यापीने करण एटले करवुं एटले अनाशंसारूप गुण आत्माने उपजे एम करे, तेनुं जे आख्यान एटले कथनरूप ते ठे जेने विषे तेने प्रत्याख्यान कहिये.

अथवा (प्रति के०) परलोके (आ के०) क्रियायोगार्थे शुभाशुभ फल कथनरूप जेने विषे ठे, तेने प्रत्याख्यान कहिये. एम घणां व्याख्यान ठे.

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. १०५

ते प्रत्याख्यान एक मूलगुणरूप अने बीजुं
उत्तरगुणरूप एवा बे भेदे छे. तेमां मूलगुणनुं
पञ्चस्काण यतिने पंचमहाव्रतादि रूप ठे अने
उत्तरगुण प्रत्याख्यान तो यतिने पिंरुविशुद्ध्या-
दिक ठे तथा श्रावकने मूलगुण तो पांच अणु-
व्रतादिकनुं छे अने उत्तरगुण ते शिक्षाव्रता-
दिकनुं ठे. तथा सामान्य प्रकारे जे अविरति-
पणानुं प्रतिपद्द ते सर्व पञ्चस्काण कहीये.

हवे प्रतिदिन उपयोगीपणा माटे उत्तरगुण
प्रत्याख्यान दश प्रकारे होय, ते आ ग्रंथना
प्रथम द्वारना जेदरूप कहे ठे.

अणागय-मश्कंतं, कोमीसहियं नियंति
अणगारं ॥ सागार निरवसेसं, परिमाणकमं सके
अद्वा ॥ १ ॥

अर्थ-प्रथम जे कारण विशेषे आगलथी
करे पण ते दिवसे न करी शके ते (अणागयं
के०) अनागत पञ्चस्काण ते पर्युषणादिक पर्व
आव्यानी पहेलांज एवुं विचारे जे गुरु, ग्लान,

३०६ पञ्चस्काण भाष्य अर्थसहित.

शिष्य अने तपस्वी प्रमुखनुं वेयावच्च महारे करवुं पशुशे, तेवारे व्याकुलताने लीधेः महाराथी अष्टम्यादिक तपश्चर्या थइ शकशे नही, तो मने लाजनी हानि थशे; माटे ते पर्व आव्यानी पहेलांज गुरुपासे पञ्चस्काण लइने तप करे ते अनागत ज्ञावी पञ्चस्काण जाणवुं.

बीजुं (अइकंतं के०) अतिक्रान्त पञ्चस्काण ते पूर्वोक्त रीते पर्युषणादिक पर्व अतिक्रम्या पठी तेहिज कार्यादिकने हेतुये जे पाछलथी अष्टम्यादिक तप गुरुपासे पञ्चस्काण लइने करे, तेने अतिक्रान्त-अतीत पञ्चस्काण कहीये.

त्रीजुं (कोटीसहियं के०) कोटिसहित पञ्चस्काण ते प्रजाते उपवास प्रमुख व्रत करीने वली बीजा दिवसना प्रजात समये पण तेहिज उपवासादिकनुं पञ्चस्काण करे, एम ठाडिकनी पण कोटि एंटले संधि मेळवे एटले ठाडादि एक पञ्चस्काण पूर्ण थयान वखते बीजुं पञ्चस्काण पञ्चस्के, एवा कोटिक्रमे जे तप करवुं, ते कोटि-

पञ्चस्काण जाष्य अर्थसहित. १०७

सहित तप अथवा नीवी, एकाशनादिकने विषे पञ्चस्काण पारया पहेलां आंबिलादिक करवुं ते, एटले एकनो अंत अने बीजा पञ्चस्काणनी आदि ते कोटिसहित पञ्चस्काण जाणवुं.

चोथुं (नियंत्रित के०) नियंत्रित तप ते पुष्ट नीरोगी तथा ग्लानपणे होय तो पण एवुं चिंतवे जे अमुक दिवसे महारे अमुक ठठ अठमादिक तप करवुं. पठी गमे तेवुं कारण उपजे तो पण ते निर्धारेला दिवसे ते तप अवश्य करे, पण मूके नही. एम नियतकाले ते पञ्चस्काण चौदपूर्वी दशपूर्वी, जिनकदपीने विषे प्रथम बज्ररुषन्नाराच संहनने विषे हतुं. हमणां व्युच्छिन्न थयुं ठे. थिविर पण ते वेलाये ते तप करता हता, परंतु हमणा ते पञ्चस्काण नथी. ए नियंत्रित पञ्चस्काण जाणवुं.

पांचमुं (अणगारं के०) अनांगार तप ते “अन्नत्थणाजोगेणं” तथा “सहसागारेणं” ए वे आगार तो सर्वत्र होयज ठे, परंतु महत्तरा-

३०८ पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

गारादिक आगार जे पञ्चस्काणने विषे न होय, ते आगार रहित पञ्चस्काण कह्ये. ए पण पहेला संघयणी साथे व्युत्प्रेद थयुं.

ठठुं (सागार के०) आगारसहित ते महत्तरागारादि आगारसहित पञ्चस्काण करवुं, ते आगार सहित पञ्चस्काण जाणवुं.

सातमुं (निरवसेसं के०) निरवशेष तप ते समस्त अशनादिक चार आहार वस्तु अने अनाहार वस्तु प्रमुख सर्वनुं पञ्चस्काण करीये, चउविहार प्रमुख करीये, अनशन करिये ते निरवशेष पञ्चस्काण जाणवुं.

आठमुं (परिमाणकमं के०) परिमाणकृत तप पञ्चस्काण ते दत्तीनी संख्या करे तथा कवलनी संख्या करे तथा घरनी संख्या करे, एटले दत्ती (जे व्रमे आहार वहोरावाय ते कफ्छी वगेरे) नुं परिमाण, तेमज कोळीयानुं परिमाण तथा घरनुं परिमाण जे भिक्षादिके करवुं, अथवा मग अरुद प्रमुख द्रव्यादिके जे

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. १०६

मिद्धानो परित्याग ते सर्व परिमाणकृत पञ्च-
स्काण जाणवुं.

नवमुं (सके के०) सांकेतिक पञ्चस्काण
ते इहां (केत के०) गृह तेणे करो जे सहित
वर्ते तेने गृहस्थ कहिये, ते संबंधी प्रायः ए
पञ्चस्काण गृहस्थने होय अथवा (संकेत के०)
चिन्ह जे अंगुष्ठादिक तेणे करो होय ते संकेत
कहेवाय एटले कोइ एक श्रावक पोरिसी आ-
दिक पञ्चस्काण करीने बाहेर कोइ कामे अथ-
वा क्षेत्रादिके गयो होय तिहां पोरिसीनो काल
पूर्ण थयो अथवा घरमांज बेठो ठे अने पोरि-
सीनो काल पूर्ण थयो ठे, परंतु जोजन सामग्री
तैयार थइ नथी ते वखत विचार करे, जे ए-
टलो काल वचमां महारो अथपञ्चस्काणपणे रहे-
शे, ते श्रावकने योग्य नथी, एम चिंतवी पहेळुं
अंगुष्ठसहित्यं पञ्चस्कामि एटले जिहांसुधी मु-
ठीमां अंगुठो सखुं त्यांसुधी महारे पञ्चस्काण-
नी सीमा ठे; एमज बीजुं मुठसहित्यं पञ्चस्का-

२१० पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

मि एटले मुठी बांधी राखुं तिहां सुधी; त्रिजुं
गंठसहियं पञ्चस्कांमि एटले गांठ बांधी राखुं
तिहां सुधी; चोथुं घरसहिअं पञ्चस्कांमि एटले
घेर जाउं त्यां सूधी; पांचमुं प्रस्वेदसहियं पञ्च-
स्कांमि ते ज्यां सुधी अंगना परसेवानां विंडु निक-
ले, त्यां सुधी; ठठुं उस्साससहियं पञ्चस्कांमि
एटले श्वासोश्वास लउं (जीवुं) त्यां सुधी; सातमुं
थिबुकसहियं पञ्चस्कांमि एटले स्तिबुक ते ज्यां
सुधी पाणीनां विंदूआ भाजनादिके तथा करा-
दिक सूके तिहां पर्यंत जाणवुं; आठमुं जोइस्क-
सहियं पञ्चस्कांमि एटले ज्योतिष्क जे दीवा
प्रमुखनी ज्योति रहे तिहां सुधी मारे पञ्च-
स्काणनी सीमा छे एम संकेत करे. ए
आठ प्रकारे नवमुं सांकेतिक पञ्चस्काण कहे-
वाय छे, जे माटे कहुं ठे के-॥ अंगुठ मुठि
गंठी, घर सेठ उस्सास थिबुग जोइस्को ॥
पञ्चस्काण विचाले, किञ्च मणजिग्गहे सुचियं
॥ १ ॥ तथा कोइ पोरिसी आदि पञ्चस्काण

पच्चरूखाण ज्ञाप्य अर्थसहित. १११

न करे अने केवल अग्निग्रहज करे तो गांठ प्रमुख न छोडे त्यां लगे पच्चरूखाण तेने थाय, तेथी ए पच्चरूखाण जेम बीजा पच्चरूखाणोनी वचमां थाय छे, तेम अग्निग्रहने विषे पण थाय छे. तथा साधुने पण कोइक स्थानके ज्यां सुधी मंरुढ्यादिके गुर्वादिक न आढ्या होय त्यां लगे अथवा सागारिकादिकनुं कांइ कारण होय, तेवारे पण एं अभिग्रह संकेत पच्चरूखाण थाय.

दशमुं (अरुा के०) अरुा ते काल, मुहूर्त पौरुष्यादिक प्रमाणे पण उपचारथी जाणी लैवो. ते काल पच्चरूखाण जाणवुं ॥ १ ॥

हवे ए दश पच्चरूखाण कहां, तेमां ठेहळुं अरुा पच्चरूखाण कहुं, तेना दश जेद छे, ते एक गाथाये करी कहे छे.

नवकारसहित्य पोरिसि, पुरिमहे--गासणे-
गणो थ ॥ आयंबिल अजत्तछे, त्रिमि अ
अजिगते विगई ॥ १ ॥ दारं ॥ १ ॥

३१३ पञ्चस्काण भाष्य अर्थसाहित.

अर्थ—प्रथम (नवकारसहिअ के०) न-
वकारसहित एटले नवकार कहीने पारीये ते
बे घनी प्रमाण नोकारसी पञ्चस्खाण कहीये,
बीजुं पहोर दिवससुधी पञ्चस्खाण ते (पो-
रिसि के०) पोरिसि कहीये, एमां साहूपोरिसी
साद्ध एटले दोढ पहोरनुं पञ्चस्खाण पण जा
णवुं. त्रीजुं (पुरिमह के०) पुरिमाह, ते बे पहोर
प्रमाणनुं पञ्चस्खाण जाणवुं. चोथुं (एगासण
के०) एकाशननुं पञ्चस्काण (अ के०) अने पांचमुं
(एगठाणे के०) एकलठाणुं. एटले जिहां एक हाथ
अने मुक्क विना बीजुं अंग हाले नही ते; ए त्रणेनुं
बे पहोर प्रमाण पञ्चस्खाण जाणवुं. ठठुं (आयं-
बिल के०) आयंबिल पञ्चस्खाण. सातमुं (अ-
जतठे के०) अभक्तार्थे एटले उपवासनुं पञ्च-
स्खाण. आठमुं (चरिमेअ के०) दिवसचरिम
अथवा भवचरिमादिरूप जाणवुं. नवमुं (अ-
जिगहे के०) अभिग्रह पञ्चस्खाण ते अमुक
वस्तु तेवारेज खाउं जेवारे अमुक करुं ? इत्या-

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. ११३

दिक अग्निग्रह करे ते. तथा दशमुं (विगई के०) विगई निविगइनुं पञ्चस्खाण जाणवुं. ए दशे पञ्चस्खाणोने कालनी मुख्यता छे, माटे अद्धा पञ्चस्खाण कहिये ॥ ३ ॥

इहां शिष्य पूढे ठे के पोरिसी प्रमुखने काल पञ्चस्काण कह्युं ते खरुं पण नोकारसीनुं कालमान न कह्युं माटे नोकारसी जे छे, ते अग्निग्रह पञ्चस्काण कहेवाय पण काल पञ्चस्काण थइ शके नहीं ?

त्यां गुरु उत्तर कहे ठे. नवकारसहियं एमां सहित शब्द आव्यो माटे सहित शब्दे कालप्रमाण जाणवुं, अने अल्प आगार ठे माटे अल्प काल जाणवो.

तेवारे शिष्य पूढे छे के पोरिसी तो एक प्रहर काल प्रमाण छे माटे ए नवकारसीने विषे मुहूर्त्त द्रयादिक काल केम न लीधो ? केम के मुहूर्त्त द्रयादिक काल पण पोरिसीथो अल्प छे माटे वे घनीनुंज मान शा

३१४ पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

वास्ते लीधुं ?

गुरु उत्तर कहे ठे, के हे शिष्य ! तें कहुं ते सत्य ठे, परंतु सर्वथी स्तोक काल अक्षाप-
ञ्चस्काणनो एक मुहूर्त्तज छे, मुहूर्त्तद्धा अद्धा
इति वचनात् तेमाटे एनुं एक मुहूर्त्तज काल-
मान जाणवुं.

हवे ए नवकारसी पञ्चस्काण, सूर्योदय
पहेलांज करवुं अने नमस्कारे करी पारवुं, अ-
न्यथा जंग लागे, नोकारसी कस्या पछी आ-
गल पोरिसीआदिक थाय, परंतु ते विना न
थाय अने यद्यपि नोकारसी विना पोरिसीआ-
दिक करे तो काल संकेत रूप जाणवो. तथा
वली वृद्ध संप्रदाये एम कहे ठे जे नोकारसी
पञ्चस्काण जे ठे, ते रात्रे चउविहारादिक
पञ्चस्काणना तीरण रूप ठे एटले शिक्षा
रूप छे. इत्यादिक घणो विचार ठे ते प्रवचन-
सारोद्धारग्रंथनी वृत्तिथी जाणवो. अहींयां वि-
शेषे करी लख्यो नथी.

पञ्चस्वाण ज्ञाप्य अर्थसहित. ३१५

हवे पुरुष प्रमाण ढाया जेहने विषे थाय
ते पोरिसी जाणवी “ आसाढमासे डुपया ”
इत्यादिक पाठ श्री उत्तराध्ययनादि सूत्रथी
जाणवो.

ए रीते नोकारसी, पोरिसी, दिननुं पूर्वाङ्क
ते पुरिमह, एकासण, एकलठाणुं, आयंबिल्ल,
उपवास, दिवसचरिम, अज्जिग्रह अने विगइ
एवं दश पञ्चस्वाणनां नामनुं ए प्रथमद्वार
थयुं. उत्तर जेद दश थया ॥ ३ ॥

हवे बीजे द्वारे पञ्चस्वाण करवानो पाठरूप
विधि चार प्रकारे कहे ठे.

जुगए सूरें अ नमो, पोरिसि पञ्चस्क जु-
गए सूरें ॥ सूरें जुगए पुरिमं, अज्जत्तठं पञ्च-
स्काइत्ति ॥ ४ ॥

अर्थ—प्रथम नवकारसीनुं पञ्चस्वाण उच्च-
रीये तेंवारे (जुगए सूरें के०) जुगए सूरें
(अ के०) वली (नमो के०) नमुक्कारस-
हिअं पञ्चस्वाइ चउविहंपिः आहारं असणं

२१६ पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

पाणं खाइमं साइमं अन्नत्थणाभोगेणं सहस्सा-
गारेणं वोसिरई ए उच्चार करवानो प्रथम
विधि जाणवो.

बीजो (पोरिसी के०) पोरिसीनुं (पञ्च-
ख्व के०) पञ्चख्चाण उच्चरीये, तेवारे (उग्गए
सूरे के०) उग्गए सूरे पोरिसियं पञ्चख्वाइ,
उग्गए सूरे चउविहंपि आहारं असणं पाणं
खाइमं साइमं अन्नत्थणाभोगेणं सहस्सागारेणं
ए उच्चार करवानो बीजो विधि जाणवो.

त्रीजो पूरिमाईनुं पञ्चस्काण उच्चरीये
तेवारे (सूरे उग्गए पुरिमं के०) सूरे उग्गए पु-
रिमं पञ्चख्वाइ चउविहंपि आहारं ए उच्चार
करवानो त्रीजो विधि.

चोथो अज्जत्तार्थ एट्ठे उपवासनुं पञ्च-
ख्वाण उच्चरीये तेवारे (अज्जत्तं पञ्चख्वाइ
के०) अज्जत्तं पञ्चस्काइ तिविहंपि आहारं
चउविहंपि आहारं (इति के०) एम उच्चार
करीये, ए चोथो विधि जाणवो.

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. ११७

अहीं पुरिमाद्ध ते दिवसनं पूर्वार्द्धं समजबुं एटले नोकारसी आदि पञ्चस्काण जो पूर्वे सूर्योदयथी न कर्तुं होय तो पण पुरिमहू थाय, एम उपवासादिक पण थाय. तथा सूर्योदयथी मांडीने यावत् आगला दिवसनो सूर्योदय थाय, त्यां सुधी अन्नकार्य एटले उपवासनुं पञ्चस्काण कहेवाय ठे, एम जणाववाने तथा रात्रिनो चउविहार कर्णो होय अने बीजे दिवसे एक उपवासनुं पञ्चस्काण करे, तेहने चोथन्नत्तनुं पञ्चस्काण थाय. तथा रात्रिये चउविहारनुं पञ्चस्काण न कर्तुं होय अने बीजे दिने उपवास करे, तेने अन्नत्तनुं पञ्चस्काण कहिये, पण चोथन्नत्तनुं पञ्चस्काण न कहिये. अने उन्नयकोटि एकासणादिके तो चोथन्नत्तनुं पञ्चस्काण होयज. इत्यादिक जणाववा माटे चारे विधि देखाड्या ॥ ४ ॥

हवे बीजा पण चार विधि ठे, ते देखामे ठे.

जणइ गुरू सीसो पुण, पञ्चस्कामिति एव

३१० पञ्चस्काण जाण्य अर्थसहित.

वोसिरई ॥ उवलंगित्थ पमाणं, न पमाणं वंज-
णल्लणा ॥ ५ ॥

अर्थ—प्रथम (गुरु के०) गुरु जे पञ्च-
स्काणनो करावनार होय, ते पञ्चस्काइ एम
(जणइ के०) जणे, एट्ठे कहे; ए प्रथम
विधि जाणवो. (पुण के०) वली (सीसो के०)
शिष्य जे पञ्चस्काणनो करनार होय ते (प-
ञ्चस्कामि के०) पञ्चस्कामि (इति के०)
एम कहे. ए बीजो विधि जाणवो. अने (एव
के०) एम संपूर्ण पञ्चस्काणे गुरु (वोसिरई
के०) वोसिरई कहे. ए त्रीजो विधि जाणवो
अने शिष्य जे पञ्चस्काणनो करनार होय ते
वोसिरामि कहे, ए चोथो विधि जाणवो. ए
आर विधि कह्या.

(इह के०) इहां पञ्चस्काणने विषे करतां
तथा करावतां थकां पोताना मननो जे (उ-
वलंग के०) उपयोग एट्ठे मननी धारणा ठे
तेज (पमाणं के०) प्रमाण ठे एट्ठे मनमांहे

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसात् । २१९

जे पञ्चस्काण धार्युं होय तेज प्रमाण ठे परंतु
(वंजण के०) अक्षर तेनी (छल्लणा के०)
छल्लना एटले स्वल्लना अर्थात् अनाभो-
गने लीधे धारेला तिविहार पञ्चस्खाणथ
बीजा कोइ चउविहार पञ्चस्खाणनाज पाठ
उच्चरीये, ते वंजण छल्लना जाणवी ते (न प-
माणं के०) प्रमाण नथी ॥ ५ ॥

हवे तेहीज उच्चारनो विशेष विधि कहे ठे.

पढमे ठाणे तेरस, बीए तिन्रिउ तिगाइ
तइअंमि ॥ पाणस्स चउडंमि, देसवगासाइ
पंचमए ॥ ६ ॥

अर्थ—हवे एनां पांच स्थानक ठे तेमा
(पढमे ठाणे के०) प्रथमस्थानकने विषे काल-
पञ्चस्खाणरूप नोकारसी प्रमुख (तेरस के०)
तेर पञ्चस्खाण जाणवां, तेनां नाम आगली
गाथाये कहेसे, तथा (बीए के०) बीजा स्था-
नकने विषे विगइ, नीवी अने आयंबिल ए
(तिन्रिउ के०) त्रण पञ्चस्काण जाणवां. तथा

११० पञ्चस्काण्य ज्ञाप्य अर्थसहित.

(तद्व्यंमि के०) त्रीजा स्थानकने विषे (ति-
गाइ के०) त्रिकादिक एटले एकासण, बीया-
सण ने एकलठाणादिक, ए त्रण पच्चख्खाण
जाणवां, तथा (चउत्थमि के०) चोथा स्थान-
कने विषे (पाणस्स के०) पाणस्स खेवेण वा
अखेवेण वा इत्यादि अचित्त पाणीनां ठ आगार
जाणवां, तथा (पंचमए के०) पांचमा स्थान-
कने विषे (देसवगासाइ के०) देशावकाशि-
कादि पच्चस्काण्य जाणवां ॥ ६ ॥

ए पांचस्थावक मांहेला प्रथमादि स्थानकना
पृथक् पृथक् जेद कहे ठे.

नमु पोरिसीसहा, पुस्मिवहू अंगुठमाइ
अरु तेर ॥ निवि विगइ अंबिल तिय, तिय छु
इगासण एगठाणाई ॥ ७ ॥

अर्थ—प्रथम स्थानके तेर भेदनां नाम
कहे ठे. पहलो (नमु के०) नमुक्कारसी, बीजो
(पोरिसी के०) पोरिसि, त्रीजो (सहा के०)
सार्द्धपोरिसि ते दोढ पहोर पर्यंत, चोथो (पु-

पञ्चस्काण जाण्य अर्थसहित. १२१

रिम के०) पुरिमहृ ते वे पहोर पर्यंत, पांचमो (अ-
वहृ के०) अवहृ ते त्रण पहोरनुं पञ्चस्काण-
ए पांचनी साथे पूर्वोक्त (अंगुष्ठमाश् के०)
अंगुष्ठसहितादिक (अरु के०) आठ जेद
मेलवीये तेवारे (तेर के) तेर जेद थाय. तथा
बीजा स्थानके एक (निवि के०) निवी, बीजो
(विगइ के०) विगइ अने त्रीजो (अंबिल
के०) आअंबिल ए (तिय के०) त्रण पञ्चस्का-
ण जाणवां, तथा त्रीजा स्थानकने विषे एक
(डु के०) बेआसणु, बीजुं (इगासण के०)
एकासणुं अने त्रीजुं (एगठाणाई के०) एकल
ठाणादिक ए (तिय के०) त्रण पञ्चस्काण जाणवा.

हवे वली प्रकारांतरे उपवासादिक विधिये

उपवासने दिवसे पांच स्थानक केवी

रीते करवां ? ते कहे ठे.

पढमंमि चउढाई, तेरस बीयंमि तइय पा-
णस्स ॥ देसवगासं तुरिए, चरिमे जह संजवं
नेयं ॥ ७ ॥

२२२ पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

अर्थ—(पढममि के०) पहले स्थानके
(चउह्वाइ के०) चौथादिक एटले एक उपवा-
सथी मांडीने ठट्ट इत्यादि यावत् चोत्रोश
जक्त पर्यंत पञ्चस्काण करवां, तथा (बीयंमि
के०) बीजा स्थानकने विषे नोकारसी, पोरि-
सी, सार्द्धपोरिसी, पुरिमट्ट, अयवट्ट अने गंठस-
हियं, मुठसहियं, अंगुठसहियं, घरसहियं, प्र-
स्वेदसहियं, श्वासोद्वाससहियं, जलबिंदुसहियं,
दीपसहियं, ए (तेरस के०) तेर पञ्चस्काण
मांहेलुं हरकोइ पञ्चस्काण करवुं, तथा (तइय
के०) त्रीजा स्थानकने विषे (पाणस्स के०)
पाणीना छ आगारनुं पञ्चस्काण करवुं तथा
(तुरिए के०) चौथा स्थानकने विषे (देस-
वगासं के०) देसावगासिकनुं पञ्चस्काण करवुं
तथा पांचमा स्थानकने विषे (चरिमे के०)
ढेहेमानुं पञ्चस्काण जे दिवसचरिमं एटले रा-
त्रिनुं डुविहार, तिविहार, चउविहार पाणहार
प्रमुखनुं पञ्चस्काण ते (जहसंजवं के०) यथा-

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. १२३

संज्ञवे जे पोताने करवानी इच्छा होय ते यथा-
शक्तिये करवुं तथा ज्ञवचरिमादि जे ठे, ते पण
यथासंज्ञवे करवुं. एम (नेयं के०) जाणवुं. ए
पांच मांहेलुं जे कोइ करवुं ते पञ्चस्काण
कहीये ॥ ७ ॥

वली ए पञ्चस्काण करवाना पाठनोज
विशेष कहे ठे.

तह मज्ज पञ्चस्काणे,—सु न पिहु सूरुगयाइ
वोसिरई ॥ करणविहीउ न ज्ञइ, जहावसी-
याइ बिअठंदे ॥ ए ॥

अर्थ—(तह के०) तथा ए पद विशेष देखाड
वावाची ठे (मध्यपञ्चस्काणेषु के०) मध्यनां बे
स्थानक जे विगइ, नीवी अने आयंबिलनुं
तथा एकासण, बियासण अने एकलठाणानुं
ए बेनां ठ पञ्चस्काणोने विषे पृथग् पृथग् पञ्च-
स्काणे (सूरुगयाइ के०) सूरु उगए विग-
इउ पञ्चस्काइ इत्यादिक पाठ (नपिहु के०)
बारंवार न कहेवो, एटले प्रथम जे पञ्चस्काण

३२४ पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

मांडे, तिहां सूरें उग्गए कहेवो, परंतु पञ्चस्का-
ण पञ्चस्काण प्रत्ये न कहेवो, तेमज (वोसिरई
के०) वोसिरइ तथा वोसिरामि ए पाठ पण
अंतने विषे एक वार कहीये, पण वारंवार
न कहीये ए (करणविहीज के०) करवानो
विधि एटले पूर्वाचार्य परंपराये एमज कहेता
आव्या ठे करवानो एहज विधि ठे. माटे म-
होटा पुरुष पण (नभन्नइ के०) नथी ज्ञाण-
ता. (जहा के०) जेम (आवसीयाइ के०)
आवस्सियाए ए पाठ (बिअठंदे के०) बीजा
वांदणाने विषे कहेता नथी, ए पण पूर्वाचा-
र्यनी परंपरा ठे तेम इहां पण जाणी खेवुं ॥ए॥

तह तिविह-पञ्चस्काणे, ज्ञानंति अ पाणम
ञ्च आगारा ॥ इविहादारे अचित्त,-जोइणो त-
ह य फासुजले ॥ १० ॥

अर्थ-(तह के०) तेमज वली (तिवि-
हपञ्चस्काणे के०) तिविहारना पञ्चस्काणने
विषे तथा एकासणादि पञ्चस्काणे प्रासुक

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. २२५

निर्जीव जलपान संबंधी (पाणग के०) पानक एटले पाणीना (ष आगारा के०) ष आगार (जसंति अ के०) जगे ठे-कहे ठे. तेनां नाम कहे ठे. पाणस्स लेवेण वा, अलेवेण वा, अहेण वा, बहुलेवेण वा, ससित्थेण वा, अलित्थेण वा. ए ष आगारनां नाम जाणवां. तथा (दुविहाहारे के०) द्विविधाहार पञ्चस्काणने विषे (अचित्तभोइणो के०) अचित्तज्जो जी होय अथार्त् सचित्तभोज्य त्याग करेतेने तथा (तह य के०) तेमज जे एकासणा बियासणाविना (फासुजले के०) फासु पाणी पीतो होय एवा सचित्तपरिहारीने पण पञ्चस्काणने विषे पाणीना ष आगार कहेवा. ए प्रथम विकल्प.

तथा अचित्तज्जो जी होय अने फासु निर्जीव पाणी पीतो न होय तेने पाणस्सना आगार न कहेवा. ए बीजो विकल्प. तथा जे सचित्तज्जो जी होय पण फासु पाणी पीये ठे तो

३३६ पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

तेने पाणस्सना आगार ठ कहेवा. ए त्रीजो विकल्प. तथा सचित्तज्ञोजी ठे अने फासु पाणी पीतो नथी तो तेने पाणस्सना ठ आगार न कहेवा. तथा सचित्तज्ञोजी छे अने केवल खादिम, अशन अने स्वादिम रूपत्रण आहारना पञ्चस्काणने उद्देशे रात्रिप्रमुखे तिविहार करे ठे, तिहां पण पाणस्सना आगार न कहेवा. ए चोथो विकल्प. ए चार विकल्प आगारना कह्या, अहीं तथा शब्दथी विशेष जाणवुं ॥ १० ॥

इत्तुच्चिय खवणंबिल,-निवियाइसु फासुयं चिय जलं तु ॥ सहावि पियंति तहा, पञ्चस्कंति य तिविहारं ॥ ११ ॥

अर्थ-(इत्तुच्चिय के०) एटलाज माटे अचित्तज्ञोजी होय तेने (खवण के०) क्षपण एटले उपवासने विषे (अंबिल के०) आयंबिलने विषे, तथा (निवियाइसु के) निवि आदिक एटले निवि एकासणादिक तिविहार

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. ११७

पञ्चस्काण तथा आदिशब्दथी सचित्त परिहारने विषे (चिय के०) निश्चयथकी (फासुयं के०) प्रासुक अचित्त (जलं के०) जल ते (तु के०) जेम यति प्रासुक निर्जीव पाणी पीये (तहा के०) तेनी पेरे (सहावि के०) श्रावक पण प्रासुक पाणी (पियंति के०) पीये तेने पण एहिज आगार कहोये, परंतु ते (य के०) वली (तिहाहारं के०) तिविहार पञ्चस्काण(पञ्चस्कंति के०)पञ्चस्के.सचित्तजो जीने पण उपवास, आयंबिल, निविनुं पञ्चस्काण तिविहारे होय ते उण्ण पाणी पीये अने एकासणादि पञ्चस्काणनो नियम नथी. एमां तो डुविहार, तिविहार, चउविहार यथासंभवे होय ॥ ११ ॥

चउहाहारं तु नमो, रत्तिपि मुणीण सेस तिहचउहा ॥ निसि पोरिसि पुरिमैगा,—सणाइ सहाण डुतिचउहा ॥ ११ ॥ १ ॥

अर्थ—(नमो के०) नोकारसीनुं पञ्चस्काण

३२७ पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

तथा (रत्तिंपि के०) रात्रिनुं पञ्चस्खाण पण
(मुणीण के०) मुनिने—यतिने (तु के०) व-
ली नियमा (चउहाहारं के०) चउविहारज
होय अने (सेस के०) शेष पोरिसी आदिक
पञ्चस्काण ते मुनिने (तिहचउहा के०) ति-
विहारा तथा चउविहारा यथासंज्ञवे होय. हवे
श्रावक आश्रयी कहे छे. (निसि के०) रात्रि-
नुं पञ्चस्काण, (पोरिसि के०) पोरिसीनुं पञ्च-
स्काण, (पुरिम के०) पुरिमहनुं पञ्चस्काण अने
(एगासणाइ के०) कासणादिक पञ्चस्काण जे
ठे, ते (सहाण के०) श्रावकने अर्थे (डु ति
चउहा के०) डुविहार, तिविहार अने चउवि-
हार, ए त्रण प्रकारे यथायोग्ये होय, तिहां न-
वकारसी अने पोरसी तो श्रावकने चउविहार
पञ्चस्खाणेज होय, अने शेष पुरिमहादि पञ्च-
स्खाण तथा रात्रिनुं दिवस चरिमादि पञ्चस्का-
ण ते डुविहार तिविहार अने चउविहारे यथा
योग्य होय, परंतु ग्रंथांतरे एटलो विशेष ठे जे

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. ११९

एकासणादि तिविहार पञ्चस्वाणीने रात्रे पाण-
हार होय अने दुविहार पञ्चस्काणे एकासणा-
दिकेने विषे रात्रे चउविहार होय तथा केटले-
एक स्थानके श्रावकने-पण पोरिसी तिविहारे
बोली ठे. अने दुविहार पञ्चस्वाणे रात्रे तिवि-
हार होय परंतु ते कारणिक जाणवुं, व्यवहारे
समजवुं नही, इत्यादि बीजी विशेष वात ग्रंथां-
तरथी जाणवी, एटले चार विधिनुं बीजुं द्वार
पूर्ण थयुं. उत्तर बोळ चौद थया ॥ १२ ॥ १ ॥

हवे चार प्रकारना आहारनुं त्रीजुं

द्वार कहे छे.

खुहपसमखमेगागी, आहारिव एइ देइ
वा साथं ॥ खुहित वि खिवइ कुठे, जं पंकु-
वम तमाहारो ॥ १३ ॥

अर्थ—प्रथम सामान्य प्रकारे आहारनुं
खद्वण कहे ठे. जे (खुहपसम के०) क्षुधाने
उपशमाववाने अर्थे (खम के०) समर्थ होय
एवो जे (एगागी के०) एकाकी द्रव्य होय

२३० पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

तथा वली (आहारिव के०) आहारने विशेषेण (एइ के०) एति एटले आवे एवा लवण हिंगादिक जे आहारमांहे (सायं के०) स्वाद प्रत्ये (देइ के०) आपे ते, (वा के०) वली (जं के०) जे (पंकुवम के०) पंकोपम एटले कादवनी पेरे असार होय कादवनी उपमा धारण करे, एवुं कादव सरखुं द्रव्य होय परंतु (खुहिनवि के०) क्षुधितोपि एटले क्षुधित थको (कुठे के०) कोठामां-उदरमां (खिवइ के०) क्षिपति एटले क्षेपवे ठे अर्थात् खाय छे (तं के०) ते सर्व (आहारो के०) आहार जाणवो ॥१३॥

हवे ए आहारना मूल चार जेद ठे,

ते कहे छे.

असणे मुग्गोयणस, -तु मंन पय खज्ज र-
ब्ब कंदाई ॥ पाणे कंजिय जव कयर, ककोमो-
दग सुराइजलं ॥ १४ ॥

अर्थ-तिहां एक (असणे के०) अशन ते, आशु एटले शीघ्र जे क्षुधाने उपशमावो

पच्चरकाण ज्ञाष्य अर्थसहित. २३१

नाखे तेने अशन कहीये, तेने विषे (मुग्ग के०) मगादि सर्व कठोल जाति जाणवी. तथा (उंय-ण के०) उंदन ते चावल-ज्ञात प्रमुख सर्व उंदन जाति जाणवी. तथा (सत्तु के०) साथु-उ (मंरु के०) मांरा, रोटली, पकान, रोटला, पूडा प्रमुख. (पय के०) दूध, दही, घृत, तेल. माखण विगयादि प्रमुख (खज्जा के०) खाजां खीर, सुकुमारिकात्लापसी, दहींथरां, प्रमुख पकान. (रव्व के०) रावमी घेंस प्रमुख (कंदाई के०) कंदादिक ते सूरणकंदादिक जाणवां तेमज तुलसी नागरवढ्यादि पत्र विना सर्व जातिनां फल फूल पत्र सर्वकंद सर्व वनस्पतिविकार शाकादि कूह्वरो चूरिम पर्पिटिकादि सर्व वस्तुनी जाति अशनमांहे आवे, तथा लवण, हिंग, सूआ दाणा, अजमो, वरीयाली, धाणादिके तल्यां एक वेसण पण अशनमां आवे, इत्यादि सर्व अशनजाति समजवी.

हवे बीजो (पाणे के०) पानने विषे, तिहां

२३२ पञ्चरक्ताण ज्ञाप्य अर्थसहित.

जेने पीजीये ते पाणी कहीये.तेमां अप्काय ते नदी,
तलाव, डह, समुद्र इत्यादि पाणीना आश्रय
संबंधी सर्व स्थळोनुं पाणी जाणवुं. तथा कंजि-
य के०) कांजीनुं पाणी छासनी आछ, तथा
(जव के०) यवनुं धोयण, (कयर के०)
केरनुं धोयण, आमलादिकनुं धोयण, द्राक्षनुं
धोयण, तथा (कक्कोमोदग के०) काकडी प्रमुख
सर्व फलनां धोयणनुं उदक एटले पाणी, तथा
(सुराश्जलं के०) सुरादिजल ते मदिरा-
दिकनां पाणी जाणवां, ए अन्नक्षयमां जले ठे.
एमां आदि शब्दथी द्राक्षादिकना आसव,
नालिकेरादिकनां पाणी, इक्षुरस, सौवीर, तक्र
ते ढाश इत्यादि सर्व पदार्थ पाणीने विषे कल्पे
ठे, तथापि इक्षुरस, तक्र ते छास थने मदि-
रादि तथा नालिकेरादिकनां जलने सांप्रत
जितव्यवहारे अशनमां गणीये छीये ॥ १४ ॥

खाश्मे जतोस फलाइ, साश्मे सुंठि जीर
अजमाई ॥ महुगुम तंबोलाई, अणहारे मोय

निर्बाह ॥ १५ ॥ दारं ॥ ३ ॥

अर्थ—हवे त्रीजो खादिम आहार कहे ठे. (ख के०) आकाश एटले मुखनुं विवर कहिये, तेने पूरवाने लगारेक झूख मात्र ज्ञाजे, पण अन्नादिकनी परे तृप्ति न करे, परंतु कांश् एक अशन समान थाय ते खादिम वस्तु कहीये. ते (खाश्मे के०) खादिमने विषे. तिहां प्रथम (जक्तोस के०) जक्तोष एटले शेकेलां धान्य चणा प्रमुख तथा अखोड सुखाशिका सर्व जाणवा, तथा आंबा केलां प्रमुख सर्व (फलाश् के०) फलादिक जाणवां, तथा फलजातिनी सुखनी मेवा सर्व केरी पाकादिकनी जातियो, गुंदपाकादिक, डाढ़, चारोली प्रमुख मेवा जातिनुं सर्व पकान्न, खांरु साकरादि तेना विकार जे खांड कातली प्रमुख ते सर्व खादिमने विषे लीधा कल्पे. परंतु जीतव्यवहारे प्रसिद्धपणे अशन मध्ये लेपकृत उत्तम द्रव्यमां गण्या ठे, परंपराये. इत्यादिक सर्व खा-

३३४ पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

दिम “ जत्तोसं दंताइं, खज्जुरनालिकेर-
दस्काइं ॥ कक्कि अंबग फणसाइ, बहुविहं
खाइमं नेयं ॥ १ ॥ इत्यादिक विचार सर्व प्रव-
चनसारोद्धार ग्रंथथी जाणवो ॥ ए त्रीजो खा-
दिम आहार कह्यो ॥

हवे चोथो (साइमे के०) स्वादिमने
विषे शुं कल्पे ? ते कहे ठे. तिहां प्रथम जे
आस्वादे करी लश्ये अथवा आहारादिक जे
कीधां होय ते सर्व तेना स्वादमां विनाश
पामे, लयलीन थाय ते स्वादिम कह्ये तेमां
(सुंठि के०) सुंठ, (जीर के०) जीरुं, (अ-
जमाइं के०) अजमादिक; आदि शब्दथकी
पीपर, कंकोळ, हरडे, बेहेमां, आमलां, मरी,
पींपलीमूल, पीपर, अजमोद, आजोकाजो(तकम-
रीयां)काथो, कुलिंजर, कसेलो, कंटासिलो, मोथ,
जेठीमध, पुष्करमूल, एलची, बाबची, चिणि-
कबाब, कर्पूर, तज, तमालपत्र, नागकेशर,
केशर, जायफल, लविंग, हिं गुलाष्टक, हिं गुत्रे-

पचवस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. ३३५

वीसो, संचल, सैंधव, यवखार, खयरसार, कोठवमी, गोली सर्व जातिनी अशनादिमां न ज्ञले तेवी जाणवी, सर्व जातिनां दातण, तुलसीपत्र, श्रीपत्र, वारासोया, मेथी, गोमूत्रादिकना कीधा अन्नमेलादिकनी गोलीयो, चित्रो, पिंमार्थ, कोइएक तो पिंमार्थने खजुर कहे ठे, परंतु ग्रंथांतरे एने जे सूरणादि कंदनां खार चूदां करे ठे तेने कहे छे. कर्पूर, कचूरो, त्रिगडु, पंच पटोल, विरुलवण, इत्यादिक अनेक जातिना स्वादिम आहार जाणवा.

तथा (महु के०) मधु एटले मध अने (गुड के०) गोल, खांड, साकर तथा (तंबोलाई के०) तंबोलादिक ते विविध जातिनो तंबोल नागरवेलीनां पान तथा सोपारी प्रमुख ए पण स्वादिम जाणवा.

हवे अणाहार वस्तु कहे ठे. जे पूर्वे कहेला चारे आहारमांहेला कोइ पण आहारमा न आवे, परंतु चउविहार उपवासे तथा

२३६ पञ्चस्काण भाष्य अर्थसहित.

त्रिने चउविहारे वापरवी कल्पे, ते अणाहार वस्तु जाणवी. तेनां नाम कहे ठे.

(अणहारे के०) अनाहारने विषे कल्पे ते वस्तु कहे ठे. (मांयके०) लघुनीति ते गोमूत्रादि जाणवां. अने (निंबाई के०) निंबादिक ते लींबडानी शली पानडा प्रमुख पाचे अंग ए सर्व अनाहार वस्तु जाणवी, आदिशब्दथकी त्रिफला, (हरडां, बेडां अने आंबलां,) कडू, करियातुं, गलो, नाहि, धमासो, केरमामूल, बोरठालि मूल, बावलठालि, कंथेर मूल, चित्रो, खयर सार, सूखड, मलयागरु, अगुरु, चीरु, अंबर, कस्तूरी, राख, चूनो, रोहिणी वज, हृदिद्रा, पातली, आसगंधो, कुंदरु, चोपचीनी, रिंगणी, अफिणादिक सर्वजातिनां विष, साजीखार, चूनो, जीको, उपलेट, गुगल, अतिविष, पूंयाड, एलीउं, चूणीफल, सूरुखार, टंकणखार, गोमूत्र आदि दहने सर्व जातिनां अनिष्ट मूत्र, बोल्ल, मजीठ, कणयरमूल, कुंआर, थोहर, अर्कादिक

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. १३९

पंचकूल, खारो, फटकमी, चिमेरु इत्यादिक वस्तु सर्व अनिष्ट स्वादवान् ठे, अने इहा विना जे चीज मुखमां प्रक्षेप करीये ते सर्व अणाहार जाणवी. ए उपवासमां पण लेवी सूजे, अने आयंबिल मध्ये पाणहार पञ्चस्काण कर्या पछी सूजे ए आहारनुं त्रीजुं द्वार थयुं, उत्तर जेद अढार थया ॥ १५ ॥

हवे नवकारसी प्रमुखना आगारनी संख्यानुं चौथुं द्वार कहे ठे.

दो नवकार ठ पोरिसि, सग पुरिमठे इगासणे अछ ॥ सत्तेगठाण अंबिलि, अछ पणच उत्थि ठ प्पाणे ॥ १६ ॥

अर्थ—जे मूलगुण उत्तरगुण रूप पञ्चस्काण राखवाने अर्थे वाक्नी रूप होय ते आगार(छूट) जाणवा. तिहां अपवाद पदे द्रव्य, क्षेत्र, काल अने ज्ञावादिके विचारतां मूलगुणं पञ्चस्काणने विषे अन्नस्थणादिक चार आगार जाणवा. अने उत्तर गुण पञ्चस्काणने विषे यथोक्त रीते आग-

३३० पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

स्र कहेशे ते प्रमाणे सर्वत्र आगार जाणवा. ते सर्व मली एकवार उच्चरथा थका बावीश आगार थाय. यद्यपि अन्नत्थऊससिएणादिक सोल आगार काउस्सग्गना ठे तथा समकितना रायाभिउंगादिक ठ आगार ठे, तेमज एक चो-लपट्टागारेणं छे, एवं सर्व मली (४५) आगार थाय ठे, परंतु अहींयां तो दश पञ्चस्काणने विषे बावीश आगारनुंज काम ठे, माटे ते कहे छे.

(नवकार के०) नोकारसीना पञ्चस्काणने विषे (दो के०) बे आगार जाणवा. (पोरिसि के०) पोरिसीना पञ्चस्काणने विषे (छ के०) ठ आगार, तेम सार्द्ध पोरिसिना पञ्चस्काणे पण ठ आगार, (पुरिमह के०) पुरिमार्द्धना पञ्चस्काणने विषे (सग के०) सात आगार, (इगासणे के०) एकासणाना पञ्चस्काणने विषे (अठ के०) आठ आगार, (एगठाण के०) एकल-ठाणाना पञ्चस्काणने विषे (सत्त के०) सात आगार, (अंबिलि अठ के०) आयंबिलिना प-

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. १३९

चञ्चस्काणने विषे आठ आगार जाणवा. (चउत्थि के०) चोथज्जक्ते एट्ठे उपवासना पञ्चस्काणने विषे (पण के०) पांच आगार, (प्पाणे के०) पाणस्सना पञ्चस्काणने विषे (छ के०) छ आगार जाणवा ॥ १६ ॥

चउ चरिमे चउज्जिग्गहि, पण पावरणे नवठ निवीए ॥ आगारुक्खित्तविवेग, मुत्तु दव्व+ विगइ-नियमिठ ॥ १७ ॥

अर्थ—(चरिमे के०) दिवसचरिमना पञ्चस्काणने विषे (चउ के०) चार आगार जाणवा, (अज्जिग्गहि के०) अज्जिग्रहना पञ्चस्काणने विषे (चउ के०) चार आगार जाणवा. (पावरणे के०) प्रावरण एट्ठे वस्त्र मूकवाना पञ्चस्काणने विषे (पण के०) पांच आगार जाणवा, (नवठ निवीए के०) निवीना पञ्चस्काणने विषे नव आगार पण होय अने आठ आगार पण होय, तिहां जे पिंड अने द्रव्य रूप बेहु विगइनुं पञ्चस्काण करे तेहने नव

१४० पञ्चस्काण जाष्य अर्थसहित.

आगार जाणवा, अने जे एकली (द्रवविगइ के०) द्रव्यविगइमात्रनो (नियमि के०) नियम करे तेने (उस्कित्तविवेग के०) उस्कि-
त्तविवेगेणं ए (आगार के०) आगार तेने (मुत्तु के०) मूकीने बाकीना (अष्ठ के०)
आठ आगार होय ॥ १७ ॥ तेना यंत्रनी स्था-
पना आगल करी ठे.

हवे प्रत्येक पञ्चस्काण संबन्धी आगारोनां
नाम कही देखामे ठे.

अन्न सह डु नमुकारे, अन्न सह पठ दि-
सय साहु सव ॥ पोरिसि ठ सहूपोरिसि, पुर्मिह
सत्त समहत्तरा ॥ १८ ॥

अर्थ—(नमुकारे के०) नवकारसिना पञ्च-
स्काणने विषे एक (अन्न के०) अन्नश्थणान्नो-
गेणं, बीजा (सह के०) सहस्सागारेणं ए
(डु के०) बे आगार जाणवा, तथा एक (अ-
न्न के०) अन्नश्थणान्नोगेणं, बीजो (सह के०)

पञ्चस्काण्य आष्य अर्थसहित. २५१

सहस्सागारेणं, त्रीजो (पञ्च के०) पञ्चनका-
लेणं, चोथो (विसय के०) विसामोहेणं, पां-
चमो (साहु के०) साहुवयणेणं, ठठो (सब
के०) सबसमाहिवत्तियागारेणं ए (ठ के०)
ब आगार ते (पोरिसि के०) पोरिसीना पञ्च-
स्काणने विषे जाणवा. तेमज (सहूपोरिसि के०)
सार्द्धपोरिसीना पञ्चस्काणने विषे पण एहिज
ठ आगार जाणवा. तथा वली एज पोरिसीना
ठ आगारने एक (महत्तरा के०) महत्तरा-
गारेणं ए आगारे करी (स के०) सहित क-
रीये तेवारे (सत्त के०) सात आगार थाय
ले (पुरिमह के०) पुरिमह तथा अवहना प-
ञ्चस्काणने विषे जाणवा ॥ १७ ॥

हवे एकासणा तथा एकलठाणाना आगार
कहे ठे.

अन्न सहस्सागारिय, आलुंटाण गुरुअ पारि
मह सब ॥ एग विआसणि अठज, सग श्गठाणे
आलुंटा विणा ॥ १८ ॥

३४२ पञ्चस्काण. ज्ञाप्य अर्थसहितः

अर्थ—एक (अन्न के०) अन्नज्ञाणाज्ञो-
गेणं, बीजो (सहस्सा के०) सहस्सागारेणं,
त्रीजो (सागारिय के०) सागारियागारेणं,
स्रोतो (आउंटण के०) आउट्टणपसारेणं, पा-
चमो (गुरुअ के०) गुरुअप्पुछाणेणं, उठो
(पारि के०) पारिछावणियागारेणं, सातमो
(मह के०) महत्तरागारेणं, आठमो, (सब
के०) सबसमाहिवत्तियागारेणं, ए (अछउ
के०) आठ आगार ते (एग बिआसणि के०)
एकासण अने बियासणना पञ्चस्काणने विषे
जाणवा, तथा एज आठमांथी एक (आउंट-
विणा के) आउट्टणपसारेणं ए आगार विना
शेष एकासणने विषे जे कहा ठे तेज (सग
के०) सात आगार ते (इगठाणे के०) एकल-
ठागाना पञ्चस्काणने विषे होय ॥ १९ ॥ जिहां
जंमणा हाथे जमे, मात्र कोलीया खेवानेज
हाथ फेरवे, परंतु अंगोपांगने तो खरज खण-
वादिकने कामे पण हलावे नही ते एकलठाणुं

जाणवुं ॥ १९ ॥

हवे विगइ, नीवि तथा आयं विलना
आगार कहे ठे.

अन्न सह लेवा गिह, उस्कित्त पमुच्च पारि
मह सवे ॥ विगइनिविगइए नव, पमुच्च विणु
अंबिले अठ ॥ २० ॥

अर्थ—एक (अन्न के०) अन्नठणान्नो-
गेणं, बीजो (सह के०) सहस्सागारेणं, त्री-
जो (लेवा के०) लेवालेवेणं, चोथो (गिह
के०) गिहठ संसठेणं, पांचमो (उस्कित्त के०)
उस्कित्तविवेगेणं, ठठो (पमुच्च के०) पमुच्च-
मस्किणं, सातमो (पारि के०) पारिठावणि-
यागारेणं, आठमो (मह के०) महत्तरागारेणं
नवमो (सवे के०) सबसमाहिवत्तियागारेणं,
ए (नव के०) नव आगार ते (विगइ के०)
विगइ तथा (निविगइए के०) निविगइ मल्ली
वे पञ्चस्काणने विषे जाणवा, तथा ए नवमां-
हेथी एक (पमुच्चविणु के०)

१४४ पञ्चस्काण भाष्य-अर्थसहित.

ए आगा विना शेष (अष्ठ के०) आठ आ-
गार जे विगड़ अने नीविना कहा तेज (अ-
बिले के०) आयंबिलना पञ्चस्काणने विषे
जाणवा. जिहां आम्ल एटले खाटो चोथो रस
तेहथी निवर्त्तवुं ते आयंबिल कहीये; तेना
त्रण प्रकार ठे, एक उदन, बीजो कुट्माष,
त्रीजो साथुआदिक; ए त्रण जेदे ठे, अथवा
(आचाम्ल के०) उंसामणनी पेरे जिहां अ-
न्नादिक नीरस थइ निकले तेने आयंबिल
कहीये ॥ १० ॥

हवे उपवासना आगार कहे ठे.

अन्न सहपारि मह सब, पंच खवणे ठ
पाणि लेवाई ॥ चउ चरिमंगुछाई, जिग्गहि
अन्न सहमह सवे ॥ ११ ॥

अर्थ-एक (अन्न के०) अन्नत्थणाजो-
गेणं, बीजो (सह के०) सहस्सागारेणं, त्री-
जो (पारि के०) पारिष्ठावणियागारेणं, चोथो
(मह के०) महत्तरागारेणं, पांचमो (सब

पञ्चस्काण जाण्य अर्थसहित. २४५

के०) सबसमाहिवत्तियागारेणं, ए (पंच
के०) पांच आगार (खवणे के०) उपवा-
सना पञ्चस्काणने विषे जाणवा. तथा एमां
अचित्त पाणी पीये माटे (पाणि के०) पाण-
सना पञ्चस्काणने विषे लेवेण वा, अलेवेण
वा, अछेण वा, बहुलेवेण वा, ससिन्हेण वा, अ-
सिन्हेणवा, ए (लेवाई के०) लेपादिक (ठ के०) ठ
आगार जाणवा, तथा एक (अन्न के०) अन्न-
स्थणाजोगेणं, बीजो (सह के०) सहस्तरागारेणं,
त्रीजो (मह के०) महत्तरागारेणं, चोथो (सबे
के०) सब समाहिवत्तियागारेणं ए (चउ के०)
चार आगार ते (चरिम के०) दिवस चरि-
सना पञ्चस्काणने विषे तथा (अंगुठाई जिग-
हि के०) अंगुष्ठमुठिसहियादिक अजिग्रहना
पञ्च काणने विषे जाणवा ॥ २१ ॥

---

३४६ पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

पञ्चस्काणना आगारोनी संख्याना यंत्रनी स्थापना.

अंक	पञ्चस्काणनाम	संख्या.	आगारोनां नाम.
१	नोकारसी.	२	अन्न० ॥ सह० ॥
२	पोरिसी.	६	अन्न० ॥ सह० ॥ पच्छन्न० ॥ दिसामो० ॥ साहु० ॥ सव्व० ॥
३	साढपोरिसी.	६	अन्न० ॥ सह० ॥ पच्छन्न० ॥ दिसामो० ॥ साहु० ॥ सव्व० ॥
४	पुरिमद्.	७	अन्न०, सह०, पच्छ०, दिसा०, साहु०, सव्व०, महत्त० ॥
५	अवद्.	७	अन्न०, सह० पच्छ०, दिसा०, साहु०, सव्व०, महत्त० ॥
६	एकासणुं.	८	अन्न०, सह०, सागा०, आउ०, गुरु०, पारि०, मह०, सव्व० ॥
७	वियासणुं.	८	अन्न०, सह०, सागा०, आउ०, गुरु०, पारि०, मह०, सव्व० ॥
८	एकलठाणुं.	७	अन्न०, सह०, सागारि०, गुरु०, पारि०, मह०, सव्व० ॥
९	नीवी.	९	अन्न., सहस्सा., लेवा., गिहत्थ०, उखित्त.,
१०	विगइ.	९	पडुच्च०, पारि०, महत्त०, सव्व० ॥
११	आयंबिल.	८	अन्न०, सह०, लेवा०, गिह०, उखित्त०, पारि०, मह०, सव्व० ॥
१२	उपवास.	५	अन्न०, सह०, पारि०, मह०, सव्व०, चोलपट्टा-गार यतिने.
१३	पाणहार.	६	लेवे०, अले०, अच्छे., बहु., ससित्थे., असित्थे. ॥

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. २४३

१४	अभिग्रह संकेत.	४	अन्न०, सह०, मह०, सव्व० ॥
१५	दिवसचरिमं.	४	" " " "
१६	भवचरिमं.	४	" " " "
१७	देशावगासिक.	४	" " " "
१८	समकितना.	४	दिराया०, गणा०, बला०, देवा०, गुरुनि., वित्ति०

इहां उरिक्तविवेगेणं ए जे आगार ठे, ते आगार पिंडविगई आश्रयी ठे, ते पिंरु विगय जणाववा माटे विगयना जेद कही देखाडे ठे. परंतु विगयना जेदो कहेवानुं छार तो आगल आवशे हाल अहीयां तो मात्र पिंरु विगय उखाववाने निमित्तेज कहे ठे.

डुध महु मज्ज तिद्धं, चउरो दवविगई चउर पिंरुदवा ॥ घय गुल दहियं पिसियं, मस्कण पकन्न दो पिंरु ॥ २२ ॥

अर्थ-एक (डुध के०) डुग्ध, बीजो (महु के०) मधु त्रीजो (मज्जा के०) मय एटखे मदिरा अने चोथो (तिद्धं के०) तैल ए (चउरो के०) चार (दवविगई के०) ड्रव्य विगय ठे. ए चार ते ढीखुं विगय होय, रसरूप

३४७ पञ्चस्काण जाष्य, अर्थसहित.

होय, माटे एने रसविगय कह्ये, अने ए (घय के०) घृत, बीजो (गुल के०) गोख, श्रीजो (दहियं के०) दधि एटले दहीं अने चोथो (पिसियं के०) पिशित ते मांस ए (चउर के०) चार विगय जे ठे ते (पिंडदवा के०) पिंरुद्र-व्यरूप जाणवा. एटले ए चार पिंडरूप श्रीणो पिंड होय अने कौश्र वेला रसरूप होय. तथा एक (मस्काण के०) माखण, बीजो (पक्कन्न के०) पक्कान ए (दो के०) दो विगय ते स्वजावे करीने (पिंडा के०) पिंरु रूप होय. कठिन होय, माटे एने पिंरुविगय कह्ये. ए दसविगय कहां. इहां उस्किन्नविवेगेण ए आगार जे ठे ते पिंरुविगयनो ठे ते जणाववा माटे आ गाथा कही ॥ ३२ ॥

हवे केटलाएक पञ्चस्काण मांहे मांहे आगार तथा पाठ उच्चार विशेषे करी सरखा ठे. एटले तेना आगार पण मांहेमांहे सरखा ठे, अने पाठ पण सरखा ठे, ते कहे ठे.

पञ्चरंका ॥ ज्ञाप्य अर्थसहित. २४६

पोरिसि सहमवहं, दुजत्त निविगइ पोरसाइ
समा ॥ अंगुठ मुठि गंठी, सचित्त दवाइ जि-
ग्गहियं ॥ २३ ॥

अर्थ—(पोरसाइसमा के०) पोरिसि आदे
देइने पञ्चरंका ॥ जे ठे, ते सरखां जाणवां, एट-
ले एक पोरिसि अने बीजी (पोरिसिसहं के०)
साई पोरिसि ए बे सरखां जाणवां एटले पो-
रिसिने साई पोरिसिना पञ्चरंकाणना पाठनो
उच्चार तथा आगार पण सरखा ठे. तेमज पु-
रिमहं ने (अवहं के०) अवहं पञ्चरंकाण पण
सरखुं जाणवुं, तथा एकासणा अने (दुजत्त के०)
द्विजत्त एटले बीआसणानु पञ्चरंकाण अने
आगार पण सरखा जाणवा, तथा विगइ ने
(निविगइ के०) नीविनुं पञ्चरंकाण अने आ-
गार पण सरखा जाणवा. तथा (अंगुठ के०)
अंगुठसहियं, (मुठि के०) मुठिसहियं, (गं-
ठी के०) गंठिसहियं, (सचित्तदवा के०) स-
चित्त इव्यादिकनुं पञ्चरंकाण एटले सचित्त अ-

१५० पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

व्यादिकना पञ्चस्काण जे देसावगासिक, तेमज दिवसचरिमादिनां पञ्चस्काण ए सर्व (जिग्गहियं के०) अजिग्रह पञ्चस्काण कहेवाय, तेना पण मांहोमांहे पाठ तथा आगार सरखा जाणवा. परंतु कालप्रमाणादिके तथा स्थानके तो फेरफार होयज ॥ १३ ॥

हवे ए सर्व आगारोना अर्थ कहे ठे.

विस्मरण—मणाजोगो, सहसागारो सयं मुहपवेसो ॥ पल्लनकाल मेदाइ, दिसि—विवजासु दिसिमोहो ॥ १४ ॥

अर्थ—जे (विस्मरणं के०) विस्मरण थइ जाय ते (अणाजोगो के०) अनाजोग जाणवो, एटखे पञ्चस्काणनो उपयोग अनाजोग अकी वीसरि जाय, तेवारे अजाणपणे कांइ स्वमां प्रक्षेप करे तो तेथी पञ्चस्काण जंग न थाय, ए प्रथम अणाजोगेणं आगार कद्यो; एनी साथे अन्नन्न शब्द जोमीये तेवारे अन्नन्नणाजोगेणं एवुं नाम थाय, माटे तेनुं कारण समजवामे

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. ३५१

नीचे अर्थ लखीये ढीये,—अन्नत्थणाजोगेणं एटखे
अन्यः अने अनाजोगात् तिहां अन्यत्र एटखे
जे आगार कहां होय ते आगार वर्जीने बीजा
सर्वत्र स्थानके पञ्चस्काण पालवानी यत्ना रा-
खवी. अन्नञ्च ए पद सर्वे आगारे जोखुं,
तथा अनाजोगात् एटखे वीसरवाथकी
अर्थात् पञ्चस्काणनो उपयोग वीसरते अजाण-
तां कांइ मुखमां प्रक्षेप कराइ जाय, पढी पञ्च-
स्काण सांजरी आवे, तेवारे तरत मुखथकी
त्याग करे, तेथी पञ्चस्काण जंग थाय नहीं,
अथवा अजाणे मुखथकी हेठे उतर्युं पढी का-
खांतरे अथवा तुरत स्मरणमां आवे तोपण प-
ञ्चस्काणनो जंग थाय नहीं, परंतु शुद्ध व्यवहार
ठे, तेथी फरी निःशंक न थाय ते माटे यथा-
योग्य प्रायश्चित्त लेवुं. ए वात सर्व आगारोने
विषे जाणवी. माटे अहीं पीठिकारूपे लखी ठे.

बीजो (सहसागारो के०) सहसात्कार ते
(सयं मुह के०) पोतानी मेळे आवी मुखमांहे

२५३ पञ्चस्काण जाण्य अथसोहितः

(पवेसो के०) प्रवेश करे ते जाणवुं. एटले पञ्चस्काण कीधुं ठे तेनो उपयोग तो वीसर्यो नथी, पण कार्य क वाना प्रवर्त्तनयोग लक्षण स.सा.स्कारे स्वजावेज पोतानां मुखमां कांड प्रवेश अइ जाय. जेम दधि मथतां थकां ठांटो उमीने मुखमां पनी जाय, तथा चउविहार उपवास होय, अने वर्षाकालमां मेघनो ठांटो मुखमां पनी जाय, तो पञ्चस्काण जांगे नहीं.

त्रीजो (पष्ठन्नकाल के०) प्रष्ठन्नकाल ते कालनी प्रष्ठन्नता जाणवी. जेम (मेहाइ के०) मेघादि एटले मेघना वादले करीने ढंकाइ मयेला सूर्यनी खबर न पके, तथा आदिशब्दथकी दिग् दाह, ग्रहादिक, रजोवृष्टि, पर्वत प्रमुख सर्व जाणी लेवुं तिहां पर्वत अने वादळां प्रमुखे अंतरिक्ष सूर्य देखाय नहीं; अथवा रज उमवे करी न देखाय; तेवारे पोरिसीयादिकना कालनी खबर न पमतां अपूर्ण थयेलीने संपूर्ण थयेली जाणीने, जमवा बेसी जाय ती

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. १५३

पञ्चस्काण जंग न थाय. परंतु जाणवामां आवे तो पठी अर्छो जम्यो थको होय तो पण एसज बेशी रहे, अने पोरिसी आदि पूर्ण थाय, पठी जमे तो जंग न थाय; परंतु हजी पूर्ण थइ नथी, एवं जाणवामां आवे तो पण अटके नहीं अने जमे, तो पञ्चस्काण जंग थइ जाय ॥

चोथो (दिसिमोहो के०) दिसामोहेणं ते (दिसिविवज्जासु के०) दिशिना विपर्यासपणा-थकी-जेवारे दिइमूढ थइ जाय, तेवारे पूर्वने पश्चिम करी जाणे अने पश्चिमने पूर्व करी जाणे एस खबर न पनुवाथी अपूर्ण पञ्चस्काणे पण पूर्ण काल थयो जाणीने जमे तो पञ्चस्काण जंग नहीं अने दिइमोह मटी गया पठी जेवारे जाणवामां आवे तेवारे पूर्वनी पेठे अर्छो जम्यो थको होय तो पण पञ्चस्काण पूर्ण थाय तिहां सुधी एसज बेशी रहे अने काल पूरो थया पठी जमे ॥ १४ ॥

साहुवयण उग्घामा, -पोरिसि तणु-सुन्नया

१५४ पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्धसहित.

समाहित्ति ॥ संघाश्कजा महत्तर, गिहठ बं-
दाइ सागारी ॥ १५ ॥

अर्थ—पांचमुं (उग्घाना पोरिसि के०)
उग्घान पोरिसी एवुं (साहुवयण के०) सा-
धुनुं वचन एटले बहुपनिपुष्ठा पोरिसि एवुं
सांजलीने जो अपूर्ण पञ्चस्काणे जमे तो पण
पोरिसी जंग न थाय, पठी कोइकना कहेवा
उपरथी जाणवामां आवे के हजी लगण पोरि-
सानो काल पूर्ण थयो नथी, तेवारे पूर्वोक्त
रीते अर्धरुक्त रहे, अने पोरिसीनो काल पूर्ण
थया पठी जमे ए साहुवयणेणं नामे आ-
गार जाणवो.

ठठो (तणु के०) शरीर तेनुं (सुञ्जया
के०) स्वस्थता जे निराबाधपणुं तेने (समा-
हि के०) समाधि (इति के०) एम कहीये,
एटला माटे ए सबसमाहिवत्तियागारेणं कहे-
वाय. इहा तीव्रशूलादिक रोग उपने थके,
आर्त्त रौद्रनी सर्वथा निराशे जे शरीरनी स्व-

पञ्च काण ज्ञाप्य अर्थसहित. १५५

स्थिता ते सर्व समाधि कहीये. तत्प्रत्ययिक जे कारण ते सर्वसमाधिवर्तिताकार कहीये. ते समाधिने निमित्ते जे औषध पथ्यादिकनी प्रवृत्तिने विषे अपूर्ण प्रत्याख्यान जमतां पण पञ्चस्काण जंग थाय नहीं.

सातमुं (संघाश्कज्ज के०) संघादिकनुं कोइ कार्य उपने थके वरेरानी आझा पाखे, तेने (महत्तर के०) महत्तरागार कहीये. ते आवी रीते के जे पञ्चस्काण कीधुं ठे, तेनी अनुपालनाथकी पण जो निर्जरानी अपेहाये विचारीये तो महोदुं निर्जरा वाज हेतु कार्य ठे, अने अन्य पुरुषोथी कार्य असाध्य ठे, बाजा कोइ पुरुषोथी थाय तेम नथी, एवुं कोइ संघनुं तथा आदि शब्द थकी चैत्य ग्वानादिकना कार्ये प्रयोजन ठे, तेहिज आगार ते महत्तरागार कहीये. तिहां अपूर्ण काखे जमतां पञ्चस्काण जंग न थाय.

आठुं (गिहठ के०) गृहस्थनी नजर

१५६ पञ्चखाण जाष्य अर्थसहित.

पके, तथा (बंदाइ के०) सर्पबंदिवानादिकती
नजर पके, तेने (सागारी क०) सागारिआ-
गारेणं कहिये. तिहां आगार एटले घर तेषे
करी सहित ठे जे तेने सागारि कहीये, तेनी
नजरे देखतां साधुने आहार करवो कटपे नहीं.
केम के ए थकी प्रवचनोपघातादिक बहु दो-
षनो संजव थाय, माटे साधुने जमतां थकां
जो सागारी आवी पके, अने ते जो चल होय,
एटले तरत जवावालो होय तो क्णैक बेसी
रहे, अने तेने स्थिर रहेतो जाणे तो स्वाध्या-
यादिकना जंगना जयथकी अन्यत्र जइने
तेहिज आसने जमे, तो पञ्चखाण जंग न थाय.
ए जेम गृहस्थने सागारी कहीये तेमज जे-
हनो दृष्टिए देखतां अन्न खाइये ते पचे नहीं,
तेने पण सागारिक कहीये तथा उपलक्षणे
आदि शब्दथकी सर्प, अग्नि, प्रदीप, नरेखी, पा-
णीनी रेल आवे, तथा गृहपातादिक एटले घर
पडतुं होय, ए आगार पण लेवा. इत्यादिक

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. १५७

जुपद्रवोना कारणे अन्यस्थानके जइ जमतां
पण पञ्चस्काण जंग न थाय ॥ २५ ॥

आजंटाण--भंगाणं, गुरु पाहुणसाहु गुरुअ-
चुछाणं ॥ परिठावण विहि--गहिए, जइण पाव-
रण कम्पिट्टो ॥ २६ ॥

अर्थ--नवमो (अंगाणं के०) पग प्रमुख
अंग तेनुं (आजंटाण के०) आकुंचन एटले
संकोचवुं तथा पसारवुं ते अणखमते करवुं पके,
एटला माटे एने आजट्टणपसारेणं आगार क-
हीये, तेथी जमतां थकां कांइक पोतानां आ-
सनादिक चलायमान थाय, तो पञ्चस्काण
जंग न थाय.

दशमो (गुरुके०) पोताना गुरु आचार्यादि
आवे अथवा कोइ महोटो (पाहुणसाहु के०)
प्राहुणो साधु आवे थके जमतां उठवुं पडे तो
(गुरुअचुछाणं के०) गुरुअपुछाणं आगार
थाय, एटले ते आवेला आचार्यादिक गुरुनां
विनयादिक करवा माटे अभ्युत्थानादिक साच-

१५७ पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

ववा सारु उठवुं पके तो फरी तेमज वैसीने जमे
तो पञ्चस्काण जंग न थाय ॥

अगियारमो (परिठावण के०) जै अन्न
परठवातुं होय ते (विहिगहिए के०) वि-
धिये ग्रहण करेळुं होय ते उपवासादिक पञ्च-
स्काणमां पण लेवुं पके तैने पारिष्ठावणियागा-
रेणं कहीये, एटले जे विधिये करी निर्दोषपणे
ग्रहण कर्युं, अने विधिये वहेंची आप्युं होय,
पठी अन्य साधुये विधिये उक्त करया अकी
कांडक आहार उगयो ते पारिष्ठापन योग्य
अयुं, परंतु ते अधिक आहारने परठवतां दोष
उपजे ठे, एवुं जाणीने तेहवुं अन्न तथा विम-
यादिकने गुरुनी आझाये आहारतां पञ्चस्काण
जंग न थाय. तिहां एटळुं विशेष जे चउवि-
हार उपवासमांहे पाणीनुं पारिष्ठावणियागारेणं
आय, तथा तिविहार उपवासना पञ्चस्काणमां
अन्नादिकनुं पारिष्ठावणियागारेणं थाय, परंतु
विमयादिकनुं पारिष्ठावणियागारेणं न थाय,

पञ्चस्काणे प्राण्य अर्थसांत. २५९

अने बीजा सर्व पञ्चस्काणेने विषे थाय. ए आगार यतिने होय परंतु पाठ संलग्न ठे माटे गृहस्थने पण पाठमां कहेवाय ठे.

बारमो (जड्ण के०) यतिने अर्थे आगार जाणवो ते यतिने अर्थे (पावरण के०) प्रावरणना पञ्चस्काणे (कडिपट्टो के०) चोखपट्ट तेहनो आगार जाणवो, एटले वस्त्र मुक्ती नम्र थड बेठो होय अने गृहस्थ आवे एटले लज्जाने माटे उठीने चोखपट्ट पहेरे, तेने चोखपट्टागारेणं कहीये एथी पञ्चस्काण जंग न थाय. ए आगार पण यतिने होय ॥ २६ ॥

खरमिय दूहिअ मोवा,--इ लेव संसठ मुच्च मंमार्ई ॥ उक्कित्त पिंमविगई,--णं मक्कियं अंमुलीहिं मणा ॥ २७ ॥

अर्थ-तेरमो, प्रथम (खरमिय के०) खरमयो होय अने पठी तेने (दूहिअ के०) खुंठी नांख्यो होय एटले खरमयो ते लेप अने खेच्छयं ते अलेप एवो (मोवाइ के०) डोयो

२६० पञ्चस्काण जाष्य अर्थसहित.

चाटुवो प्रमुख होय ते (लेव के०) लेवाले-
वेणं आगार जाणवो. एटले नोजननुं जाजन
अथवा चाटुवा प्रमुख होय ते अकटपनीय
एवा विगय अने शाक प्रमुख अन्नादिके खर-
डया होय, पठी ते कडठी प्रमुखने खुंठीने अ-
लेप कीधां होय, तो पण कांडक विगयादिक
अवयवना सझावे सहित ठे; तेवा जाजने
करी आयंबिलादिक पञ्चस्काणवाखाने जमतां-
लेतां पञ्चस्काण जंग थाय नही.

चौदमो गिहृष्ठसंसृष्टं एटले जक्तदायक
गृहस्थसंबंधि विगयादिके वघारादिके (संसृष्ट
के०) संसृष्ट एटले मिश्र कीधुं एवुं (मुच्च के०)
शाकादिक करंवादिक तथा (मंमई के०)
मांमदिक ते लगारेक हाथे गोळ प्रमुखे चोप-
मा कीधा होय, तेने गृहस्थसंसृष्ट कहीये, ते
निविना पञ्चस्काणे लेवा कटपे तथा आयंबि-
लमां पण किंचिन्मात्र तैलादिके स्निग्ध हाथे
खगामेला एवा मंमकादिक होय ते पण यतिने

लेतां पञ्चस्काण जंग न थाय.

पन्नरमो (पिंडविगईणं के०) पिंरूप
विगयनुं (उखित्त के०) उत्किप्त एटले पाबुं
लेवुं एटला माटे एने उखित्तविवेगेणं नामे
आगार कहिये. एटले ए ज्ञाव जे मांडा प्रमुख
अन्न तथा पूपिकादिक ऊपर गोळ प्रमुख तथा
माखणादिक मूश्यां होय, ते फरी पाठा तेना
उपरथी उपाडी पण लीधा होय एटले ए गोळ
माखणादिक जे पिंरुविगय ठे ते एवां ठे, के
जे पदार्थ उपर राखेलां होय, तेने फरी जेवारे
तेना उपरथी पाठां उधरी लश्ये तेवारे ते निः
शेषपणे एटले बधां पाठां लेवाइ शकाय नही,
कांश्क पण रोटला प्रमुखने लागेलां थकांज
रही जाय, माटे जेना उपरथी पिंरुविगइ अल-
गी करी लीधी होय एवा रोटला प्रमुखने वि-
गइना पञ्चस्काणवालो, जो गृहस्थना घरथी
वहोरीने जुंजे, तो पञ्चस्काण जंग न थाय.

सोलमो (मखियं के०) मसळयुं (अंगु-

३६३ पञ्चस्काण जाष्य अर्थसहित.

लीहिं के०) अंगुलीयें करीने (मणा के०)
लगारेक एटले ए जाव जे अंगुलिये घृता-
दिक चोपडोने मांन प्रमुख करे तेने पशु-
चमस्किएणं कहीये. ते सर्वथा रूक्ष एवा
मंडकादिक होय तेने लगारेक स्नेहवंत सु-
मारता उपजाववाने अर्थे लहचूइ प्रमुख
अंगुलीये करी अहित कीधुं होय ते नीवि प-
ञ्चस्काणमां लेतां पञ्चस्काण जंग न थाय, परंतु
घृतादिकनी धाराये करी अहित करे, तो लेवुं
कटपे नहीं. ए सोल आगार अशन आश्री
कहा ॥ १७ ॥

हवे पाणस्सना ठ आगारनो अर्थ कहे ठे.

लेवामं आयामा-इ इत्थर सोवीरमह-मुसि-
णजलं ॥ धोत्थण बहुल ससिंठं, जस्सेइम इत्थर
सिंठविणा ॥१७॥ दारं ॥४॥

अर्थ—प्रथम (लेवामं के०) लेपकृत पाणी
ते कोने कहीये ? के (आयामाइ के०) आचा-
म्लादि--उंसामण आदिशब्द थकी आंबली त-

पञ्चस्कान्नाष्य अर्थसहित. १६३

आ द्राक्षानुं पाणी पण जाणवुं. एटला माटे ए
आगारनुं नाम लेवेणवा कहीये.

बीजो (इत्तर के०) इत्तर एटले पूर्वोक्त
लेप अकी उलटुं अलेपकृत पाणी लेवुं, ते माटे
ए आगारनुं नाम अलेवेणं वा जाणवुं. ते (सो-
वीरं के०) सौवीर-कांजी धोयण आदिशब्दधी
गडूल जरवाणी प्रमुख जाणवुं.

त्रीजो (अहं के०) अह ते निर्मल पाणी
(उसिणजलं के०) ऊष्ण पाणी एटले त्रिदंडो-
त्कालिक ऊष्ण जल अथवा बीजुं पण निर्मल
पाणी नितर्युं फलादिकनुं धोयण जाणवुं, एटला
माटे अह्णेणवा नाम कहीये.

चोथो (धोअण के०) चोखा प्रमुखना
धोयण प्रमुखनुं पाणी तेने (बहुल के०) बहुलेप
कहीये एटला माटे एनुं बहुलेवेणवा एवुं नाम
ढे. ए तंडुलधोवनादिक गंमुल पाणी जाणवुं.

पांचमो (ससिहं के०) सीथ सहित पाणी
ते (उस्सेइम के०) आटाथी खरफ्या हाथनुं

३६४ पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

धोयण एटले उत्सेदिम एवं पिष्टजलनुं नाम ठे ए-
टला माटे ससित्थेण वा एवं ए आगारनुं नाम ठे.

ठो ए पूर्वोक्त पांचमा ससिन्हेण वा ए
आगारथी (इअर के०) इतर ते आटावाला
हाथनुं धोयण तेने वस्त्रादिके करी गढ्युं हांय,
तेथी ते (सिद्धविणा के०) सीथ विनानुं जा-
णवुं, एटले अन्नादिक आटाना दाणाना स्वाद
विनानुं थाय, एटला माटे तेनुं नाम असित्थेण
वा कहेवाय. ए ७ आगार पाणीना कह्या. तेनी
साथे पूर्वे कहेला सोल आगार मेलवीये, तेवारे
सर्व मलो वावीश आगारोनी संख्या थाय ॥१७॥

अहीं प्रत्येक आगारे वा शब्द मूकेलो
ठे ते एक एकथी वीजा वीजामां विशेष देखा-
डवाने माटे ठे, एटले लेपथी अलेप विशेष,
अलेपथी अह्व विशेष, अह्वथी बहुलेप विशेष,
बहुलेपथी ससिद्ध विशेष, ससित्थथी असिद्ध वि-
शेष जाणवो, परंतु लेपादिकनुं पाणी लीये, तो
पण उपवासादिकनो जंग थाय नही. इति

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. २६५

ज्ञावः ॥ ए प्रकारे अपुनरुक्त एटले फरी न
उच्चरीये एवा बावीश आंगारोना अर्थनुं व्या-
ख्यान लेशथी देखाडयुं. ए आंगारोना अर्थनुं
चोथुं द्वार पूर्ण थयुं. उत्तर बोल चालीश थया ॥
हवे दश विगइना स्वरूपनुं पांचमुं द्वार कहे ठे.

पण चल चल चल डु डुविह, ठ ज्ञक
डुद्राइ विगइ इगवीसं ॥ ति डु ति चलविह
अज्ञका, चल महुमाइ विगइ बार ॥ २६ ॥

अर्थ—जे इंद्रियादिकने पुष्ट करे, मन,
वचन अने कायाना योगने अप्रशस्त विकार
उपजावे, ते विगइ कहीये, ते विगइ दश जेदे
ठे. तेमांथी चार विगइ तो साधु अने श्रावक
बेहुने अज्ञक्षयज ठे. एटले ज्ञक्षण करवा योग्य
नथी, अने ठ ज्ञक्षय विगइ साधु अने श्रावक
बेहुने ज्ञक्षय करवा योग्य ठे. माटे एने ज्ञक्षय
विगइ कहीये, तेना उत्तर जेद एकवीश थाय ते
कहे ठे.

प्रथम डुध विगइ (पण के०) पांच जेदे

२६६ पञ्चस्काण जाण्य.अर्थसहित.

ढे, बीजी दहीं विगइ (चउ के०) चार जेदे
ढे, त्रीजी घृतविगइ (चउ के०) चार जेदे
ढे, चौथी तेल विगइ (चउ के०) चार जेदे
ढे, पांचमी गोळविगइ (डु के०) बे जेदे ढे,
छठी पक्वान्नविगइ (डुविह के०) द्विविध ए-
टखे बे जेदे ढे, ए (डुद्धाइ के०) डुग्धादिक
(ढ के०) ठ (जस्क के०) जक्षण करवा योग्य
(विगइ के०) विगइ ढे, तेना सर्व मली उत्त-
रजेद (इगवीसं के०) एकवीश थाय ढे.

हवे चार अजक्ष्य विगइना उत्तर जेद
कहे ढे. प्रथम मधु विगइ (ति के०) त्रण जेदे
ढे, बीजी मदिरा विगइ (डु के०) बे जेदे ढे,
त्रीजी मांस विगइ (ति के०) त्रण जेदे ढे,
चौथी माखण विगइ (चउविह के०) चार
जेदे ढे. ए (महुमाई के०) मधु आदिक (चउ
के०) चार (अजस्का के०) अजक्ष्य (विगइ
के०) विगइ ढे, तेना सर्व मली उत्तर जेद
(बार के०) बार थाय ते सर्व नामपूर्वक आ-

गद्य कहेसे ॥ २९ ॥

हवे प्रथम ठ ज्ञद्य विगइना एकवीश
जेद व्यक्तपणे कहे ठे.

खीर घय दहि अ तिल्लं, गुरु पक्कन्नं ठ ज्ञक
विगईल ॥ गो महिसी उट्टि अय एलगाण पण
छुट्ट अह चतुरो ॥ ३० ॥

अर्थ—प्रथम ठ ज्ञद्य विगयनां नाम कहे
ठे. एक (खीर के०) दुध, बीजो (घय के०)
घृत, त्रीजो (दहि के०) दधि-दही (अ के०)
बली चोथो (तिल्लं के०) तैल, पांचमो (गुरु
के०) गोल, षष्ठो (पक्कन्नं के०) पक्वान्न, ए
(ठ के०) ठ (ज्ञक विगईल के०) ज्ञद्य-
विगय जाणवा. एटले ए ठ विगइ जे ठे, ते
साधु तथा श्रावकने ज्ञदण करवा योग्य ठे,
माटे एने ज्ञद्य विगय कइया. हवे एठ ज्ञद्य
विगयना उत्तर जेदनां नाम कहे ठे.

तिहां प्रथम दूधविगयनुं नाम कहुं ठे,
माटे दूधना उत्तर जेद कही देखाने ठे. एक

२६० पञ्चस्काण जाष्य अर्थसहित.

(गो के०) गायनुं दूध, बीजुं (महिसी के०)
नेषनुं दूध, त्रीजुं (उट्टि के०) उंटमीनुं दूध,
चोथुं (अय के०) अजा एटले गालीनुं दूध,
पांचमुं (एलगाण के०) एरुका ते गाडरीनुं
दूध ए (पण के०) पांच जातिनां (डुछ
के०) दूध ते सर्व विगई जाणवां, अने शेष
मनुष्यणी तथा बीजा पशुआदिकनां जे दुध
थाय ठे ते विगईमां गणाय नही. (अह के०)
अथ एटले हवे (चउरो के०) चार जातिनुं
घृत तथा चार जातिनुं दहीं कहे ठे ॥ ३० ॥

घय दहिआ उट्टि विणा, तिल सरिसव
अयसि लट्ट तिल चऊ ॥ दवगुमपिंमगुमा दो,
पकन्नं तिल्ल-घय-तलियं ॥ ३१ ॥ दारं ॥ ५ ॥

अर्थ-प्रथम (घय के०) घृत जाणवुं, बी-
जी (दहिया के०) दधि जाणवुं, ए बे विगई-
ना एक (उट्टिविणा के०) उंटमीना विना
बाकी चार चार भेद जाणवा. केम के उंटमी-
नुं दूध जमाय नहीं, माटे ते विना बाकी चार,

पचचरकाण ज्ञाप्य अर्थसहित. ३६९

एक गायना दहीनुं घी, बीजुं जेषना दहीनुं घी, त्रीजुं ठालीना दहीनुं घी, अने चोथुं गामरना दहीनुं घी ए चार जेद घृतना जाणवा, तथा दहीना पण एज चार जेद. एक गायना दूधनुं दहीं, बीजुं भेषना दूधनुं दहीं, त्रीजुं ठालीना दूधनुं दहीं अने चोथुं गाडरना दूधनुं दहीं, ए चार दहीना जेद विगडरूप जाणवा.

हवे तेल विगयना चार जेद कहे ठे. एक (तिल के०) तिलनुं तेल, बीजुं (सरिसव के०) सरशवनुं तेल, त्रीजुं (अयसि के०) अलसीनुं तेल अने चोथुं (लट्ट के०) काबरीकसुंबा धान्यनुं तेल, ए (तिद्ध के०) तेल विगडना (चऊ के०) चार जेद विगडयाता रूपे जाणवा. अने बीजा एरंकीयानां फूलां, दिडोल, मधुकफल, नालियेर, खदिर, शिंशपादिक यावत् लक्ष्मपाकादिक सर्व जातिनां तेल ते नीवियातां जाणवां.

२९० पञ्चस्कान्त भाष्य अध्यायः ।

हवे गोल विगयना वे जेद कहे ठे. एक (दवगुड के०) लव्यगोल ते बीजो रावनीयो रसरूप गोल जाणवो, बीजो (पिंरुगुडा के०) पिंरु रूप गोल ते काठो विविध जातिनो गोल जाणवो, ए (दो के०) वे प्रकारमा गोल जाणवा.

हवे (पकान्न के०) पकान्न विगयना वे जेद कहे ठे, तेमां एक तो पूर्वे जे चार जातिनां तेल कह्यां ठे, तेमां तद्वयुं होय तेने (तिल्लतलियं के०) तेलमां तलेलुं पकान्न कह्ये, बीजुं पूर्वे जे चार जातिनां घृत कह्यां ठे, तेमां तद्वयुं होय तेने (घृततलियं के०) घृतमां तलेलुं पकान्न कह्ये. तलियं शब्द वे स्थानके जोरवो. ए रीते दूधनां पांच, घृतनां चार, दहीनां चार, तेलनां चार, गोलनां वे अने पकान्ननां वे मखी एकवीश जेद जक्ष्य विगयना कहा. ए विगयना नामनुं पांचमुं द्वार पूर्ण थयुं. उत्तर बोल पच्चास थया ॥

पचस्काण ज्ञाष्व अर्थसहित. ३३१

हवे ए जक्ष्य विगयना निवीयाता त्रीश कराय
ठे तेना जेदोनुं ठछुं छार कहे ठे.

पयसामि खीर पेया,--बलेहि छुष्टि छुष्ट-
विगइगया ॥ दस्क बहु अप्प तंदुल, तच्चुन्नंबिल-
सहित्य छुष्टे ॥ ३२ ॥

अर्थ—प्रथम दूधना पांच निवियाता याह
ते कहे ठे. एक (दस्क के०) डाख अने टो-
परादिक नाखीने दूध रांध्युं होय तेने (पयसामि
के०) पयसामी (वासुदी) कहिये, बीजुं (बहुतं-
दुल के०) घणा चोखा नांखीने दूध रांध्युं होय
तेने (खीर के०) खीर कहिये, त्रीजुं (अप्पतंदु-
ल के०) अप्प तंदुल एटले थोमा चोखा नांखीने
दूध रांध्युं होय तेने (पेया के०) पेया (दुधपाक)
कहिये, चोशुं (तच्चुन्न के०) ते चोखाना चूर्ण करी
सहित एटले ते चोखानो आटो लोक ज्ञाषाम्ये
फूकरणुं कहे ठे, ते नांखीने, दूध पचाव्युं होय,
रांध्युं होय तेने (अवलेहि के०) अवलेहिका
कहिये, पांचमुं (अंबिलसहित्य के०) खाटा

२७२ पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

रसे करी आठ-कांजी प्रमुख खटाशे सहित दुध
ऊष्ण करे, अथवा ए लोक ज्ञाषायेदूधमांखटाश
होय, तेमाटे एने फेदरी कहे ठे; अथवा त्रण
दिवस प्रसूत गोदुग्धनां बलहटां(बळी) ते (डु-
छट्टी के०) दुछट्टी कहीये, ए पांच (दुछे के०)
दुग्धना (विगङ्गया के०) विकृतिगता एटले
निवियाता जाणवा. जेदांतरे एना पण बीजा
जेदो थाय ठे ॥ ३२ ॥

हवे घृतविगङ्ग तथा दहीविगङ्गनां पांच पाच
निवियाता कहे ठे

निप्रंजण वीसंदण, पकोसहितरिय किट्टि
पक्कघयं ॥ दहिए करंब सिहरिणि, सलवणदहि
घोल घोलवमा ॥ ३३ ॥

अर्थ—एक पक्कान्न तट्या पठी उतर्युं जे
बळेळुं घृत तेने (निप्रंजण के०) निप्रंजण एटले
निर्जंजन घृत, पक्कान्ननुं तलण घृत कहीये; बी-
जुं दहींनी तरी अने धान्यनी कणक बेहु एक-
ठा मेलवीने नीपजाव्युं जे ड्रव्य विशेष ते कु

ह्वरी इति ज्ञाषा सपादलक्ष (माळवा) देश
 प्रसिद्ध ते (वीसंदण के०) विसंदन एटले विसंपंदन
 कहीये, त्रोजुं (पक्कासहितरिय के०) पक्वोष-
 धितरित एटले औषधिने घृत साथे पचावीये
 तेनी उपर जे घृतनी तरिका वले ठे, एवुं कू-
 रिया सरिखुं घृत पचीने थाय, ते घीनी उप-
 रली तरी कहीये, चोथुं घृतनो मेल उतरे तेने
 (किट्टि के०) घृतनो मेल ते कीटुं कहीये, पां
 चमुं (पक्कघयं के०) पाकुं घृत ते औषधिये
 पचावेळुं घृत जाणवुं, खयर, आमला, ब्राह्मी
 प्रमुख औषधिये करी पचाव्युं होय ते जाणवुं,
 एना जेदांतर घणा थाय.

हवे दहीना पांच निवियाता कहे ठे. प्र-
 थम (दहिए के०) दहीने त्रिषे उंदन एटले
 कूर एकतुं मेलवीने कीधुं ते दधि सीधोरो (दूध
 अने ज्ञातमां मेलवण तथा द्राक्ष, मरी विगेरं
 मसालो नांखी रात्रे मुकी राखुं होय ते बीजे
 दिवसे सवारे काममा आवे ते) इत्यादि लोक

२७४ पञ्चस्काण जाण्य अर्थसहित.

जाषायि कहै ठै, तेने (करंब के०) करंबी कह्यै
ये, बीजुं खांड नांखीनि हाथची मथन करैलुं दहीं
तथा खांन्टुक्त मथैलुं (ठणी काढेलुं दहीं) तेने
(सिहरिणी के०) शिखरिणी कह्यै, त्रीजुं लूणमा
कण नांखीने मथैलुं वस्त्रे अणगट्युं जे दहीं, ते
(सलवणदहि के०) लवणसहित दधि कह्यै
ये, चोथुं लुगमाथी ठाणेलुं, मथैलुं दहीं तेने
(घोल के०) घोल्लेलुं दहीं कह्यै, पांचमुं दहींना
घोल्लयुक्त वटक(वमां) करवां ते कांजीवमां, दहीं
वमां तथा दहीं ठाणीने तपावे, पठी मांहे वमां
नांखे, तेने (घोल्लवमा के०) घोल्लवमां कह्यै.
इहां विवेकीने एटलुं विशेष के जिहां विदल-
युक्त करवुं परे, तिहां दहीं तथा छास जे व-
डामां नांखवी होय तेने सारी रीते ऊण्ण
करी नांखीये तेवारे श्रावकने ज्ञहण करवा योग्य
थाय, अन्यथा घोल्लवडां बावीश अज्ञह्यमां
गणाय ते ज्ञहण करवा योग्य नथी.
अकटपनीय जाणवां ॥ ३३ ॥

इवे तेषु तथा गोल विगड्मा पांच पांच
निवीयास्त कहे छे.

तिलकुट्टी निप्रंजण, पकतिल पक्कुसहितरिय तिलमली ॥ सकर गुलवाणय पा,—य खंम
अधकदिय झकुरसो ॥ ३४ ॥

अर्थ—प्रथम (तिलकुट्टी के०) तिल तथा गोल कूटीने खांडीने एकठां करिये, ते तिलकट्ट कहीये, बीजुं तद्व्या पक्वाथी उतरेखुं, दाजिखुं-बसेखुं तेल एटले पक्वान्ननुं तक्षण जाणखुं, अथवा केरी प्रमुखादिकना सरसीयादिक लेख ते (निप्रंजण के०) निप्रंजण एटले निप्रंजम जाणखुं, त्रीजुं सर्व औषधवाळां तेल एटले खा-द्दादिक द्रव्यथी पकावेलां तेलने (पकतिल के०) औषधपक्व तेल कहीये, चाथुं तेलसांझे नारायणादिक औषधी पचाव्या षठी औषध उपर तरी वले ते (पक्कुसहितरिय के०) पक्वौषधितरित तेल एटले पक्वौषधिथी

३७६ पञ्चस्काण जाष्य, अर्थसहित.

वखेली तरि कहीये. पांचमुं (तिल्लमली के०)
तेखनी मली एटले तेखनो मेल-कीटी जाणवी.
ए पांच नीवियाता तेखनां जाणवां. एना पण
जेदांतरे घणा जेदो थाय.

हवे गोळना नीवियाता कहे ठे. एक (स-
कर के०) साकर-मिश्री, बीजो (गुलवाणय
के०) गोलवाणी तथा रांधेलुं गलमाणुं अखा-
त्रीजे कराय ठे ते देश प्रसिद्ध ठे, त्रीजो (पा-
य के०) गोलनी पांति (चासणी) ते पाक-
गुरु जेणे करी खाजादिक लेपीये बीये, एने मा-
लवादिक देशने विषे काकवपांति एम जाषाये
कहे ठे, चोथो (खंरु के०) खांडनी सर्वजाति,
पांचमो (अधकढिय इस्कुरसो के०) अर्धो
कढेलो इहु एटले सेलडी तेनो रस ए पांच
जेद नीवियाता गोलना जाणवा. एना पण जे-
दांतर घणा थाय ठे ॥ ३४ ॥

हवे कडाविगश्ना पांच नीवियाता कहे ठे.

पूरियतवपूथ्या विय, पूथ्य तन्नेह तुसिय

पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. २७५

घाणाई ॥ गुल्लहाणी जल्लप्पसि, य पंचमो
पूत्तिकय-पूज ॥ ३५ ॥

अर्थ-(पूरिअतवपूआ के०) पूरयो ए-
टले ढांक्र्यो ठे सर्व तावमो जेणे एवा पूडला
उपर (बिअपूअ के०) बीजो पुडलो तली का-
ढीये, ते बीजो पूरुलो नीवीयातो जाणवो, ए-
टले घृतादिक पूरित एवो जे तवो तेने विषे
एक पूपे करी पूर्यो समस्त तवो तेहमां एक
वार तली, वली तेहिज पूपिकादिक पर्पटका-
दिके अपूरित स्नेह-तेल एवा तवामां बीजी
वार तथा त्रीजी वार हेपवीने तली काढीये जे
पक्वान ते निवीयातुं जाणवुं.

बीजुं (तन्नेह के०) तेथी अन्य एटले त्रण
घाण तली काढया पठी उपरांत बीजुं घृत हे-
पवुं नथी एवुं जे तवामांहेखुं मूलगुं घृत एटले
त्रण घाणनां तलणना घृत मांहे तट्या जे(तुरिय-
घाणाई के०)चोथा घाणवा आदिक ते सर्व बीजुं
नीवीयातुं जाणवुं, तथा त्रीजुं (गुल्लहाणी के०)

३३५ पञ्चसक्त्या ज्ञाप्य अर्थसहित.

गोखधाणी करवी, ते त्रीजुं निवीयातुं जाणवुं.

चोथुं सुकुमारिकादिक काढया पठी एटखे
पक्वान्न तलो काढया पठी उद्धृत (वधेलुं)
जे घृतादिक तेणे करी खरमेळो जे तवो
तेने विषे पाणी साथे रांधी एकी जे लाप-
सी, गहूनुं उरण गोखनुं पाणी घृतादिक जेळीने
सीजवे ठे, एने मरुदेशे प्रसिद्धपणे लापसी तथा
ल गट्टु कहे ठे ते (जल्लपसिय के०) जळ
लापसी निवीयातुं जाणवुं. एटखे तावडोनी
चीगट टाळवा सारुं मांहे छोट नांखी पाणी
साथे लापसी करीये ते जाणवी. (पंचमो के०)
पांचमुं (पुत्तिकयपूज के०) पोतकृत पूरलो
ते घृत तेखे खरडेला तवाने वीषे गुडा-
दिकनुं पोतुं आपी गळ्या पुना करे ठे,
एटखे पक्वान्न तळ्या पठी खरडया तावका मांहे
मोळादिकनुं पोतुं देशने पुडलो सीजवीये ते
निवीयातुं जाणवुं ॥ ए ठ जळ विगयना त्रीजुं
निवीयाता कथा.

पञ्चमः स्थाणुः ज्ञाप्य अर्थसहितः १५५

जिहां घी अने तेखमां पाणीनो जाग आवे ते नीवियाता तव्या चणादि सर्व ज्ञाप्यवा, अने जे कम्पाइमांहेथी घी तथा तेख उपर फरी वखे नही, चिखगिख्वाट न थाय एवुं तळ्खेसुं होय, ते पण विगयारं नही कहेवाय. इत्यादिक प-
रंपरागत लेवानो विचार बहु प्रकारे ठे, ते गह्व समाचारीगत प्रसंगथो योगादिकमांहे कटपा-
कटप विज्ञागे लखीये ठैये.

लहचूर्ड, पूपिकादि, पोतकृतपूपक, वेरुमी, तद्दिनकृत करंब, घोखफूलवधारित पूरण, वधारिका, पटीरुमी, मथित अगखित तक्रादिक, 'कस्मिन्नपि योगे' कोइ पण योगने विषे न कल्पे अनेरी योग विना निवीमां कल्पे.

'लहिंगटुं, ठोठरी, वधारिक वमां धारवमां, साज्यपक्व खीचमी, सेवतिका, वधारित चणका-
दिक, उत्तराध्ययन योगने विषे आचारांग म-
ध्यगत सप्तसप्तकाध्ययनने विषे चमरोदेशक

१८० पच्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

अनुज्ञा यावत् जगवतीयोगने विषे न कल्पे,
बीजा सर्व योगमध्ये कल्पे.

पुढोगरी अने फूंकरणं, उकलधुं, वाशी
करंब, तिलवटी, कुद्धर, निवीयातां विगर
गांठीयाना घारा, दलिया, गुंदविना मगीयादि,
श्रौषधादि मोदक, पेटक खंभा, सिता, वरि-
सोलां, वासी गुरुपाक, गुंदाक, वगर तळ्यां
कांकरियां, अनुकालित इच्छुरस, दिनत्रयावधि
प्रसूत गोडुग्ध बलहट्टी, अंगाराथी उत्तारी
आज्यादि मिश्रित पाठला दिवसनी पचा-
वेली तिलवटी, पर्पटीकादि, गुडादिके मिश्रित
न करेली ते दिवसे करेल तिलवटी, इत्यादिक
नीवीयातां श्रीआवश्यक, दशवैकालिक, उत्तरा-
ध्ययनादि सर्व योगने विषे प्रायः कल्पे. एवो
विचार प्रसंगथी जाणवा माटे लख्यो बे ॥३५॥
हवे गिहडसंसठेणं ए आगारवडे नीवीनां
पच्चस्काणमांहे जे नीवीयातां साधुने कल्पे,
ते संसृष्ट द्रव्य कहीये, ते संसृष्ट द्रव्य
जाणवाने कहे बे.

पञ्चरूपाण ज्ञाप्य अर्थसहित. १७१

दुध दही चउरंगुल, दवगुरु घय तिद्ध
एग जत्तुवरिं ॥ पिंमगुल मरुणाणं, अहामलयं
च संसठं ॥ ३६ ॥

अर्थ-(दुध के०) दुग्ध अने (दही के०)
दधि मांहे कूर प्रमुख नाखीये एटले दूधदहीं
मिश्रित कुरादिक होय, ते जो दूध तथा दहीं
कुरथी (चउरंगुल के०) चार अंगुल उपर चमे
तेने संसृष्ट द्रव्य कह्ये, ते नीवियातुं नीवीमां
कल्पे एटले ज्ञात, रोटली उपरदूध, दहीं, चार
अंगुल प्रमाण उंचुं चड्युं होय, तो नीवीप्रमुख
मांहे साधुने कटपे अने चार अंगुलथी अधिक
पांच आदिक अंगुलना प्रारंजथी जेवारे उंचुं
चमे, तेवारे ते विगड जाणवुं, माटे ते न कल्पे.

अने (दवगुरु के०) द्रव्यगोल एटले ढीलो
नरम गांळ अने (घय के०) घृत (तिद्ध के०)
तेल ए त्रणे ज्यां सुधी (जत्तुवरिं के०) जक्त
जे ज्ञात अथवा रोटली ते उपरे (एग के०)
एक अंगुल प्रमाण उंचां चड्यां होय त्यां सुधी

३५२ पञ्चकला ज्ञान-अर्थसहित.

संस्पृष्ट द्रव्य कहेवाय, एटले नीवियातुं कहे-
वाय, ते खेवुं कल्पे अने बीजा अंगुलथी प्रारं-
ज्जिने उंचा चमेलां देखाय, तेवारे विकृत द्रव्य
एटले विमय द्रव्य जाणवां, ते खेवां क-
ल्पे नहीं.

(पिंरुगुल के०) पिंरुगुल एटले काग
गोल साथे (मरुकाणं के०) मसल्युं जे चू-
रसुं प्रमुख तेमांहे (अदामलयं के०) आर्द्धा-
स्लक एटले शण पीखुना महोर ते समान न-
हाना कणीयाना जेवा प्रमाणवाला एवा गोखना
बहु खंर रहे, तो पण तेने (च के०) बखी
(संसृष्ट के०) संस्पृष्ट द्रव्य कहिये. ते नीवी-
यातामांहे खेवा कल्पे परंतु एथी महोटा खंड
मोखना रहे तो ते विकृतिगत जाणवा, ते
कल्पे नहीं ॥ ३६ ॥

इवे वली एहिंज नीवियातानुं स्वरूप दर्शाववा
कंडक विशेष कहे ठे.

दवहवा विमइ विमइ-मसं पुसो लेण तं

पञ्चस्कान्धे प्राप्य अर्थसहित. १७६

इयं दद्वं ॥ उद्धरिणं तत्तन्मिय, उक्किष्ठ-दद्वं
इयं चने ॥ ३९ ॥

अर्थ—(दद्वं के०) उद्धव जे कलम शास्त्री-
चोखा प्रमुख तेणे (हया के०) हणी निर्वीर्य
करी एवी जे हीरादिक (विगड के०) विगड
तथा कणिकादिके हणी एवी जे घृतादिक वि-
गड तेने (विगडगयं के०) विकृतिगत एटले
नीवियातुं कह्यो. (तेण के०) ते कारण माटे
(पुणो के०) वली ते तंडुलादिक हण्युं एवुं
जे विकृतिमत (तं के०) तेने (हयं दद्वं के०)
इत उद्धव कह्यो. तथा सूखनी तावनामांहेथी
(उद्धरिण के०) उद्धर्या पठी एटले सूखडी
काहाडी लीधा पठी उगर्थुं जे घृत (तत् के०)
ले टाहारुं थया पठी (तन्मिय के०) तेमां लोट
नांखीने हलाविये ते (उक्किष्ठदद्वं के०) उक्क
उद्धव कह्येवाय एटले विगय जाणवुं (इमं
चने के०) एम अनेरा आचार्य कहे ठे. इति
पञ्चांश ॥ ३९ ॥

३७४ पञ्चरक्ताण भाष्य अर्थसहित.

इहां ज्ञावार्थ ए ठे जे अन्न प्रमुख द्रव्ये विगइना पुद्गल हएया, तेवारे विगयनो स्वाद फरी गयो, तेथी ते नीवीयातुं कहेवाय. परंतु विगइ न कहेवाय, एटला माटे ते नीवीना पञ्चरक्ताण वालाने लेवी कल्पे.

अने सुकुमारिकादिक सुखडीने तावनामां-
हेथी काढ्या पठी उगयुं जे घृतादिक तेने विषे चूला उपर ठेते अग्निसंयोगथी तपे थके तेमांहे क्षेपव्युं जे कणिकादिक दल प्रमुख तेने उत्कृष्ट द्रव्य कहिये, ते विकृतिगत जाणवुं. ते केम ? चूरिम पूर्वे कहाह विगइ थई ज्ञान कणिका कीधी ते ऊष्ण घृत गोल परस्परे द्रव्य हत थइने पठी तेमां कणिका क्षेप करी मोदक बांध्या एवं जे चुरमादिक ते विकृतिगत जाणवुं, पण विगय समजवी नहि, एनुं नाम उत्कृष्ट द्रव्य जाणवुं. एम केटलाएक आचार्य कहे ठे. नामांतरे गीतार्थान्निप्राये तो एम के जो चु-
ट्टहाना माथाथी उत्तरी पठी शीत थया केडे

पञ्च काण ज्ञाप्य अर्थसहित. १७५

जे कणिकादिक क्षेपवीये, ते तथाविध पाका-
ज्ञावथो विकृतिगत कहीये, अन्यथा परिपक्व
विशेष थये द्रव्यगत कहीये, पण विगड् तथा
निर्विकृतिक न कहीये, एवं व्याख्यान प्रवचन-
सारोद्धारवृत्तिना अग्निप्रायथी लख्युं ठे, पण
तिहां एम कहुं ठे, जे पंडितोए ज्ञली परें विचा-
रुं, जे माटे निर्विकृतिक अनेक जेदे ठे ते
बहुश्रुतनी आचरणा परंपराथी जाणवां ॥३७॥
हवे केटलीएक वस्तुनां नाम उत्तम द्रव्य कहां
ठे, ते देखामे ठे,

तिलसंकुलि वरसोलाई, रायणंवाइ दसक-
वाणाई ॥ मोलीतिल्ल्या, सरसुत्तम दव
लेवकमा ॥ ३७ ॥

अर्थ—(तिल के०) तेलथी नीपनी एवी
(संकुलि के०) तिल सांकली तथा खारेक,
टोपरा, सिंगोना प्रमुख नाहोलानां हारमा तेने
(वरसोलाई के०) वरसोलां कहीये, अने आ-
दिशब्दथकी साकर खांडना विकार साकरीया

३७६ पञ्च नाम ज्ञान्य अर्कलहित.

पापड, नालिकेर, खांरु, नारली, पार्क,
सर्व मेवा प्रमुख, तथा (रावण के०)
रायण (अंबाई के०) आंबादिक पटखे
आम्रादिक फल सर्व अचित्त कर्षां पाकादिके
नीपजाव्यां मधुकादिकनां, नालिकेरादिकनां,
(द ख्याणई के०) डाखवाणी प्रमुख, नारले
वाणी प्रमुख (डोलीतिद्धाईया के०) मोली (महुमां)
नुं तेल, आदि शब्दथकी नालिकेर, सरसव, प्रमु-
खनुं तेल, एरंरु प्रमुखनुं तेल जाणवुं. अस्तो-
नादिक मेवा हलवा प्रमुख ए सर्व (सरसुत्तम
दव के०) सरस उत्तम द्रव्य कहीये तथा एने
(खेवकडा के०) लेषकृत पण कहीये. ए नीवी-
मां कटपनीय जाणवां ॥ ३७ ॥

इवे ए सर्व पदार्थ कारणे खेवां कटवे, पण
सहजपणे रसगृहताये खेवां कटवे नहीं, ते कहें ठे.

विगङ्गाया संसठा, उत्तमदवाइ निविगङ्-
यांम ॥ कारणजायं सुसुं, कर्षति म सुसुं जं
बुत्तं ॥ ३८ ॥

पञ्चस्काणं ज्ञानं अर्थसहितं. १४३

अर्थ—एक (विगङ्गया के०) विकृतिमत्त
एटले दूध प्रमुख विगङ्गी उत्पन्न अर्थां जे मी-
वीयाता जे संख्याये त्रीश पूर्वे कथा ठे तै,
बीजा (संस्रष्टा के०) संसृष्ट द्रव्य जे करंवादिक,
मगदल, पाषाणी पिंडादिक, त्रीजा (उत्तम दवाइ
के०) उत्तम द्रव्यादिक ते तिलसांकली, साकर,
मेवादिक सरसोत्तम द्रव्य जे पूर्वे कही आव्या
ते ए त्रण प्रकारनी वस्तु ते (निव्विगङ्गयमि
के०) नीवीना पञ्चस्काणमे विषे कोइ (कारण-
जायं के०) कारणजातं एटले पुष्टाखंवन विशेष
प्रयोजनरूप वातादिक कारण (मुत्तं के०)
मूर्कीने, साधुमे (मुत्तं के०) जोगवुं, खेवुं (न
के०) नहीं (कप्पंति के०) कटपे. जेमे जाव-
जीव सुधी ठ विगयनां पञ्चस्काण होय, किं वा
तथाविध विशेष तपे उजमाल होय, किंवा
बयाव करवाने उजमाल होय, ज्ञानादिकमी
उद्यमी होय, तैवारे शरीरे ग्यानादिक निमित्ते
औषधादिक कारणे खेवां कल्पे, अन्यथा कारण

१७७ पञ्चस्काण जाष्य अर्थसहित.

विना खेवा कल्पे नही. (जं के०) जेमाटे
(बुत्तं के०) कह्युं ठे, ते आगली गाथाये
कहे ठे. ॥ ३९ ॥

विगइं विगइनीजं, विगइगयं जो अ
जुंजए साहू ॥ विगई विगइसहावा, विगई वि-
गइं बला नेइ ॥ ४० ॥

अर्थ—(विगइं के०) दूध प्रमुख जे वि-
गइ ठे ते प्रत्ये अने (विगइगयं के०) विकृति-
गत जे क्षीरादिक त्रिविध द्रव्य नीवीयाता
कह्या ठे ते प्रत्ये (विगइ के०) विगति एटले
विरुद्धगति ते नरक, तिर्यंच, कुदेव, कुमाण-
सत्य रूप जे माठी गतियो ठे तेनाथकी (जीउं
के०) जीती राखतो एटले बोहीतो अथवा
संयम ते गति अने तेनो प्रतिपही जे असंय-
म ते विगति जाणवी, तेवी विरुद्धगतिथकी
बीहितो एवो (जो के०) जे (अ के०) वली
(साहू के०) साधु ते (जुंजए के०) जुंजे
एटले खाय ते साधुने (विगई के०) विगइ

ते (विगई के०) विगति जे नरकादिकनी
 विरुद्ध गति तेने विषे (बला के०) बलात्कारे
 एटले ते साधु जो के दुर्गतिमां जवाने नथी
 बांझतो तो पण बलात्कारे तेने माठी गति प्रत्ये
 (नेइ के०) पहुँचाके. ते (विगई के०)
 विगई केहेवी ठे ? तो के (विगईसहावा के०)
 विकृति स्वप्नाव, एटले विकार उपजाववानो
 स्वप्नाव ठे जेने एवी ठे. केम के ए विकृत
 ते अवश्य शब्दादिक कामजोगने वधारे एवी
 ठे, माटे कारण विना विगयादिक न लेवां,
 अने श्रावकने पण निवी प्रमुखने पञ्चस्काण्ये
 कोइ महोटा कारण विना तथा विशेष तप
 विना नीवियाता लेवा कल्पे नहि, एनो वि-
 स्तार श्रीआवश्यकनिर्युक्तिनी वृत्तिथी तथा प्र-
 वचनसारोद्धारनी वृत्तिआदिक ग्रंथथी जाणवो.
 अहीं संक्षेप मात्र लख्यो ठे ॥ ४० ॥
 हवे चार अज्ञक्ष्य विगय ठे, तेना उत्तर जेद
 कहे ठे.

१९० पचचक्राण ज्ञाप्य अर्थसहित.

कुत्तिय मत्तिय ज्ञामर, महु तिहा कठ पिठ
मज्जा डुहा ॥ जल-थल-खगमंस तिहा, घष-
घ मस्कण चन अज्जस्का ॥४१॥ दारं ॥६॥

अर्थ-तिहां प्रथम मधु विगयना जेद
कहे ठे. एक (कुत्तिय के०) कुत्तां-बगतरां जं-
गल मध्ये थाय ठे ते वर्षाकाले विशेष थाय
ठे, तेहनं मध, बीजुं (मत्तिय के०) माखीनुं
मध, अने त्रीजुं (ज्ञामर के०) जमरां मध
एवं (तिहा के०) त्रण प्रकारनुं (महु के०)
मधु एटले मध जाणवुं, तथा एक (कठ के०)
काष्ठ ते धाउनी प्रमुख काष्ठथी, महुडादिकथी
नीपन्थुं मध, बीजुं (पिठ के०) पिठ ते ज्वा-
रप्रमुखना आटादिकथी नीपनी मदिरा ए
(मज्जा के०) मध अटले मदिरा ते (डुहा
के०) बे प्रकारनी जाणवी. हवे मांसना जेद
कहे ठे. एक (जल के०) जलचर जीव जे
मत्स्यादिक तेनुं. बीजुं (थल के०) स्थलचर
जीव जे द्विपदचतुष्पदादिक तेनुं, त्रीजुं (खग

पच्वस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित. ३९१

के०) खेचर जीव जे पक्षीआदिक तेनुं, ए
(तिहा के०) त्रिधा एटले त्रण प्रकारनुं (मंस
के०) मांस जाणवुं, तथा (घयब के०) घृत-
वत् एटले जेम घृत, गाय त्रैष गाडरी अने
ठाली ए चार प्रकारे कह्युं तेम (मस्काण के०)
माखण पण एहज चार प्रकारनुं जाणवुं, पण
एटलुं विशेष के जे माखण ठे, ते सर्व (चउ
अजस्का के०) चारे प्रकारनुं अजक्षयज ठे.
अने घृत जे ठे, ते चारे प्रकारनुं ज्ञद्य विग-
यमां कह्युं ठे. जे माटे बोज थइ खटाशे च-
लित रसपणुं पामीये एवी एक मदिरा, बीजुं
ठासथी बाहेर नीकट्युं एवुं माखण, त्रीजुं जी-
वित शरीरथी अल्लगुं थयुं एवुं मांस, रुधिर ते
पण एमज जाणवुं, तथा चोथुं मधुपुमाथी उप-
न्युं मधु, ए चारे पदार्थोने विषे अंतरमुहूर्त्त
मध्ये असंख्याता बे इंद्रिय जीव उपजे, तेमां
मांसपेशीमध्ये तो पक तथा अपक्व तथा
अग्नि उपरे पच्यमान एवा थका पण तेमांहे

१७२ पञ्चस्काण जाण्य अर्थसहित.

असंख्य बे इंद्रिय तथा पंचेंद्रिय तथा निगोद जीव अनंता पण पोते पोतानी मेळे उपजता कद्या ठे, ते माटे ए चार विगय जे ठे, ते सर्ब्या अन्नच वर्जनीय कही ठे. ए त्रीश नि-
विगइनुं ठहुं छार पूर्ण थयुं. उत्तर बोळ
८० थया ॥ ४१ ॥

इवे पञ्चस्काणना बे ज्ञांगानुं सातमुं
छार कहे ठे.

पञ्चस्काण बे जेदे ठे, एक मूलगुणरुप
अने बीजुं उत्तरगुणरुप. तिहां साधुने मूलगुण
ते पांच महाव्रत अने उत्तरगुण ते पिंमविष्णु-
छयादिक जाणवां, तथा श्रावकने मूलगुण
ते पांच अणुव्रत अने उत्तरगुण ते त्रण गुण-
व्रत अने चार शिद्धाव्रत जाणवां. तिहां सर्ब
पञ्चस्काणादिक तेहना ज्ञांगा जे रीते थाय, ते
रीते कहे ठे.

तेमां सर्ब उत्तरगुण पञ्चस्काण अनागता-
दिक दश प्रकारे पूर्वे कद्यां, अने देशोत्तर गुण

पञ्चस्काण जाण्य अर्थसहित. ३७३

पञ्चस्काण सात प्रकारे—ते त्रण गुणवत अने चार शिद्धावत मली थाय. तथा वली एक इत्वर अने बीजुं यावत्कथिक, ए बे जेदे उत्तर गुण प्रत्याख्यान, तेमां साधुने इत्वरगुण पञ्चस्काण ते कांडक अग्निग्रहादिक जाणवां, अने यावत्कथिक ते पिंमविशुद्ध्यादिक तथा अग्नि-यंत्रितादिक जे दुर्जिहादिके पण अजग्न होय—जंग न थाय, ते सर्व यावत्कथिक जाणवां; अने श्रावकने तो इत्वर ते चार शिद्धावतादिक ठे अने यावत्कथिक त्रण गुणवतादिक ठे. ते श्रावक बे जेदे ठे, एक अविरति सम्यग्दृष्टि ते केवल सम्यग्दर्शन युक्त कृष्ण श्रेणिकादि-कनी परे जाणवा, अने बीजा विरति सम्यग्दृष्टि ते वली बे जेदे एक साग्निग्रही अने बीजा निरग्निग्रही.

ते वली विज्ज्यमान थका आठ जेद थाय, ते केवी रीते ? तो के एक दुविध त्रिविध, बीजो द्विविध द्विविध, त्रीजो द्विविध एकविध,

२९४ पञ्चकाण जाण्य अर्थसहित.

चोथो एकविध त्रिविध, पांचमो एकविध द्वि-
विध, षठो एकविध एकविध, ए ष ज्ञांगा पांच
व्रत आश्रयी थाय, अने कोइएक उत्तरगुण-
मांहेलुं कोइएक व्रत लीये, ते सातमो ज्ञांगो
जाणवो, अने आठमो ज्ञांगो कोइ नियम मात्र
नज लीये ते जाणवो. ए रीते पुर्वोक्त पांच
अणुव्रतादिक तेने ष ज्ञांगे गुणीये तेवारे त्रीश
जंग थाय, तेनी साथे एक उत्तरगुणनो ज्ञांगो
मेलवीये, तेवारे एकत्रीश ज्ञांगा थाय, तेनी
साथे वली कोइ नियम मात्र व्रत न लीये,
तेनो एक ज्ञांगो मेलवीये तेवारे बत्रीश जेदे
श्रावक सम्यग्दर्शनी शंका कांक्षादि रहित
अमूढदृष्टिपणे जाणवा. इत्यादिक जेदनी वक्त-
व्यता बहु ठे, पण इहां मुख्यताये उंगणप ास
ज्ञांगा थाय, ते ज्ञांगा गाथाना अर्थे कहे ठे.

मण वयण काय मणवय, मणतणु वय-
तणु । तिजोगि सगि सत्त ॥ कर कारणमइ डु
तिजुय, तिकाळि सीयालजंगसयं ॥ ४२ ॥

पञ्चस्कान् प्राण्य अर्थसहित. १५५

अर्थ—एक प्राणातिपातादिकने (मण के०) मने करी न करुं, बीजो (वयण के०) वचने करी न करुं, त्रीजो (काय के०) कायाये करी न करुं, चोथो (मणवय के०) मन अने वचने करी न करुं. पांचमो (मणतणु के०) मन अने कायाये करी न करुं, ठट्टो (वयतणु के०) वचन अने कायाये करी न करुं, सातमो (त्रिजोगि के०) मन, वचन अने काया, ए त्रणे योगे करी न करुं, ए एक संयोगी (सगि के०) सात ज्ञांगा थया.

ते सात ज्ञांगा (कर के०) करवा आश्रयी जाणवा. तेमज (सत्त के०) सात ज्ञांगा (कार के०) कराववा आश्रयी जाणवा, अने सात ज्ञांगा (अणुमइ के०) अनुमति आपवान एटले अनुमोदन देवाना पण जाणवा.

ते आवी रीते के—प्राणातिपातादिकने मने करी न करावुं, बीजो वचने करी न करावुं, त्रीजो कायाये करी न करावुं, चोथो मन

१६६ पाञ्चरत्नांग ज्ञानस्य अर्थसहितः

अने वचने करी न करावुं, पांचमो मन अने कायाये करी न करावुं, उष्ठो वचन अने कायाये करी न करावुं, सातमो मन, वचन अने कायाये करी न करावुं, ए सात कराववाना ज्ञांगा कह्या. हवे सात अनुमोदवाना कहे ठे. एक प्राणातिपातादिकने मने करी न अनुमोदुं, बीजो वचने करी न अनुमोदुं, त्रीजो कायाये करी न अनुमोदुं, चोत्रो मन अने वचने करी न अनुमोदुं, पांचमो मन अने कायाये करी न अनुमोदुं, उष्ठो वचन अने कायाये करी न अनुमोदुं, सातमो मन, वचन अने कायाये करी न अनुमोदुं, ए सात ज्ञांगा अनुमोदन देवाद्याश्रयी कह्या, एम सात करवाना, सात कराववाना अने सात अनुमोदवाना मली एकवीश ज्ञांगा थवा.

हवे (पुतिजुथ के०) द्विक त्रिक योग सहित सात सात ज्ञांगा करीये, ते आवी रीते के—एक प्राणातिपातादिकने मने करी न करुं,

न करावुं. बीजो वचने करी न करुं, न करावुं.
 त्रीजो कायाये करी न करुं न करावुं. चोथो
 मन अने वचने करी न करुं, न करावुं. पांचमो
 मन अने कायाये करी न करुं, न करावुं. उठो
 वचन अने कायाये करी न करुं, न करावुं.
 सातमो मन, वचन अने काया, ए त्रणे करी
 न करुं, न करावुं. ए करवा कराववा आश्री
 सात जेद कह्या. तथा एक प्राणातिपातादिकने
 मने करी न करुं, न अनुमोडुं; बीजो वचने
 करी न करुं, न अनुमोडुं; त्रीजो कायाये करी
 न करुं, न अनुमोडुं; चोथो मन अने वचने
 करी न करुं न अनुमोडुं; पांचमो मन अने
 कायाये करी न करुं न अनुमोडुं; उठो वचन
 अने कायाये करी न करुं, न अनुमोडुं; सात-
 मो मन वचन अने काया, ए त्रणे करी न
 करुं, न अनुमोडुं. ए सात जेगं न करवा
 तथा न अनुमोदवा आश्री कह्या. तथा एक
 प्राणातिपातादिकने मने करी न करावुं, न

३९८ पञ्च कोण ज्ञाप्य. अर्थसहित.

अनुमोदुं; बीजो वचने करी न करावुं, न अनु-
मोदुं; त्रीजो कायाये करी न करावुं, न अनु-
मोदुं; चोथो मने वचने करी न करावुं,
न अ-मोदुं; पांचमो मने कायाये करी
न करावुं, न अनुमोदुं; षष्ठो वचने कायाये
करी न करावुं, न अ-मोदुं; सातमो मन,
वचन अने कायाये करी न करावुं, न अनुमोदुं;
ए न कराववा न अनुमोदवा आश्री सात जंग
कह्या. एम सात न करवा न कराववा आश्री
अने सात न करवा न अनुमोदवा आश्री तथा
सात न कराववा न अनुमोदवा आश्री. एवं
सर्व मली द्विकसंयोगे एकवीश जंग थया.
तेनी साथे पूर्वोक्त एक संयोगना एकवीश
मेलवतां, बहेंतालीश जंगा थया.

हवे त्रिक संयोगे सात जंग थाय, ते कहे
ठे. एक प्राणातिपातादिकने मने करी न करुं,
न करावुं अने न अनुमोदुं; बीजो वचने करी
न करुं, न करावुं अने न अ-मोदुं; त्रीजो

पञ्चस्काणाम्नाप्यथर्थसाहित. १११

कायाये करी न करुं, न करावुं अने न अनुमो-
डुं; चोथो मन अने वचने करी, न करुं, न
करावुं अने न अनुमोडुं; पांचमो मन, अने
कायाये करी न करुं, न करावुं अने न अनु-
मोडुं; षष्ठो वचन अने कायाये करी न करुं,
न करावुं अने न अनुमोडुं. सातमो मन, व-
चन अने कायाये करी न करुं, न करावुं अने
न अनुमोडुं; ए त्रिकसंयोगीसात ज्ञांगा थया.
ते पूर्वोक्त बहेंतालीश साथे मेलवतां सर्व म-
ली उंगणपचास ज्ञांगारूप ते अणुव्रत, गुण-
व्रत अने अग्निग्रहादिकना जेद उपजे, तेने
(तिकालि के०) त्रण काल ते अतीत, अना-
गत अने वर्तमान, ए त्रण काले करी गुणीये,
तेवारे (सीयालजंगसथं के०) एकसोने सु-
तालीश (१४७) ज्ञांगा थाय. माटे जे एटला
ज्ञांगा जाणे, ते पञ्चस्काणनो कुशल कहीये.
यदुक्तं ॥ सीयालं जंगसथं, जस्स विसुद्धिए
होइ उवल्लसं॥सो खलु पञ्चस्काणे, कुसलो सेसा

३०० पञ्चस्कान्त ज्ञाप्य अर्थसहित.

अक्षुप्तला य ॥१॥ इति ॥ एना विशेषे ज्ञाप्य
बद्धजंगीना श्रवणात् नवत संबधी थाय ते कहे
ठे. गाथा ॥ तेरसकोदी सयाई, चुलसीईं जु
याईं बारसय लस्का ॥ सत्तासीइ सत्तासक,
दोय सया तह डुरप्रहिया ॥ १ ॥ तेरशें को-
मी, चोरासी कोमी, बारलाख सत्यास
हजार बशें ने वे थाय. एमज नवजंगीना न-
वाणुं हजार नवशें ने नवाणुं कोडी, उपर न-
वाणुं लाख, नवाणुं हजार नवशें ने नवाणुं ए-
टला ज्ञांगाय थाय. एए ए एए एए एए ए एए
एमज एकवीश जंगी तथा उंगणपच्चास जंगी-
ना विशेष ज्ञांगा थाय, ते सर्व आश्रयकबृह-
द्वृत्तिथी, तथा दीपिकाथी तथा प्रवचनसरो-
द्धारवृत्तिथी, तथा श्रावकव्रतजंगप्रकरणवृत्तिथी,
तथा देवकुलिकाथकी जाणवा. ते पञ्च कश्चता
कुशल होय, त्रेणे विचारवा.

हवे ए पञ्चस्कान्तनुंज स्वरूप कहे ठे.

एथ च उत्तरेण, सूर्य च मण-वयण-त-

एहिं पाण्डुशियं ॥ जाणगजाणगपासि-त्ति
जंगचउगे तिसु अणुत्ता ॥ ४३ ॥ दारं ॥ ४ ॥

अर्थ—(एयं च के०) ए उक्त कली
(उक्तकाले के०) उक्तकाल जे पोरिसीयादिक
कास प्रमाण रूप ते (सयं च के०) पोतानी
मेळे जेवी रीते बोट्युं होय—यथोक्तरूपे जे जं-
गादेके लीधुं होय, ते भंगादिके (मणवयण-
तण्हिं के०) मन, वचन अने कायाये करी
(पाण्डुशियं के०) पाण्डुवा योम्य छे—पाळुं, ते
(जाणगजाणग पासि के०) जाण, अजाणियां पासे
करे (इत्ति के०) एम (भंगचउगे के०) जंगच-

अहीं कोइ शंका करे के प्राणातिपातना व्रतवाळो जेम
व्रत भंगना भयथी हिंसा करावे नहि तेम व्रतपञ्चख्वाण वाळाने
पण बीजाने आहार वहोराववो युक्त नथी. तेतुं शास्त्रकार समा-
धान करे छे के—पञ्चख्वाण त्रण करण अने त्रण योगे थतुं नथी.
तेथी पञ्चख्वाण छते व्रतवाळाने वैयावच्च करवी ए प्रधानतर
गुण होवाथी, गुर्वादिकने आहार आपता दोष न लागे ला-
मंज थाय.

३०१ पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

तुष्के एटले चार ज्ञांगाने विषे करे; तेमां (ति-
सु अणुष्ठा के०) पहेला त्रण ज्ञांगाने विषे अ-
नुज्ञा एटले आज्ञा ठे, एटले ए पञ्चस्काणने क-
रवा कराववा रूप चउजंगी थाय ते कहे ठे.—
एक पञ्चस्काणनो करनार शिष्य पण जाण
होय, अने बीजा पञ्चस्काण करावनार गुरु पण
जाण होय, ए प्रथम जंग शुद्ध जाणवो. बीजो
पञ्चस्काण करावनार गुरु जाण होय अने पञ्च-
स्काण करनार शिष्य अजाण होय, ए बीजो
ज्ञांगो पण शुद्ध जाणवो. त्रीजो पञ्चस्काण क-
रनार शिष्य जाण होय अने पञ्चस्काणनो क-
रावनार गुरु अजाण होय, ए त्रीजो ज्ञांगो पण
शुद्ध जाणवो. चोथो पञ्चस्काण करनार शिष्य
अने पञ्चस्काण करावनार गुरु, ए बेहु अजाण
होय, ते चोथो ज्ञांगो अशुद्ध जाणवो. ए रीते
चार ज्ञागामाहेथी त्रण ज्ञांगे पञ्चस्काण कर-
वानी आज्ञा ठे, अने चोथा ज्ञांगाने विषे आ-
ज्ञा नथी ॥ ए मूलगुण, उत्तरगुणरूप पञ्चस्का-

पञ्चस्काणं ज्ञाप्य अर्थसहित. ३०३

णनुं सातमुं द्वार थयुं. उत्तर जेद व्याशी
थया ॥ ४३ ॥

हवे पूर्वोक्त भंगादिके विचारीने पण जेम
संयमयोग हीन थाय नही, ते रीते पञ्चस्काण
कीधुं थकुं पण ठ प्रकारनी शुद्धिये करी सफल
थाय, माटे पञ्चस्काणनी ठ विशुद्धिनुं आठमुं
द्वार कहे ठे.

फासिय पालिय सोहिय, तीरिय किट्टिय
आराहिय ठ सुद्धं ॥ पञ्चस्काणं फासिय, विहि-
णोचिय--कालि जं पत्तं ॥ ४४ ॥

अर्थ—एक (फासिय के०) स्पृष्टं एटले
पञ्चस्काण फरथुं, बीजुं (पालिय के०) पा-
लित एटले पञ्चस्काण पाट्युं, त्रीजुं (सोहिय
के०) शोन्नित एटले पञ्चस्काण शोभाव्युं, चोथुं
(तीरिय के०) तीर्ण एटले पञ्चस्काण तीर्युं,
पाचमुं (किट्टिय के०) कीर्तित एटले पञ्च-
स्काण कीर्त्युं, ठहुं (आराहिय के०) आराधि-
त एटले पञ्चस्काण आराध्युं ए (ठ सुद्धं के०)

३०४ पञ्चरत्नाण भाष्य अर्थसहित.

इ प्रकारनी शुद्धि करी शुद्ध एवं (पञ्चखाण के०) पञ्चखाण, फलदायक होय. हवे ए उ विशुद्धिना अर्थ कहे ठे.

तिहां प्रथम सम्यक् प्रकारे (विहिणोन्विय-
कालि के०) विधिये करी उचित काले एटले
उचितवेलाये (जं पत्तं के०) जे पञ्चखाण
प्रात थयुं एटले सूर्योदयथी पहेलां पञ्चखाण
उचितकाले जे पाम्युं, एटले जे पञ्चखाण
कीधुं, ते यावन्मात्र जेटला काल लगण ग्रहण
कर्युं, तावन्मात्र तेटला काल लगे पहोंचाम्युं
तेने (फासिय के०) फरइयुं कहीये ॥ ४४ ॥

पाखिय पुण पुण सरियं, सोहिय गुरुदत्त
सेस प्रोयणल ॥ तीरिय समहियकाला, किट्टिय
प्रोयणसमय सरणा ॥ ४५ ॥

अर्थ—बीजुं ज्यां लगे पञ्चखाण पूरुं न
थाय, तिहां लगे (पुणपुण के०) वारंवार उप-
योग देइने सावधानताये (सरियं के०) संजा-
र्युं जे महारे अमुक पञ्चखाण आजे ठे, ए

रीते पञ्चस्वाणने स्मरणमां राखबुं, ते (पाळि-
य के०) पार्थुं कहीये.

त्रीजुं (सोहिय के०) सोजित एटले शो-
जाव्युं, ते आहारादिक लाव्या होइये ते प्रथम
(गुरुदत्त के०) गुर्वादिकने निमंत्री-आपीने
पठी (सेस के०) शेष रहुं होय जे (ज्ञोयण-
बुं के०) भोजन तेने पोते लेवा थकी, एटले
पञ्चस्काण कीधुं ठे ते पूरण थया पठी ते वस्तु
जाबी पहेला गुरुने आपी पठी पोते वावरे ते
(सोहिय के०) पञ्चस्वाण शोभाव्युं कहीये.
चोथुं (समहियकाला के०) समधिककाल ते
पञ्चस्काणनो काल पूर्ण थया पठी पण थोमो अ-
धिक काल लगे धीरज राखीने सबुर करीने पठी
पञ्चस्काण पारे तेने (तारिय के०) पञ्चस्काण
वीर्ण एटले तीर्युं कहीये. पांचमुं (ज्ञोयण-
समय के०) ज्ञोजनना समयने विषे ज्ञोजननी
वेलाये (सरणा के०) संभारवाथी, जे फलाणुं अ-
मुक पञ्चस्काण द्दतुं, ते आज महारुं पूर्ण थयुं ठे

३०६ पञ्चस्काण जाण्य अर्थसहित.

माटे हवे अशन करुं ! आरोगुं ! निस्तारुं ! इत्या-
दिक विनय जाषा साचवीने जमवुं, तेने (कि-
द्विय के०) पञ्चस्काण कीर्त्युं कहिये ॥ ४५ ॥

इय पमिअरिअं आरा, -हियं तु अहवा
ठ सुद्धि सदहणा ॥ जाणण विणयणुजासण,
अणुपालण जावसुद्धि ॥ ४६ ॥ दारं ॥ ७ ॥

अर्थ-ठहुं (इय के०) ए सर्व प्रकारे
करी (पमिअरियं के०) प्रतिचरितं एटले आ-
चर्युं जे पञ्चस्काण एटले ए सर्व प्रकारे संपूर्ण
निश्राये पमाड्युं निराशंसपणे श्री जिनाइा
पालन पूर्वक संयमयात्रा निर्वाहक षट्कारण
साधनपूर्वक अप्रमादपणे महोटा कर्म यने
कारणे थयुं तेने (आराहियं के०) आराधितं
एटले आराध्युं कहिये. (अहवा के०) अथवा
प्रकारांतरे करी (तु के०) वली पण पञ्चस्का-
णनी (ठ सुद्धि के०) ठ शुद्धि कहे ठे.
प्रथम सम्यग्दर्शनी श्रद्धावंतना मुखयी प-
ञ्चस्काण करवुं, तेने निःशंकता आचारयुक्त

पञ्चस्काणं ज्ञाप्य अर्थसहित. ३०९

शुद्ध सद्वहणा पूर्वक करवुं, एटले करेखां पञ्चस्काण उपर शुद्ध ज्ञाव होय ते (सद्वहणा के०) सद्वहणा शुद्धि जाणवी. बीजी पञ्चस्काणने उर्व्य, क्षेत्र, काल अने ज्ञावी जाणीने तथा मल उत्तरगुणे जेद भंगादिके जाणीने वली जाणनी पासे पञ्चस्काण करे, ते (जाणण के०) जाणवापणं ए बीजो अधिकार शुद्ध जाणवो. त्रीजी सुज्ञानादिक आचारसंयुक्त, अतिचार अविधि रहित गुरुनी पासे वांदणां देवा प्रमुख विनय साचवीने पञ्चस्काण करवुं, ते (विणय के०) विनयश्चि जाणवी. चौथी गुर्वादिक कहेता होय ते प्रत्ये आगारादिकनुं पोते ज्ञांखवुं. एटले गुरु पञ्चस्काण करावे अने पाठसथी पोते आगार उच्चरे, ते (अणुभासण के०) अनुज्ञापणशुद्धि जाणवी. पांचमी निराशंसपणे रूडी रीते पाळे, जो विषम ज्ञय कष्ट आवी उपजे तो पण दृढ रहे, परंतु पञ्चस्काण भंग न करे, पञ्चस्काणथी चूके नहीं, ते (अ-

३०० पञ्चस्काण जाष्य अर्थसहित.

पुपालण के०) अनुपालणा शुद्धि जाणवी. तद्वी
पूर्वोक्त सर्वप्रकारथी निर्जरारुप इहलोक पर-
लोकनी वांठा रहितपणे आशंकादि दोषे करी
रहित ते (जावसुद्धिति के०) जावशुद्धि ठे,
इति एटखे एम जाणवुं. ए ठ शुद्धि पण सम-
स्त सर्वे पञ्चस्काणोने विषे जाणवी. एम भंगा-
दि विशुद्धिना त्वस्ता नां बीजक ग्रंथांतरथी
जाणवां. एटखे ए आठमुंठ शुद्धिनु छार थयुं।
उत्तर बोल अछाशी थया ॥ ४६ ॥

इवे पञ्चस्काणनुं फल वे प्रकारे थाय, तेनुं
नवमुं छार कहे ठे.

पञ्चस्काणस्स फलं, इह परलोए य होइ
डुविहं तु ॥ इहलोए धम्मिद्धाइ, दामन्नगमाइ
परलोए ॥ ४७ ॥ दारं ॥ ए ॥

अर्थ—(पञ्चस्काणस्स फलं के०) पञ्च का-
णनुं फल ते (इह परलोए य के०) इह लोक
तथा परलोक आश्री (डुविहं तु के०) वे
प्रकारनुं वली (होइ के०) होय. तेमां कोइ-

एक प्राणीने इहलोके एज जवमां तुरत फल
 थाय अने कोइएकने परलोके एटले परजवे
 फल थाय, तिहां (इहलोए के०) आ लोक-
 आश्रयी तो (धम्मिल्लाइ के०) धम्मिलादिक-
 नो दृष्टांत वसुदेवहिंमीग्रंथथी जाणवो. एटले
 धम्मिल्ले उत्तरगुण पञ्चस्खाण चारित्ररूप ठ
 महीना पर्यंत आयंबिल प्रमुख तप कर्युं, तेथी
 तेहीज जवे घणी लब्धि उपनी, शरीरना मल
 मूत्र सर्व औषधरूप थयां, राजसंपदा जोगवी
 मोक्षपदवी पाम्यो अने (परलोए के०) पर-
 लोकेविषे एटले परजवमां (दामन्नगमाइ
 के०) दामन्नकादि प्रमुखना एटले दामनक
 नामे व्यवहारीना पुत्रनो दृष्टांत श्रीआवश्य-
 क निर्युक्तिप्रमुख ग्रंथथकी जाणवो. एटले पञ्च-
 स्काण फलनुं नवमुं द्वार थयुं. उत्तर बोल
 नेवुं थया ॥ ४९ ॥

एमां आ जव आश्रयी पञ्चस्काणना फल
 संबंधी धम्मिल्लकुमारादिकनो दृष्टांत कह्यो ठे,

३१० पञ्च काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

तेनी कथा संक्षेपथी लखीये डीए—कुशाग्र नगरमां सुरेंद्रदत्त नामे सार्थवाहनी सुज्जडा नामनी स्त्रीथी धम्मिद्ध नामे बहोंतर कलामां प्रवीण एवो पुत्र थयो. ते यौवनावस्था पाम्यो पण जितेंद्रिय होवाथी जोगने वांछतो नहोतो पण मातपिताए यशोमति कन्या साथे परणाव्यो. पढी बलात्कारे दुर्बलितागोष्ठि वेश्या पासे मुक्यो. त्यां वसंततिखका वेश्या साथे आसक्त थयो. बार वर्ष पढी तेने निर्धन जाणी अक्काए काढी मुक्यो. अनुक्रमे तेना मातपिता मरण पाम्या अने तेनी पत्नि पोताना पिताना घरे गइ एथी पोते दुःखित थइ मरणनी इहाये उद्यानमां गयो. त्यां अगमदत्त राजर्षिने जोइ नमस्कार करी पोतानुं दुःख कह्युं जे स्त्री आसक्तने दुःखनुं शुं कहेवुं ? मुनिये पोतानुं चरित्र कही तेने प्रतिबोध्यो पण विषयनी इहा तृप्त थइ नहि. बेक्टे मुनिये कहुं के तपवने करीने इष्टनी प्राप्ति थाय ठे. एवं सांजळो

तेणे ड्रव्य साधुलिंग लेइ ठ मास लगी आयं-
 बिद्ध तप कीधो. पठी मुनिने नमी वेश मुकी
 चूतगृह पर्वते गुफामां सुतो. त्यां देववाणी
 थइ के ए तप प्रजावथी तुं विद्याधर राजानी
 बत्रीश कन्या पामीश. एवा वखतमां कोइ स्त्री
 गुफा द्वारे आवी कहेवा लागी, जो ! धम्मि-
 छ्व इंहा आवो, रथमां बेसो, एम सांजळी
 रथे बेठो. प्रजाते पिशाच तुट्य देखी रथमां
 रहेल धाव माताने नित्रंठी. पठी आगळ चा-
 लतां एक गाम आव्युं तिहां एक अश्वने स-
 शल्य देखी धम्मिछ्वे तेनी चिकित्सा करी, तेथी
 अश्वना स्वामिए तेनो सत्कार कीधो, अने
 रात्रि तिहां रह्या. धाव माताए कन्यानुं सर्व
 स्वरूप कहुं के मगधदेशना राजा शत्रुदमन-
 नी पुत्री विमला नामनी पुरुष छेशीणी ठे ते
 सुरेंद्रदत्तना पुत्र धम्मिछ्वने देखी अनुरागिणी
 थइ अने चूतगृहे पाणी ग्रहणनो संकेत कीधो
 पण ते न आव्यो अने तमने आव्या देखी ते

३१२ पञ्चस्काण ज्ञाप्यं अर्थसहितं.

विरक्त थइ. हुं तो एनी धाव माता तुं क्रमे क्रमे तमारा विषे एने रागिणी करीश. त्वार पठी तेउ चंपाये गया त्यां राजसुता कपिला साथे ते परणयो. अनुक्रमे बे विद्याधर राजानी बत्रीश कन्याउने ते परणयो. सर्व मळी पांत्रीश स्त्री साथे अनुक्रमे जोग जोगवंदा लाग्यो. एक वखंते मुनिने आवेला जाणी बंदन करी पूर्वजव संबधी पृष्ठा करी तेवारे धर्म रुचि गुरुए कहुं के पुद्धिदना जेवे पांच मत्स्यने बचाव्या, त्यांथी मरण पामी पद्धिपति सुत थइ अणसण करी मरण पामी, तुं धम्मिह्व कुमार थयो. एवं धर्मरुचि गुरुनु वचन सांजळी ते विरक्त थइ दीक्षा ग्रहण करी अच्युते गयो. तिहांथी महा विदेहमां सुकुल पामी बोधि लाज पामी चारित्र पाळी सिद्धि पदने वरशे.

अने परंजवे दामन्नकादिकने फल थयुं ठे ते दामन्नकनो दृष्टांत संक्षेप मात्रे लखीये डीये— राजपुर नगरे एक कुलगर रहेतो हतो, तेनी

जिनदास नामे श्रावक मित्र हतो. तेनी संगतथी
 कोइक दिवसे ते साधु पासे गयो, अने त्यां मत्स्य-
 नां मांसनो नियम लीधो. अनुक्रमे दुर्जिह्व थयुं,
 तेवारे घणा लोक मत्स्याहारी थके संबंधी पुरुषे
 बलात्कारे तेने द्रह समीपे आयो. तिहां ते
 जालमां नाखेला मत्स्यने जोइने मूकी आपे.
 एम त्रण दिवस सुधी बलात्कार कराव्यो, ते-
 वारे एक मत्स्यनी पांख त्रूटी देखी बलात्कारे
 तेथी निवर्त्त्यो. पठी अणसण लेइ मरण पामी
 राजगृह नगरे शेठनो पुत्र थयो. तेनुं दामन्नक नाम
 दीधुं. ते आठ वर्षनो थयो तेवारे तेनुं कुल
 मरकीना रोगथी मरण पाम्युं, उच्छिन्न थयुं; ते-
 वारे ते दामन्नक कोइ सांगरु. व्यवहारीने
 घरे दुःखित थको रह्यो. एकदा साधुनुं युगल
 जिह्वाने अर्थे ते व्यवहारीने घरे आव्युं, तिहां
 ते बालने, देखीने परस्पर साधु बोल्या जे ए
 बालक ए घरनो स्वामी थशे. ते प्रहन्नप्रति
 घरना अधीशे जाणी, तेवारे अमर्षपणे करी ते

३१४ पञ्चस्कान्त भाष्य अर्थसहित.

बालने मारवा जणी अंत्यजने आप्यो. तेणे
अजिज्ञान देखारुवा निमित्ते तेनी टचखी अंगु-
ली छेदी अने अतिशय जय देखाफी परहो
काढ्यो. पठी ते बालक अनुक्रमे नाठो थको
ते शेठनुं जिहां गोकुल ठे, ते ग्रामे आव्यो.
तिहां ते गोकुलना स्वामीथे तेने स्वरूपवान्
तथा विनीत देखी पुत्रपणे थाप्यो. अनुक्रमे
यौवन पाम्यो. पठी केटलाएक वर्षांतरे तिहां
सागरदत्त शेठ आव्यो, तेणे तेने देखीने उ-
लख्यो, ते वारे कोइ कार्यनुं निमित्त करी लेख
लखीने आप्यो, तेमां शेठे पोताना पुत्रने लख्युं
जे एने विष थापजो. एवो लेख थापी पोताने
नगरे मोकढ्यो, ते श्रांत थयो थको उद्यान-
मांहे कामदेवना प्रासादे आवी सूतो. तिहा
वरार्थिनी एवी शेठनी पुत्री कामदेव पूजवा
आवी, तिहां तेणे तेने सूतो देखी कागलमा
पोताना पिताना अक्षर देखी कागल वांच्यो.
तेमां विष देवानुं लख्युं जोइने पोतानुं नाम

पञ्चरत्नाञ्जलि अर्थसहित. ३१५

विषा ठे तेथी तेनी इच्छक थइ मनमा विचार्युं
जे महारा पिताये सुंदर स्वरूपवान् जाणी वर
मोकल्यो ठे, पण विष देजो एवुं लख्युं छे ते
महारा पिता कागल लखतां चूली गया ठे.
विषाने स्थानके विष लखाइ गयुं ठे अने
कामदेवे पण महारा उपर प्रसन्न थइने ए वर
मुऊने आप्यो, माटे कागलमां विष लख्युं हतुं
तिहां विषा देजो एम कन्याये अंजन शला-
काये लखीने पाठो लेख तेने ठेकाणे मूकी दीधो.
अनुक्रमे ते घेरं आव्यो, तिहां तरत लग्न लेश
कन्या परणावीने जामाता कीधो. एवी वात
सांजखीने शेठ घेर आव्यो. क्रोधांत थको
कहेवा लाग्यो जे मातृपूजन निमित्ते पाणि ग्रहण
मांगलिक वधाववा जणी जमाइने मोकलो.
अने शेठे मारवा सारु अत्यंजने संकेत कराव्यो.
इवे ते मातृपूजन निमित्ते जांय एटला-
मां विकांलवेखा जाणी नवपरणीत हतो, माटे
शेठनो पुत्र कहेवा लाग्यो के तमारीवती इं

३१६ पञ्चस्कान्तान् ज्ञानार्थसंहित.

मातृपूजन करवा जाउहुं, एम कही ते गयो.
एटखामां वच्चे स्तामां अंत्यजे तेनो संकेत
जाणी ते शेठना पुत्रने जमाइ समजी मारी
नांख्यो, जवितव्यताथी बलवत्तर कोइ नथी.
पठी ते पुत्रमरणनुं वृत्तांत सांजलीनें हृदयस्फोट
थइ शेठ पण मरण पाम्यो. अनुक्रमे घरने
स्वामी दामन्नक थयो. ऋषिज्ञापित वचनं
अन्यथा न थाय.

अनुक्रमे एकदा पाछले पहारे पाहरी देता
एक मंगल पाठके गाथा कही. तद्यथा ॥
अणुपुंखमावहंतावि, अन्नढा तस्स बहु गुणा
हुंति ॥ सुह दुर्ककम्म फुंतो, जस्स कयंतो
वहइ परकं ॥ १ ॥ ए गाथानो अर्थ सांजली
एक लहनुं दान दीधुं, एम त्रण वार कथा
सांजली त्रण लह दान दीधुं. राजाये ते वात
वात सांजलीने पोतानी पासे तेगव्यो. पठी
सर्व वीतक वात राजा आगले कही, राजा
हर्ष पाम्यो थको तेने नगरशठनी पदवीये रथा-

की। एकदा गुरु श्राव्या सांजली वांदवा ग-
या, तिहां धर्मदेशना सांभली अने पुरातन जब
मत्स्य मांस पञ्चस्काणादिक सर्व सांजर्युं, तेथी
बोधिलाज पाम्यो; धर्मानुष्ठान साचकी देवलोके
गयो. तिहांथी महाविदेहमां सुकुलमां उपजज्ञे,
तिहां बोधिलाज पामी चारित्र खही केवलान
पामी परंपराये मोक्षसुख पामशे, अने केटला-
एक तेहीज जवे सिद्धि पामे. ए बे प्रकारे फ-
लनुं नवमुं द्वार थयुं ॥

एटले सर्व मुखगुण प्रत्याख्यान सर्व उत्त-
रगुण प्रत्याख्यान तथा अग्निग्रहादिक देश
उत्तरगुण पण होय, अने श्रावकने देश मूलगुण
प्रत्याख्यान ते अणुद्वय तथा देश उत्तर गुण
प्रत्याख्यान ते गुणव्रत अने शिक्षाव्रत जाणवां.
ते वली बे बे जेदे. एक इत्वर ते त्रणकासि
अनागतादि पञ्चस्काण मूल उत्तर गुण पञ्च-
स्काण अने देश उत्तरगुण पञ्चस्काण ते शिक्षा-
व्रतादि तथा देशे मूलगुण पञ्चस्काण अने सर्व-

३१० पञ्चस्काण ज्ञाप्य अर्थसहित.

थी उत्तरगुण पञ्चस्काण अने मूलगुण क्रियारूपे
एवुं पञ्चस्काण धम्मिद्धादिकने जाणवुं. इत्या-
दिक पञ्चस्काणना जंग विकल्प घणा ठे, ते
गुरुना विनयथी जाणीये, माटे यथागृहीत जंगे
पञ्चस्काण आराधवां, तेनुं गमन ठेही गाथा-
बडे कहे ठे ॥ ४९ ॥

हवे ग्रंथ समाप्ति अर्थे गाथा कहे ठे.

पञ्चस्काणमिणं से,—विज्जण ज्ञावेण जिण-
वरुद्धिं ॥ पत्ता अणंत-जीवा, सासयसुखं
अणाबाहं ॥ ४० ॥

॥ इति प्रत्याख्यानज्ञाप्यं संपूर्णम् ॥

अर्थ—(पञ्चस्काणं के०) पञ्चस्काण ते (इ-
णं के०) ए यथोक्त कहुं ते प्रत्ये (ज्ञावेण के०)
ज्ञावे करीने एटले ज्ञावसहित, श्रद्धाये करी
निःशंकित सम्यग्दर्शन सहित जे रीते (जिण-
वर के०) जिनेश्वर जगवाने ज्ञान क्रिया सहित
उज्जयनयसम्मत्त (उद्धिं के०) कहुं ठे, प्रका-
श्यं ठे ते प्रकारे, एवा गुणधारण रूप पञ्चस्का-

पञ्चरक्षां च ज्ञाप्य अर्थसहित. ३१ए

एने (सेविज्जण के०) सेवीने, आदरीने, पा-
लीने त्रिकालापे जाये (अणंतजीवा के०)
अनंत जीव ज्व्यप्राणी ते (सासयइस्कं के०)
शाश्वतां सुख (अणावाहं के०) अनाबाध
अव्याबाध-निराबाध, एटले नथी कोइ बाधा
जिहां एवुं जे मोहस्थानक ते प्रत्ये (पत्ता के०)
पाम्या, पामे ठे अने पामशे. ॥ ४७ ॥

इति भाष्यत्रयवार्त्तिक, -मेतद्विवृण्वतार्जितं सुकृतं ।
तेन स्ताद्भविक्लोक, -स्सततं निरपायसौख्यरतः ॥ १॥

॥ इति ज्ञाप्यत्रयं बाला बोधसहितं समाप्तम् ॥

॥ अथ उपदेशरत्नकेशः ॥

उवएसरयणकोसं, नासिअनीसेसल्लोग-
दोगच्चं ॥ उवएसरयणमाळं, वुळं नमिऊण
वीरजिणं ॥ १ ॥

अर्थ—(नासिअनीसेसल्लोगदोगच्चं) नाश
कर्यां छे समस्त लोकनां दारिद्र्य जेणे एवा
(वीरजिणं) वीर जिनने (नमिऊण) नम-
स्कार करीने (उवएसरयणमाळं) उपदेश रूप
रत्ननी माळा छे जेणे विषे एवा (उवएसर-
यणकोसं) उपदेश रूप रत्नना जंमारने (वु-
ळं) हुं कहीश.

जीवदयाइ रमिऊइ, इंदियवग्गो दमिऊइ
सया वि ॥ सच्चं चैव चविऊइ, धम्मस्स रहस्स-
मिणमेव ॥ २ ॥

अर्थ—(जीवदयाइ) जीव दयाने विषे
(रमिऊइ) रमण करीये. (इंदियवग्गो)

उपदेश रत्नकोश अर्थसहित. ३२१

इंद्रियोना समुहने (दमिज्जइ) दमन करीये.
(सच्चं) सत्यने (चेव) निश्चे (चविज्जाइ)
बोलीये (इणमेव) आज (धम्मस्स) धर्मनुं
(रहस्सं) रहस्य-तत्त्व ठे. ॥ २ ॥

सीलं न इ खंमिज्जाइ, न संवसिज्जाइ समं
कुसीलेहिं ॥ गुरुवयणं न खलिज्जाइ, जइ नज्जा-
इ धम्मपरमत्थो ॥ ३ ॥

अर्थ-(सीलं) शील व्रतने (इ) निश्चे
(न खंमिज्जाइ) न खंडन करीये. (कुसीले-
हिं) कुशीलिया (समं) साथे (न संवसि-
ज्जाइ) न वास करीये. (गुरुवयणं) गुरुना
वचनने (न खलिज्जइ) न उद्ध्वंघन करीये. ए
प्रकारे (जइ) यतिए (धम्मपरमत्थो) धर्मनो
परमार्थ (नज्जइ) जाणवो. ॥ ३ ॥

चवलं न चंकमिज्जइ, विरइज्जइ नेव उ-
प्पमो वेसो. ॥ वंकं न पलोइज्जइ, रुठा वि ज्जांति
किं पिसुणा ॥ ४ ॥

अर्थ-(चवलं) चपलताए (न चंकमि-

३३२ उपदेश रत्नकोश अर्थसहित.

झाड़) न चालीए. (उप्रमो) उद्भट (वेसो)
वेष (नेव) नहिज (विरझाड़) धारण क-
रीये. (वंकं) वांकी दृष्टिए (न पलोझाड़)
न जोईये. तो (रुठा वि) क्रोध पामेला एवा
पण (पिसुणा) चाडीयाउं (किं) शुं (जणं-
ति) कहे—कही शके ? ॥ ४ ॥

नियमिज्जइ नियजीहा, अविआरिअं नेव
किज्जए कज्जं । न कुलकमो अ बुप्पइ, कुविउं
किं कुणइ कलिकालो ॥ ५ ॥

अर्थ—(नियजीहा) आपणी पोतानी
जीह्वाने (नियमिज्जइ) नियममां राखीये, (अ-
विआरिअं) अविचार्युं (कज्जं) कार्य (नेव)
नहींज (किज्जए) करीए, (अ) वली (कुल-
कमो) कुलाचारने (न बुप्पइ) न लोपीये,
तो (कुविउं) कोप पामेलो एवो (कलिका-
लो) कलिकाल (किं) शुं (कुणइ) करे—क-
री शके ? ५

मम्मं न उ लविज्जइ, कस्स वि आलं न

उपदेश खंडेऽर्थसहित. ३३

दिजाइ कया वि ॥ को वि न उकोसिजाइ, सजाः
णमगो इमो दुगो ॥ ६ ॥

अर्थ—कोइने (उ) वली (मम्मं) मर्म
वचन (न लविज्जइ) न कहीये. (कस्स वि)
कोइने (कया वि) कदापि (आलं) कलंक
(न दिज्जइ) न दर्शये. (को वि) कोइने पण (न
उकोसिज्जइ) आक्रोश न करीये. (इमो)
आ (सज्जणमगो) सज्जननो मार्ग (दुगो)
दुर्ग-किह्वा समान ठे. अर्थात् ते कोइथी परा-
ज्व पामे नहीं ॥ ६ ॥

सवस्स उवयरिजाइ, न पम्हसिजाइ परस्स
उवयारो । विहलं अखलंबिजाइ, उवएसो एस
विउसाणं ॥ ७ ॥

अर्थ—(सवस्स) सर्वने (उवयरिजाइ)
उपकार करीये. (परस्स) परनो (उवयारो)
उपकार (न पम्हसिजाइ) न विसारीये.
(विहलं) दुःखाने (अखलंबिजाइ) अखलंबन
आपीये. (एस) आ (उवएसो) उपदेश

३२४ उपदेश रत्नकोश अर्थसहित.

(विजसाणं) विद्वानोनो ठे ॥ ७ ॥

को वि न अप्रत्थिज्जाइ, किज्जाइ कस्स
वि न पत्थणाजंगो । दीणं न य जंपिज्जाइ, जि-
विज्जाइ जाव जीअलोए ॥ ७ ॥

अर्थ—(को वि) कोईने पण(न अप्रत्थिज्जाइ)
अभ्यर्थना—प्रार्थना करीये नहीं. (कस्स वि)
कोइनी (पत्थणाजंगो) प्रार्थनानो जंग (न
किज्जाइ) न करीये. (य) वली (दीणं) दी-
न वचन (न जंपिज्जाइ) न बोलीये. (जाव)
ज्यां सुधी (जीअलोए) जीवलोकने विषे (जि-
विज्जाइ) जीवीये त्यां सुधी ॥ ७ ॥

अप्पा न पसंसिज्जाइ, निंदिज्जाइ दुज्जाणो
वि न कया वि ॥ बहु बहुसो न हसिज्जाइ, ल-
अइ गुरुअत्तणं तेण ॥ ८ ॥

अर्थ—(कया वि) कदापि (अप्पा) आ-
त्मानी (न पसंसिज्जाइ) प्रशंसा न करीये.
(दुज्जाणो वि) दुर्जननी पण (न निंदिज्जा-
इ) निंदा न करीये. (बहु) घणुं (बहुसो)

उपदेश रत्नकोश अर्थसहित. ३१५

घणी वार (न हसिजाइ) न हसीये. (तेण)
तेथी करीने (गुरुअत्तणं) मोटाईपणुं (लप्रई)
पामीये. ॥ ९ ॥

रिउणो न वीससिजाइ, कया विवंचिजाए
न वीसठो ॥ न कयग्घेहिं हविजाइ, एसो ना-
यस्स नीसंदो ॥ १० ॥

अर्थ—(रिउणो) शत्रुनो (न वीससि-
जाइ) विश्वास न करीये. (कया वि) कदापि
(वीसत्थो) विश्वासुने (न वंचिजाए) ठेत-
रीये नहिं. (कयग्घेहिं) कृतघ्न एटखे कर्या
कामना हणनारा (न हविजाइ) न थईये.
(एसो) आ (नायस्स) न्यायनो (नीसंदो)
मार्ग ठे. ॥ १० ॥

रच्चिजाइ सुगुणेषु, बज्झइ राजं न नेहव-
ज्जेसु ॥ किजाइ पत्त परिक्का, दक्काण झ्मो अ
कसवट्ठो ॥ ११ ॥

अर्थ—(सुगुणेषु) सारा गुणीने विषे (र-
च्चिजाइ) राजी थईये. (नेहवज्जेसु) साचा

३२६ उपदेश. रत्नकोश अर्थसहित.

लेह रहित पुरुषोने विषे (राउं) राग (न
बज्झइ) न बांधीये. (पत्तपरिक्का) पात्रनी
परीक्षा (किज्जाइ) करीये. (इमो थ) आ
ज (दरकाण) माह्या पुरुषोनी (कसवटो)
कसोटीनो पठर ठे. ॥ ११ ॥

नाकज्जामायरिज्जाइ, अण्णा पामिज्जाए न व-
यणिज्जे ॥ न य साहसं चश्जाइ, उप्पिज्जाइ तेण
जगहत्तो ॥ १२ ॥

अर्थ—(अकज्जां) अकार्यने (न आय-
रिज्जाइ) आचरीये अथवा आदरीये नहीं. (अ-
ण्णा) आत्माने (वयणिज्जे) निग्र वचनादिक-
मां (न पामिज्जाए) न पानीये. (य) वली
(साहसं) साहस [साहसिकपणा] ने (न
चश्जाइ) न तजीये. (तेण) तेथी (जगहत्थो)
जगतमां हाथ (उप्पिज्जाइ) उन्नो राखीये ॥१२॥

वसणे वि न मुज्झिज्जाइ, मुच्चइ माणो न
नाम मरणे वि ॥ विहवक्कए वि दिज्जाइ, वयम-
सिघारं खु धीराणं ॥ १३ ॥

उपदेश रत्नकोश अर्थसहित. ३१७

अर्थ—(वसणे वि) व्यसन-दुखमां पण
(न मुञ्जिज्जइ) न मुञ्जाइए, (मरणे वि)
मरण थाय तो पण (नाम) कोमल आमंत्र-
णने विषे ठे. (माणो) धर्मनुं बहुमान (न
मुच्चइ) न मूकीये. (विहवक्कए वि) लक्ष्मीनो
क्षय थये ठते पण (दिज्जइ) दान दर्शये. एवुं
(धीराणं) धीर पुरुषोनुं (असिधारं) खड-
गनी धार जेवुं (वयं) व्रत ठे (खु) निश्चे ॥१३॥

अइनेहो न वहिज्जइ, रुसिज्जइ नय पिये
वि पयदिअहं । वध्दारिज्जइ न कळी, जखंजळी
दिज्जइ उहाणं ॥ १४ ॥

अर्थ—(अइनेहो) अति स्नेह (न व-
हिज्जइ) न वहन करीये-न धरीये. (ष) बली
(पियेवि) प्रिय माणस उपर पण (पइदिअहं)
निरंतर. (न रुसिज्जइ) रोष न करीये. (कळी)
कजीयो [न वध्दारिज्जइ] वधारीये नहीं. ए
रीते [उहाणं] दुःखोने [जखंजळी] जखंज-
ळी दइए ॥ १४ ॥

३२७ उपदेश रत्नकोश अर्थसहित.

न कुसंगेण वसिज्जाइ, बालस्स वि घिप्पए
हिथ्थं वयणं ॥ अन्नयात्तं निवट्टिज्जाइ, न होइ
वयणिज्जाया एवं ॥ १५ ॥

अर्थ—[कुसंगेण] कुसंगीनी साथे [न व-
सिज्जइ] न वसीये. [बालस्स वि] बालकनुं
पण (हिथ्थं) हितकारी [वयणं] वचन [घि-
प्पए] ग्रहण करीये. [अन्नयात्तं] अन्यायथी
[निवट्टिज्जइ] निवर्तन पामीये. [एवं] एम
करवाथी [वयणिज्जया] वचनीयता एट्ठे
निंदा [न होइ] न होय ॥ १५ ॥

विह्वे वि न मच्चिज्जाइ, न विसीइज्जाइ
असंपयाए वि ॥ वट्टिज्जाइ समजावे, न होइ
एणएणइ संतावो ॥ १६ ॥

अर्थ—(विह्वे वि) वैज्रवने विषे पण
(न मच्चिज्जाइ) न माचीये—न गर्व करीये.
(असंपयाए वि) संपत्ति रहितपणामां पण
(न विसीइज्जाइ) विषाद—खेद न करीये.
(समजावे) समताने विषे (वट्टिज्जाइ) व-

उपदेश रत्नकोश अर्थसहित. ३३९

तीये. तो (रणरणइ) सारा माठा गगमा
(संतावो) संताप (न होइ) न होय ॥ १६ ॥

वन्निज्जाइ जिच्चगुणो, न परुक्कं न य सुअ-
स्स पच्चक्कं ॥ महिला उ नोअया वि हु, न न-
स्सए जेण माहप्पं ॥ १७ ॥

अर्थ—[भिच्चगुणो] भृत्य-चाकरना गुण
[परुक्कं] परोक्षपणे [न वन्निज्जइ] न वखा-
णीये. [य] वली [सुअस्स] पुत्रना गुण
[पच्चक्कं] प्रत्यक्षपणे [न] न वखाणीये. [उ]
परंतु [महिला] स्त्रीना गुण [उअया वि] बन्ने
प्रकारे पण-परोक्ष के प्रत्यक्षपणे पण [न] व-
खाणीये [हु] निश्चे. [जेण] जेथी [माहप्पं]
पोतानुं माहात्म्य-मोटाईपणुं [न नस्सए]
नाश न पामे. ॥ १७ ॥

जंपिज्जाइ पिअवयणं, किज्जाइ विणउं अ
दिज्जाए दाणं ॥परगुणगहणं किज्जाइ, अमूलमंतं
वसीकरणं ॥ १८ ॥

अर्थ—[पिअवयणं] प्रिय वचन [जंपि-

३३० उपदेश रत्नको । अर्थसहित.

ज्जई] बोलीये. [विणउ] विनय करीये.
(दाण) दान (दिज्जए) दर्ईए. (अ) वसी
(परगुणगहण) परना गुणनुं ग्रहण (किज्जइ)
करीये. ए (अमूलमंतं) अमूल्य मंत्र (वसी-
करणं) वशीकरणनो ठे ॥ १८ ॥

पत्थावे जंपिज्जइ, सम्माणिज्जइ खलोवि
बहुमज्जे ॥ नज्जइ सपरविसेसो, सयलत्था तस्स
सिज्जंति ॥ १९ ॥

अर्थ—(पत्थावे) पस्तावे-योग्य समये (जं-
पिज्जइ) बोलीये. (बहुमज्जे) घणा माणसो-
नी मध्ये (खलो वि) खल माणसनुं पण
(सम्माणिज्जइ) सन्मान करीये. (सपरविसे-
सो) पोतानो अने परनो विशेष—जेद (नज्जइ)
जाणीये. तो (तस्स) ते माणसने(सयलत्था)स-
कल अर्थो (सिज्जंति) सिद्ध थाय ठे ॥१९॥

मंतंताण न पासे, गम्मइ नइ परगगहे अ-
वीएहिं ॥ पमिवन्नं पाविज्जइ, सुकुर्त्तीणत्तं हवइ
एवं ॥ २० ॥

उपदेश रत्नकोश अर्थसहित ३३१

अर्थ—(मंतंताण) मंत्र तथा तंत्रने (न
पासे (न जोइए,) अवीयेहिं (बीजा विना—
एकला (परग्गहे) पर घेर (नइ गम्मइ)
न जईए. पक्खिन्नं [प्रतिपन्न-अंगोकार करेळुं
(पाल्लिज्जइ) पालीये. (एवं) एम करवाची
[सुकुलीणत्तं] सारुं कुलीनपणुं [इवइ]
आयठे ॥ २० ॥

सुंजइ सुंजाविज्जइ, पुब्बिज्ज मणोगयं क-
हिज्ज सयं ॥ दिज्जइ लिज्जइ उचिअं, इब्बि-
ज्जइ जइ थिरं पिम्मं ॥ २१ ॥

अर्थ—[जइ] जो [थिरं] स्थिर एवा
[[पिम्मं] प्रेमने [इब्बिज्जइ] इब्बिए तो मित्रने
घेर [सुंजइ] ज्ञोजन करीये. [सुंजाविज्जइ]
तेने भोजन करावीये [मणोगयं] मनमां रहेसो
विचार [पुब्बिज्ज] पूढीये अने [सयं] आपणे
पोते [कहिज्ज] कहीये [उचिअं] योग्य वस्तु
[दिज्जइ] दर्इए अने [लिज्जइ] लईये. ॥२१॥

को वि न अणमन्निज्जइ, न य गविज्जइ

३३३ उपदेश रत्नकोश अर्थसहित.

गुणेहिं निश्चएहिं । न विम्हउं वहिज्जइ, बहुर-
यणा जेणिमा पुहवी ॥ ३२ ॥

अर्थ—[को वि] कोईने पण [न अचम-
निज्जइ) अपमान न करीये (य) वली (निश्च-
एहिं) पोताना (गुणेहिं) गुणोए करीने (न
गविज्जइ) गर्व न करीये [विम्हउं] विस्मय
(न वहिज्जइ) न वहन करीये (जेण) जे
कारण माटे (इमा) आ (पुहवी) पृथ्वी
(बहुरयणा) बहु रत्नवाली ठे. ॥ ३२ ॥

आरंजिज्जइ लहुअं, किज्जइ कज्ज महंत-
मवि पहा ॥ न य उकरिसो किज्जइ, लप्रइ गुरु-
अत्तणं जेण ॥ ३३ ॥

अर्थ—प्रथम (लहुअं) नानुं काम (आरं-
जिज्जइ) आरंभ करीये (पहा) पठीथी (क-
ज्जमहंतं) मोटुं कार्य (अवि) पण (किज्ज-
इ) करीये (य) वली (उकरिसो) उत्कर्ष
(न किज्जइ) न करीये (जेण) जेथी (गु-
रुअत्तणं) गुरुत्व—मोटाई (लप्रइ) पामीये ॥ ३३ ॥

उपदेश रत्नकोश अर्थसहित. ३३३

ज्ञाञ्जइ परमप्पा, अप्पसमाणो गणि-
ज्जइ परो । किज्जइ न राग दोसो, णिन्निज्जइ
तेण संसारो ॥ २४ ॥

अर्थ—[परमप्पा] परमात्मानुं [ज्ञाइज्जइ]
ध्यान करीये (अप्पसमाणो) आपणा आत्मा
समान [परो] परने (गणिज्जइ) गणीये.
(राग दोसो) राग अने द्वेष (न किज्जइ)
न करीये. (तेण) तेथी करीने [संसारो] संसार
[णिन्निज्जइ] ठेदीये. ॥ २४ ॥

उवएसरणमालं, जो एवं ठवइ सुट्टु नि-
अकंठे । सो नर सिवसुहलही-वहयले रमइ-
सहाइं ॥ २५ ॥

अर्थ—(एवं) ए प्रकारे (जो) जे माणस
[उवएसरणमालं] उपदेश रूप रत्ननी माला
ने (सुट्टु) सारी रीते (निअकंठे) पोताना कं-
ठने विषे [ठवइ] स्थापन करे ठे. [सो]
ते (नरं) माणस [सिवसुहलहीवहयले]
शिव सुख रूपी लक्ष्मीना वद्धःस्थलने विषे

३३४ उपदेश रत्नकोशं अर्थसहित.

[सञ्छाडं] स्नेहा थो (रमइ) रमे ठे. ॥ २५ ॥

एथं पञ्चमजिणोसर,—सूरिवयणगुंफरम्मिथं
वहज । ञवजणो कंठगयं, विजळं उवएसमा-
ल्लमिणं ॥ २६ ॥

अर्थ—[एथं] ए प्रकारे [पञ्चमजिणोसर-
सूरिवयणगुंफरम्मिथं] पद्म जिनेश्वर सूरिना
वचननी रचनावडे करीने रमणिक एवी [वि-
जळं] विस्तीर्ण (इणं) आ [उवएसमालं]
उपदेशमालाने [ञवजणो] ञव्य जन [कं-
ठगयं] कंठगत [वहज] वहन करो अर्थात्
कंठे धारण करो. ॥ २६ ॥ इति ॥

॥ इति उपदेशरत्नकोशः समाप्तः ॥

श्रीरत्नाकरपंचविंशतिका

श्रेयःश्रियां मंगलकेलिसद्म, नरेन्द्रदेवेन्द्र-
नतांघ्रिपद्म । सर्वज्ञ सर्वातिशयप्रधान, चिरं जय
ज्ञानकलानिधान ॥ १ ॥

अर्थ—[श्रेयःश्रिया] मोक्षरूपी लक्ष्मीना
[मंगलकेलिसद्म] मांगलिक क्रीडाना गृह
समान [नरेन्द्रदेवेन्द्रनतांघ्रिपद्म] राजात् अने
देवेन्द्रोवमे नमस्कार कराया ठे चरण कमल
जेना एवा वली [सर्वातिशयप्रधान] सर्व-चो-
त्रीश अतिशये करीने प्रधान एवा वली [ज्ञान-
कलानिधान] केवलज्ञान अने कलाना जंडार
एवा [सर्वज्ञ] हे सर्वज्ञ प्रभु! [चिरं]चिर-
काल सुधी, [जय] जय पामो ॥ १ ॥

जगन्त्रयाधार कृपावतार, दुर्वारसंसारवि-
काखैद्य । श्रीवीतराग त्वयि मुग्धजावा,—द्विज्ञ

३३६ रत्नाकर पञ्च० अर्थसहित.

प्रज्ञो विज्ञपयामि किञ्चित् ॥ १ ॥

अर्थ—(जगन्नयाधार] त्रण जगत्ना
आधारभूत एवा वली (कृपावतार) कृपाने
माटे ठे अवनत एटले जन्म जेनां एवा वली
(दुर्वारसंसारविकारवैद्य) दुःखे करी वारी
शकाय एवा संसारना विकारनो नाश करवा-
मां वैद्य समान वली [विज्ञ] विशेष ज्ञानवंत
एवा [श्रीवीतरागप्रज्ञो] हे वीतराग प्रभु !
[त्वयि] तमारे विषे (मुग्धज्ञावात्) मुग्धप-
णा थकी [किञ्चित्] कांश्क [विज्ञपयामि]
हं विनंति करुं ॥ १ ॥

किं बाललीलाकलितो न बालः, पित्रोः पु-
रो जटपति निर्विकल्पः । तथा यथार्थं कथया-
मि नाथ, निजाशयं सानुशयस्तवाग्रे ॥ ३ ॥

अर्थ—(बाललीलाकलितः) बालकनी क्री-
लाए करीने युक्त अने (निर्विकल्पः) विकल्प
रहित एवो [बालः] बालक [पित्रोः] मा
बापनी [पुरः] पासे सत्य वचनने (किं) शं

[न जल्पति] नथी बोलतो, अर्थात् बोले ठे
ज. (तथा) तेवी रीते [नाथ] हे नाथ !
[सानुशयः] पश्चात्तापे करी सहित एवो हुं
[तत्र] तमारी (अग्रे) आगल [निजाशयं]
मारा-पोताना अग्निप्रायने (यथार्थ) सत्य
रीते [कथयामि] कहुं बुं ॥ ३ ॥

दत्तं न दानं परिशीलितं च, न शालि
शीलं न तपोऽनितमम् । शुभ्रो न ज्ञावोऽप्यज्ञ-
वद्भवेऽस्मिन्, विज्ञो मया व्रांतमहो मुधैव ॥४॥

अर्थ—(विज्ञो) हे प्रभु ! (मया) में
(दानं) दाम (न दत्तं) दीधुं नथी. (च)
वली (शालि) सुंदर एवुं (शीलं) शीयल व्रत
(न परिशीलितं) पाट्युं नथी. वली (तपः)
तप (न तप्तं) तप्युं [कर्युं] नथी. वली (शुभ्रः)
शुभ्र एवो (ज्ञावः) ज्ञाव (अपि) पण (न
अज्ञवत्) थयो नथी. (अहो) अहो ! (अस्मिन्)
आ (ज्ञे) संसारमां (मुधैव) फोगटज (व्रांतं)
गावडे ज्ञमायुं ठे—हुं ज्ञम्यो बुं ॥ ४ ॥
कार

३३० रत्नाकरपञ्चविं० अर्थसहित.

दग्धोऽग्निना क्रोधमयेन दष्टे, दुष्टेन लोप्ता-
ख्यमहोरगेण । अस्तोऽग्निमानाजगरेण माया-
जालेन बद्धोऽस्मि कथं नजे त्वाम् ॥ ५ ॥

अर्थ—हुं [क्रोधमयेन] क्रोध रूपी [अग्नि-
ना] अग्निवक्त्रे [दग्धः] बल्लेखो [अस्मि] तुं.
वली [दुष्टेन] दुष्ट एवा (लोप्ताख्यमहोरगेण)
लोप्ता नामना मोटा सर्पवक्त्रे [दष्टः] कंखाएखो
तुं. वली (अग्निमानाजगरेण) अग्निमान रूपी
अजगरवक्त्रे [अस्तः] गळाएखो तुं. वली (माया-
जालेन) माया रूपी जालवक्त्रे (बद्धः) बंधाये-
खो तुं. तेथी [त्वां] तमने (कथं) शी रीते
[नजे] हुं भजुं ? ॥ ५ ॥

कृतं मयाऽमुत्र हितं न चेह, लोकेऽपि-
लोकेश सुखं न मेऽभूत् । अस्मादृशां केवलमेव
जन्म, जिनेश जज्ञे नवपूरणाय ॥ ६ ॥

अर्थ—(लोकेश) हे लोकना ईश ! (मया)
में [अमुत्र] परलोकने विषे [च] तथा [इह]
आ [लोकेऽपि] लोकने विषे पण [हितं] हि-

रत्नाकरपञ्चविं० अर्थसहित. ३३ए

तकारी कार्य [न कृतं] कर्तुं नथी, तेथी [मे]
मने [सुखं] सुख (न अचूत्) न थयुं. तो
[जिनेश] हे जिनेश ! [अस्मादृशां] अ-
मारा जेवानो (जन्म) जन्म [केवलं] केवळ
(जवपूरणाय एव) जवोनै पूरण करवा माटे
ज (जझे) थयो ठे. ॥ ६ ॥

मन्ये मनो यन्न मनोज्ज्वत्त, त्वदास्यपीयू-
षमयूखलाज्जात् । द्रुतं महानंदरसं कठोर, -मस्मा-
दृशां देव तदश्मतोऽपि ॥ ७ ॥

अर्थ—[मनोज्ज्वत्त] सुंदर ठे आचरण जेनुं
एवा (देव) हे देव ! (यत्) जे कारण माटे
[अस्मादृशां] अमारा जेवानुं (मनः) मन
(त्वदास्यपीयूषमयूखलाज्जात्) तमारा मुख
रूपी चंद्रना लाज्जथी (महानंदरसं) मोटा आ-
नंदना रसने [न द्रुतं] द्रव्युं नहीं [तत्] ते
कारण माटे अमारुं मन (अश्मतोऽपि) पत्थ-
रथी पण (कठोरं) कठोर ठे एम (मन्ये) हुं
मानुं हुं. ॥ ७ ॥

३४० रत्नाकरपञ्चविं० अर्थसहित.

त्वत्तः सुदुष्प्राप्यमिदं मयाप्तं, रत्नत्रयं
भूरिज्वभ्रमेण । प्रमादनिद्रावशतो गतं तत्,
कस्याग्रतो नायक ! पूत्करोमि ॥ ७ ॥

अर्थ—(मया) मे (भूरिज्वभ्रमेण) घण्टों
जैवमां भ्रमण करवाए करीने (त्वत्तः) तमोरा
थकी (इदं) आ [सुदुष्प्राप्यं] अति दुष्प्राप्यं
(रत्नत्रयं) रत्नत्रयीने (मयाप्तं) मेळवी हती
(तत्) ते (प्रमादनिद्रावशतः) प्रमाद अने
निद्राना वशथी (गतं) जती रही तो (नायक)
हे नायक ! (कस्य) कोनी [अग्रतः] आगळ
(पूत्करोमि) हुं पोकार करुं ? ॥ ८ ॥

वैराग्यरंगः परवंचनाय, धर्मोपदेशो जनरंज-
नाय । वादाय विद्याध्ययनं च मेऽनूत्, कियद्-
ब्रुवे ? हास्यकरं स्वमीश ! ॥९॥

अर्थ—(मे) मारो (वैराग्यरंगः) वैराग्यनो
रंग (परवंचनाय) परने ठेतरवा माटे (धर्मोप-
देशः) धर्मनो उपदेश (जनरंजनाय) लोकने
रंजन करवा माटे (च) अने (विद्याध्ययनं)

रत्नाकरपञ्चविं० अर्थसाहिते. ३४१

विद्यानो अभ्यास (वादाय) वाद विवादाने
माटे (अचूत्) यत्रो. (ईश) हे ईश ! [खं]
मारुं-पोतानुं [हास्यकरं] हास्यकारक-कृत्यादिक
(कियत्) केटलुंक [ब्रुवे] कहुं ? ॥ ए ॥

परापवादेन मुखं सदोषं, नेत्रं परस्त्रीजन-
वीक्षणैः । चेतः परापायविचिन्तनेन, कृतं ज्ञवि-
ष्यामि कथं विभोऽहम् ॥ १० ॥

अर्थ—में (परापवादेन) परनिंदावक्रे (मुखं)
मुखने, [परस्त्रीजनवीक्षणैः] परनी स्त्रीजने
जोवावडे (नेत्रं) नेत्रने, (परापायविचिन्तनेन)
परनुं मातुं चिन्तववावक्रे (चेतः) चितने [सदोषं]
दोषवालुं (कृतं) कर्युं. तो (विज्ञो) हे विज्ञो !
[अहं] हुं (कथं) शी रीते (ज्ञविष्यामि)
थईश ?--मारुं शुं थशे ? ॥ १० ॥

विमंभितं यत्स्मरघस्मरार्ति, — दशावशात्स्वं
विषयान्धलेन । प्रकाशितं तद्भवतो ह्यिथैव, स-
र्वज्ञ ! सर्वं स्वयमेव वेत्सि ॥ ११ ॥

अर्थ—(विषयान्धलेन) विषयोमां अंध

३४२ रत्नाकरपञ्चविं० अर्थसहित.

थयेला एवा में (स्मरघस्मरार्तिदशावशात्)
कामदेव रुपी जङ्गकनी पीकानीदशाना वशथी
(यत्) जे (स्वं) मारा आत्माने [विडंबितं]
विडंबना पमाडी (तत्) ते [जवतः] आपनी
पासे (हिया एव) लज्जाथी ज [प्रकाशितं]
में प्रकाश कर्युं ठे. केमके (सर्वज्ञ) हे सर्वज्ञ !
(स्वयमेव) तमे पोते ज [सर्वं] सर्व (वेत्सि)
जाणो ठो. ॥ ११ ॥

ध्वस्तोऽन्यमंत्रैः परमेष्ठिमंत्रैः, कुशास्त्रवाक्यै-
निहतागमोक्तिः । कर्तुं वृथा कर्म कुदेवसंगा-द-
वांति ही नाथ मति प्रमो मे ॥ १२ ॥

अर्थ-में (अन्यमंत्रैः) बीजा मंत्रोए करीने
[परमेष्ठिमंत्रः] परमेष्ठि मंत्र (ध्वस्तः) नाश
पमानयो-अवगणना करी, (कुशास्त्रवाक्यैः)
कुशास्त्रनां वाक्योये करीने [आगमोक्तिः],
आगमनां वचनो [निहता] हणी नांख्यां-
ढांकी दोधां अर्थात् न सांजळ्या अने [कुदे-
वसंगात्] कुदेवना संगथी (कर्म) कर्मने
(वृथा) फोगट (कर्तुं) करवाने (अवांति)

रत्नाकरपञ्चविं० अर्थसहित ३४३

वाञ्छ्युं, ते सर्व [नाथ] हे नाथ ! (मे) मारो
(मतिव्रमः) मतिनो विव्रम थयो छे [ही] निश्चे.

विमुच्य दृग्लक्ष्यगतं ज्वंतं, ध्याता मया
मूढधिया हृदन्तः । कटाक्षवक्षोजगञ्जीरनाञ्जी,—
कटीतटीयाः सुदृशां विलासाः

अर्थ—(मूढधिया) मूढ बुद्धिवाळा (मया)
में [दृग्लक्ष्यगतं] दृष्टि लक्ष्यमां आवेला एवा
(भवन्तं) आपने [विमुच्य] मूकीने (हृदन्तः)
हृदयमां (सुदृशां) स्त्रीयोना (कटाक्षवक्षोजग-
ञ्जीरनाभीकटीतटीयाः) कटाक्ष, स्तन, गंञ्जीर
नाञ्जी तथा कटी तटना (विलासाः) विलासोनुं
(ध्याताः) ध्यान कर्तुं ठे. ॥ १३ ॥

लोलेक्षणावक्त्रनिरीक्षणेन, यो मानसो
रागलवो विलग्नः । न शुद्धसिद्धांतपयोधि-
मध्ये, धौतोऽप्यगात्तारक ! कारणं किम् ? ॥१४॥

अर्थ—(लोलेक्षणावक्त्रनिरीक्षणेन) चपल
नेत्रवाळी स्त्रीयोनां मुख जोवाथी (मानसो)
मन संबंधि [यः] जे (रागलवः) रागना

३४४ रत्नाकरपञ्चाबं० अथसाहित्य.

लैश [विलग्नः] लागेलो ठे, ते (शुद्धसिद्धान्त-
पयोधिमध्ये) पवित्र सिद्धान्त रूपी समुद्रमां
(धौतोऽपि) धोया ठतां पण (न अगात्) गयो
-नहीं तो (तारक) हे तारनार प्रभु ! [किं
कारणं) तेनुं शुं कारण ? ॥ १४ ॥

अंगं न चंगं न गणो गुणानां, न निर्मलः
कोऽपि कलाविलासः । स्फुरत्प्रज्ञा न प्रभुता च
काऽपि, तथाप्यहंकारकदर्थितोऽहम् ॥ १५ ॥

अर्थ—मारुं (अंगं) शरीर (चंगं) सुंदर
(न) नथी, वली (गुणानां) गुणोनो (गणः)
समुह (न) नथी, वली (निर्मलः) निर्मळ
एवो [कोऽपि] कोई पण (कलाविलासः) क-
लानो विलास (न) नथी. (च) वली (स्फुरत्प्र-
ज्ञा) स्फुरायमान ठे कांति जेनी एवी (काऽपि)
कांई पण (प्रभुता) प्रभुता (न) नथी. [तथापि]
तो पण (अहं) हुं (अहंकारकदर्थितः) अहं-
कारथी कदर्थना पामेलो तुं. ॥ १५ ॥

आयुर्गलत्याशु न पापबुद्धि-गलं वयो मो

रत्नाकरपञ्चविं० अर्थसहित. ३५

विषयाज्जिज्ञासः । यत्नश्च त्रैषज्यविधौ न धर्मे,
स्वामिन्महामोहविम्बना मे ॥ १६ ॥

अर्थ—(मे) मारुं (आयुः) आयुष्य
(आशु) शीघ्रताथी [गलति] जाय ठे, पण
(पापबुद्धिः) पापनी बुद्धि (न) जती नथी. वली
(वयः) वय [गतं] गयुं, पण [विषयाभि-
क्षासः] विषयोनी इहा (नो) गई नहीं. [च]
वली (त्रैषज्यविधौ) त्रैषधनी विधिमां (यत्नः)
यत्न कर्यो, पण (धर्मे) धर्ममां (न) यत्न
कर्यो नहीं, ते सर्व (स्वामिन्) हे स्वामिन् !
(महामोहविम्बना) मोटा मोहनी विटंबना ठे.

नात्मा न पुण्यं न जवो न पापं, मया-
विद्यानां कटुगीरपीयम् । अथारि कर्णे त्वयि केव-
ल्लार्के, परिस्फुटे सत्यपि देवधिद्वाम् ॥ १७ ॥

अर्थ—(देव) हे देव ! [केवल्लार्के] केवल
ज्ञान रूपी सूर्य समान [त्वयि] तमे (परि-
स्फुटे) अति प्रगट [सत्यपि] ठंतां पण (आ-
त्मा) आत्मा-जीव (न) नथो, (पुण्यं) पुण्य
(न) नथी, (जवः) जन्म (न) नथी तथा

३४६ रत्नाकरपञ्चाव० अर्थसहित.

(पापं) पाप [न] नथी. (इयम्) एवी [वि
टानां] नास्तिक लोकोनी [कटुगीः] कटु वाणी
[अपि] पण (मया) में [कर्णे] कर्णने विषे
(अधारि) धारण करी. माटे [मां] मने (धिक्)
धिकार ठे ॥ १७ ॥

न देवपूजा न च पात्रपूजा, न श्राद्धधर्मश्च
न साधुधर्मः । लब्ध्वापि मानुष्यमिदं समस्तं,
कृतं मयारण्यविलापतुल्यम् ॥ १८ ॥

अर्थ—(मया) में [देवपूजा] देवनी पूजा
(न) न करी, [च] वली (पात्रपूजा) पात्र
नी पूजा (न) न करी. (श्राद्धधर्मः) श्रावकनो
धर्म [न] न पाट्यो. (च) वली [साधुधर्मः]
साधुनो धर्म [न] न पाट्यो, [इदं] आ (मा-
नुष्यं) मनुष्य जव (लब्ध्वा) पामीने [अपि]
पण (समस्तं) सर्व [अरण्यविलापतुल्यं] अ-
रण्यमां करेला विलापनी बराबर (कृतं) कर्युं.

चक्रे मयाऽसत्स्वपि कामधेनु,—कल्पद्रु-
चिन्तामणिषु स्पृहार्तिः । न जैनधर्मे स्फुट-
शर्मदेऽपि, जिनेश ! मे पश्य विमूढजावम् ॥)

रत्नाकरपञ्चविं० अर्थसहित. ३४७

अर्थ—(मया) में (असत्सु) असत्य एवा
(कामधेनुकटपद्मुचिन्तामणिषु) कामधेनु, कटप-
वृक्ष अने चिन्तामणि रत्नने विषे (अपि) पण
(स्पृहार्तिः) वांछनी पीछा [चक्रे] करी. प-
रंतु [स्फुटशर्मदे] प्रगट सुख आपनार एवा
(अपि) पण [जैनधर्मे] जैन धर्मने विषे (न)
वांछा करी नहीं. माटे (जिनेश) हे जिनेश्वर !
(मे) मारा (विमूढजावं) मूढपणाने [पश्य]
तमे जुठ ॥ १ए ॥

सद्भोगलीला न च रोगकीला, धना-
गमो नो निधनागमश्च । दारा न कारा न-
रकस्य चित्ते, व्यर्चिन्ति नित्यं मयकाऽधमेन ॥

अर्थ—(अधमेन) अधम एवा [मयका]
में (नित्यं) हमेशां (चित्ते) चित्तमां (सद्भो-
गलीला) सारा सारा भोगनी लीला [व्यर्चिन्ति]
चित्तवी, (च) पण (रोगकीला) रोग रूप
खीलो [न] चित्तव्यो नहीं. (धनागमः) धन-
नी प्राप्ति चित्तवी. [च] पण (निधनागमः)

३४७ रत्नाकरपञ्चविं० अर्थसङ्घित.

मरणनी प्राप्ति (नो) चिंतवी नहीं. (द्वारा)
स्त्री चिंतवी, पण [नरकस्थ] नरकनुं [कारा]
कारागृह (न) चिंतव्युं नहीं ॥ २० ॥

स्थितं न साधोर्हृदि साधुवृत्तात्, परोपका-
रान्न यशोर्जितं च । कृतं न तीर्थोद्धारणादिकृत्त्वं,
मया मुधा हारितमेव जन्म ॥ २१ ॥

अर्थ—(मया) में [साधुवृत्तात्] सारा
आचरणथी (साधोः) साधु पुरुषना (हृदि)
हृदयमां [न स्थितं] रहेवायुं नथी. वली [परो-
पकारात्] परोपकार नरवाथी (यशः) यश
(न अर्जितं) उपार्जन कयों नथी. (च) वली
(तीर्थोद्धारणादिकृत्त्वं) तीर्थनो उद्धार बिगेरे
कार्य (न कृतं) कर्तुं नथी. तेथी [जन्म]
जन्म [मुधा] फोगट (हारितं) गुमाव्यो ठे
(एव) निश्चे ॥ २१ ॥

वैराग्यरंगो न गुरुदितेषु, न दुर्जन्तानां व-
चनेषु शान्तिः । नाध्यात्मलेशो मम कोऽपि देव,
तार्यः कथंकारमयं ज्ञवाब्धिः ॥२२॥

अर्थ—(मम) मने (गुरुदितेषु) गुरुदितेषु

रत्नाकरपञ्चविं० अर्थसहित. ३४९

वचनोने विषे—वचनोवमे (वैराग्यरंगः) वैराग्य
नो रंग (न) अयो नहीं. (दुर्जनानां) दुष्ट ज-
नोनां (वचनेषु) वचनोने विषे (शांतिः) शांति
(न) अई नहीं. वली (कोऽपि) कांई पण (अ-
ध्यात्मलेशः) अध्यात्मनो लेश (न) अयो नहीं.
तो (देव) हे देव ! (अयं) आ (जवाब्धिः)
अवसागर (कथंकारं) शी रीते (तार्यः) मारे
तरवो ? ॥ २२ ॥

पूर्वे जवेऽकारि मया न पुण्य, —मागामिज-
न्मन्यपि नो करिष्ये । यदीदृशोऽहं मम तेन नष्टा,
चूतोद्भवद्भविजवत्रयीश ! ॥२३॥

अर्थ—(मया) में (पूर्वे) पूर्व (जवे) जवमां
[पुण्यं] पुण्य (न अकारि) कर्युं नहीं, अने
(आगामिजन्मनि) आवता जन्मने विषे
(अपि) पण (नो करिष्ये) करीश नहीं. (यत्)
जे कारण माटे [अहं) हुं (ईदृशः) एवो बुं.
[तेन] ते कारणथी (ईश) हे ईश ! (मम]
मारा [चूतोद्भवद्भविजवत्रयी] चूत, वर्त्तमान,
अने जविष्य ए त्रणे जवो (नष्टा) नाश पाभ्या.

३५० रत्नाकरपञ्चविं० अर्थसहित.

किं वा मुधाऽहं बहुधा सुधाचूक्, पूज्य
त्वदग्रेचरितं स्वकीयम् । जट्पामि यस्मात्त्रिज-
गत्स्वरूप, निरूपकस्त्वं कियदेतदत्र ॥२४॥

अर्थ—(वा) अथवा तो (सुधाभुक्पूज्य)
हे देवोना पूज्य ! अथवा हे देव ! हे पूज्य !
[त्वदग्रे] तमारी पासे (अहं) हुं (स्वकीयं)
मारुं पोतानुं (चरितं) चरित्र (बहुधा) बहु
प्रकारे (मुधा) फोगट (किं) शुं (जट्पामि)
कहुं ? (यस्मात्) जे कारण माटे [त्वं] तमे
[त्रिजगत्स्वरूपनिरूपकः] त्रण जगतना स्व-
रूपनुं निरूपण करनारा ठो, अथवा हे त्रण
जगतना स्वरूपवाळा ! सर्वज्ञ ठो, तेथी (अत्र)
अहि—तमारे विषे (एतद्) आ—मारुं चरित्र
(कियत्) शुं मात्र ठे ? ॥२४॥

दीनोद्धारधुरंधरस्त्वदपरो नास्ते मदन्यः
कृपा—पात्रं नात्र जने जिनेश्वर तथाप्येतां न-
याचे श्रियम् । किं त्वर्हन्निदमेव केवलमहो
सद्बोधिरत्नं शिवं, श्रीरत्नाकर ! मंगलौकनिलय !
श्रेयस्करं प्रार्थये ॥२५॥

रत्नाकरपञ्चविंशत्यर्थसहित. ३५१

अर्थ—(जिनेश्वर) हे जिनेश्वर ! (त्वदप-
रः) तमाराथी बीजो कोइ (दीनोद्धारधुरं-
धरः] दीन लोकनो उद्धार करवामां धुरंधर
(नास्ते) नथी, अने (मदन्यः) माराथी
बीजो कोई (अत्र) आ (जने) लोकमां (कृ-
पापात्रं) कृपानुं पात्र (न) नथी, (तथापि)
तो पण (एतां) आ--प्रत्यक्ष (श्रियं] लक्ष्मी
धनने [न याचे) हुं मागतो नथी. (किं तु)
परंतु (श्री रत्नाकर) हे मोक्ष दानंसा सा-
गर समान अने (मंगलैकनिलय) मंगलना
अद्वितीय स्थान रूप एवा (अहो अर्हन्) हे
अर्हन् देव ! (केवलं) फकत (इदं) आ
[शिवं] मोक्ष फळ आपनार अने (श्रेय-
स्करं) कल्याणकारी (सब्दोधिरत्नं) सारा
बोधि रत्न-सम्यक्त्वनी (एव] ज (प्रार्थये)
हुं प्रार्थना करंछुं. आ श्लोकमां “श्री रत्नाकर”
शब्दवडे स्तुति कर्ताए पोतानुं “ रत्नाकर
सूरि ” एवुं नाम पण सूचव्युं ठे.

॥ इति श्रीरत्नाकरपञ्चविंशतिका समाप्ता ॥

शुद्धिपत्रिका.

पृष्ठाङ्कः.	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१७	१०	चार शुद्ध एटले	चार शुद्ध अथवा
६५	६	अप्पडिहयवराण	अप्पडि यवरनाण
७५	१३	वीरशुद्ध	वीरशुद्ध
११३	४	ग वीअं	दुमि वीअं
१४२	८	तेन	तेने
१५५	१९	उठुपप्फोड	उठुपप्फोड
१६६	१५	बद्ध	बद्ध
१६६	१७	बुद्धिये	बुद्धिये
१७२	१४	तिच्छयराण	तित्थयराण
१८८	७	बहिदिंशी	बहिदिंशीथी
१८९	१२	पाण	पाणी
१९६	१	सज्जाओ	सज्जाओ
२०५	६	ते शिक्षाव्रता-	ते गुणव्रत शिक्षाव्रता-
२०८	११	चउविहार प्रमुख करीये, अनशन करिये,	
२२५	७	द्विविधाहार	द्विविधाहार
२७८	९	जललपसिय	जललपसिय
३०२	१६	भागामांहेथी	भागामांहेथी
"	"	भागे	भांगे
३०७	५	मल	मूल
३११	१६	सुंरेंद्रदत्तना	समुद्रदत्तना
३१२	१	माता छुं	माता कमलानामे छुं
३१६	१४	कथा	गाथा
३२६	१८	सिधारं	सिधारं

